

Ad Conventum Monacensem
Ord. Com. S. Augustini

Polen. 59.

<36622880020016

S

<36622880020016

Bayer. Staatsbibliothek

Bayerische
Staatsbibliothek
München

CONTROVERSIAE NOVAE MORALES

Recente motæ in nova Editione

PONTASII VENETA,

1. De Obligatione Sexagenariorum & Operariorum ad legem Jejunii, præsertim in Germania. 2. De Obligatione dimittendi sine absolutione existentes in occasione peccandi proxima moraliter inevitabili, non obstante applicatione remediorum, ex quibus occasio proxima speratur transitura in remotam. 3. De Obligatione dimittendi sine absolutione nolentes vitare Choreas consuetas in Germania. 4. De Obligatione dimittendi sine absolutione universim omnes accedentes ad Sacramentum Pœnitentiæ cum dispositione dubia. 5. De Usuraria pravitate Censûs personalis utrinque redimibilis, usitatissimi in Germania. 6. De gravi peccato Summistarum Moralium, Confessariorum, aliorumque fidelium, erroneas opiniones sine debito selectu docentium aut sequentium. 7. De natura peccatorum ignorantia. 8. De Comparatione trium editionum latinarum *Pontasii*, videlicet Genevensis, Augustanæ, & Venetæ, deque earum meritis aut defectibus.

Nunc verò

NOVIS OBSERVATIONIBUS

Critico-Moralibus exactius discussæ, & variis documentis, v. g. Epistolâ quorundam Doctorum Parisiensium ad R. D. Bernardum Pez Mellicensem anecdotâ, aliisque tractatu celebri Scriptoris, R. P. Danielis S. J. *De Peccatis Ignorantia*, nunc primum è Gallico in Latinum converso illustratæ

R. D. EUSEBIO AMORT, Can. Reg. Lat. Pollingano, Eminent. Card. Lercari Theologo. &c.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

Sumptibus **MARTINI VEITH**, Bibliopolæ, 1739.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

AD BIBLIOTHECAM CONVENTUS
MONACENSIS ORD: EREM: S: P: AUG:

APPROBATIO CENSORIS.

TRactatus hic *Controversiæ novæ Morales* &c, intitulatus exquisita Authoritatis & rationum pondere corroboratus, non tantum fidei & bonis moribus maximè conformis est, sed illius Authorem à multiplici doctrinâ, excelsi ingenii perspicaciâ, & ob alia pluries jam cum applausu evulgata opera summo opere commendat. Prodeat ergo, ut litterarum Studiosis lucem, Bibliothecis splendorem afferat. Augustæ 7. Maji 1739.

FRANC. JOSEPH. de HANDL,
SS. Theol. Licent. Reverendiss. &
Celsiss. Princ. & Episc. August. Consil.
Eccles. Maj. Pœnitent. & Libr. Censor,
nec non Insign. Eccles. ad S. Maurit.
Canon. & Paroch.

AD LECTOREM.

Recusum est nuper
Venetiis Dictiona-
rium Morale PON-
TASII. Obstetricias E-
ditioni manus præbuit vir
Eruditus, Zelofus, & E-
loquens, qui & anno præ-
terito 1738. suis Concio-
nibus Quadragesimalibus
ad S. Laurentium in Damaso Ro-
mæ habitis non minorem
fructum quàm applau-
sum communi approba-
tio-

tionere tulit. Operi Pontafiano juxta Exemplar Genevense recuso præmifit Præfationem, & *Menda Pontafiana*, à me Augustanæ Editioni addita; his tamen *Animadversiones* quasdam *Critico-Morales* adjecit, in quibus non tam Eloquentem desiderarem, quàm solidum. Verùm ut in *Arte Critica Phil. Polling.* annotavi, rara est Eloquentiæ cum soliditate concordia. Quousque hæc conveniant in Proemiatore Veneto, æquus Lector ex ipsis illius Animadversionibus, quas de

verbo ad verbum integras
exhibeo, tum ex subje-
ctis meis observationibus
non difficulter intelliget.
Ut illas afferrem integras,
debui germanæ, quam
semper profiteor, integri-
tati, ut has verò subnecte-
rem, debui sinceræ, quam
cum Stagirita *i. Ethic.* prio-
rem amicitia colo, ve-
ritati. Vale.

INDEX.

I.

- P**raefatio & Animadversiones Critico-Morales Proëmiatoris Veneti in nova Editione Pontasii Veneta. pag. 1. & 18.
2. Observatio I. De Obligatione Sexagenariorum & Operariorum ad Legem Jejunii, praesertim in Germania. 179.
3. Observatio II. De Obligatione dimittendi sine absolutione existentes in occasione proxima &c. 225.
4. Observatio III. De Obligatione dimittendi sine absolutione nolentes vitare Choreas consuetas in Germania. 288.
5. Observatio IV. De Obligatione dimittendi sine absolutione, accedentes cum dispositione dubia. 321.
6. Observatio V. De Usuraria pravitate census personalis utrinque redimibilis. 352.
7. De gravi peccato docentium, aut sequentium erroneas opiniones sine debito selectu. Cal. 1. & 2. 122. & 157.
8. De natura peccatorum ignorantiae. Ibid. & seqq.

9. De

9. De Comparatione Editionum Pontasii, Genevensis, Augustanae & Venetae, deque aliis Proëmiatoris Veneti Mendis aut Monitis. 407. & seqq.
10. Excerpta Patrum de Usura, cum Observationibus de differentia inter usuram veterem & censum personalem. 427. & seqq.
11. Epistola Anecdota quorundam Doctorum Parisiensium ad R. D. Bernardum Pez Mellicensem, de peccatis ignorantiae. 519.
12. Tractatus R. P. Danielis Soc. Jesu, de peccatis ignorantiae, nunc primum è Gallico idiomate latinè redditus, cum observationibus, & Summaria doctrina de peccatis Ignorantiae. 531. & seq.

PRÆFATIO,

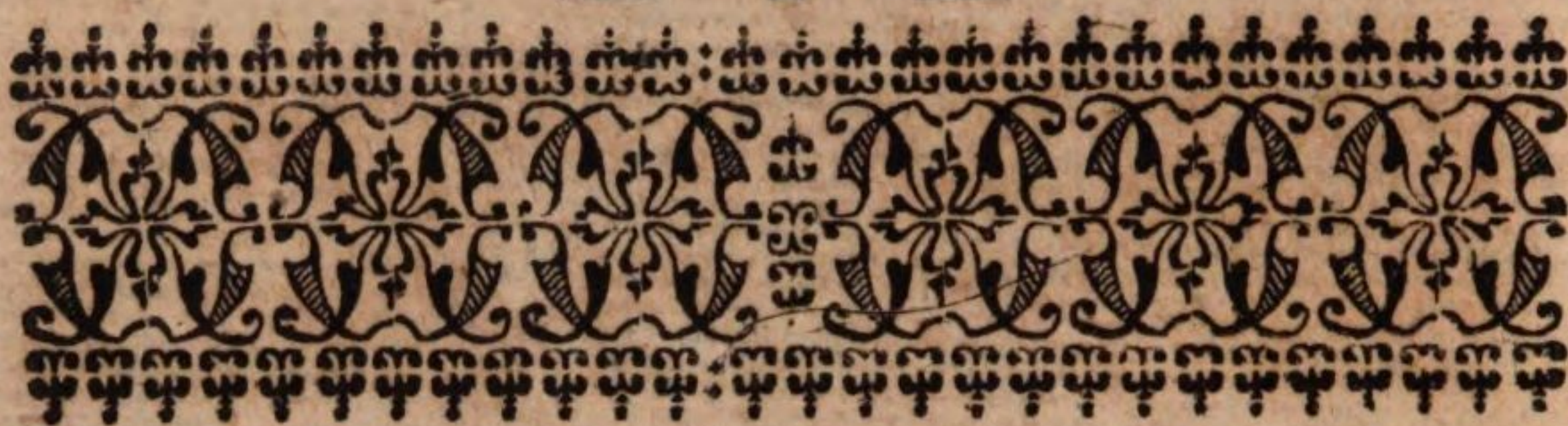
ET

OBSERVATIONES
CRITICO-MORALES

PROEMIATORIS VENETI

IN

NOVA EDITIONE PON-
TASII VENETA.

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

Uam avidis exceptum manibus
ubique gentium fuerit **DICTIONARIUM** Casuum Conscien-
tiæ **JOANNIS PONTASII**,
iteratæ ejusdem infra paucorum
intervallum annorum editiones luculento sunt
argumento. Ter Parisiensibus typis Gallice,
ut fuit ab Auctore conscriptum, prodiit. Pri-
mum anno 1714. iterum anno 1723. tum anno
1726. Fama tanti operis in diem latius manan-
te, cupido nationes plures incescit illud latine
legendi; & communi expectationi eventus re-
spondit anno 1732. quo *Luxemburgi* latinitate
donatum recusum est. Hanc primam latinam
versionem altera excepit *Augustana* anno 1733.
Utraque fruitur sua utilitate, & pretio; sed
neutra suis caret nævis. Unius, & alterius spe-
riminis aliquid perstringere juvat. *Luxembur-*
gensis id optimi habet, quod sinceræ interpreta-
tionis legibus adhærens, integrum opus ad Gal-
lici originalis exemplar fide summa latine reddi-
dit. Sed hac ipsa ratione sua secum defert præ-
judi-

judicia, quæ tamen non ab interprete, sed ab Auctore ipso proficiscuntur. Is namque secundum præjudicatas Gallici Regni non paucas opiniones, quæ disciplinam potissimum spectant, plurimos resolvit casus, easque regulas exhibet, quæ cæteris nationibus displicent. Dicta quoque aliqua ingerit, quæ erga Romanæ Sedis Decreta obsequium debitum haudquaquam redolent. Quæ mala latini idiomatis beneficio omnibus pervia reddita, ultimum faceßere periculum, Operi alioqui egregio, nemo est, qui non videat. Porro, ut scopulos istos omnes evitaret *Interpres Augustanus*, Opus ad dimidias fere concidit, illudque non tam vertit, quam contraxit, sicuti ipsemet in Monito ad Lectorem testatur his verbis: *Præter etiam quod ista (Augustana) prioris (Luxemburgensis) dimidium mole, & pretio constituat; etiam dignitate præstat multis parafangis.* Inter præcipuas autem prærogativas, quibus suam *Augustanam* versionem antecellere Luxemburgensi afferit, princeps est, quod generales regulas, & principia, quæ omnium decidendorum casuum cuique sui *Dictionary* titulo Auctor præmittit, omnia ad unum expunxerit. Resecationis duo prodit rationum momenta. Alterum quod Theologi Germaniæ definitiones, principia, & fundamenta morum ab Institutionibus Theologiæ Moralis, & Juris Canonici haurientes, nonnisi cum fastidio, & nausea eadem relegere in Casuum resolutionibus coguntur, ut inquit in laudato Monito, *Opus Gallicum, cujus genuinum Ectypon Genevensis versio est,*

scriptum in vernacula lingua erat accommodatum proin scemellis, & rudi plebeculæ, inde definitiones, explicationes, ac integræ Dissertationes ad caput vulgi passim diffusæ, quæ dum à nostris Theologis in Institutionibus Theologiæ Moralis & Juris Canonici discuntur inter elementa, fastidiuntur cum nausea. Hoc idem repetit in Præfatione ad Lectorem benevolum. Hæc omnia cum à nostris Theologis fastidiosis bibantur auribus, ea alacritate resecui, ut tres Tomi Gallici jam prope coirent in latinum unicum, quo simul & emptorum sumptibus parcitur, & lectorum fastidio. Quæ ratio quam sit valida, quisque tenet. Nam qui ab uno decisiones casuum, ab altero Auctore Doctrinam, & principia, quibus resolutiones innituntur, mutuatur; is profecto concretum quoddam contrariis, & invicem pugnantibus extremis permixtum in mente sua conflabit. Qua de causa, qui à *Dictionario Pontasiano* resecat illa omnia Doctrinarum, & principiorum sperimina, quæ *Dissertationes præliminares* interpretes Augustanus appellat, caput à suo corpore abscindit. Quoniam, ut omnia corporis membra à capite, sic peculiarium Casuum decisiones à principiis & regulis universalibus pendent. Et quemadmodum monstrosa sunt corpora, quæ capite à membris difformi constant, similiter Mentis partus prodigiosi evadunt, si tum in principiis, tum in consecutionibus, sibi non constant. Hæc autem morum principia, & fundamenta, non eadem in omnibus Auctoribus reperiuntur; sed quisque suis phrasibus, suisque lenociniis, ita il-

la

la attemperat, linitque, ut peculiaribus opinionibus consentanea fiant. Nec desunt, qui non tam Casus ad principia, quam principia ad casuum resolutiones accommodent. Quare plus principiorum, quam casuum cognitio necessaria est. Qui enim penitus comprehendit morum principia, & fundamenta, nullo negotio casus peculiare seipso resolvere valet. Alterum factæ concisionis momentum est, quod **DICTIONARIUM PONTASIANUM** pluribus scatet Parliamentorum Galliæ decretis, itidemque principiis, & dogmatis partim exterarum nationum disciplinæ, partim morum, fideique moderationi non omnino in rigore consona. Ob istas causas *Interpres Augustanus* plurima ex præfato Dictionario resecavit, & insuper **MENDA PONTASIANA**, seu quinque observationes adjecit, quibus cuique occurrit periculo, quod alienarum Nationum lectores ex tali opere subire potuissent.

His duabus latinis editionibus serio expensis, consilium cœpit Venetus Bibliopola tertiam cuedendi, quæ utriusque defectibus careat, quæve quidquid utraque præfata boni habet, complectatur; prodeatque tandem aliquando editio omnibus numeris absoluta eximii **PONTASIANI Dictionarii**, quod licet pluribus commendari titulis mereatur; attamen ob id potissimum summo habendum in pretio est, quod conscientia Casus resolvit ad præscriptum Scripturarum Sanctarum, Canonum ac Patrum Augustini, Thomæ, Raymundi, Antonini, &

antiquiorum Theologorum. Quæ Methodus morum tradendi Theologiam, si unquam, hoc sane necessaria tempore est, quo omnes de moribus disputationes ad Metaphysica quædam ratiocinia inanesque subtilitates revocari à pluribus solent. Ut autem editio isthæc quibusvis nationibus utilissima evadat, justoque illi respondeat desiderio, quod omnium animis insidet, habendi scilicet integros, ac genuinos Auctorum partus, quaque dempta truncatione, Versio Luxemburgensis recudenda seligitur, eo quod sit operis Gallici genuinum Ectypon eleganti latinitate expressum. Porro nonnulla, quæ in hoc opere continentur minus consentanea obsequio, quod Romanæ Sedis sanctionibus debetur, non omnino de medio tollimus, sed tantummodo è proprio loco expuncta in hanc transferuntur præfationem impugnanda, ne vel unum verbum, quod in originali opere habetur, à lectore desiderari patiamur. Primum vero, quod in hoc *Dictionary* nobis displicuit, est insolens, audaxque censura lata adversus antiquissimam Romanæ Sedis consuetudinem infligendi justa, gravique urgente necessitate, in contumaces fideles excommunicationis poenas. Censura isthæc nimium revera impudens habetur *titul. Excom.* his verbis concepta. „ Verum ut in pejus „ lapsi sunt Christianorum mores, & imminu- „ tum est Episcoporum meritum, frequentio- „ res etiam factæ sunt causæ excommunicatio- „ nis, & minor circumscriptio in usu extremi il- „ lius remedii. Qua de re sic loquitur D. Abbas de

„ de Floriaco in secundo Tomo institutionis ad
 „ Jus Ecclesiasticum, in quo mœste depingit,
 „ quam celeriter serpsit usus excommunicationis,
 „ quæ postea malo ipso, facta est periculosa
 „ medicina. Eo tandem immoderationis
 „ pervenit hic progressus, ut nihil nisi ex-
 „ communicationis sono resonet infinitus prope
 „ Summorum Pontificum Decretalium, &
 „ Constitutionum numerus, ex quibus constat
 „ alterum Juris Canonici volumen. Triginta
 „ etiam duæ diversæ in Sexto, & quinquaginta
 „ pariter diversæ excommunicationis species in
 „ Clementinis reperiuntur; solaque Bulla in
 „ *Cænâ Domini* viginti & unam continet. Nul-
 „ la tandem è Papali Tribunali venit Bulla, quæ
 „ in Excommunicationem non definat. No-
 „ tum est omnibus quam immodice excommu-
 „ nicatione abusus fuerit Gregorius VII. conten-
 „ dens Principem excommunicatum ab omni
 „ sua potestate atque imperio excidisse, ejusque
 „ subditos nullo jam præstandæ ipsi obedientiæ
 „ vinculo teneri. Prælati etiam nunc quam
 „ plurimi, præsertim in Italia, funesta illa in
 „ manibus arma quotidie gerunt ad obtinendam
 „ à subditis obedientiam, quos sæpe ad melio-
 „ rem frugem adducerent lenitas, & indulgen-
 „ tia, loco severitatis, quæ aptius peccatorum
 „ vulnera exulcerat, quam demulcet.

Opus minime est multis evincere istius cen-
 suræ, verius dixerim, imposturæ apertissimæ
 temeritatem, Seipsa stomachum commovet,

justamque in omnibus rerum æquis æstimatoribus indignationem concitat. Et in primis, ad Gregorium VII. quod attinet, non alium in prudentiæ, & Evangelicæ Mansuetudinis Sanctissimi Pontificis defensionem testem adducam, quam scriptorem Gallum nulli obnoxium exceptioni. Is est Natalis Alexander, qui in historiam XI. & XII. sæculi *Dissert. 2. art. 2.* hæc de excommunicatione, quam in Henricum III. Imperatorem tulit Gregorius VII. scribit. „ Gregorius VII. amore singulari *Henricum* Regem „ complexum esse, nec in eum severitatem „ exercuisse, nisi tentatis omnibus benevolentiæ, mansuetudinisque mediis, ejus litteræ, „ & illorum temporum historiæ demonstrant. Item *art. 4.* hæc addit, „ *Henricum* Regem tam sæpe, tam amanter, tam paterne per Epistolas, „ per legatos, per *Agnetham* Augustam Matrem „ admonitum, rogatum, reprehensum de Simonia, de usurpata Episcopatum donatione, de patrocinio excommunicatis impenso, „ de libidine, de crudelitate, Tyrannide, cum „ non solum in sceleribus perseverare, cum non „ solum suas admonitiones, preces, increpationes, minas, & Sedis Apostolicæ decreta „ contemnere; non solum contumeliis Christi Vicarium, & sancti *Petri* Successorem insultari, sed schisma facere, Germaniæque Episcopos quam plures, & Longobardiæ non „ paucos ab obedientia sua abstraxisse, videret „ *Gregorius VII.* diutius dissimulare non debuit, sed armis spiritualibus, quæ Christus Eccle-

„ Ecclesiæ suæ reliquit , Ecclesiam , suamque
 „ dignitatem tueri , & anathemate confodere
 „ cum Regem ipsum , tum Schismatis incentivo-
 „ res Hæc satis superque sunt pro justis Sum-
 mi Pontificis vindictis adversus inepta dictoria.
 Quod vero spectat & Pontificis in Principes po-
 testatem , & subditorum obedientiam Principi
 excommunicato exhibendam , adeo fuse pro
 utriusque partis juribus factis tectisque tuendis
 scripsere auctores celeberrimi , ut superfluum sit,
 vel unicum verbum facere. Prætermitto quo-
 que , quæ de Bulla Cœnæ , & aliis Bullis obtru-
 duntur , tum quod millies jam profligata fuere ,
 tum quod in votis , nunc minime mihi est ex pro-
 fesso omnia expendere ; sed eo dumtaxat consi-
 lia pertinent mea , ut Lectorem obiter admo-
 neam , quæ in hoc Dictionario cavere debeat.

Non minus falsa , & enormis calumnia est ,
 qua asseritur hac etiam tempestate , plurimos
 Prælatos , præfertim in Italia , quotidie arma
 isthæc spiritualia præ manibus habere , eadem-
 que in subditos nimia facilitate distringere. Si
 æque auctores ejusmodi modesti , & obsequen-
 tes forent erga suos superiores , ac mansueti , &
 benigni sunt Episcopi nostri in subditos sibi com-
 missos , à critica adeo intemperanti abstinere.
 Et , quo ausu Scriptor transalpinus Italorum E-
 piscoporum gesta , nullo producto documen-
 to , ex arbitrio vellicat , carpitque ? Nos , qui
 in Italia degimus , testes oculati sumus audacis
 imposturæ. Quin tantum abest , Prælatos no-
 stros

stros plus justo severiores esse in vibrandis Ecclesiasticis censuris, ut potius in redundantis mansuetudinis, clementiæ, & tolerantia, quam nimii rigoris, extremum propendeant, declinentque. Si olim excommunicationum frequentior obtinebatur, non in Pontifices, non in Episcopos, sed in illorum temporum infelicem, miserandamque conditionem regerendum est, ut ex manifestis historiæ Ecclesiasticæ monumentis colligitur. Et quando documenta deessent, nonne à Pontificum favore præsumptio staret? Sed eo temeritatis quorundam præsertim transalpinorum scriptorum dicacitas processit in vellicandis Summorum Pontificum gestis, ut eas transfiliant modestiæ regulas, citra quas consistunt, dum laicorum hominum acta expendunt. Dicant velim, num tanta confidentia ausint temporalium suorum Principum vindicantem justitiam, qua in criminosos subditos animadverunt, virgula notare censoria? Eccur illiberaiores in supremos Ecclesiæ Hierarchas se produnt, eoque obsequio, & reverentia venerari eos refugiunt, quo suos colunt ac reverentur terrenos Principes? Præterquam quod, quid iniquius, quam ob unum, aut alterum alicujus privati lapsum, omnes Italiæ, aliarumque nationum Præsules, & Episcopos indiscriminim diæteriis concidere, insectari, & veluti immanes, & truces coram populo traducere? Hæ isthic moderationis, lenitatis, & æquitatis leges mirum in modum emicant?

Alterum, quod in Romanam Sedem injuriosum dictum offendimus, in hoc Dictionario habetur *Tit. libri prohibiti*. Quare quæ ibi digna sunt correctione, isthic transcribimus. „ Cœtus, inquit, inquisitionis Romanæ expresso „ Pauli IV. mandato, cui ejus successores multum adjecerunt, in numerum librorum prohibitorum referendo omnes eos, quorum „ Doctrina, non modo fidei, & bonis moribus adversabatur, sed etiam eos, qui aliquid „ ultramontanorum juribus animo præceptis, „ circa puncta meræ disciplinæ contrarium complectebantur. Hujuscemodi catalogum Romanæ anno 1683. jubente Innocentio XI. editum habemus, qui continet appendicem usque ad annum 1696. volumen est in duodecimo 393. paginarum, quarum multæ plus quam 40. genera operum à Tribunali Inquisitionis damnatorum continent, Quo in volumine plurimi præstantes libri in prohibitione generali implicantur. Tales sunt liber de Schismate Cardinalis Zabarellæ, qui in eo æquos Pontificis Potestati fines constituit. Opera D. de Launoj, plura volumina Historiæ Patris Majmbourg: Institutio ad jus Ecclesiasticum à D. Abbate Fleury: pluresque etiam theses à Procuratore Facultatis Theologiæ Parisiensis approbatæ, ac in Sorbona nemine se interponente propugnatae. Verum hi omnes catalogi (in Gallia) nullum locum habent, ubi quidquid Roma proficiscitur, absque contradicillis à Rege impetratis in acta publica supremo,

„ morum Regni Senatum relatis non accipi-
tur.

Quemadmodum nihil hominum mentes validius pervertit, ingenia corrumpit, moresque depravat, quam noxiorum librorum lectio; ita nihil salubrius, nihil utilius eo remedio, quo ejusmodi volumina erroneis infecta opinionibus à Christianorum manibus arcentur. Catholicorum nemo Romano Pontifici potestatem approbandi, improbandique libros fidei, morum, disciplinæque controversias tractantes adimit: & consequenter præficiendi Viros scientia, prudentiaque clarissimos, qui hanc obeant provinciam. Non est ergo, quod in disputationem vocetur jus Romanæ Congregationis Pontificia auctoritate erectæ in permittenda, aut vetanda librorum lectione. Ad facti quæstionem res devolvitur; num scilicet Sacra Congregatio in censum librorum prohibitorum perscripserit opera, quæ supra omnem emineant censuram? Adfirmat Dictionarii Auctor mirum in modum deceptus, suæque deceptionis ac falsissimæ assertionis ille ipse argumenta promit. Siquidem obtrudit opera Zabarellæ, Launoj, Majm-bourg, Fleury veluti auro, cedroque digna. Zabarellam extollit, quod Pontificis jurisdictioni æquos constituerit terminos. Nonne conatus egregius, summaque dignus laude? Privatus ergo subditus pro tribunali aget, sententiamque in Pontificem maximum dicet, illiusque Potestati terminos circumdabit? Si quis *Parlamentarius* librum ederet, in quo Regiæ Gallorum potestati, ipso

ipso repugnante Rege, limites præscriberet, & ex arbitrio restringeret: dic fodes, num liber ejusmodi, ac illius Parens impunis incederet? Quid de Launojo dicendum? Immeritòne illius opera censura confixa? Sed universus Catholicus litterarius orbis tanquam procacem, superciliosum, illiberalem scriptorem Launojum repudiat, execraturque; quoniam omnia jura interturbavit, nihilque suo calamo felle tincto intaminatum reliquit. Primatum Romani Pontificis Divino jure sancitum ita extenuavit, ejusdemque jurisdictionem coërcuit, ut in ludricam quamdam imaginem redegerit. Undique ansum arripit, occasionemque venatur Romanam carpendi Sedem, eidemque injuriam creandi. Non Patrum Auctoritati, non Antiquorum Theologorum solidiori Doctrinæ, non celebrioribus orbis Terrarum Sacrariis, non denique Cœlitibus ipsis cum Deo regnantibus, solemnique universæ Ecclesiæ ritu populorum adorationi expositis, quosve ille è cœlis detrudere conatus est, pepercit; sed omnia confundere, cœlum Terræ miscere furenter tentavit. Quare omnium nationum, eruditorumque virorum odium, invidiamque sibi merito conscivit; adeo ut vel ipsi Galli scriptores illum compellent rei litterariæ non *criticum*, non *aristarchum*, sed *Phalaridem*. Ab invido Launoi dente contra Romanam Sedem non valde recedit Ludovicus Majmbourg. Brevi: nec unum nobis objicere librum valent in Romano indice recensitum, qui merito severa censura inustus non fuerit. Sed illud magnopere

re

re festivum est , quod ultimo loco adjicit : nempe librorum prohibitorum catalogos , qui Roma proficiscuntur , locum in Gallia non habere , nisi accedentibus Regiis codicillis ? Quid tum ? Contendit calumniarum & diſteriorum adverſus Romanam Sedem catalogos à Gallis ſcriptoribus præſertim proficiſcente , immunes ab omni cenſura quoquo verſum perambulare. Juſta vero præſumptio. Cæterum ſi veritatem , vel ipsis eventis ponderare illi vellent , colligere tandem aliquando deberent inteſtina diſſidia , quibus eorum Eccleſiæ unitas proſcinditur : extremam illam opinandi , loquendi , ſcribendique de fidei arcanis , morumque controverſiis libertatem , quæ penes ipſos omnes , neque fœmellis ipsis exceptis , ſerpit , & graſſatur , ex impuni quorumcumque librorum lectione magna ex parte ortum ducere. Hæc eſt Gallicanorum privilegiorum funeſta univerſo Regno victoria , hæc peſtifera ſeges.

Præter duas exſcriptas periochas , nec verbum de hoc *Diſtionario* aut expunximus , aut loco movimus , ſed omnia integra ſunt. Nihilo ſecius non omnia , quæ in eodem reperiuntur , adprobamus ; ſed non paucas opiniones ad diſciplinam Gallicanæ Eccleſiæ attinentes rejiciamus : Ab earum tamen recenſione , & confutatione abſtineo , ne actum agam. Siquidem *Auguſtanæ verſionis Interpres* ejuscemodi opiniones omnes ad criſim exegit , menda notavit , refellitque. Tria diſtinguit quæſtionum genera. Unum diſciplinam , alterum mores , tertium
fidem

fidem inspicit. Quas ille disciplinæ peculiare sententias improbat, nos itidem improbamus, illique, ad hoc quod attinet, subscribimus: atque non parvo beneficio ornatissimo interpreti devinctos nos esse fatemur, utpote eruditi ipsius laboris participes. Quapropter ut hæc editio utilior evadat, & ubique gentium citra omne periculum publicam subire lucem possit, eidem præmittimus **MENDA PONTASIANA**, seu **OBSERVATIONES INTERPRETIS AUGUSTANI**. Hac namque via lectorem cautum reddimus, atque monemus, ne exoticis disciplinæ Gallorum opinionibus adhæreat.

Verum qua ingenuitate istarum **OBSERVATIONUM** plurimas amplectimur, eadem quoque fatemur, quasdam, quæ non ad varias disciplinæ consuetudines, sed ad Christianæ moralis communia principia pertinent, nobis minime probari. Si eadem punctum aliquod versarent eruditionis, sive Ecclesiasticæ, sive profanæ, alto litassem silentio; licet & in hoc genere acres, & crebræ ob unicam sterilissimam veritatem, cujus sive ignoratio, sive cognitio animæ inutilis est, assequendam à claris etiam viris, contentiones peragantur. At quoniam prima fere doctrinæ Evangelicæ capita quædam in discrimen, ut ego quidem arbitror, adducuntur; ut sunt illa de usuris, de injustitia, de vitandis libidinum illecebris, & fornicationum occasionibus, & cætera id genus, quæ sunt obvii, & frequentissimi scopuli, ad quos offendens hu-
ma-

manum genus æternum, magna in parte, naufragium patitur; idcirco temperare mihi haud potui, quin, data occasione, nonnullas summi momenti Theologiæ Moralis veritates ab injustis impugnationibus assererem, ac in tuto collocarem. Enimvero si Interpres noster fas sibi esse judicavit, nimix, quam reputavit in Pontasii decisionibus, severitati lectores suos Germanos subducere; quidni licitum pariter & mihi erit, lectores meos admonere, ut à nimia, quam in quibusdam dictarum *Observationum* reperiri existimo, laxitate, sibi caveant? Utrique nostrum tum laxitatis, tum severitatis extrema detestamur: sed utrique ad alterutrum nostris præventi anticipationibus deflectere possumus. Uter reapse ab his extremis securius recesserit, mediàmque arripuerit viam, & scopum attigerit, aliorum esto judicium. Illud autem monere lectorem convenit, me nec Pontasii Apologiam texere, nec illius opiniones propugnandas sumere; sed nonnullas meri facti quæstiones vestigandas suscipio. *Interpres Augustanus* nimii rigoris paucas, quas in hoc *Dictionary* offendit opiniones, non ad disciplinam, ut indicavi, sed ad universalia morum principia spectantes, suggillat, contenditque eas communiter Germaniæ Theologis, & Pastoribus adversari. Contra ego evincam, ejusmodi opiniones à Theologis tum Germaniæ, tum aliarum Nationum communiter defendi. Causa itaque nostra non tam *juris* quam *facti*, est, ad artis criticæ regulas dirimenda. Quamobrem ANIMAD-

VER-

VERSIONES meas , quas in præfata MEN-
 DA PONTASIANA adornavi , non Doctri-
 nales , sed *Critico-Morales* inscripsi , AUCTA-
 RIUM duorum Casuum adjeci , qui in universo
 hoc opere non habentur. In iisdem gravissimæ
 continentur difficultates , quæ , ut pro dignita-
 te expendantur , integrum requirunt tractatum.
 Sed expediens censui quædam dumtaxat in præ-
 sentia Evangelicæ Theologiæ semina serere , &
 nonnullas veritates prælibandas offerre. Porro
 si oculorum meorum infirmam valetudinem in
 istius *Dictionary* lectione quidquam effugit ,
 quod Romanæ Ecclesiæ minus consonum
 sit , in antecessum rejicio,
 Vale.

PROEMIATORIS

VENETI

ANIMADVERSIONES

CRITICO-MORALES

IN MENDA PONTASIANA

Cum Auctario duorum Casuum,
qui in hoc Dictionario desiderantur.

INTERPRES AUGUSTANUS.

OBSERVATIONE QUINTA.

I.

T*itul. jejun. cap. 17. „ Sexagenarios vege-
„ tos obligat ad legem jejunii. Major
„ tamen Theologorum Germaniæ pars
„ adversus legem conniventibus Episcopis jam ea-
„ tens conspiravit, & quantum videtur præ-
„ valuit.*

ANIMADVERSIO PRIMA.

2. **J**Oannes Pontasius in suo Dictionario *Sexa-
genarios vegetos obligat ad legem jejunii.* Næ
pîn-

pingue mendum ! Paulus Layman Germaniæ
Theologorum Moraliū facile Princeps, docet
hanc opinionem communem esse penes Theolo-
gos. Sic enim scribit *l. 4. tr. 8. c. 3. p. mihi*
144. Tom. 2. „ Sed dubium est, utrum hoc
„ tempus ætatis 70. vel secundum alios 60. an-
„ norum, determinatum sit ad excusationem je-
„ junii adferendam; itaut tametsi aliquis firmo
„ adhuc corpore existens, jejunii difficultatem
„ facile perferre possit; nihilominus tamen ex-
„ cusetur? Negat talem excusari Cajet. Nav.
„ Tolet. Sylvest. Azor. S. Anton. *p. 2. tit. 6. c. 2.*
„ §. 6. Bartol. Medin. in instruct. *lib. 1. c. 14.*
„ §. 10. Joan. Medin. *q. 9. de jejun.* Lessius
„ *lib. 4. c. 2. dub. 6.* Valent. *dis. 9. p. 5.* aliique
„ DD. plerique.

„ Contrariam tamen sententiam defendit
„ Sanchez *lib. 7. de Matrim. dis. 22. n. 17.* La-
„ mas *p. 3. Methodi, c. 5. §. 20.* „ Angles *loc. cit.*

„ Sed retenta priorē sententia, Quæ commu-
„ nis est, respondetur differentiam esse, quod
„ omnes homines à prima ætate, & per pueri-
„ tiam, adolescentiamque crescant, & auge-
„ antur; ideò lex jejunii in eos non conveniat;
„ tametsi fortes & sani sint: quamobrem neces-
„ sario tempus ætatis definiendum fuit tamquam
„ finis adolescentiæ, in quo ordinariè obligari
„ incipiant, ut rectè argumentum convincit.
„ At verò postquam homines jejunii obligatio-
„ nem contraxerunt, non convenit eos liberari,
„ ergo non oportet certum ætatis tempus defini-
„ re, in quo homines propter senectutem jejunii

„ lege exolvantur. Quare neque universali con-
 „ suetudine, neque com̃uni Doctorum consensu
 „ talis ætas senibus definita est, sicut adolescenti-
 „ bus tertium septennium &c.

3. Ne verò reponatur Laymannum abhinc
 integrum & ampliùs sæculum Theologiam suam
 scripsisse, ac subinde contrariam sententiam pe-
 nes Germaniæ Theologos evasisse, lubet aliam
 in Germania nempe Ingolstadii editam Theolo-
 giam allegare, cujus Auctor est Paulus Antojene,
 qui suum opus in lucem emisit anno 1733. quo
 interpres Augustanus suas observationes in Pon-
 tadium publicavit. Laudatus autem Paulus An-
 tojene *tom. 2. tract. de virt. cap. 2. in append. de je-
 jun. q. 7. pag. mihi 36.* hæc habet. „ Quoad senes,
 „ quamvis aliqui putent eos à jejuniis eximi cir-
 „ ca annum *Septuagesimum*, tamen ex communi
 „ teste *Layman*, aut saltem *Communiore* non est
 „ pro eis certum tempus constitutum, quo le-
 „ ge jejunii sint soluti; eò quòd alii citiùs, alii
 „ tardiùs viribus deficient.

4. *Martinus Vvigandt* Theologus pariter
 Germaniæ testatur hanc sententiam Pontasii esse
 tutiorem, & probabiliorem, & meritò praxi
 demandandam. Inquit enim *tract. 5. exam. 4.
 n. 91.* „ Hæc sententia Antonini, Sylvestri,
 „ Navarri &c. est tutior, & probabilior, &
 „ merito practicanda. Idem docet Tannerus
 itidem Germaniæ Theologus *disput. 3. q. 3. dub.
 5. n. 192.* Quid plura. Ipse P. Claudius *La
 Croix*

Croix, quem Interpres Augustanus laudat tanquam Theologorum Germaniæ supremum judicem, in sententiam concedit Pontasii. Relatis namque utriusque opinionis argumentis, quamvis de more suum expressè non ferat judicium, ut quisque probabilitatis beneficio eam feligat, quæ sibi magis arridet; (hac via libri facile distrahuntur) hic tamen explodit contrariæ sententiæ rationes, quod argumento est, illum communi adhærere. En illius verba *lib. 3. p. 2. n. 1317. pag. 367. Cur autem certa ætas, nempe annus 21. statuatur pro incæptione, & nulla statuatur pro decisione Legis, hæc est disparitas; quod omnes usque ad annum 21. adolescant, & debeant firmari: econtra multi post Sexagesimum non deficiunt notabiliter.*

5. Hi quinque Theologi, ut mea præfert opinio, satis sunt ad declarandum qualis sit Theologorum Germaniæ sensus, & populi consuetudo. An si major Theologorum Germaniæ pars oppositum doceret: an si Episcopi tacita conniventia sexagenarios senes eximerent à jejuniis, id ignorassent laudati quinque Theologi, qui non modo *sexagenarios vegetos*, ut Pontasius, sed neque *septuagenarios* à lege jejunii solvunt.

6. Instituto meo superfluum censeo longum texere catalogum Theologorum cujusque nationis in favorem sententiæ Pontasianæ. Duos dumtaxat Sanctos, omiſſis nunc antiquis Ecclesiæ Patribus, laudo. Alter est Hispanus & universæ Europæ Apostolus sanctus Vincentius Fer-

rerius, qui hæc scribit *ser. 1. Fer. 4. cin. A jejuni-
excusantur senes in certa ætate, scilicet quando ha-
bent talem senectutem, quæ aufert ab eis appetitum
comedendi, vel quia perdiderunt dentes, & come-
dunt sæpe, vel sæpius sicut pueri. Sed senes octo-
ginta annorum, vel amplius, qui semel bene possunt
comedere, tales non excusantur in aliquo prædicto-
rum, quin ipsi peccant mortaliter: & ideò cum dili-
gentia omnes jejunemus. Alter est Italus & Ar-
chiepiscopus, Divus nempe Antoninus, qui
hæc habet *p. 2. tit. 6. c. 2. §. 6. Senes si sunt multum
debiles eo modo possunt excusari sicut dictum est de
infirmis. Ratione autem senectutis tantum non
excusantur, si sint fortes ad sufferendum jejunium:
nec est determinata ætas ab aliquo usque ad quos an-
nos quisque tenetur ad jejunium.**

7. Indicata insignium Theologorum Ger-
manicæ, ac duorum Sanctorum sententia, lubet
unicum alterius nationis Theologum, qui fere
omnium cujusque nationis Doctorum voce lo-
quitur. Is est *Antonius DIANA*, qui quo ab-
est à Severitate, eo accedit benignitati: qua de
causa minimè suspectus Interpreti Augustano.
Audiat ergo quid scribit *DIANA* Coordinatus
Tom. 4. tract. 6. Resol. 6. §. 1. & seq. „ Levis
„ fortasse hæc quæstio alicui videbitur: sed ita
„ minimè est: Nam cum paucis commilitoni-
„ bus adversus plures hujus militiæ fortissimos
„ Duces aggredior pugnam.

„ Dico igitur *FERE OMNES DOCTORES*
„ *ASSERERE, SENES SEXAGENARIOS* non
excu.

„ excusari à præcepto jejunii. Ita docet Lay-
 „ man in *Theol. Mor. lib. 4. tract. 8. c. 3. n. 1. &*
 „ 2. Lessius *de iust. lib. 4. c. 2. dub. 6. n. 41.*
 „ Fagundez *de præceptis Eccles. tract. 4. lib. 1. c.*
 „ 8. n. 10. & 11. Filliucius *Tom. 2. tract. 27.*
 „ p. 2. c. 6. n. 112. Reginaldus *Tom. 1. lib. 4.*
 „ c. 17. sect. 1. nu. 209. Valentia *Tom. 3. disp.*
 „ 9. q. 2. punct. 5. Azor. *lib. 7. par. 1. cap. 17.*
 „ q. 4. Joannes de la Cruz *in direct. Consc. p. 2.*
 „ præcept. 3. ar. 4. dub. 9. conclus. 2. Villa lo-
 „ bos *in Sum. Tom. 1. tract. 23. dub. 4. num. 6.*
 „ Campanili *in divers. jur. can. rub. 7. c. 6. num.*
 „ 151. Bonacina *de legibus disp. 10. q. 1. punct.*
 „ ult. n. 4. Ugolinus *de potest. Episc. c. 9. n. 6.*
 „ Ledesma *in Sum. Tom. 2. tract. 17. c. 1. concl.*
 „ 25. dub. 3. Fernandez *in exam. Theolog. Mo-*
 „ *ral. p. 2. c. 8. §. 2. n. 20.* Victorellus *in notis*
 „ *ad summam Tolet. lib. 6. c. 4. n. 1. & à fortiori*
 „ docent hanc sententiam DD. asserentes senes
 „ tantum septuagenarios immunes esse à lege je-
 „ junii. Ita Gabriel *in 4. dist. 16. q. 3. ar. 1.*
 „ *natab. 4.* Sylvester *verb. jejun. q. 6. dist. 2.*
 „ Tolet. *lib. 6. cap. 4. n. 2.* Rosella *eodem verb.*
 „ *n. 5.* Tabiena *eodem verb. n. 18. q. 17. cum*
 „ aliis, & DD. asserentes, ut excusentur senes
 „ à lege jejunii, attendendum esse robur corpo-
 „ ris, & complexionem naturæ, & juxta eam
 „ judicandum esse; & ideò totum hoc arbitrio
 „ prudentis viri relinquendum esse; & ita docet
 „ D. Antoninus *p. 2. tit. 6. cap. 2. §. 7.* Pala-
 „ tius *in 4. dist. 15. disp. 8. conclus. 4.* Graffius
 „ *p. 1. lib. 2. cap. 17. n. 4.* Vega *in Sum. Tom. 1.*

„ *cap. 14. cas. 15.* Rodriquez *in expos. Bull.*
 „ *Cruc. §. 7. n. 2.* Summa corona p. 1. *cap. 1.*
 „ *n. 80. & alii.* Hactenus Antonius Diana de
 quo iterum infra, ubi referemus opinionem,
 quam ille cum paucis commilitonibus propugna-
 re adversus *Fortissimos Duces*, aggreditur.

8. Hæc porrò cum ita se habeant, quid
 causæ fuit, cur Interpres Augustanus, vir cæ-
 teroquin perdoctus, & eruditus sententiam
 Pontasii rejecerit, ceu mendum majori Theo-
 logorum Germaniæ parti infestum? Occasio
 forsitan ita scribendi illi fuit, quod in aliquo Ca-
 suistarum Germaniæ legerit, sententiam exol-
 ventem sexagenarios robustos à jejunii lege, esse
 communem. Conjecturæ locus est, quod P.
 Patritius Sporer, non modo Germanus, sed
 Passaviensis, & Bavarici Principatus subditus
 re ipsa præfatam sententiam communem appel-
 let. Ut autem ego evincam, quin limites
 quæstionis facti transiliam, quam perperam di-
 ctam sententiam hic Casuista communem vocet,
 à benigno lectore veniam peto, quo palam fa-
 ciam, (quoniam sic opportuna fert occasio)
 cur tot opiniones alioqui improbabilis; tem-
 poris beneficio à Casuistis non paucis dicantur
 probabiles, & communes apud vulgus evadunt.
 Potissima autem causa est nimia credulitas, qua
 illorum plures, vicissim propria dicta excipiunt.
 Hinc consequitur, ut, primo aberrante, ne-
 cesse sit cæteros quoque, dum res facti agitur,
 aberrare. Qua de causa non raro evenit, ut
 sicut

sicut in foro civili, aut criminali centum testes de solo auditu, non plus quam unius auctoritatem habeant; ita plures Casuistæ, qui, bona fide, quod unus evulgavit, exscribunt, non majore, quam ille primus auctoritate pollent. Sic in causa, qua de agimus, accidisse, nempe quod Recentes Casuistæ auctoritate unius Testis suam opinionem de absolutione senum à jejunio tanquam communem promulgaverint, clarissimè demonstro.

9. Convenit inter Theologos, legem jejunii omnes Christianos tertio elapso septennio, obligare. De Senum à legis exemptione disputari cœptum est. Fervente diffidio, unus erupit *Hieronymus Glamæ* in medium, & disputantibus Theologis, post grates DEO persolutas, revelavit tandem aliquando Summum Pontificem sanctitate non minus, quam doctrina clarissimum, divum nempe *Pium V.* senes sexagenarios à jejunio dispensasse. Quod ita res se habeat, audiamus ipsos Theologos confitentes se se in fide Glamæ scribere. Unum & alterum laudato ut prolixitatem, quoad fieri potest, vitem, infra tamen in calce ipsius animadversionis longiorem subjiciam catalogum. Patritius Sporer in *Append. ad 3. præcept. Decal. sec. 4. num. 50. pag. 287.* scribit, „ Cæterum senes post sexagesimum ætatis annum completum etiam excusari à jejunio affirmat probabilius satis tuta & à me hætenus practicata sententia, „ vin' potentius argumentum?) Sanchez, Angles, Suar. & alii apud Dianam: Marcharit

„ addens hanc ætatem esse declaratam à S. Pio
 „ V. vivæ vocis oraculo. Et in Bullis Crucia-
 „ tæ prohibens Regulares ab eorum privilegio ,
 „ quoad usum ovorum , & lacticiniorum in
 „ quadragesima , excepit sexagenarios , quos
 „ declaravit à jejuniis non teneri : ut sub *assevera-*
 „ *tione infallibili tanquam testis oculatus* (auricula-
 „ ris forte dictum voluit) *refert Hieronymus La-*
 „ *mas p. 3. meth. c. 5. §. 20.* addens. *Gratias*
 „ *Deo quod Regula deinceps certa à Summo Eccle-*
 „ *sia Pastore decreta.* Patres Salmanticenses ,
 „ quamquam inter Casuistas compilatores recen-
 „ sendi non sint , attamen præfatam opinionem
 „ hac ratione probant *tract. 23. c. 2. punct. 7.*
 „ *n. 130. pag. 349.* Tertia denique sententia ,
 „ quam probabiliorē judicamus , docet , quod
 „ jam hac nostra ætate senes sexagenarii etsi ro-
 „ busti sint, à jejuniis liberentur. Primo quia S.
 „ Pius V. an. 1570. de hoc interrogatus viva vo-
 „ ce respondit esse excusatos *ut testatur Lamas :*
 „ *Ergo ita tenendum est.* Viden' legitimam illa-
 „ tionem? Testatur Lamas : ergo ita tenendum?
 Non est præsentis instituti ostendere ab istis scrip-
 toribus plures laudari in suæ opinionis subsidium
 Theologos , qui conceptis verbis oppositum
 docent. Lege si per otium licet cæteros istius
 benignæ opinionis fautores , illósque fere omnes
 citantes *Lamæ* auctoritatem reperies, omnes tamen
 fatentur contrariam Pontasii esse communem ut
 Palaus , magis piā & magis tutā , ut Sporer ,
 & sic cæteri.

10. Quid nunc reliqui superest, nisi ut, quantæ sit auctoritatis Lamas iste videamus. Fateor Auctorem istum hætenus mihi ignotum fuisse, quin nec in Bibliothecis adeo obvium inveni. Reperii tandem parvulam quandam summulam ex aliorum auctorum placitis, suisque adjectis, coagmentatam. Isthuc transcribo, quæ hac dere habet p. 3. c. 5. §. 20. „ Qui autem senes dicantur, & in qua ætate deobligentur, nemo dixit determinate hucusque, nec aliquo jure tantum video, nec taxatum. *Tamen Gratias Deo*, quod deinceps regula tenetur certa à Summo Ecclesiæ Pastore decreta; „ *Pius enim Quintus*, Pontifex Sanctissimus, „ anno 1570. viva voce, tum etiam Bulla Cruciatæ ab eodem concessa anno 1569. & anno „ 1570. decernit homines sexagenarios ad jejunandum non teneri *ex Ecclesiæ præcepto*. Excipit enim illos, etiam si regulares essent, ab „ abstinentia ovorum, & lacticiniorum in „ Quadragesima, cum alios regulares omnino „ extra privilegium, quoad hoc relinquerent, „ etiam accipientes cruciatam: insuper interrogatus viva voce asseruit: & certe satis juste.

11. Pedetentim Lamæ verba expendamus. Pius V. an. 1570. viva voce, tum etiam in Bulla Cruciatæ, ... decrevit homines sexagenarios ad jejunium non teneri ex Ecclesiæ præcepto. Ad vivæ vocis oraculum, quod attinet, quodnam documentum pro illius assertione promittit? nullum. Degebátne saltem Romæ, ubi propriis auri-

auribus Pontificem audierit? Minime gentium, sed ut inquit ille in fine opusculi, Matriti morabatur in Monasterio Sanctæ Annæ instituti Sanctissimi Bernardi an. 1597. ætatis nostræ 43., & ab incepto methodi hujus labore 16. (quæ paucioribus mensibus vel à mediocri ingenio fieri poterat.) Nullam itaque, vel levem hujus oralis Oraculi conjecturam exhibet? Nullam prorsus. Sed ego, & conjecturis vehementibus, & argumentis valde luculentis evincam commenticum, & falsum prorsus esse Oraculum, & *Lamam Testem* esse hac in re nullius fidei.

12. Et ut à conjecturis initium ducam, Martinus Navarrus Auctor gravissimus Romæ degens S. Pio V. non modo suppar, sed & percharus, atque Gregorii XIII. & Sixti V. familiaris, ut legitur in illius Epitaphio apud Bellarminum *de script. Edit. Venet. Martinus Navarrus Romam profectus Pio V. Greg. XIII., Sixto V. PP. MM. charus istius Oraculi nec verbum facit, factururus certissime si extitisset.* Anne ignoravit Romæ existens Pontificis declarationem doctrinalem pro universa Ecclesia latam? Sed talis notitia reservata fuit ipsis Monachis intra Monasterium Sanctæ Annæ remotissimæ civitatis Matritensis. Quid quod sin directe, oblique sane istius vivæ vocis oraculum impugnat Navarrus. Quoniam hanc quæstionem versans in *Manual. cap. 21. n. 16.* hæc habet. *Licet S. Thomas nihil de hoc dicat, & merito, quia ut ibi ait Cajetanus, alii aliis citius sunt ad id impotentes, & ideo*
arbi-

arbitrio prudentis, aut superioris id relinquendum est. Equidem gratia Dei 80. annum agens perinde possum jejunare, ac cum agerem sexagesimum imo, & quinquagesimum. Hæcne Romæ scriberet, si quod indefinitum reliquit Aquinas, definisset Pontifex? Nonne hæc sufficerent ad rejiciendam tanquam confictam Lamæ narrationem? Verum Lamas ipse sese manifeste falsitatis seu illusionis revincit in allegatione Bullæ Cruciatæ, in qua ait, Pium V. exemisse sexagenarios robustos ab observantia præcepti Ecclesiastici. Tum etiam in Bulla Cruciatæ decrevit homines non teneri ex Ecclesiæ præcepto. Dispeream, si vel unicum verbum habetur in hac Bulla, quo declaretur senes sexagenarios robustos ad jejunium vi præcepti Ecclesiastici non teneri. Et ne gratis hoc asserere videar, integrum Bullæ paragraphum transcribo. Item ut dicto anno durante in omnibus & singulis Regnis, Insulis, Locis, Terris, Oppidis, & Dominis prædictis (& non extra illa) carnibus de consilio utriusque medici temporibus jejuniorum totius anni etiam quadragesimalibus vesci, ac pro eorum libito ovis & lacticiniis; ita quod qui carnes comederint servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma dicto jejunio satisfecisse censeantur. Et sub hoc indulto vescendi carnibus, ovis, & lacticiniis comprehenduntur omnes cujusvis militiæ Regularis. Patriarchis vero, Archiepiscopis aliisque inferioribus Prælatis, nec non aliis personis Regularibus, & qui in Ordine Presbyteratus fuerint secularibus id minime conceditur, nisi sexagenarii fuerint.

13. Duo evidentissime falsa *Lamas* ex hac Bulla evulgat in sua summula. Primum, quod asserat, Pium V. declarasse sexagenarios ex *præcepto Ecclesiæ* jejunii lege non teneri. Ubi in toto paragrapho vel unicum verbum explicans vim, seu declarans obligationem præcepti Ecclesiastici, cui obnoxii sunt Catholici omnes? Nonne Pontifex ipse docet præfatam Bullam, privilegium peculiare continere ad ea pauca regna (*& non extra ea*) coarctatum? Alterius Falsitatis reus est, dum asserit, Pontificem in Bulla Cruciatae dispensasse sexagenarios senes à jejunio. Oculis solum opus est, ut quisque intelligat, Pontificem dumtaxat senibus sexagenariis usum lacticiniorum concedere. Dispensationis autem à jejunio nec leve vestigium. Porro illatio dispensationis à jejunio ex concessione lacticiniorum, digna est tanto Summistæ. Bulla itaque Cruciatae privilegium est concessum paucis Hispaniæ Regnis, in quo nullo modo pro universa Ecclesia, sive obiter, sive oblique declaratur senes non devinciri lege Ecclesiastici jejunii; & quod decretorium est, nec illorum Regnorum sexagenarios senes, qui privilegio Cruciatae donati sunt, à lege jejunii, sed solummodo ab abstinentia à lacticiniis dispensat, ut cuique legenti paragraphum bullæ constat, & confitentur communiter Casuistæ. Vide Dianam *loc. cit. n. 5*. Omnem ergo exuisse verecundiam necesse est, qui Bullam obtrudit Cruciatae, ut à jejunio exemptos ostendat sexagenarios. Quod si *Lamas* publicæ Bullæ non modo sensum erroneum, sed

facti

facti narrationem omnino falsam affingere non erubuit; eïne fides adhibenda in narratione vivæ Vocis Oraculi? Cæterum ut magis magisque evincam, nullam sibi *Lamam* in hisce rebus mereri fidem, aliud ob oculos ponam purum putumque commentum, quod pro vero oraculo à Pio V. Gregorio XIII. & Sixto V. aliisque Pontificibus promulgato, venditat imperitis.

14. Utenim ostendat dispensatos ab esu carniū esse eo ipso à jejunii lege solutos, intrepide, & fronte aperta scribit *loc. cit.* §. 26. quatuor Pontifices in suis Bullis talem prodere doctrinam. Imo addimus, inquit, contra Navarum, quod modo, qui dispensatus esset à Papa vel à necessitate sua ad comestionem carniū, esset & à jejunio; quod, ultra quod est conforme doctrinæ B. Thomæ, & plurium Summistarum, jam nostris diebus à Pio V. est declaratum tum viva voce tum in sua Bulla Cruciatæ, ubi aperte dicit, quod qui carnes non comederit, & si ova comedat, & lactinia, cum dicto privilegio Cruciatæ, adimplere sit visus jejunii præceptum; ergo non comedendo carnes. Hanc formam eamdem sequuti sunt Gregorius XIII., & Sixtus V., & Clemens VIII. in suis bullis. Unde jam modo est luce clarius, quod si vidisset Navarrus, contrarium credo non affirmasset. Quis sibi temperare, modumque imponere valet, dum legit quatuor confictas bullas obtrudi? Si Critici Scriptores profanæ historiæ severa ferula excipiunt illos, qui in confirmationem historici facti nullius, ad animam saltem quod attinet, mome-

ti,

ti, supposititia nummismata, aut inscriptiones efferunt; qua poena digni sunt illi, qui ad dirimendas controversias, in quibus æternæ salutis negotium agitur, uno hiatu quatuor pontificum documenta evidentissime falsa tanquam genuina & authentica, atque, ut ajunt, luce meridiana clariora divendunt? Sed repono ego luce meridiana clarius esse, *Lamam* nullam sibi mereri fidem, eo quod manifeste falsitatis relictus sit. Qui enim semel mendax fuit, in nullo Tribunali fidem meretur, ut docet ipsemet Interpres Augustanus in sua *Philos. Polling. Tom. 5. de Art. Critic. p. 2. §. 3. num. 11.* ubi hæc decernit *Testis semel mendax in nulla assertione meretur fidem.* Non mendacii, sed falsitatis, quæ culpa carere potest, reum exhibeo *Lamam*, fortasse aut nimis credulum, aut nimis oscitanter Pontificum Bullas legentem. Quandoquidem non modo laudati Pontifices non declararunt eos ab jejunii lege eximi, quibus edendarum carnum usus conceditur, sed oppositum istos ad unicam comesturam seu ad jejunii formam servandam teneri aperte declarant. En verba Gregorii XIII. qui teste *Lama phrasim* & normam Pii V. sequutus in Bulla Cruciatæ pro Lusitanæ Regno. *Præterea indulgemus, ut dicto triennio durante, carnibus de consilio utriusque Medici temporibus jejuniorum tam quadragesimalium, quam quarumcumque dierum totius anni vesci possint, ac pro eorum libito ovis & lacticiniis, ita quod, qui carnes comederint servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma dicto jejunio satisfecisse censeantur.* Has Bullas ipse in fonte non legi, quia

quia cum sint peculiaribus Regnis concessæ, ob-
viæ non sunt. Sed sic ab Auctoribus referun-
tur, & nemo vel in dubium revocavit, Grego-
rium XIII. Pium V. sequutum jubere fideles die-
bus esurialibus carnes edentes unica uti comestu-
ra. *Servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma.*
Quod, ut omnes fatentur, idipsum præcepe-
runt alii duo Pontifices, Alexander VII. & Cle-
mens XI. Sixtus V., & Clemens VIII. quorum
Bullas minime laudat Summista noster, nec syllaba
habent, ex qua possit colligi, quod ille
obtrudit. Quis nunc non miretur confidentiam
Lamæ Matriti vitam ducentis, & improperantis
celeberrimo Canonistarum Doctori Navarro
octogenario hac de re scribenti ignorationem
Bullarum à Pio V. Greg. XIII. & Sixto V., qui-
bus erat familiaris, editarum? Ecquid mirum
si P. Patritius Sporer sua bona Germanorum fide
legendo hunc summistam dictatorio stylo scri-
bentem luce ut minus meridiana clarius esse, &
sexagenarios ad jejunium non teneri, & dispen-
satos ab esu carnum exemptos esse à jejunio,
quia ita Pontifices statuerunt. Quid inquam
mirum si scripserit: *ut sub asseveratione infallibili
tanquam testis oculatus refert Hieronymus Lamas.*
Miror tamen, Patres Salmanticenses cæca fide
subscribere præfato Auctori; atque nullo
prævio examine, illius narrationem, ceu
principium nulli obnoxium dubitationi præ-
jacere, & deinde sic ratiocinari. *Ita testa-
tur Lamas, ergo ita tenendum.* Quibus ego re-
pono. Falsum est Testimonium *Lamæ*, ergo

R. D. Eusebii Amort. C falsa

falsa illorum sententia. Sed hæc per transfennam dicta sint, ut undequaque constet *Lamæ* nullam adhiberi posse fidem, & Casuistas plures sine ullo delectu, sine examine, sine criterio absorbere, quæcumque faucibus propriis consentanea sunt.

15. Ex quibus omnibus sic colligo, adversus Interpretem Augustanum : Casuistæ, qui defendunt sexagenarios à lege jejunii esse solutos, inniuntur ceu potissimo, & fere unico fundamento declarationi Pontificiæ à *Lama* evulgatæ. Et merito, dum de legis dispensatione sermo est, allegatur voluntas Legislatoris à lege subditos eximentis. Ratiunculæ enim propria mente excogitatæ, quæ ad evincendam veritatem à facto pendentem adducuntur, parvi fieri solent. Sed testimonium *Lamæ* manifesto falsum est : ergo falsa quoque Sententia Casuistarum Nec istorum auctoritas in hac, & similibus quæstionibus facti plus habet ponderis, quam auctoritas plurium testium de auditu, qui nihil prorsus probant, quoties evincitur, primum testem, cujus ore loquuntur, falsum esse, & mendacem. Et ut magis confirmem quæ dicta sunt, nempe recentiorum Casuistarum plures esse in hac quæstione (utinam in hac sola) fere meros testes de auditu, juvat referre, ut promisi n. 7., sententiam *Dianæ*, qui licet à Prospero Fagnano appelletur *laxiorum opinionum selector*, attamen acumine ingenii instructum, & in Canonum, Theologorumque lectione versatum fuisse negari nequit. Sed, ut ex ejus verbis colligitur, sui
in-

ingenii viribus, non pro Theologia, sed potius contra Theologiam ulus videtur. Nam ii solum pro Theologia militant, qui illius fortissimos veteranosque Duces, Patres scilicet antiquos, & graviores Theologos sequuntur, & qui contrariis ingrediuntur vestigiis non opem ferunt, sed bellum Theologiæ indicunt. Antonius autem Diana prælium commissurus Theologicum, non modo sub veteranorum atque fortissimorum Ducum, Patrum scilicet, graviorumque Theologorum insignibus arma tractare recusat: sed illorum tum auctoritate, & sapientia, tum multitudine spreta, ipse ceu invictus Chiliarchus paucis stipatus peditibus signum explicat, classicum canit, manus conferit. Idque sibi singulari gloriæ vertit, & honori, & ne cuiquam exaggerata nimis videatur dicendi ratio, audiamus ipsum loquentem Dianam *loc. c. n. 1. Levis fortasse hæc quaestio alicui videbitur, sed ita minime est. Nam cum paucis commilitonibus adversus plures hujus militiæ fortissimos duces aggredior pugnam.* Bene vertat Dianæ, qui, ut suo consulat honori præliandi cum parvulo collectitio manipulo adversus fortissimas legiones, nobis qui in antiquorum auctoritate & sapientia quiescimus, victoriæ afferit. Sed, hisce velitationibus missis, ad rem properemus. Postquam igitur Diana falsus est fere omnes DD. afferere sexagenarios viribus pollentes jejuno astringi, ad asylum suæ probabilitatis sese recipiens, afferit contrariam opinionem esse probabilem, & consequenter à Diana defendendam. Quare invehitur contra

Fagundez, quod parum tutam eam vocitet : unde miror (inquit n. 3.) Fagundez hanc opinionem vocare parum tutam : licet addat non omnino improbabilem : non enim desunt validissimæ rationes ad illam confirmandam, & Auctores magni nominis illam tenuere. Hi sunt DOCTISSIMUS THEOLOGUS LAMAS par. 3. c. 5. §. 20. ubi asserit quod interrogatus de hac re Pius V. viva voce ita respondit. Alii postea Auctores omnes magni nominis, quos laudat, sunt Molfesius, Ortiz, Angles, Sanchez, Portel, Granadus, & Joannes Soarez. Et ut à primo istorum magni nominis commilitonum auspicemur. En quomodo vel ipse *Diana*, qui cæteros scriptores nasute destringere solet, in hac quæstione evadit testis de auditu, & qui paulo ante ut Tribunus præibat, nunc vexillum, facesque submittit *Lamæ* narranti Oraculum Pianum vivæ vocis. Illum *Theologum Doctissimum* appellat, ut illius testimonium sit apud lectores omni exceptione majus. Si *Diana* extolleret citatos Auctores scribentes de rebus ad mores minime attinentes, libenter illi eos prædicanti non modo doctissimos, sed etiam eruditissimos, & sapientissimos plaudem & concinerem. At quia æternæ salutis causa agitur, in qua illorum encomia sunt aliis aberrandi occasio; quoniam si in bilance Probabilistarum Auctor Doctus addit quatuor gradus probabilitatis, Theologus Doctissimus adjicit, ut minus, octo. Et hoc causæ est, cure ego reponam, *Lamam* non modo Theologum doctissimum non esse, ut ex suo opusculo, seu compillata

pillata summa colligitur (de aliis, si quæ scripsit, mihi non est sermo) sed *falsissimum* in hac quæstione esse etiam demonstravi, & consequenter nullius auctoritatis, cum omnibus commilitonibus suis à Diana citatis, qui revera nullius sunt nominis. Joannes Soarez non Suarez, ut per errorem in Diana est, Presbyter secularis libellum similem summulæ Lamæ, Portel alterum libellum de dubiis Regularium, Angles opusculum compilarunt. Nec gradum ergo probabilitatis huic quæstioni addunt. Solum Sanchezium & ego appello virum doctissimum; sed in morum controversiis non raro nimis laxavit habenas, & in hac ipsa quæstione, non modo sexagenarios à jejunio exolvit; sed probabilem appellat opinionem, quæ *mulieres quinquagenarias* à præcepto exemptas defendit. Et juxta hanc mirificam probabilitatem uxores Christianæ vix unquam ad jejunium tenebuntur. Nam non ante vicesimum primum, non prægnantes, non lactantes, non ut possint reddere debitum, non ut pulchræ maritis appareant, non denique cessante virtute pariendi in ætate quinquagenaria. Sed quid ultra semitam amplius vagor? Concludo igitur sententiam Dianæ suorumque paucorum commilitonum, si auctoritatem spectemus, nullo modo esse probabilem. Si rationes, multo minus; & quoniam in præsentia præter meum institutum est quæstionem hanc ex professo agere, solummodo describam rationes, quas pro eadem ex Sanchez promit Diana *loc. cit.*, Natura, inquit, in illa

ætate languescit, & ad interitum properat, & Sanitas dictorum senum non est firma & constans, sed fallax, & incerta, & media inter morbum, & sanitatem perfectam: ut testatur *Galenus lib. 5. & 6. Sanit. tuend.* & licet aliqui sexagenarii validi & fortes videantur: tamen, ut diximus, eorum natura prolabitur, & ad interitum tendit; atque adeo adminiculo cibi frequentius sumpti indiget, ut tam præsentī statui, quam futuro consulatur. „ Hæ sunt rationes, quas *Diana* appellat validissimas, & mihi, pace illorum dixerim, nugæ, & sophismata videntur, quæ seipsis absque impugnatione evanescent. Nam dum ego intimo sensu & experientia, robustum & vegetum me sentio, mille rideo Gallenos oppositum dicentes. Alii vero judicent, quo tendat illud scitum, *ut non tam præsentī quam futuro statui consulatur.* Evangelium Christi oppositum docet, quidquid *Galenus* dicat. Hæc omnia idcirco retuli, non solum, ut evincerem immerito Interpretem *Augustanum* inter menda corrigenda rejicere opinionem *Pontasii*, sed potissimum, ut, occasione oblata, obiter indicarem, quam parum fidentum sit nonnullis *Casuistis*, qui, ut appareat, plus propriæ factionis promovendæ æstu, quam veritatis inveniendæ ardore flagrantes, obtrudere in suarum præsidium opinionum solent consuetudinem Ecclesiæ, tacitam Episcoporum conniventiam, Pontificum aut vivæ vocis oracula, aut bullas propria mente confectas.

16. Hæc mihi scribenti in manus pervenit Diatriba hoc ipso anno exarata italica lingua, & typis edita, quæ mirum in modum confirmat, quæ dicta sunt. In ea versatur quæstio de jejunio cum esu carniū conjungendo. Hanc conjunctionem ut commentitiam, quin & impossibilem Diatribæ Auctor rejicit. Cæterum quia undique versum pressus sui Adversarii argumentis, ad quæ nihil nisi impropria reponit, ut quomodo illa eluderet, definitionem proprio Marte elaboravit, quam, nisi Hæreticorum chaino Romanæ Ecclesiæ jejunium propinaret, festivam & lepidam appellarem. Igitur cum illius adversarius instet, jejunium non esse metaphysicum quoddam individuum concretum, cujus una pars consistere absque altera queat, sic italice respondet jejunium definiendo pag. 126.

„ Il digiuno non è un composto metafisico, egli
 „ è un ente morale non dividevole nelle compo-
 „ nenti sue parti attesa la opinione, e costumanza
 „ delle nazioni, ed atteso altresì l' antico inva-
 „ riato, universale istituto della Cattolica Ro-
 „ mana Chiesa, Quæ verbo verbum reddam.

Jejunium non est compositum metaphysicum; sed est unum ens morale non dividuum in partes, quibus constat.: inspecta opinione Nationum, & inspecto simul antiquo, & invariato istituto Catholicæ Romanæ Ecclesiæ. Audisti ne? juxta perennem Catholicæ Rom. Ecclesiæ consuetudinem, & omnium nationum morem jejunium est *ens morale non dividuum.* Idest quando una illius pars deficit, totum in nihilum occidit. Istius definitionis

Inventor in hac ipsa Diatriba paucis foliis conflata, tria sub examen inducit decreta, ab erudito suo Adversario sibi oppposita, quibus tres Pontifices summi Gregorius XIII. Alexander VII, & Clemens XI. dividunt jejunii partes, jubentque fideles robustos ob piscium nauseam dispensatos in esu carnum, alteram partem unius comesturæ servare. Concedit Pontifices re ipsa sic præcipere, nulla adhibita fide Lamæ oppositum de Gregorio XIII. scribenti; sed subdit Alexandrum & Clementem pro solis Romanis præfata decreta edidisse, esto. Quo ergo ausu obtrudis juxta invariata Rom. Ecclesiæ consuetudinem, jejunium individuum esse, & corruere ortam jejunii naturam, abstinentia à carnibus sublata? Si Catholici omnes in ipsa Quadragesima diebus Dominicis servant unam jejunii partem, nempe abstinentiam à carnibus, duplici vero comestura reficiuntur, quomodo jejunium est *ens morale individuum*? Ad Greg XIII. reponit interpretationem P. Pasqualigus, cujus magnam esse auctoritatem contendit ob opus evulgatum, cujus titulus est *Praxis jejunii Ecclesiastici*, illudque celebre vocitat pag. 71. Sed audiat quid de hoc opere judicii proferat Joannes Cardenas in sua *Crisi Theologica Tr. 3. dis. 27. c. 8. n. 80. p. 247. Za. bar. Pasqualigus vir valde doctus, & alias de re Theologica optime meritus, nescio quo fato in tractatu de jejunio exorbitaverit, abjeritque in sententias à recta Theologia deviantes Fortasse eum tractatum junior scripsit, cum virescentes species in stoscuros ingenii erumpunt, nondum matura ad*

crisim

crisim moralis Theologiæ. Nam in cæteris quæ scripsit forte senior, sibi dissimillimus est. Conjectura Cardenas aberrat. Nam adulta ætate illud opus Pasqualigus scripsit, ut alibi evincam. Sed lascitates ejusmodi sunt *flosculi*, quos parit probabilismus.

17. Hæc si perspecta Coppellotti fuissent, fortasse sibi temperasset ab illa lamentatione, quam de suo Adversario scribit pag. 124. „ Tre „ cose, tra le altre mi sono spiaciute ... La „ prima si è quel sconvenevole sentimento di sistema, ch'egli in più luoghi del suo decimento ha manifestato contro i professori della „ morale Theologia, figurandoseli capaci di „ pronunciare sofismi ed inezie. (è pag 126.) „ Pesantissima poi è la ingiuria, colla quale li „ carica alla pagina trigesima prima fove dice, „ (Verba sunt illius adversarii) *Bono Theologiæ „ Fato, legislativa potestate carent omnes Moralium Scriptores.* Non modo sophismata, sed errores scribendi capaces sunt Moralis Theologiæ Professores. Privilegiòne infallibilitatis gaudent? illud unum ego fateor, me in nullo Casuista sophismata adeò festiva, & quasi dicere ipsi gerris siculis vaniora, ac in præfata diatriba, legisse.

18. Fusius fortassis quam par erat à scopo declinavit; sed desiderium imperitos lectores subducendi à maximo deceptionis malo, non in causa nihili, sed in æternæ salutis negotio impulit ad plura documenta promenda, queis compertum exploratúmque fiat, Casuistas non pau-

cos falso allegare in patrocinium suarum opinio-
num Pontificum Bullas, Episcoporum tacitam
conniventiam, Patrum, ac graviorum Theo-
logorum auctoritatem, ut itaque plura in pauca
contraham; satis superque ex his quæ dicta sunt,
colligitur, Interpretem Augustanum immerito
sententiam, quæ propugnat senes sexagenarios
robustos jejunii lege divinciri, inter *Menda Pon-
tastica* amandare: quoniam non modo pro illa
stat nobilior Germaniæ Theologorum pars, sed
gravissimi cujusque Nationis Theologi, & Pa-
tres omnes illi patrocinantur. *Pueri* (inquit S.
Basil. Serm. 2. de Jejun.) *velut plantæ virides jeju-
nii aqua irrigantur. Senibus assuetudo, ac fami-
liaritas ab antiquo ad ipsum, levem facit laborem.*

19. Tacita Episcoporum Germaniæ con-
niventia, quam objicit Interpres Augustanus,
commentitia est. Unde namque eam colligit?
Quia non cogunt senes jejunare? quia non obfi-
stunt, non reclamant? Si hæ sunt tacitæ conni-
ventiæ rationes, connivere dicendi sunt in tot ip-
sius Evangelicæ legis transgressiones. Cæte-
rum gravissimum fundamentum suppetit, op-
positum sentiendi de Illustrium Episcoporum
Germaniæ zelo & doctrina. Nam isti dum vel
ob ciborum esurialium inopiam, vel ob eorum-
dem nauseam carniū cibum in Quadragesima
concedunt, ad jejunium, scilicet ad unicam
comesturam fideles obligant, seu obligatos de-
clarant. Hoc curant laxissimam illam quorum-
dam Casuistarum opinionem, quæ docet di-
spen-

spensatos in carniū esu, eo ipso exemptos à lege esse jejuniū, quæve opinio affinis est præfatæ de fenum ab ejusdem jejuniū lege exemptione. Fere enim omnes qui primam, etiam secundam propugnant. Quare cum Episcopi Germaniæ adversentur primæ, satis legitime inferri potest, eos & secundæ repugnare. Quod autem primæ obsistant, Testimonium affero in medium Theologi Germaniæ, qui Interpreti Augustano summæ esse debeat auctoritatis. Is est P. Claudius la Croix, qui, l. 3. p. 2. q. 140. n. 1269. proposita sibi quæstione: *An illi cui in die jejuniū est permissus esus carniū, vel secunda refectio, hoc ipso etiam permittantur plures refectioes? & responsione negante data tali pacto confirmat: Et hoc ipsum communiter declarant Episcopi dispensantes pro carnibus in Quadragesima, dum addunt, se non aliter velle dispensare, quam relinquendo obligationem jejuniū quoad refectionem unicam.*

20, Huic Animadversioni finem impono tribus conclusionibus. *Prima.* Insigniores Germaniæ Theologi opinionem Pontasii appellant alii communem, alii saltem communiozem. Diana Sículus testatur omnes fere Doctores eam defendere. Fagundes Lusitanus contrariam ut parum tutam improbat. Sancti & graviores Theologi tum Itali, tum Hispani, ut Gallos omittam, ceu unice veram propugnant. Ergo per summam injuriam Interpres Augustanus illam Pontasianis mendis accensuit.

21. *Secunda Conclusio.* Quamquam plures Casuistæ Germaniæ in sententiam eximentes sexagenarios robustos à lege jejunii concederent, exiguæ forent probabilitatis. Quam propositionem evinco auctoritate ipsius Interpretis Augustani, qui in sua Philosophia Bollingana t. 5. *Principii Artis Criticæ par. 2. §. 1. n. 6. pag. 189. edit. Venet.* scribit: *Quando pro una sententia concurrunt multi authores, ad hoc solum attendi debet, an facile sit in tali materia concurrere multos authores. Si id facile fuerit, etiam plurimorum authorum simul sumptorum authoritas tantum exiguam habet probabilitatem.* Atqui auctores Germani facillimè subscribunt opinioni, quæ temperantiæ leges emollit, quæ redundantem potum, & cibum concedit, & consequenter, quæ solvit homines ab jejunii lege, ut non semel indicat P. Patritius Sporer Auctor Germanus: ergo in hac causa exiguæ sunt auctoritatis. Festivæ conclusioni, cui occasionem dedit Interpretes Germanus, parcat velim generosa Germania, quam debito colo obsequio.

22. *Tertia Conclusio.* Dictum est supra Recentiores Casuistas exolventes sexagenarios robustos à lege jejunii, nullius esse auctoritatis, eo quod sint testes de solo auditu ab unico *Lama* decepti. Hoc autem in hac conclusione evinco quandam veluti genealogiam adumbrando, cujus stipes *Lamas* est; descendentes vero Casuistæ recentiores. In favorem itaque laudatæ opinionis primum omnium Oraculi Piani commentum fabricavit

Lamas

Lamas 3. p. math. cap. 5. §. 20. pag. 385.

Grassis excipit *Lama* commentum de arbitrat. Confess. lib. 2. cap. 27. n. 12. pag. 142,

Joannes Soares Presbyter sæcularis in suo Enchirid. Cas. lib. 7. verb. Jeju. pag. 501. citat *Oraculum Pisanum* in fide *Grassis*.

Diana Coordinatus Tom. 4. tract. 6. resol. 6, § 1. pag. 158. citat Doctissimum *Lamam* cum paucis commillitionibus.

Castro Palaus part. 7. tract. 30. disp. 3 punct. 2. §. 5. n. 6. pag. 13. allegat *Lamam*.

Zacharias Pasqualigus Tomo de Jejun. decis. 256. pagina 191. testimonio *Lama* citantis *Oraculum Pianum* utitur.

Leander Tract. 5. disp. 8. q. 17. pag. 187. sequitur Magistrum *Lamam*.

Sporer in tertio Præcept. Decal. sess. 4. num. 50. pag. 282. *Lamam* in Medium affert! ceu testem *Oraculi Piani* infallibilem.

Salmanticenses tract. 23. cap. 2. punct. 7 §. 1. num. 130. pag. 349. *Lamam* laudant, ut supremum controversiæ judicem.

Constantinus Roncaglia tract. 9. p. 2. cap. 2. pagin. 299. ducem *Lamam* sequitur.

23. Alios plures omitto brevitatis gratia. Quid hiscis. De sinceritate genealogiæ si hæres, loca citata consule. Si vera est istius propaginis descriptio, nullius est auctoritatis, quia primus stipes spurius est. Non ergo te commoveat, si in nonnullis Casuistis persæpe offendas longissimos auctorum multitudine infartos catalogos. Quoniam se se mutuo singuli citant,

om.

omnēsque discipuli posteriores aggeruntur anterioribus Magistris, & sæpissime plures vel repugnantes in familiæ censum adoptantur. Quapropter mirum haud est, si brevi longe fœcundissima, & numerosissima testium de auditu profapia evadat.

24. *Parergon.* Adumbratæ Genealogiæ per lineam rectam deductæ quidquam ornatus adjicere licet ex alia linea laterali, quæ se ipsa alteram stirpem constituit numerosiore, absque ullo tamen legitimæ successionis documento producto. Istius caput est P. Thomas Tamburinus, qui tract. 4. in præcept. Eccle. cap. 10. num. 2. pag. 120. stylo dictatorio asserit omnes Doctores docere sexagenarios solutos esse à lege Jejunii. En illius verba: *At vero quod ipsa mera senectus excuset ab obligatione semel tantum plene comedendi est fere certum; quia OMNES DOCTORES id concedunt, & quidem merito.* Quid angeris? Quid hæres ad aquam trepide Confessarie? Clamas? Pater Layman gravissimus auctor testatur, ut ostensum est supra n. 2. communem Doctorum sententiam docere sexagenarios ad jejunium teneri. Pater Diana benignæ factionis facile princeps affirmat; *omnes fere Doctores* asserere sexagenarios à lege Jejunii non excusari. Cui ergo fidendum. Diana Doctores citat. Tamburinus neminem laudat. Heu ubinam gentium sumus! in æternæ salutis altissimo negotio testimonia adeò pignantia? Si P. Layman, & Diana sincere citant Doctores, Tamburinus Lectoribus suis imponit in re gravissima, quæ facti

Et cum sit, nullam excipit excusationem. Ego qui libris careo, quo me vertam, quo me recipiam, ut secure agam? Sed grates DEO, quod ad asylum confugiam probabilitatis quæ docet, licitum esse quidquid in utramque partem disputant Doctores. Isthic tu pedem fige; & ego interim ad alia propero, donec eo perveniam, ut ex hocce commentitio asylo penitus te expulsurus sim.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

T*It. Jejunium Cas 9.* „ Relinquit discretioni confessorii, an Rusticus labori deditus „ in casu particulari, & diebus otiosis sit obligandus ad legem Jejunii. In Germania hac „ discretionem, & sollicitudinem Confessorii opus „ non est, cum sine discrimine hoc genus hominum consuetudo eximat.

ANIMADVERSIO SECUNDA.

1. **P**Aulus Gabriel Antojene in sua Theologia Ingolstadii edita oppositum docet, *tom.*
 2. *tr. de virt. q. 7. n. 5. p. 37.* „ Porrò eo die, „ quo non laborant, ut si dies Festus superveniat in quadragesima tenentur jejunare; nisi „ alias grave incommodum sentirent ob laborem præcedentis diei, aut iudicio prudenti „ redderentur inepti ad laborandum die sequenti.
- Fal.

Falsa ergo est Germaniæ consuetudo quæ obijcitur, quam minimè ignoraret P. Antojene, si esset. Nec enim illi, qui per tot annos in publicis Universitatibus suæ Societatis Theologiam professus est, quive ad usum Parochorum, Confessariorum, Decisiones omnium conscientiæ Casuum typis edidit Ingolstadii anno 1733. illi inquam non minus ac interpreti Augustano perspecti sunt Germanorum mores, & consuetudines.

2. Franciscus Sylvius finitimus Germaniæ, si qua fuisset consuetudo contraria, incomper- tam haudquam habuisset. Porro is quæstionem hanc proponit, ut ipse Pontasius illum laudat. *Difficultas est* (inquit Sylv. in 2. 2. q. 147. a. 4.) *utrum Agricola, & similes opera laboriosa facientes debeant jejunare eo die, quo laboriosa opera intermittunt veluti quando est Festum. Sunt qui simpliciter eos excusant, eo quod labore diei præcedentis multum fatigatis vix possibile videatur una tantum refectione corpus sustentare. Sed resp. communiter eos non esse excusandos, quandoquidem eo die non laborant, præcedenti autem die, sicut laboraverunt, ita corpus plene refecerunt. Prudentiæ tamen confessarii esse relinquendum, an hic & nunc iste possit excusari ob laboris magnitudinem, & complexionis qualitatem. Unde confessarii advigilare debent quando tales operarios in confessione audiunt pro tempore quo jejunia inciderunt in dies festos, ut eos bene examinent.* Hac ipsa moderatione loquitur Pontasius, quæ tamen haud impedivit, quin Interpretes Augustanus mendum offenderit

corrigendum. Sed adeò justa , adeò prudens est hæc legis interpretatio , ut si qua obtineret in Germania contraria consuetudo , quam negant aperte alii Germaniæ Theologi, non consuetudo, quæ rationabilis sit oportet , ut à legis jugo eximat , sed abusus & corruptela dicenda foret.

3. Aliud mendum , quod Germanorum Theologiæ infestum , ibidem Interpres Augustanus exprobrat Pontasio , nempe quod *Cas. 10.* doceat , debere artificem moderare laborem , ut valeat jejunare , quando majore lucro non indiget neque pro se , neque pro sua familia : mendum immerito appellatur ; cum sit sententia , quam docent Alexander Alensis *par. 4. q. 28. memb. 6. ar. 2. §. 5.* S. Thomas *in 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. quæstiunc. 4. ad 7.* D. Antoninus *2. p. tit. 6. c. 2. §. 6.* Omitto eorum verba quia parvi momenti est.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

Titul. Absol. ibidem *cas. 16.* „ Docet quod „ existens in occasione proxima peccandi „ cum famula , illam debeat dimittere , aut si „ id nolit , dimitti sine absolutione. Attamen „ Theologi Germaniæ , prius circumspiciunt de „ remedio , ex cujus applicatione occasio proxima transeat in remotam , ut docet la Croix *l. 5. n. 259.*

R. D. Eusebii Amort.

D

ANIM-

ANIMADVERSIO TERTIA.

1. SI Theologi Germaniæ absolutè, nullaque facta distinctione docent, confessorium non debere absque absolutione dimittere eum, qui, cum *in proxima peccandi occasione cum famula versetur*, nolit eam dimittere: si, inquam, Theologi Germaniæ ita docent, ut testatur Interpres Augustanus, non possem mihi temperare, quin exclamarem: vœ nobis à Germanorum Theologia. Docent ergo Theologi Germaniæ non teneri Dominos domo pellere famulas, quibus à pluribus annis abutuntur, illisque loco sunt concubinarum? Pontasius namque loquitur de Callisto Domino familio, qui *ab aliquot annis abutebatur famula*, idque confitetur Interpres Augustanus, ut ex suis exscriptis verbis constat. Quæstio itaque non est de occasione aliqua proxima, quam vocant *respectivam* sive *per accidens talem*, cujusmodi esse possunt colloquia cum tali, vel tali muliere; ludorum, tabernarum, conviviorum frequentia; professionis, negotiationis, militiæ, artis forensis, & id genus similia, quæ tantum per accidens fieri possunt occasiones proximæ. Neque disputatur de occasione proxima involuntaria, & necessaria: sed sermo est de occasione proxima, quam Theologi cōmuniter omnes appellant absolutam, & per se talem, & liberam, quæ scilicet suapte natura, spectata communi hominum in illa versantium fragilitate, ad peccatum mortale impellit, & qua concubinus à longo tempore abusus est.

2. Por-

2. Porro si Germaniæ Theologi docent non cogendum Dominum ad ejiciendam præfatam famulam *aliquot annorum* complicem, atque adeò concubinam, sed suggerenda prius esse remedia, quibus isthæc occasio *proxima* evadat *remota*; si inquam id docent, Doctrinam ab Ecclesia, à Patribus, à Theologis cujusque Nationis improbatam docent. Nam Alexander VII. sequentem damnavit propositionem, quæ est 41. *Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinariæ vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* Innocentius XI. has itidem damnavit 51. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest & non vult dimittere, quin imò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.* 62. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.*

3. Nullum reperire Concilium licet, nullum Catechismum, nullam Synodum sive Provinciam, sive Diocesanam, in quibus alia præscribantur remedia, præter fugam præter separationem, & divortium, ubi agitur de occasione proxima maris cum fœmina. Nullibi reperitur, quod Confessarius debeat prius præscribere remedia, quibus occasio proxima sita in contubernio maris cum fœmina remota fiat, sed omnes obligant confessarium ad retinendam

absolutionem, donec complices separentur. Imò addunt tentare Deum illum, qui cum pelli-
ce habitare libere vellet, simulque opem à DEO
imploraret, ne in peccatum prolaberetur. S.
Carolus Borromæus in *Act. Eccl. Mediol. p. 4.*
Instr. Conf. Sciunt denique se non posse (Confesso-
res) iis impendere beneficium absolutionis, qui pec-
cati mortalis occasionem omnem fugere serio non pro-
posuerint. Et explicatis variis occasionum gene-
ribus concludit. *Pœnitentem ergo in aliqua ex his*
occasionibus versantem, aut similibus, si urgens sit
illa occasio, ut qui concubinam v. g. aleret, non de-
bet sine dubio confessor absolvere, nisi hanc occasio-
nem antea sustulerit. Adversaturne Germano-
rum Theologiæ D. Carolus Archiepiscopus,
quod remedia prius non præscribat, quibus oc-
casio proxima remota fiat? S. Th. de villa No-
va fer. 6. post 4. Dom. Quadr. *O peccator si vere*
ploras, veni foras, fuge concupiscentiam, dimitte la-
sciviam, expelle mulierculam solve, catenam. Alias
non credo verbis, non credo lachrymis. Funiculus
triplex malæ inclinationis, pravæ consuetudinis,
violentiæ occasionis difficile rumpitur. Miraculum
grande est, ut habens juxta se mulierem non tangat
eam.... in sinu tuo carbones foves, & tuum non
comburetur vestimentum? Etiam si millies (nedum
semel, ut aliqui casuistæ) juraveris, etiam si ob-
testando promiseris nunquam tibi credam. Nisi in-
stituti mei limites transilirem, præsto mihi es-
sent innumeræ omnium Patrum, atque Theolo-
gorum auctoritates, quibus non remedia, sed
sola fuga mulieris præscribitur.

4. Sed Interpres Augustanus Germaniæ Theologos opponit. Qui, amabo, sunt hi Germaniæ Theologi? La Croix l. 5. n. 259. Quamvis La Croix id doceret, non credo tantæ esse auctoritatis, ut eo citato, cæteri Germaniæ Theologi sub illius nomine comprehendantur. Quid si nec ipse *La Croix* Interpretis Augustani sententiam doceret? exscribamus integrum numerum ab illo citatum, ut quid sentiendum sit, lector colligat. „ Si periculum *inquit La Croix*
 „ etiam de se absolute proximum, desinat esse
 „ formale, & fiat materiale tantum ac reipsa re-
 „ motum respective ad circumstantias vel per-
 „ sonam, licitum est saltem in necessitate se illi
 „ exponere, ut colligitur ex *c. consultationi*, &
 „ *c. laudabilem* de Frigidis, ubi Papa declarat
 „ duos, qui propter impotentiam contraxerunt
 „ matrimonium invalidum, posse manere simul
 „ tanquam fratrem & sororem, & tamen ibi
 „ fuit materiale periculum peccandi, quod ab
 „ illis fieri poterat remotum, sicuti fit remo-
 „ tum in illis conjugibus, qui post vo-
 „ tum continentiae manent cohabitantes, ut
 „ notat Herincx n. 70 dicens in casibus juris
 „ non fuisse periculum scandali, vel infamiae, ex eo quod fuissent separati, cum causa
 „ illa esset publice examinata, sed potius erat infamia, vel scandalum, si non separarentur. Et
 „ valet, quod dictum est, non tantum quando
 „ occasio illius periculi est aliquid de se indifferens, ut admittit Bosco n. 257. sed etiam
 „ quando est aliquid communiter malum, uti

„ censetur esse ospectus puellæ nudæ. Ratio est
 „ quia tunc non censetur esse occasio absolute
 „ proxima peccandi ; sed ob circumstantias hic ,
 „ & nunc fit remota ; talis autem occasio non est
 „ intrinsece mala, cum in se non sit peccatum , uti
 „ fatentur omnes ; & quamvis intrinsece sit pe-
 „ riculum, tamen hic & nunc fit remotum, quod
 „ non censetur præsens malum animæ ; ergo
 „ potest saltem ex necessitate adiri. Quod eti-
 „ am inde convincitur, quia alias non liceret
 „ medicis, & chirurgis medendi causa tangere
 „ aliena pudenda, hoc autem licere docent o-
 „ mnes in iis nempe circumstantiis, quibus
 „ possunt periculum de se proximum facere re-
 „ motum ; quod faciunt, si tunc, quando neces-
 „ sitas proximi & ipsorum officium postulat,
 „ arment se bonis cogitationibus, firmiterque
 „ statuunt non consentire in delectationem tur-
 „ pem. Experientia enim docet, quod tunc
 „ gratia Dei adjuventur, ne consentiant, ideo-
 „ que tale periculum desinit esse proximum *re-*
 „ *spective ad illos* „ Ubi hic sermo de occasione
 „ proxima absoluta, & per se tali & libera? Lo-
 „ quitur semper in hypothesis, quod periculum de
 „ se proximum sit remotum, vel propter neces-
 „ sitatem, vel propter officium, vel propter cir-
 „ cumstantias personarum. Sed de mutuo con-
 „ tubernio procorum, vel de remedio quo talis
 „ societas, quæ ponitur occasio proxima libera,
 „ fiat remota, nec verbum facit. Quin *lib. 6. q. 226.*
 „ *n. 1831.* ubi de concubinario pœnitente loqui-
 „ tur, hæc habet, „ Dixi illum peccare, qui se
 „ babili

„ exponit formali periculo vel certo, etiam pro-
 „ babili tantum, aut qui manet in occasione
 „ proxima peccandi, & ideo *n. 271. lib. 5.* dixi
 „ talem occasionem *esse vitandam etiamsi mors*
 „ *esset subeunda.* „ Hoc & non amplius docet
 Pontasius, qui non negat, quod subdit La Croix,
 nempe si novæ occurrerent circumstantiæ, vi
 quarum occasio non esset proxima, sed revera
 remota, tunc absolvi posse pœnitentem; quod
 nemo negaverit, dummodo vere occasio facta
 sit remota.

5. Qui sunt ergo hi Germaniæ Theologi do-
 centes confessarium debere remedia suggerere
 concubinario, quibus licite valeat domi suæ re-
 tinere pellicem, antequam ad divortium eum ob-
 stringat? Nam præter la Croix percurri Germa-
 norum Theologorum libros, & nullibi offendi
 ordinem, quem in occasione absolute proxima,
 & libera servandum nomine Theologorum Ger-
 maniæ præscribit Confessariis administrantibus
 Sacramentum pœnitentiæ Interpretæ Augustanus,
 illum fane non docent Tannerus, Vvigandt, An-
 tojene, nec plures alii, qui saltem post damna-
 tas propositiones ab Alexandro VII, & Inno-
 centio XI. scripserunt.

6. Forsitan, qui ita scribendi occasionem
 dedit Interpreti Augustano fuit *P. Gregorius Go-*
bat, Germaniæ Theologus, qui *tract. 7. cas.*
16. num. 530. pag. 596. ait, „ Licet autem Joan-
 „ nes Sanchez absolute scribat illum, qui suæ
 „ concubinæ dedit mutuos centum aureos, quos

„ si eam dimittat, non sit recuperaturus, haud
 „ teneri eam dimittere, esto versetur in proximo
 „ periculo relabendi in peccatum cum illa, si non
 „ dimittat; attamen Palaus absolute eam rejicit
 „ resolutionem, casu quo diu durabit illa coha-
 „ bitatio cum gravi tentatione. Et Oviedus,
 „ loquens de illo, qui timet, se sæpe consum-
 „ maturum peccatum cum concubina, admittat
 „ eam doctrinam solum respectu hominis, qui
 „ habet tantum necessaria ad parce vivendum,
 „ non autem respectu mediocriter divitis
 „ Respondeo ad nostrum Casum *questionarium*
 „ sequentibus modis. § 32. I. Si Concubinus
 „ nequeat dimittere suam concubinam sine ja-
 „ ctura centum aureorum, seu ducatorum, po-
 „ terit Confessarius pro re nata amplecti sen-
 „ tentiam, vel Joannis Sanchez, vel Oviedi
 „ paulo ante relatam. II. „ Si ipsa est ita ef-
 „ frons, ut dimissa propalatura sit occultum
 „ concubinatum, retinere eam volenti patro-
 „ cinabuntur plerique ex citatis; sed utique mu-
 „ niendus erit peculiaribus propositis, & aliis
 „ mediis, *sicut & patrocina-buntur si ipsa sit ejus*
 „ *ancilla, & nequeat aliam adipisci absque pari pe-*
 „ *riculo, cum tamen haud possit nullo modo carere*
 „ *ancilla omni.*

7. Jactura centum aureorum, aut ducato-
 rum tanti facit istæ Germaniæ Theologus, ut
 inter gravissima mala reputet, ob quæ vitanda,
 quisque permanere in occasione proxima, eam-
 que adire licite possit. Idque tanquam princi-
 pium

pium præmiserat ibidem n. 529. „ Etenim fas est permanere in occasione proxima, seu etiam adire occasionem proximam, quando grave aut gravissimum malum corporis, honoris, fortunarum alias foret perferendum, ut notarunt omnes citati scriptores contra Lopez & alios. Nam ipsummet periculum non est peccatum, sed tantum occasio illius. Ergo non apparet, cur certum discrimen, honoris, fortunarum, sanitatis non possit excusare immittentem se in id periculum. Item Tom. 3. tract. 5. cap. 32. n. 19. & 20. hæc scribit. *Liquido suo crebro fieri, præsertim inter plebeos, & Rusticos, ut eodem in lecto puella cum proco cubent aliquot horas induti; & exuti, & tamen nihil omnino impudicum agant, vel non nisi oscula, & turpes attrectationes exerceant. Unde judico non posse à confessario negari absolutionem omnibus illis puellis plebeis (aliud ob varias considerationes sentio de nobilibus) quæ non videntur habere propositum nunquam amplius admittendi in lectum procum suum.*

2. Iste fortasse erit Theologus, quem Theologorum Germaniæ nomine intendit nobis opponere Interpres Augustanus. Sed mirum est, ipsum non legisse P. Claudium La Croix, qui comminiscens hanc Gobatianam ultimam opinionem, eam aperte impugnat eodem loco, quem in sua observatione laudat nempe lib. 5. n. 271. „ *Quamvis Gobat . . . putat absolvi posse quas-*
 „ *dam puellas, quæ non habent propositum num-*
 „ *quam amplius admittendi procum suum in lectum*
 „ *eamque propositionem pro plebeis rusticanis*

„ in Germania conetur defendere. *Vind. Gob.*
 „ *proposit. 12.* tamen hoc prorsus rejiciendum
 „ est.

9. Non est, quod longius sermonem producam. Ad facti quæstionem quod attinet, satis probatum manet, falso opponi ab Interprete Augustano auctoritatem Theologorum Germaniæ contra sententiam communem doctorum cujusque nationis, & maxime Sanctorum Patrum auctoritatem, quorum sententiam in *Laudato Casu defendit* Pontasius. Potuisset ad summum opponere Doctrinam P. Gregorii Gobat, atque vindicias Gobatianas. Sed huic Theologo neque Germaniæ, neque cæterarum nationum Theologi assurgent.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

T*It. Chorea, vel saltatio cas. 2.* „ docet non
 „ esse absolvendos, qui diebus Festis adeunt
 „ choreas publicas, in quibus *comitti solent plu-*
 „ *rima peccata.* Hæc autem (inquit Interpres)
 „ obligatio de vitando isto periculo, aut coo-
 „ peratione nondum est à nostris Theologis aut
 „ Superioribus promulgata, adeoque nec à fi-
 „ delibus agnita in Germania. Itaque cum fi-
 „ deles possint se conformare judicio suorum
 „ Pastorum, non poterit sic saltantibus denegari
 „ absolutio, nisi *ipsa experientia lapsuum, & pro-*
 „ *pride*

„ *pria proclivitas in talia peccata eos admonuerit,*
 „ *jam de ingenti, ac generali tot peccatorum peri-*
 „ *culo.* Si enim jam semel lapsi sunt tali occa-
 „ *sione : jamque ex petulantia complicitis intel-*
 „ *lexerint se versari in propinquo gravis peccati*
 „ *periculo ; utique tenebuntur vitare propin-*
 „ *quam illam peccandi occasionem, nullo titulo*
 „ *vitandi damni, aut capiendi lucri necessariam.*

ANIMADVERSIO QUARTA.

I **S**Uspicemur oportet, Theologorum Germaniæ libros, quos nobis objicit Interpres Augustanus, Alpes non transiisse ; Nam quos ego Germaniæ Theologos legi, oppositum scribunt. Unum, qui illi pro centum esse debet, legendum offero P. Claudium La Croix, quem in suis observationibus nomine Theologorum Germaniæ laudat. Porro is Germaniæ Theologus hæc scribit *lib. 5. n. 272. Inter occasiones proximas peccandi sunt etiam choreæ præsertim nocturnæ, quas puellæ cum adolescentibus concurrentes agitant, nam interveniunt oscula, amplexus, gestulationes turpes, petulantes tactus, sermones impudici &c. à quibus moraliter loquendo impossibile est abesse pravas commotiones, imaginationes, delectationes, desideria.* Hinc S. Anton. p. 2. tit. 6. c. 6. §. 2. vocat choreas iter diaboli S. Ephrem pompam diaboli S. Chrysostomus tripudia, quibus saltat diabolus. Similiter popinarum frequentatio ordinarie habet adjuncta multa pericula peccandi, per rixas turpiloquia detractiones inebriationes sui
 &

& aliorum. Non putem tamen hæc popinarum pericula respectu plerorumque esse proxima, qualia si sint respectu alicujus, si vitare non velit, non est capax absolutionis.

2. Duo hîc statuit la Croix contra Interpretem Augustanum. Alterum choreas, quæ hodiedum exercentur, occasiones esse proximas. Alterum non esse capaces absolutionis Sacramentalis non solum illos, qui has occasiones proximas, sed neque illos, qui alterius generis occasiones, quas respectivas vocant; & respectu plerorumque remotas relinquere recusant. Hinc patent manifestius, quæ in animadversione præcedenti diximus, falsum scilicet esse, quod Interpreter Augustanus comminiscitur de Theologis Germaniæ; si vel ipse la Croix, quem laudat, nulla facta remediorum mentione, decernit non esse absolvendos vel eos, qui ab occasionibus respectivè proximis, & liberis recedere nolunt. Excipiuntur semper casus, in quibus ob peculiariora momenta Regulæ generales suas excipiunt appendices.

3. Quid? Non modo Theologi Germaniæ Catholicæ, sed vel ipsi Theologi Lutherani improbant choreas, quæ re ipsa & in praxi ducuntur. Franciscus Budeus inter Theologos Lutheranos satis celebris, atque Germaniæ morum peritus, utpote & ipse Germanus, choreas, non quas in abstractione quadam metaphysica aliqui considerant, ac de illis disputant; sed quas indies homines agunt, detestatur. Lubet illius verba referre *ex Institutionibus Theologiæ*

Mora-

Moralis p. 2. cap. 3. sec. 3. §. 31. pag. 501. Choreas & saltationes hic consideramus non in abstracto, prout nonnulli eas sibi fingunt, sed prout revera inter homines in usu sunt, cum circumstantiis, quæ nunquam non eas comitari solent. Qua quidem ratione pravas iis vel minimè irritari cupiditates nemo temere inficias iverit. Fugiendæ ergo illis sunt, qui vitæ sanctitati, ea qua par est ratione student de sancta vita, quam Christiani non Monachi vel Religiosi agere debent, & persequitur. Quod de choreis & saltationibus dicunt, de comædiis quoque & ludis scenicis intelligendum. Nisi fovendis, & irritandis hominum cupiditatibus inservirent, spectatores non invenirent. Sic loquuntur Germaniæ Theologi Morales Lutherani, nedum Catholici.

4. Verum quod majorem ingerit admirationem, est, quod Interpres Augustanus illorum minimè est, qui Choreas in metaphysica præcisione commeditetur, sed loquitur de his, qui diebus festis adeunt choreas publicas, in quibus committi solent plurima peccata: seu ut Auctor Pontasius in suo Casu exponit; sermo est de Christianis, qui ferè omnibus diebus Dominicis & festis conveniunt masculi, & filiæ palàm saltantes in comitis post Divina officia, & cantantes plerumque cantilenas venereas, quarum verba pudorem, & modestiam sæpè lædunt. Parochus in cassum è suggestu sacro adversus has corruptelas declamat: Quærit num has possit sufferre saltationes, aut num debeat insistere in ablegandis sine absolutione iis, qui negant bonam recipere frugem, aut qui, postquam

quam sæpè sponderint iis abstinere, continuò aderunt illis conventibus, & saltabunt?

5. De Christianis ergo loquitur Pontasius; qui ferè omnibus diebus Dominicis & Festis cum puellis choreas ducunt, qui cantilenas plerumque impudicas venereasque canunt, qui, sui Parochi adhortationibus posthabitis, ad bonam se recipere frugem nolunt, & postquam sæpè sponderint, renuunt abstinere à præfatis oblectamentis, in quibus plurima perpetrari flagitia solent. De his loquitur Interpres Augustanus: & de his loquatur oportet, nisi imponere Pontasio velit. Porro si Germaniæ Pastores non obligant gregem sibi commissum ab istiúsmodi periculis & occasionibus abstinere, summoperè vereor, ne increpationibus subjacere debeant, quibus pastores Israel DEUS redarguit per Jeremiam 2. *Pastores prævaricati sunt in me & c. 10. Quia stulte egerunt Pastores, & Dominum non quæsierunt, propterea non intellexerunt; & omnis grex eorum dispersus est & c. 12. Pastores multi demoliti sunt vineam meam conculcaverunt partem meam & c. 23. Væ pastoribus qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ & c. 25. Ullulate Pastores, & clamate, & aspergite vos cinere optimates gregis, quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini:* Si Theologi Germaniæ, ut ait Interpres Augustanus, & Superiores nondum hanc obligationem populo promulgarunt (quod falsum esse scio ex Germanis Theologis quos legi) de illis ibidem vereretur, ne Theologis Israel accen-

consensendi forent, de quibus Dominus per Ezechielem loquitur. *cap. 13. Vident vana & divinant mendacium eo quod deceperint populum meum dicentes: pax, & non est pax Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas, & violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt.* Et per *Isaiam c. 9. v. 16. Et erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati.* Audisti. Populus iste sese conformabat ad iudicium suorum Theologorum, & sub eorum falsis doctrinis periit.

6. Hæc sanè vereretur, si verum foret, quod Theologi & Pastores Germaniæ permetterent fideles suos frequentare fere omnibus diebus Dominicis, & Festis choreas, in quibus cantilenæ veneræ recinuntur, & plurima peccata perpetrari solent. Quoniam permetterent & festa profanari, ut omnes Patres & Theologi docent, & laqueis innumerabilium peccatorum populum suum involvi. Ex Germanorum autem Theologis neminem ego legi, qui hæc expressè doceat. Ex unius fortasse P. Gobat Doctrina occasionem accepit Interpres Augustanus ita scribendi. Docet namque P. Gregorius Gobat Christianos astringi eas duntaxat occasiones proximas vitare, in quibus si constituentur, certi moraliter sunt se peccaturos nova peccata mortalia; minimè verò abstinere eos debere eis
occa-

occasionibus, in quibus si collocentur, *probabile est* eos prolapsuros fore in nova crimina. Conjecturæ meæ solidum fundamentum præbent verba citata ipsius Interpretis inquiringis non esse fidelibus denegandam absolutionem, *nisi ipsa experientia lapsuum, & propria proclivitas in talia peccata eos admonuerit jam de ingenti ac generali tot peccatorum periculo.* Conferamus istius auctoris doctrinalem observationem cum doctrina P. Gobat, & illico compertum fiet, omnia sibi constare.

7. P. Gregorius Gobat *tract. 7. Cas. 16. num. 525. pag. 595.* hæc scribit: „Notandum est per
 „ *occasiones proximas* intelligi eas solas circum-
 „ stantias loci, temporis, personarum &c. in
 „ quibus si sis constitutus, *certum est moraliter*
 „ te esse peccaturum novo peccato mortali, ut
 „ contendit Caramuel, seu quibus nunquam,
 „ aut fere nunquam uteris sine peccato novo (&
 „ citatis auctoribus aliis pergit.) Quando enim
 „ est duntaxat solum probabile se succubiturum
 „ tentationi; certè etiam probabile est, se non
 „ succubiturum: atqui sicuti in plurimis aliis ma-
 „ teriis fas tibi est, *ex utralibet sententiarum specu-*
 „ *lative probabilium deducere practicam conclusio-*
 „ *nem tibi gratam*, ita licebit hic ita argumentari.
 „ Occurrunt mihi graves tentationes, ob quas
 „ vir prudens sapienter judicare potest, me lap-
 „ surum in novum crimen mortale, si accessero
 „ hanc domum: vice versa sunt aliæ rationes
 „ etiam graves, ob quas alius æquè pru-
 „ dens pronunciaret, me non lapsurum;
 „ ergo

„ ergo possum sine nota temeritatis , &
 „ imprudentiæ me committere illi occasione,
 „ certo non commissurus, si liquido scirem, me
 „ in illa admissurum istud grave peccatum; adeo-
 „ que fas est per se loquendo committere se periculo
 „ probabili peccandi mortaliter. Caramuel loc.
 „ cit.

8. Hanc Doctrinam Gobat exscribit P. Patritius Sporer p. 3. c. 2. sect. 4. q. 2. n. 324. pag. 206. qui inter Patres, quos sibi tanquam Magistros suos sequendos proposuit, unum delegit P. Gobat. Quare cum dicit sæpè *ita mei omnes*, intelligitur etiam Gobat. Sententiam hanc, quam docent Gobat, Sporer, & Leander à Murria ex Caramuele in *Theologia Regul. seu in Regul. S. Benedicti disp. 70. n. 1056.* ipse Caramuel eam retractavit in Theologia fundamentali non editionis Francofordensis, in qua eadem opinionem docuit, sed editionis Romanæ, & Lugdunensis. In Romana, qua ego utor *Fundam. XI. n. 511. pag. 169.* hæc scribit: *Dic igitur eum, qui probabili mortaliter peccandi periculo se exponit, peccare non iam probabiliter, sed certo mortaliter.* Cur duo Theologi Germaniæ sequi maluerint Caramuelem errantem, quam Caramuelem errorem retractantem, pene ipsos sit. Eam certè improbant nobiliores Germaniæ Theologi, quos inter La Croix lib. 5. n. 257.

9. Recensita opinio, non modo Antevangelica & contraria communi Theologorum sententiæ est; sed repugnat communi sensui omni-

um prudentum totius Orbis Terrarum, inquit Cardenas in sua *Crisi tract. 1. disp. 18. cap. 6. n. 60.* ubi post expositam conclusionem: *Nemini licere exponere se periculo probabili peccandi.* Antequam ad demonstrationes accedat, præmittit: *Hanc etiam conclusionem tenent omnes viri prudentes totius Orbis Terrarum.* Meum in præsentia non est disputationem instituere, & præfatam opinionem impugnare. Obiter tantum unum & alterum verbum dicam, ut manifestior appareat doctrina Interpretis Pontasii. Animadvertas ergo oportet existentiam periculi esse certam, sermo est enim de choreis, in quibus plurima peccata perpetrantur, & cantilenæ veneræ recitantur. Consequutio autem peccati est tantum probabilis; quia, si in præfatis choreis narratis circumstantiis involutis, plurimi prolabuntur, plures quoque peccata quæque evitant. Certitudo ergo periculi distinguenda semper est à probabili consequutione effectus. Illud etiam consideres velim, nunc sermonem non esse de honestate vel malitia actus, qui ab judicio pendeat mentis, quive beneficio probabilitatis bonus, aut malus evadere queat; sed de eventu futuro, aut non futuro, seu ut significantius loquamur, de probabili futuritione, vel probabili non futuritione peccati. Quibus positis, quis est, qui recitatæ doctrinæ odorem non olfaciat? Quis non perhorresceret ad hanc argumentationem. Adest hic poculum, quod certum est plenum esse veneni. At probabile tantum est mortem bibentibus inferre: plurimi enim moriuntur, plu-

plures etiam innoxie illud epotant. Sed quod probabile est, prudenter amplecti vales : ergo prudenter sumere illud venenum potes. Plurima huic similia affert exempla Cardenas *loco cit.* ut tam exitialis doctrinæ horrorem ingerat. Qui demonstrationes evidentes avet contra talem opinionem, illum consulat.

10. Quid si quisquam ita responderet? Cur potum illius veneni, quod plures innoxie epotant, damnas? Cur cogis, ut sitientes homines eodem abstineant? & tamen hæc illa ipsa est argumentatio Interpretis Augustani. Concedit Choreas venenum esse, quod plurimis mortem infert. Concedit namque in iis plurima perpetrari peccata, inspectis omnibus circumstantiis cantus veneri, humanæ fragilitatis &c. Sed quia contrà plures reipsa in peccata non prolabantur, concludit. *Ergo non poterit sic saltantibus denegari absolutio, nisi ipsa experientia lapsuum, & propria proclivitas in talia peccata eos admonuerit, jam de ingenti & generali tot peccatorum periculo.* Papæ! Prius mortem ex potu venefico experiri debes : deinde tali experientia edoctus veneno abstineto. Debes certior fieri *de ingenti & generali periculo*, idest quod venenum illud generaliter omnibus mortem inferat. Et hac via *certus moraliter eris*, ut docet P. Gobat, quod venenum chorearum bibens, mortem animæ occumbes? atque adeo tunc solum chorearum occasionem vitare teneberis, cum in sepulchro positus fueris.

II. Sed quid amplius continent verba, quibus Interpretis observatio clauditur. Contendit namque astringi utique fideles, qui lapsuum experientia didicere, se in occasione proxima versari, ab eadem recedere debere, dummodo *nullo titulo aut vitandi damni, aut capiendi lucri sibi necessariam reputaverint.* Contra vero si opportuna fors E. G. ducendi in sponfam pulchram, divitemque puellam, aut periculum similem amittendi sponfam obtingat; tum poterit occasionem proximam adire. Quin', si quod levius damnum subeundum, aut bonum corporeum assequendum occurrat, poteris animæ extremum subire periculum. P. Gobat requirit jacturam centum Aureorum, aut ut minus ducatorum, ut proximam invadere occasionem valeas. Interpres noster confinia dilatat: aliquem dumtaxat damni vitandi, aut capiendi lucri exigat titulum. Ob oculos tibi revoca verba suæ observationis supra transcriptæ. *Si enim jam semel lapsi sint tali occasione; jamque expetulantia complicitis intellexerint se versari in propinquo gravis peccati periculo, utique tenebuntur vitare propinquam illam peccandi occasionem, Nullo titulo vitandi damni, aut capiendi lucri sibi necessariam.* Ex qua propositione necessaria consequutione proficiscitur hæc illius contraria: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* Quæ est ex damnatis ab Alexandro VII. 62. Certe non video quomodo vel ipsius acutæ scholasticæ beneficio, quæ

13. & 14. sæculo vigeat, quamve reducem Lutetias optaret *Interpres*, eludi præfata illatio valeat. Si enim occasio proxima tunc solum deferenda est, quando nullo titulo aut vitandi damni, aut capiendi lucri est necessaria, ergo cum ob aliquem titulum vitandi damni, aut capiendi lucri sit necessaria, deferenda non erit. Hanc autem doctrinam Ecclesia damnavit.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA.

I*Bidem cat. 6.* „ Dicitur differendam esse pœ-
 „ nitenti absolutionem, si confessorius ha-
 „ beat *justam causam judicandi* dolorem pœ-
 „ nitentis tantum esse naturalem. Hæc propo-
 „ sitio (subdit *Interpres*) potest habere dupli-
 „ cem sensum, Si sic intelligatur, ut sensus
 „ sit, tunc pœnitenti differendam esse absolutio-
 „ nem, quando confessorio *moraliter certum est*
 „ pœnitentem non habere sufficientem contri-
 „ tionem, aut alias ad effectum Sacramenti esse
 „ indispositum, vera est. Si vero sic intelliga-
 „ tur, ut sensus sit, tunc absolutionem generali-
 „ ter esse differendam, quando confessorius so-
 „ lum *probabiliter judicat* in pœnitente non dari
 „ sufficientem contritionem, aut propositum,
 „ non esset vera, *sed perturbativa Ecclesiæ.*

ANIMADVERSIO QUINTA.

1. **P**erturbat ergo Ecclesiam S. Carolus Borromæus, qui in *instruct. Confess.* hæc præscribit. *Absolutio, donec emendatio perspiciatur, differri debet his, qui licet peccatum dimissuros polliceantur, ab illo tamen non separandos Confessor PROBABILITER judicabit.* Perturbat ergo Ecclesiam Innocentius XI. hanc damnans propositionem 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi.* Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. Sed quid Sanctorum commemoro Regulas? Perturbatne Ecclesiam Dei Theologia Moralis P. Patritii Sporer Theologi Germani, qui 3. p. cap. 6. sect. 4. q. 3. n. 801. pag. 273. hæc scribit. *Liquido autem non dispositum utique non poterit absolvere confessarius, sed absolvens, & absolutus scienter peccat mortaliter sacrilegio. Omnes, utpote quando-cumque Confessarius certo, vel PROBABILITER sibi persuadet pœnitentem, aut non integre confessum omnia peccata mortalia, quatenus ei possibile est, aut contritum vel saltem attritum non esse.* Perturbatne Ecclesiam Dei Theologia Busembai, & La Croix qui lib. 6. p. 2. n. 1765. inquit: *Confessarius tenetur aliquando differre absolutionem, tum nempe, quando advertit, vel se non habere potestatem solvendi à reservatis, . . . 2. Si prudenter DUBITETUR de dolore,*

2. Duo in laudata observatione displicent : Alterum, quod, ut in discrimen Doctrina Pontasii adducatur, introducitur distinctio, quam nullo modo excipit, nec patitur præfata doctrina. Quod validius haud possum evincere, quam integram Pontasii responsionem isthuc transscribendo., Parochus iste præcepto charitatis erga proximum tenetur illum ad poenitentiam adducere, omnia ei motiva repræsentando, quibus ad eam convenientius excitari potest : at si illo functus officio *juste judicare potest de duritia cordis illius hominis ad aliquod tempus* ei differenda est absolutio, piaque interim sunt injungenda opera, quibus ad eam recipiendam paratior efficiatur. Ratio est, quia cum *legitime judicare potest* confessor suum poenitentem non habere veram contritionem, tum ei absolutionem denegare debet, cum enim contritio supernaturalis saltem imperfecta, sit dispositio absolute necessaria ad recipiendum poenitentiae Sacramentum *contra propriæ conscientiae lumen ageret*, si absolutio nem homini ad eam non recte disposito conferret, sicque Sacramentum profanandi se voluntarie periculo committeret.,

3. Judicent nunc omnes æqui rerum æstimatores, an cautius, simulque clarius explicari poterat laudata responsio. Phrasibus nulli ambiguitati obnoxiiis usus est Pontasius, ut evitaret contentiones invidiæ, molestiæque plenas, quæ olim fervebant, atque in dies recrudescent

eos inter qui *Rigoristæ* appellantur, & *Laxistæ*.
 Nam isti hanc regulam præscribunt., Non est ne-
 ,, cesse quod Confessarius *probabiliter* iudicet fu-
 ,, turum, ut pœnitens se à peccatis abstineat., Illi
 contra statuunt. Confessarius non nisi habita mo-
 rali quadam certitudine de necessaria pœnitentis
 dispositione ad absolutionem impertiendam pro-
 cedere tuto potest. Illi hanc, vel quandam mo-
 ralem certitudinem de sincera peccatoris con-
 versione, ut extremum rigorem improbant.
 Hinc dissidia, hinc libri adversus libros. Qui
 hac de re instrui avet, legat Balthasarem Fran-
 colinum, qui in suo Clerico Romano *lib. 2. disp.*
10. n. 26. edit. Venet. fol. 99. hæc scribit adver-
 sus Franciscum Genettum, docentem ad veram
 contritionem requiri *propositum constans seu non*
vacillans.., Doctor Discretus. At ipsi forte non
 ,, vident suæ doctrinæ consequentias, at certe
 ,, eas non vidisse dicendus est *Franciscus Genet-*
 ,, *tus* in sua recentissima Theologia morali edita
 ,, Parisiis anno 1703. Ex pluribus exemplis *ri-*
 ,, *gidissimæ ipsius doctrinæ*, unde gravia sequan-
 ,, tur absurda, unum afferam ex *tom. 4. tract.*
 ,, *6. de Sacram. Pœnit.* ubi *cap. 5. quæst. 19.* do-
 ,, cet ad veram Contritionem in hoc Sacramento
 ,, requisitam, esse necessarium *constans proposi-*
 ,, *tum*: non inquit *propositum*, sed *constans*
 ,, *propositum*; idque debere innotescere confes-
 ,, sario., Hactenus Francolinus. Textus ge-
 nuinus Genetti hic est. *Tertia (conditio) est fir-*
mmum, constansque seu non vacillans novæ vitæ pro-
positum. Hoc vero est unum ex pluribus exemplis

Rigidissima ipsius Doctrina? Ex hac doctrina absurda coniectaria non pauca elicit Francolinus, eundemque Genettum iterum deridet, quod doceat, lacrymis, & promissionibus poenitentium non semper adhibendam esse fidem; eo quod à naturali causa profluere sæpe possunt. *Licet* (inquit Genettus) *hæc frequentiora sint contritionis signa, non tamen certa sunt illius indicia, quia &c.* Hanc Doctrinam sic vellicat Francolinus *loco cit.*, His enim non esse credendum satis docet. *c. 5. quæst. 21.* Audi pulchram rationem! *Nam sæpe lacrimæ proveniunt*, inquit, *ab humano* prorsus affectu, vel ex imaginatione, obiecto aliquo insolito commota, Quam merito hanc rationem derideat Francolinus, cæteri videant, judicentque num semper, ut Francolinus contendit, lacrimæ, & promissiones confitentium peccata, non sint tantum frequentiora contritionis signa: sed semper contritionem prodant supernaturalem. Nunquam, nec sæpe à causa naturali profluunt? An Francolino adversentur non modo conceptissimi Patrum Textus, quos Genettus ipse promit, sed cæteri Patres omnes, Theologi, & Concionatores, potissimum P. Paulus Segneri, ac ipsa manifesta experientia, cæteri judicent.

4. Neque enim hæc obiter narravi, ut illa, aut impugnanda, aut approbanda susciperem; quod si fecissem, quantum ab instituto meo abuluissem, nemo non videret; sed ut arcanum referarem, cum Interpres distinctionem intruderet

de certitudine morali, & probabili Textui Pontasiano omnino violentam, quam nullo modo patitur, quamve ut declinaret Pontasius neglectis vocibus contentiosis, his phrasibus nulli cavillationi obnoxiiis usus est. Si confessarius *juste judicare potest Si legitime judicare: si justam judicandi causam habeat*. At distinctionem Interpreter Augustanus invehere voluit vel ipsis invitis superis, ut quorundam Casuistarum doctrinam benignam, immo laxam, promoveret. Rejecta namque sententia, quæ in Sacro Ministro moralem certitudinem de pœnitentis contritione supernaturali requirit, ad absolutionem impertiendam, suam prodit sententiam. *Si enim, inquit, intelligatur, tunc absolutionem generaliter esse differendam, quando confessarius solum probabiliter judicat in pœnitente non dari sufficientem contritionem, aut propositum, non esset vera, sed perturbativa Ecclesiæ*. Non modo non perturbat Ecclesiam ejusmodi sententia, quæ potius Doctrinam docet Ecclesiæ. Interpreter aquas in simpulo Pontasio excitat. Sed ipse tandem in medio Ægæo mari navem adeo timosam conscendit, ut, quantalibet etiam inculcata stupa, satis nequeat obturari. Maçte igitur animo. Materix dubitanter falsæ licitusne usus est in Sacramentorum administratione, necessitate sublata? Haud quaquam respondent Theologi omnes. Quid? si probabiliter, nedum dubitanter, falsa sit? Multo minus. Contritio naturalis materia inepta, & falsa Sacramenti Pœnitentiæ est. Confessarius non modo dubius est de illius ex-

isten-

istentia ; sed probabiliter judicat non extare. Quæ ergo ratio jubet , ut perficere Sacramentum debeat ? Frustra ergo Ecclesia damnavit hanc propositionem : *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti &c.* Etenim nunc de valore agitur Sacramenti pœnitentiæ , cujus materia dolor est supernaturalis. Naturalis vero dolor materia falsa. Ab istius materiæ vera existentia valor pendet Sacramenti : Et hæc duo extra controversiam posita sunt. Minister tum ex relapsu pœnitentis in eadem flagitia , tum ex remediorum contempta executione , tum ex aliis signis probabiliter colligit , dolorem esse tantummodo naturalem. Nequit ergo , quin sacrilege suo abutatur charactere , Sacramentum conficere , ob defectum probabilem materiæ ad valorem Sacramenti necessariæ. Interpres autem decernit , Ministrum hunc perturbare Ecclesiam , si absolutionem in tempus tum valori Sacramenti , tum sanctificationi peccatoris magis opportunum , differat ? Dic amabo te : Quonam gentium abiit illud adeo tritum axioma : Qui probabiliter prudenter operatur ? Confessarius probabiliter , judicat pœnitentem sufficienti dolore & proposito ad pœnitentiam necessario carere : prudenter ergo operatur , si à perficiendo abstinet Sacramento , ut periculum vitet sacra Symbola profanandi , & ipsius peccatoris probabiliter indigni , sacrilegium contrahendum. Quid ? Tum solum Cōfessarius suspendere absolutionem debet , quando illi *moraliter certum est* pœnitent-

nitentem esse indispositum? Si ad factum te-
 Etumque Sacramenti valorem custodiendum
 Confessarius moralem materiæ necessariæ certi-
 tudinem practicæ expertem dubitationis expo-
 scit, rigorista audit, & Ecclesiam perturbat.
 E contrario, ut pœnitenti absolutionem jure de-
 neget, moralem de illius indignitate certitudi-
 nem habeat, necessum est? Adestne isthic
 pondus, & pondus?

5. Sed rationem Interpretis audiamus. Sub-
 dit itaque loco laudato. „ *Nemo enim privan-*
 „ *dus est jure certo ad usum Sacramentorum ob indi-*
 „ *spositionem incertam.* Næ egregiè! Jurène
 certo potitur peccator flagitiorum plenus ad Sa-
 cramentorum usum? Quid hinc? Si iteratis
 criminibus sponte, & liberè tali se exuit jure, an
 ne certo illud amissum reparat, etiam tum, cum
 probabile est, vinculis obstringi delictorum?
 Semel spoliatus aliquo jure, illud minimè recu-
 perat, quousque probabile est, eum ineptum
 esse ad jus illud exercendum. Sed Age. Jus il-
 lud certum esto. Nonne exercitium talis juris à
 prudentia pendet Sacerdotis, qui ob varias cir-
 cumstantias differre & suspendere valet, etiam-
 dum pœnitens legitimè dispositus est? *Communis*
 & *vera Sententia affirmat*, inquit Cardinalis de
 Lugo disp. 14. de Sacram. pœnitent. sect. 10. Nam
 licet pœnitens (ait) legitimè dispositus confessione fa-
 cta, habeat jus ad sententiam: non tamen habet jus
 ut statim proferatur sententia: potest enim judex
 arbitrari quomodo, & quando debeat utilius pro-
 ferri

ferri sententia. Quando ergo merito timet pœnitentem nunc absolutum, facile relapsurum statim in eadem crimina; nisi ipsa difficultate, & dilatione absolutionis territus agnoscat melius gravitatem peccati, poterit differre absolutionem, ut pœnitens utiliter admonitus non maneat in tanto periculo reincidentiae, quantum alias subiret. Si communis sententia docet posse Confessarium differre absolutionem pœnitenti legitimè disposito vel ob timorem relapsus in eadem crimina, vel alias causas. An non poterit, immo debebit differre absolutionem pœnitenti probabiliter indisposito?

6. Quod autem subdit Interpres, posse dumtaxat interdum Confessarium circumstantiis inspectis, in pœnitentis utilitatem absolutionem differre, remedia præscribere, & alia ejusmodi, fusius Pontasius ipse, & ut mea præfert opinio, clariùs præscribit. Plura, quoque hoc eodem loco habet Interpres, quæ quoniam longam postularent disputationem, missa facio. Comparatio namque, quam facit inter dispositionem dubiam pœnitentis moribundi in extrema necessitate, & dispositionem rationabiliter præsumptam pœnitentis sani non satis consistit. Illud oblique notare sufficiat, non posse Confessarium rationabiliter præsumere pœnitentem dispositum; quando probabiliter judicat non habere neque contritionem, neque propositum necessarium ad absolutionem. Quod si in utramque partem probabiliter judicium Confessarii propendet, tutiorem partem, cum de Sacramenti

menti valore agatur , juxta Sedis Apostolicæ sanctionem , amplectatur , oportet.

INTERPRES AUGUSTANUS.

OBSERVATIONE QUARTA.

T*It. Census , Mutuum , Usura , Societas &c.*
 „ Habet plurimos Casus in quibus supponit
 „ (*Pontasius*) omne lucrum ultra sortem esse u-
 „ suram , nisi interveniat lucrum cessans , vel
 „ damnum emergens , vel contractus constitu-
 „ tionis , quo summa principalis irredimibiliter
 „ venditur , vel contractus societatis. In Ger-
 „ mania autem censum partis vigesimæ per an-
 „ num *generaliter sine speciali titulo* esse licitum ,
 „ docent omnes Theologi Germaniæ , quorum
 „ directioni subjacet tacita voluntas , ac inten-
 „ tio nostrorum tam legislatorum Civilium ,
 „ quam fidelium , bona ab unius dominio in ali-
 „ um transferentium. Vide *Tit. Census. Cas. 7.*
 „ *Tit. Mutuum. Cas. 1. 2. 3. Tit. Societas, Cas.*
 „ *4. & 6. Tit. Usura per totum titulum.*

ANIMADVERSIO SEXTA.

1. **M**irifica Germanorum Theologorum au-
 „ ctoritas ! Prodigiosa populorum Ger-
 „ maniæ potestas ? Nullus ergo titulus , non lucri
 „ cessantis , non damni emergentis , non census ,
 „ non societatis , verbo , iterum repetamus , nul-
 „ lus omninò titulus exigitur ad percipiendum ex
 „ mutuo

mutuò data pecunia lucrum ultra sortem? Omnes ergo ad unum Germaniæ Theologi docent usuras esse licitas. Nam omnes definiunt, usuram esse lucrum sine speciali titulo perceptum ultra sortem ex pecunia mutuò data. Sed usura non est, addit Interpres Augustanus, quia & Legislatores Civiles, & populi ipsi Germaniæ sub suorum Theologorum directione bona ab unius dominio in aliorum transferunt potestatem. Hanc supremam potestatem soli DEO convenire docent Catholici. Hac suprema potestate usum fuisse Deum addunt, cum ipso imperante, Israelitæ Ægyptios auro argentoque spoliarent. *Feceruntque filii Israel sicut præceperat Moyses; & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea, & aurea vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis, ut commodarent eis, & spoliaverunt Ægyptios Exod. 12. v. 35.* Sed vereor, ne Interpres Legislatoribus, & Principibus Germaniæ invidiam creet. Ego sane de illis meliorem præformavi opinionem, ac similes existimo illis, quos Moyses describit *cit. lib. Exod. c. 18. v. 21. Provide autem . . Viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt avaritiam.* Quid? Legisne Divinæ & naturalis juxta pervertere populi & Legislatores civiles valent? Nonne usura, naturali, Divinæque lege vetita est? Hanc ergo legem abrogare populi queunt, bona unius in alterius transferendo dominium? Non populi soli, reponit quam acutissimè Interpres Augustanus, non Legislatores hac suprema fruuntur potestate; sed
tali

tali sunt privilegio donati, quatenus *eorum tacita voluntas subjacet directioni Theologorum Germaniæ*. Clariùs: nec populi, nec Legislatores soli: Sed Theologi cum populis, & Legislatoribus mutuò sociati fœdere, bona unius in alterius dominium transferre pro arbitrio possunt. Egre-
giè sanè usque ad miraculum? Eccuinam in mentem venisset tam peregrinum inventum? Quis sibi in animum induxisset Germaniæ Theo-
logos adeò sublimis potestatis fastigium inter ho- mines tenere, ut populorum, & Principum voluntates propriæ directioni tacita conniventia subactas haberent ad pervertenda jura, quæ DEUS ipse sanxit? Sæculis integris ingenia tor-
serunt Theologi in excogitandis titulis, vi quo- rum sterilem suapte natura pecuniam fœcundam lucri efficerent. Nam hæresis loco habent om- nes catholici, si carere peccato, fœnus dicatur. Hinc, ut viris negotiosis, divitiisque augendis studentibus, aliquam aperirent viam congre-
gandi thesauros; alii censum personalem, alii redimibilem, alii irredimibilem, alii damnum emergens, alii lucrum cessans, alii contractum societatis, alii trium contractuum elaboratum artificium, alii contractum Mohatra, vel Ba-
rata. Omnes denique aliquem titulum, vel re, vel specie tenus excogitârunt, ut lucrum ex pecunia sterili proximo mutuò data percep-
tum, de fœnoris labe purgarent. Horum titu-
lorum plures chachinnis exceperunt hæretici Germaniæ, eosque tanquam usurarum thecnas, & fucos derident. Franciscus Budeus Luthera-
næ

nae Communionis celebris Theologus 2. p. c. 3. sect. 5. §. 27. adversus catholicos obganniens ait: *Turpiter autem hic se traducunt Pontificiorum moralistæ, qui dum acriter contendunt omnes usuras esse illicitas, adeo ut hæresis sit, si fœnus carere peccato dicatur, lepidissimam tamen commentis aliisque rebus impositis nominibus, usuris iniquissimis locum concedunt.* Quæ scommata, quæ dictæria in posterum non evoment adversus Catholicos, cum ex una parte audiunt illos defendentes omne fœnus divina, naturalique lege vetitum; & ex alia parte docere populos suorum Casuistarum consilio ductos, hanc abrogare legem posse? Nonne hæc, non modo hæreticis sed cuique ratione prædito visum movent, zelum concitant, & Catholicorum doctrinam deridendam propinant?

2. Sed agendum: videamus, num omnes Germaniæ Theologi doceant licitam esse partis vigesimæ perceptionem *per annum generaliter sine speciali titulo?* Paulus Layman Germanorum Theologorum jubar vires omnes exerit, ut, verbis saltem, aliquem apparere titulum efficiat. Ad quamdam siquidem census personalis speciem reducit mutuum istud germanicum: ut à mutuo fœnebre illud distinguat. En illius verba *lib. 3. de iustit. tract. 4. cap. 18. num. 4. pag. 341.*
 „ Igitur in eo essentialiter differt censualis iste
 „ Germanicus contractus à mutuo usurario,
 „ quod ille certum fundamentum requirat, in
 „ quo fundatus sit, cum sit jus percipiendi red-
 „ ditus annuos, ex alicujus fundo, negotiatio-

„ ne, opificio &c. certò pretio, est compa-
 „ ratum. *Eoque fundamento penitus ruente (puta*
 „ *si venditor census, ejusve hæredes nullos annuos*
 „ *redditus habere incipiant)* contractus censualis
 „ nullum amplius locum habere potest; quam-
 „ vis ob adjectum affecurationis pactum, fors
 „ repeti queat.

3. Patritius Sporer Laymani sectator *Tract.*
6. in complem. præcept. Decalog. cap. 6. sect. 1. as-
sert. 2. §. 4. num. 26. pag. 308. „ Atque juxta
 „ hætenus probabiliter dicta per emptionem
 „ census personalis utrimque redimibilis cum af-
 „ fecuratione capitalis, & lucri, secluso omni
 „ interesse lucri cessantis, vel damni emergentis
 „ per se salvari posse videtur usitatissimus ille in
 „ Germania, immò modo in toto ferè orbe ter-
 „ rarum contractus accipiendi s. pro centum
 „ salvo capitali: ut nimirum *Census iste Germa-*
 „ *nicus in eo differat à mutuo usurario*, quod con-
 „ tractus mutuus cum quacumque persona rectè
 „ instituatur, sine ullo ordine ad aliquod cer-
 „ tum requisitum fundamentum in re, vel in ip-
 „ sa persona: adeoque quod secluso alio titulo
 „ *ultra sortem* exigitur & recipitur, exigitur, &
 „ recipitur præcisè ratione istius pecuniæ mu-
 „ tuatæ; sicque pecunia minori emitur ipsa pe-
 „ cunia major, vel auctior quod propriissimè
 „ usura est. *At vero contractus noster Censualis,*
 „ *(Germanicus)* necessario requirit certum fun-
 „ damentum in re, vel persona, scilicet fructus
 „ rei, vel industriam personæ, ratione cujus
 ipse.

„ ipsemet homo habet jus percipiendi fructus
 „ suæ rei, vel lucra industriæ suæ, quod ipsum
 „ jus partialiter saltem erit Censualista: adeoque
 „ pensiones annuæ non dantur ratione pecuniæ
 „ datæ in se; sed ratione juris percipiendi fru-
 „ ctus, vel lucra ab altero illa pecunia empti,
 „ quod jus eadem pecunia reddita, & recepta
 „ redimi & retrovendi potest, sicut in aliis em-
 „ ptionibus: *Illo autem fundamento penitus ruen-*
 „ *te, ut si venditor vel nullos ampliùs annuos red-*
 „ *ditus habeat, necessario etiam ruit contractus cen-*
 „ *sualis seu jus percipiendi pensionem, quamvis ob-*
 „ *jectum affecurationis pactum sors adhuc repeti-*
 „ *queat.* Hæc speculatio vera est. SED
 „ QUAM VEREOR, NE SIT SPECULA-
 „ TIO MERA. PRAXIS AUTEM RARIS-
 „ SIMA DE FACTO: CUM EXPERIEN-
 „ TIA DOCEAT EX MILLE VIX UNUM
 „ HABERE TALEM INTENTIONEM:
 „ UBI ENIM NOTITIA TALI MODO
 „ EMENDI CENSUS? FATEMUR ER-
 „ GO SEMPER CONTRACTUM ESSE
 „ PERICULOSUM, ET PROXIMAM
 „ USURÆ SPECIEM PRÆSEFERRE.
 „ Satin' hæc?

4. Quod autem præfatus Sporer ibidem, &
sectione 3. §. 4. n. 105. pag. 280. de usura subdit:
 nempe bonam fidem, & intentionem, quam
 vocat *implicitam* satis esse ad excusandum mutua-
 torem, qui ex mutuò expressè usurario pecunias
 percipit: atque posse has pecunias usura mani-

feſta partas, ſoliuſque bonæ fidei & intentionis colore fucatas retinere. Quod inquam hæc & alia id genus doceat Sporer, non evincit mutuum, ſeu cenſum Germanorum non eſſe uſurarium, ſed id tantum infert, bonam ſcilicet Germanorum fidem, & intentionem, quamquam *implicitam* tantæ eſſe efficacitatis, tantumque latentis roboris continere, ut fœnoris virus abigat, & à cujuſque uſuræ labe animam intaminatam præſervet. Hoc eſt, quod opponas, hac via etiam Fornicatores obtrudere poſſe bonam intentionem agnoſcendi ſcilicet pellicem ad eundem modum, quo conjuges mutuò copulantur. Cur enim rudibus fœneratoriis bona intentio, qua credunt, ex uſurare ipſa manifeſta, lucrum ſe licite percipere poſſe ſuffragari debeat, ſecus vero fornicatoribus eadem bona intentio prodeſſe poterit, cum tam uſura, quam fornicatio jure naturali & Divino vetita ſit? Non eſt inquam, quod hoc opponas, quoniam innumeras diſtinctionunculas, & diſparilitates reponet, quarum profligatio longiùs exigeret otium. Cæterum quantum honoris hæc doctrina excuſandi manifeſtas uſuras vi bonæ intentionis, bonæque fidei Germanorum Theologiæ parere debeat, cæteri judicent. Mihi nunc ſatis eſt oſtendere, mutuum Germanicum *ſine ſpeciali titulo* Teſtimonio Theologorum Germaniæ eſſe fœnoris labe aſperſum. Alibi poſtea oſtendetur, titulos, qui adduci ſolent ad illud honeſtandum eſſe meros partus, mentis ſpeculatione confictos: conſequenter ad realem uſuram abſtergendam ineptos.

5. In maiorem eorum quæ dicta sunt confirmationem, lubet tria alia testimonia in medium afferre. Primum transcribo ex Theologia P. Antojene editæ Ingolstadii quod habetur Tom. 2. tract. de Contract. cap. 3. quæst. 15. pag. 476. ubi quærit. *An lex vel consuetudo Provincia est titulus legitimus aliquid ultra sortem exigendi?* Res. neg. Si nullus alius adsit titulus; quia cum perceptio lucri ex mutuo sit jure Divinò vetita, nullo alio jure potest esse licita. Igitur lex, quæ permittit ex quovis mutuo aliquid ultra sortem v.g. 5 pro centum exigere, & de eo pacisci, imo præcipit judici, ut mutuarium compellat ad hoc auctarium persolvendum mutuanti, semper præsumit, & supponit titulum interesse, nempe lucrum cessans, vel damnum emergens. Quare si nullum re ipsa ex mutuo lucrum esset, vel damnum sequatur; tum nihil potest in conscientia ultra sortem exigere, & accepta restitui debent.

6. Alterum testimonium, quod rem plane conficit, desumo ex Petro Leurenio Germano Theologiæ & Sacrorum Canonum Doctore celebri, & recenti, qui lib. 5. tit. 19. de usuris quæst. 342. pag. 146. edit. Venet. hæc scribit: „ Num „ legislator aliquis supremus civilis per legem univer- „ salem novam, vel alius Princeps per statutum lo- „ cale in suo Territorio possit usuras reddere licitas?

„ Res. Tametsi a Potestate sæculari lex con- „ di possit, & condita valeat, qua statuatur pro „ vitando graviore malo certus modus, & mo-

„ deratio usuris v. g. ne usurarii nimium a debi-
 „ toribus extorqueant, uti factum a Rudolpho II.
 „ Imperatore anno 1600. dum permisit quinque
 „ tantum pro centum datis mutuo annuatim dari,
 „ ut habet communis, nequit tamen ab ullo le-
 „ gislatore humano sive sæculari, sive Ecclesia-
 „ stico etiam Papa, ferrilex communis, aut e-
 „ tiam fieri statutum locale, quo usuræ reddan-
 „ tur licitæ, ideoque nec præcipere potest, ut
 „ fiant usuræ ut Tholos. l. 2. de usuris c. 8. n. 1.
 „ & 2. quia id est cooperari usuris, quamvis
 „ permittere possit, ut a judæis, aliisque infi-
 „ delibus, aut etiam fidelibus impune exercean-
 „ tur ad cavenda majora mala, & scandala, quæ
 „ oriri possunt; si hic & nunc Princeps, seu Po-
 „ testas publica eas exerceri impedire conaretur,
 „ quinimo præcipere etiam posse videtur, ut
 „ non puniantur illas exercentes; quia nec illud
 „ est directe consentire peccato, aut illud appro-
 „ bare; non tamen cogere poterit, ut conventæ
 „ solvantur, aut sub obligatione seu pacto sol-
 „ vendi sibi magna tributa dare positive licentiam
 „ judæis exercendi usuras, quo fit, ut ii usuras au-
 „ gere cogantur, & pauperes magis exhaurian-
 „ tur, ut cum *Less. lib. 2. c. 20. n. 179. Pirh. h. t.*
 „ *num. 17.*

„ Neque his obstat primo: quod ex causa
 „ justa, qualis est bonum commune, seu favor
 „ publicus, liceat Principibus per legem ali-
 „ quam communem subditis auferre jus & do-
 „ minium transferendo illud in alium, ut patet in
 „ lege

„ lege præscriptionis ; quæ etiam locum habet in
„ foro conscientiæ , & recepta est a jure canonico ;
„ nam in hoc est disparitas , quod præscriptio
„ translativa domini ab uno in alium tendat
„ ad bonum commune , nimirum ad conservan-
„ dam pacem communem , & tranquillitatem Rei-
„ publicæ , præscindendo infinitas lites , quæ
„ alias suboriri possent. Ad hæc leges illæ de
„ præscriptione æqualiter respiciunt magnos , &
„ parvos , divites , & pauperes , omnesque , qui
„ tempore per leges præscripto neglexerunt bo-
„ na sua repetere , leges autem usurariæ non ten-
„ dunt in bonum commune , sed potius in grave
„ damnum Reipublicæ , dum vi illarum præci-
„ pue respicientium , & gravantium egentes ,
„ qui magno numero existunt in communitati-
„ bus eorum , fortunæ absorbentur , reductis illis
„ sensim ad summam egestatem. Adeoque tales
„ leges usurariæ iniquæ sunt.

„ Neque secundo obstat argumentum du-
„ ctum ab actu ad potentiam , dum de facto per-
„ missæ , & sic redditæ licitæ usuræ saltem mode-
„ ratæ , nimirum quinque pro centum per no-
„ vissimas constitutiones , & recessus imperii ,
„ scilicet in Comitibus Augustanis anno 1500. sub
„ Maximil. in aliis Comitibus Augustanis anno
„ 1530. sub Carolo V. & ibidem sub eodem
„ anno 1548. In comitibus Spirensibus anno
„ 1570. sub Maximil. II. Nam harum Consti-
„ tutionum & Recessuum æquitas , & justitia
„ præcipue fundatur in moderatione usurarum ,

„ quæ alias per avaritiam hominum excessive e-
 „ xigebantur , & partim in præsumptione tantæ
 „ lucrificantis , vel damni emergentis , vel al-
 „ terius justi tituli : Prout clarissime patet ex tex-
 „ tu Recessus Spirensis sub Rudolpho II. Cujus
 „ præsumptionis intuitu hæ constitutiones quin-
 „ que pro centum , non tantum permittuntur ,
 „ sed etiam ut solvantur , si in pactum deducta
 „ sunt , conceditur actio ; quæ præsumptio justi
 „ tituli in conscientia non juvat dictam usu-
 „ ram quinque pro centum , si justus titulus præ-
 „ sumptus in veritate non subsistat. *Argument.*
 „ *c. super hoc de renunciat. & l Imperat. 29. ff. de*
 „ *probat.* Atque ita usura talis redditur licita , non
 „ vi harum Constitutionum , sed vi justi tituli ,
 „ in quo fundantur. Item quæst. 343. Pro foro
 „ vero interno seu conscientie , sicut alibi , *ita*
 „ *etiam in Germania* , & Imperio Romano esse
 „ id vere usurarium , illicitum , & graviter pec-
 „ caminosum , si nullus ex præfatis titulis in-
 „ terveniret asserit idem Reiffenstuel.

Tertium testimonium est Anacleti Reiffen-
 stuel Tom. 4. lib. 5. tit. 19. § 4. & seq. pag. 241.
 Ubi fuse hanc versat quæstionem : Inquit ergo.
 „ Quæritur 3. num vigore consuetudinis validæ ,
 „ & licitæ reddi valeant usuræ proprie tales , seu
 „ lucratorie. Resp. *negative.* Ita communis
 „ Catholicorum. n. 55. Quæritur 4. Num lici-
 „ ta vel potius vere usuraria ac illicita sit *praxis &*
 „ *consuetudo Germaniæ* , in qua pro sorte princi-
 „ pali seu summa capitali centum florenorum
 passim

„ passim , & indistincte sine ullo scrupulo exi-
 „ guntur quinque floreni ? Resp. 3 Loquendo
 „ de foro interno & conscientiae , sicut alibi , ita
 „ & in Germania ac Romano Imperio vere usura-
 „ rium , indeque illicitum & graviter peccami-
 „ nosum esse annuatim exigere quinque florenos
 „ pro sorte principali. Si nec damnum emer-
 „ gens , nec lucrum cessans , nec periculum for-
 „ tis intervenit, prout non intervenit quando alias
 „ pecunia hujusmodi mutuo data sine negotiatio-
 „ ne & lucro in cista creditoris otiose jacens man-
 „ sisset , plerique tenent Doctores teste Engel.
 „ Cæterum si omnis justus titulus, simulque igno-
 „ rantia invincibilis , & bona fides abest , pleri-
 „ que Doctores juxta dicta n. 57. Communissime
 „ concedunt omnes sive multi, sive pauci in statu
 „ peccati mortalis continuo versari , qui pro sor-
 „ te principali exigunt usuram quinque floreno-
 „ rum.

Plures alios laudare possem Theologos , & Canonistas Germanos , sed brevitatis gratia omitto. Illud solum advertat lector velim , quod Doctores Germani non modo negant factum , sed etiam potestatem reddendi usuras licitas , nisi aliquis verus titulus reapse occurrat.

7. Hæc satis superque sunt ad vincendum falsum esse , Germaniæ Theologos docere *sine speciali titulo* percipi licite posse vicesimam in annum ex pecunia mutuo data. Quid quod ipse Interpres Augustanus sibi minime constans , mo-

do exigit, modo respuit hunc titulum. Ad titulum namque de usura, loco dissertationis præliminaris, quam penitus sicuti cæteras, expunxit, Principia seu regulas pro exacta assequenda Germanorum usuræ cognitione interferit, parva stella, & majori charactere signatas. Eas isthic transcribere lubet. Itaque verbo *Usura* pag. 762. hæc habet * *Usura est lucrum ex mutuo, dum quis à mutuuario plus recipit, quam dedit. Hæc usura in quantum non restringitur per legem positivam ad justos limites, est prohibita jure naturali; quia ob ipsam indeterminationem, dum quantitas permittitur contrahentium arbitrio, est causa ingentium malorum in genere humano, ac oppressionis enormis innocentium. Idem dicendum quando per legem positivam usura quidem restringitur, sed non ad justos limites, prout contigit tempore Imperatorum veterum, quo ex mutuo concedebatur singulis mensibus centesima, ut proin intra annum mutuarius pro centum solvere debuerit duodecim. Hæc determinatio legis positivæ nondum sustulit gravamen generale generis humani, & oppressionem pauperum per usurarios. Adeoque ista vetus usura ob leges Imperatorum permissivas nunquam potuit fieri licita in foro interno, maxime cum ejus injustitia per declarationes veteris Ecclesiæ fuerit definita. Aliud dicendum post Constitutionem Caroli V. per quam usura ad vigesimam solum partem intra annum à mutuuario persolvendam restricta est. Hæc restrictio non solum tollit generale gravamen generis humani, sed etiam optime convenit cum legibus prudentiæ, providet sustentationi innumerorum respective miserabilium, qui*
solum

solum vivunt ex censibus ; & ipsis mutuatariis est exoptabilis, qui alias difficulter reperirent opem. Hinc ista limitatio non solum nunquam ab Ecclesia prohibita fuit pro foro interno ; sed pro eodem universim approbata à Doctoribus Germaniæ pro populis sub ditione Imperatorum viventibus.

8. *Hæc est illa ipsa doctrina, qua Salmasius, Molinæus, Puphendorphius, Barbajracus, Budæus cæterique Germaniæ Hæretici defendunt moderatas usuras divina lege minime vetitas esse. Eas illi usuras improbant, quæ nullis limitibus circumscribuntur : Eas adprobant, quæ lucrum legibus aut consuetudine Patriæ præfinitum non excedunt. Percurramus breviter præfatam Interpretis Doctrinam. Usuram definit : *Lucrum ex mutuo, dum quis à mutuatario plus recipit, quam dedit.* Bene habet. Quod subdit, est observatione dignum. *Hæc usura quantum non restringitur per legem positivam ad justos limites, est prohibita jure naturali, quia &c.* Usura itaque, jure naturali vetita est, non quia usura, sed quatenus excedens est : seu non usura, sed usuræ excessus jure naturali vetitus est. Quoniam hoc indefinitum lucrum hominum contrahentium cupiditati, si permittatur, ingentium est causa malorum. Siquidem avari homines januam reſeratam habent pauperes opprimendi, innocentesque divitiis spoliandi : Modus ergo imponendus est, ut usura licita fiat. Sed hic quoque ratio habenda est. Quandoquidem nisi justipræscribantur limites, necdum usura licita est, prout tempore veterum Impe-*

Imperatorum contigit. Tum enim duodecima pro centum quotannis mutuatori ex pecunia mutuo data redibant. *Adeoque ista vetus usura nunquam potuit fieri licita.* Verum si intra moderatos limites, nempe quinque pro centum usura ista restringatur, licita est; ut re ipsa evenit post Constitutionem Caroli V. *Per quam usura ad vigesimam solum partem intra annum à mutuatario persolvendam restricta est.* Hanc doctrinam lato calamo tradit Salmasius *cap. 3. & 4. de modo usurarum.* Hanc Doctrinam damnatam esse in Concilio Viennensi sub Clemente V. Afferunt Catholici omnes. *Si quis, inquit Concilium, in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat exercere usuras non esse peccatum, decernimus, velut hæreticum puniendum.* Non immodicas, non indefinitas, sed absolute usuras quasque Concilium proscribat, profligetque.

8. Sciat itaque Interpres Augustanus, Catholicos omnes usuras improbare, non quod indefinitas, non quod limitibus carent; sed quia absque justo titulo à mutuatore exiguntur. Hoc justo titulo sublato, sive ad unum, sive ad quatuor, sive ad duo, sive ad quemcumque minimum proventum ex justitia à mutuatario solvendum usuræ restringantur, semper jure naturali & Divino vetitæ sunt. Hocque docere debent cum omnibus Catholicis etiam omnes Germaniæ Theologi, nisi manus Salmasio, Molinæo, Puphendorphio, cæterisque hæreticis usurarum defensoribus, porrigere velint, atque
cum

cum iisdem adversus Catholicos usuras propugnare. Rationes quas promit Interpres, ut has moderatas defendat usuras, sunt illæ ipsæ, quas obtrudit Barbajracus cum cæteris hæreticis. *Hæc restrictio* (inquit Interpres noster) *non solum tollit gravamen generis humani, sed etiam optime convenit cum legibus prudentiæ, providet sustentationi innumnerorum respective miserabilium, qui solum vivunt ex censibus, & ipsis mutuatariis est exoptabilis, qui alias difficulter reperirent opem.*

9. Ut ab ultimis auspicer verbis, Hæretici usurarum propugnatores cautius, moderatiusque loquuntur. Molinæus homines qui mutuum accipere solent, in tres tribuit classes. Prima est inopum, qui gravi pressi indigentia pecunias postulant, quibus propriæ succurrant penuriæ. His mutuum impertiendum statuit, quin fors, nedum lucrum, repetatur, aut speretur: Secunda classis eorum est, qui bonis quidem affluunt, sed ob aliquem necessitatis eventum nummis indigent, quibus imminens rebus suis discrimen abigant: His quoque gratuitam mutuationem concedendam decernit, solamque sortis repetitionem concedit. In postrema classe illos collocat negotiatores, qui nulla pressi necessitate, pecunias quærunt, eo consilio, ut mercaturam augeant, & in publicum communeque bonum amplificent, indeque lucra majora percipiant. Et ab his lucrum ad legum aut patriæ consuetudinis præscriptum exigere licite permittit. Et hanc solam usuram seu annum redditum, neque naturali,

rali, neque Divinæ legi repugnare contendit :
 Hoc idem docent plus minus cæteri Hæretici, qui
 propterea usuras moderatas, quas defendunt,
Compensatorias, & Negotiatorias vocant. Audi
 Budæum Theologum Lutheranum Germaniæ in
Institut. Theol. Mor. p. 2. c. 3. sec. 5. §. 28. Ne-
 que obstant leges Divinæ, quæ usuras prohibere vi-
 dentur. Prohibitio enim restringitur ad pauperes,
 à quibus usuras accipere omnino charitati repugnat.
 Et paulo infra explicant dictum Lucæ. 6. *Mu-*
tuum date nihil inde sperantes hæc addit. *Ad*
rem ipsam quod attinet, hic non de mutuo officioso,
sed de eleemosynis sermonem esse, adeoque ad usuras
COMPENSATORIAS ET NEGOTIATORIAS
hæc verba minime trahenda esse viris doctis jam pri-
dem observatum est. Docere enim vult Servator,
ut totus sermonis scopus ostendit, quo pacto nos
gerere debeamus non erga divites, qui ex pecunia
nostra lucrum capiunt, sed erga pauperes, qui pe-
cunia nostra ad suas necessitates utuntur, & his
ita mutuo dandum docet, ut nihil iterum ab illis
speremus. Postremum §. 29. modum in usuris
exigendis, quem aut charitas, aut lex civilis
Principum præscribit, servandum statuit, eo quod
lex Divina lucrum percipiendum non definierit.
Quantum in usuris accipere liceat, lege Divina uni-
versali definitum non est. Charitas iterum hic erit
pro regula, ne tantum accipiatur, ut inde alteri
damnum adferatur. Quod si lege civili determinatum
sit, quantum accipere liceat, peccant, qui plus aut acci-
piunt, aut exigunt; peccant tamen etiam, qui non plus,
immo minus accipiunt; si quidem & hoc illi, à quo
 usuræ

usura exiguntur , damnum adferat. Et hinc quamvis usura illicita sint , constat, quas qui aut exigunt, aut accipiunt , gravissimo se obstringunt crimine.

10. Nemo unus , quem ego legerim , Hæreticorum Transalpinorum , permittit licitum esse exigere usuras ab illis mutuatarîis , qui *alias* (ut inquit Interpres) *difficulter reperirent opem.* Illius ergo erit suam ab Hæreticorum Doctrina discriminare , illamque Evangelio, Patrum , & Conciliorum Canonibus consentaneam ostendere. Quod autem subdit , sophismate laborat. *Hinc , persequitur , ista limitatio non solum nunquam ab Ecclesia prohibita fuit pro foro interno ; sed pro eodem universim approbata à Doctoribus Germaniæ pro populis sub ditione Imperatorum viventibus.* Pro eodem accipere videtur Casuistas Germaniæ de fœnore scribes, & Ecclesiam ipsam. Utique Ecclesia non damnavit vicesimam , seu quinque pro centum , admissio titulo , vi cujus pecunia frugifera reapse efficitur. Pretiorum justam taxationem , quam Principes , sive in rerum venditione , sive in censuum exactione servandam imperant , non modo non improbat , sed approbat Ecclesia. Eam doctrinam diris Ecclesia devovet , quæ Principibus jus tribuit constituendi usuras licitas hac solum ratione , quod infra moderatos limites lucrum capiendum ex mutuo , nullo alio occurrente titulo , circumscribant.

11 Hucusque probare studuit Interpres, lucrum ex mutuo *sine speciali titulo* captum, licitum esse, ut constat tum ex iis, quæ in observatione sub initium animadversionis impugnata dixit, tum ex doctrina proxime relata. Cæterum, ut doctrina, sic & ipse vacillans est, sibi que parum constans. Vellet namque quoquo modo præfatam doctrinam temperare, eamque alio saltem fucō linire. Persequitur namque hoc modo. *Quia tamen ex mutuo, qua tali, non licet quærere lucrum, intentio contrahentium, quæ tacite subordinatur intentioni legislatorum, jam non amplius fertur ad quærendum lucrum ex sterili pecunia, sed ad quærendum lucrum ex aliena industria, ac opera, quam mutuans sua pecunia conduxit; & ideo mutuum in Germania habet rationem contractus censualis personalis, ratione cujus census fit universim licitus extra eos casus, in quibus, quis tenetur proximum juvare gratis, ac cum aliquali suo periculo, ac incommodo per leges charitatis.*

12. Audisti? *Mutuum in Germania habet rationem contractus censualis.* Magna Germaniæ vis, quæ rerum naturas, nullo adjecto adminiculo permutat, atque unam in aliam transfert! Contractus mutui in Germania est contractus censualis? Si mutuum: non est census Si census: non est mutuum. Sed rationem perpendas velim, quam istius transitus de uno in alterum contractum assignat. Hæc autem est *intentio contrahentium, quæ tacite subordinatur intentioni legislatorum, quæve non fertur ad quærendum lucrum*

ex sterili pecunia, sed ad quarendum lucrum ex aliena industria. Clarior dicendi ratio exoptabilis foret. Interim pedetentim quærimus, an intentio mutuatoris satis sit ad constituendas licitas usuras, & ad naturas contractuum permiscendas? Si ait. Quidni etiam & bona intentio furtum licitum, innocuumque constituet? Sed quid amabo sibi volunt, quæ sequuntur verba? intentio, *quæ tacite subordinatur intentioni legislatorum.* In primis si divinari valeo, in mutuatore non requiritur intentio expressa, sed *tacita*, quam alii *implicitam* vocant. Deinde hæc intentio legislatorum subjici debet Theologorum Germaniæ directioni, ut pressius explicat in observatione citata. Sed quo tandem hæc intentionum ordinata connexio spectat? ut rerum dominia transferantur, & quæ sub unius sunt potestate, in aliorum transeant ditionem. Quæ commenta supra explola sunt. Nunc addo nullam intentionem sive tacitam, sive expressam sufficere ad commutandam naturam mutui in naturam census personalis. Si satis foret ad abstergendam à lucro ex mutuo percepto usuræ labem intentio lucrandi, non ex pecunia mutuata, sed ex industria, ac opera aliena, nulla in Mundo, nedum in Germania usura esset. Et tamen nil aliud requirit Interpres noster, ut clarius sese explicat in iis, quæ sequuntur. *Itaque quæ in hoc titulo dicuntur (à Pontasio) non habent locum in Germania nisi in duobus casibus. Primus est, quando exigitur à mutuatorio major census, quam legibus Permittitur, nempe plusquam vigesima pars sortis*

principalis intra annum. In isto enim excessu incipit illa usura, de qua datur prohibitio. En quomodo iterum in excessu lucri tanquam in sola radice collocet usuram lege naturali & divina vetitam! Et quod in hoc titulo dicitur de quovis excessu ultra sortem principalem ex mutuo, applicari in Germania debet ad quemvis excessum ultra partem vigesimam præfatam ex contractu censuali personali, utpote extra hos limites non permissio à legibus. De novo repetit, quod Doctrina Pontasii in titulo de usura tradita contra lucrum ex mutuo perceptum, applicari in Germania debeat adversus excessum lucri ultra partem vicesimam: Quorum verborum sensus est. Quod alibi est mutuum, in Germania dicitur census personalis: solusque excessus lucri supra quinque pro centum est usura prohibita. Primus itaque casus committendi peccatum usuræ in Germania est, quando ex mutuo, quod ibi dicitur census personalis, percipitur lucrum supra vicesimam. Secundus casus est (pergit Interpres) quando mutuum non consistit in numerata pecunia, sed miscetur tacite aliis contractibus v. g. commodati, permutationis, venditionis, societatis &c. Cum enim in hujusmodi contractibus per leges Imperatorum nulla possit inveniri uniformis regula pro taxanda justa quantitate usuræ, aut si inveniri posset, ea obnoxia foret multis fraudibus cum oppressione indigentium: intererat boni publici, ut licentia usuræ, seu taciti contractus censualis personalis non reciperetur in illis contractibus, nisi contrahentes ineant expresse duos contractus v. g. venditionis, & simul mutui: sic enim

ob æstimationem accuratam utriusque contractus seorsim non relinquitur tanta occasio iniquitatum per tractationem confusam. Hæc præmonere volui, ut Lectori Germano non fiat lapis offensionis doctrina Scriptoris Galli, qui non obstante consuetudine suos Patriotas adhuc constitutos esse existimat, sub indeterminatione legum naturalium quoad usuram haud dubie nociva humano generi & eo ipso prohibita. Ut vero Germanus Lector facilius sibi applicare possit plerasque responsiones hujus tituli, notet has duas definitiones.

1. Usura in Germania est, quod recipitur ultra partem vicesimam sortis principalis in contractu censuali personali.

2. Contractus mutui in Germania est commodatio pecuniæ à legibus non elevata ad naturam contractus censualis personalis. Quod semper fit quando ex industria mutuatarii aliquid exigitur ultra vigesimam partem sortis principalis.

13. Integrum textum syllabatim transcribere volui, licet aliqua sint, quæ me non tenere fateor; ne suspicioni locus esset quædam ex industria omissa fuisse. Duos itaque Casus tantum admittit, in quibus usura committi possit in Germania. Primus est quando exigitur à mutuatario major census quam legibus permittitur. Secundus quando mutuum non consistit in numerata pecunia sed miscetur tacite in aliis contractibus &c. Hæc cum iis, quæ sequuntur non adeo comperta mihi sunt, sed subobscura, at-

que impedita; qua de causa propero ad explicandum monitum datum Lectori Germano adversus *Pontasium* Scriptorem Gallum. Pontasius tametsi conscius legum Galliae, quæ non secus ac in Germania definiunt lucrum percipiendum ex pecunia, docet usuram committi, quoties justis titulis pecunia frugifera non evadit, quamvis consuetudo contraria, verius dixerim, corruptela in pluribus obtineat locis; quia non multitudo populi prævaricantis, sed Divina lex norma recta honestatis est. Porro Interpretes nostri Lectores suos Germanos admonet, ne sibi illud sinant à doctrina Scriptoris Galli, *qui non obstante consuetudine, suos patriotas adhuc constitutos esse existimat sub indeterminatione legum naturalium, quoad usuram haud dubie nociva humano generi & eo ipso prohibita.* Dum primo aspectu hæc legebam, mendum typographi irrepsisse existimabam, putabamque legendum esse *quoad usuram haud dubie nocivam*, sed re attentius perpenſa, & singulari Interpretis doctrina in mentem revocata, collegi nullum hic reperiri mendum. Quoniam totus scopus istius Theologi eo pertinet, ut evincat non usuram, sed indeterminationem usuræ nocivam esse humano Generi: & sic sua conclusio respondet doctrinæ sub initium traditæ, nempe solam indeterminationem usuræ lege naturali & Divina esse prohibitam: & hac indeterminatione per leges civiles sublata, usura amplius prohibita per ipsum minime est. Quapropter arguit Scriptorem Gallum existimantem *suos Patriotas adhuc constitu-*

stitutos sub indeterminatione legum naturalium, quoad usuram, haud dubie nociva humano generi, & eo ipso prohibita.

14. Lepidissimas nunc definitiones expendamus. *Usura in Germania &c.* Inexpectatum sane atque inauditum definitionis genus, dum ea explicantur, quæ lege naturali & Divina vetita sunt. Imposterum Theologi Germaniæ dum interpretantur ea, quæ Decalogo prohibentur, sic eadem definire debent. *Fornicatio in Germania est &c. Furtum in Germania est &c. Adulterium in Germania est &c. Ebrietas in Germania &c.* Non ergo eadem in Germania Catholica lex naturalis & Divina? Sed alia definitionis membra percurramus. Siquidem in hac definitione clarius confirmat, se aliam usuram non agnoscere, nisi eam, quæ in excessu lucri sita est. *Usura inquit, in Germania est, quod recipitur ultra partem vigesimam in contractu censuali personali.* Si census personalis verus & realis titulus foret exigendi seu solvendi partem vicesimam, excessus vicesimæ non esset peccatum usuræ, sed peccatum injustitiæ: sicut excessus justii pretii in rerum venditione, & emptione non foeneratorius, sed injustus appellatur. At quia mutuum in Germania Interpres Augustanus habet pro censu personali, ideo non definit usuram *lucrum ex mutuo perceptum, sed lucrum excedens vicesimam sortis principalis in contractu censuali personali.* Sicuti enim sententiam, non modo doctrinæ Catholicorum contrariam, sed vel ipsa hæreticorum

de usuris opinione pejorem excogitavit, ita novam procudere debuit definitionem omnibus incognitam. Sub initium suæ doctrinæ usuram secundum communem sensum definierat : *lucrum ex mutuo perceptum*. Præfatae autem doctrinæ finem imponit contraria definitione, ita ut videatur quadra permiscere rotundis. Illud solum in non parva, absit verbo invidia, verborum confusione firmum consistit, usuram nempe totam sitam esse in indeterminatione legum naturalium, & consequenter in excessu partis vicesimæ per leges civiles definitæ.

15. Secunda definitio in lepore primæ palmam præripit. *Contractus mutui in Germania est commodatio pecuniæ à legibus NON ELEVATA ad naturam contractus censualis personalis*. Non modo usura, sed etiam mutuum in Germania diversi generis est à mutuo aliarum nationum. Cur? Quia mutuum in Germania illud est, quod per leges civiles non *elevatur* ad contractum census personalis. Enixe ab Interprete efflagito, quamam arcana vi leges Germaniæ elevent mutuum ad contractum census? Imprimuntne ei quandam physicam qualitatem, qua media elevetur ad naturam census, eo modo quo elementum aquæ fit Sacramentum baptismatis? An sola externa denominatione id præstant? Explicit pervelim, num Legislatores Civiles tanta virtute polleant, ut sola voluntate, aut decreto aliquo exteriori rerum permutare naturas valeant? Quod Principes adjicere contractibus conditiones & limi-

limites possint, prout expediens ad justitiæ integritatem servandam judicaverint, nemo est, qui repugnet. At quod contractus venditionis & emptionis ad contractum societatis elevetur, aut ut contractus societatis in naturam contractus mutui immigret, Civiles leges tanta non pollent efficacia.

16. Sed missis pluribus, quæ de hac legum Civilium virtute *elevante* mutuum ad naturam contractus censualis personalis, sensum impeditiſſimæ definitionis, quoad fieri potest, expromamus. Sensus autem, quem ego elicio, hic est. *Usura in Germania est excessus lucri percepti ex mutuo ultra quinque pro centum.* Clarius: In Germania commodatio pecuniæ nunquam elevatur ad naturam census personalis, quando ex industria mutuatarii exigitur plus quam vicesima sortis principalis. E contrario si tantummodo lucrum vicesimæ redeat mutuatori ex sua sorte, tum nullius apparebit usuræ vestigium, quia tunc mutuum elevatur ad naturam census personalis.

17. Ut autem multa in pauca contraham, ad quædam capita universam hac de re eruditi Interpretis doctrinam revoco. Primum est, quod usuræ notionem in sola indeterminatione legum naturalium, seu in solo excessu lucri non definiti per leges civiles constituat. Hocque istum reddit sensum, scilicet legem naturalem non prohibere usuram, sed usuræ excessum: quo excessu per leges positivas sublato, & iusta usuræ quantitate exigenda præfinita, usura quoque vetita

sublata est. Hæc porro doctrina palato nostro
 quidquam erroris sapit. Hinc consequitur alte-
 rum, quod lucrum quinque, seu vicesimæ pro-
 centum ex pecunia mutuo credita *sine spe-
 ciali titulo* licitum sit in Germania. Hoc itidem
 quidquam, ut minùs *male sonantis* redolere vi-
 detur. Tertium quod leges Civiles in Germania
 tanta virtute polleant, ut mutui natura ad census
 personalis essentiam valeant *elevare*. Nimis pro-
 digiosa videtur virtus isthæc Germanorum, pro
 in aliqua desideratur explicatio. Quartum quod
 intentio mutuatoris, qui lucrum non ex sterili
 pecunia, sed ex industria mutuatarii quærit, sa-
 tis sit ad abigendum usuræ crimen. Difficultas
 hic summa occurrit: Solane mutuatoris inten-
 tio sufficiat, an simul mutuatarii industria requi-
 ratur? Solam intentionem, & quidem tacitam
 sufficere ex præcipuis illius doctrinæ capitibus
 colligitur. Si enim usura sita est in solo lucri ex-
 cessu. Si lucrum vicesimæ in Germania *sine
 speciali titulo* licitum est, sola tacita intentio,
 quæ reapse nulla est, sufficit. Ex alia parte,
 quia semel, & iterum industriæ mutuatarii men-
 tionem facit, ab eo quærimus num hæc industria
 in sola intentione mutuatoris sita sit, an necessa-
 riò requiratur, ut revera existat in mutuatario:
 ita ut si mutuatarius industrius non sit, fœnera-
 torium lucrum evadat. Quod si concedit, jam
 falsum est quod statuit, *vicesimam in Germania
 licitam esse sine speciali titulo*. Imò consequitur,
 universam illius doctrinam corruere, & contra-
 dictionibus satis apertis scatere; ac denique cen-
 sus

ius Germanorum esse usuræ labe aspersos. Nam ut testatur *Patritius SPORER loco cit.* Vix ex mille unus mutuator præfatam habet intentionem, aut ad industriam respicit mutuatarii, sed absolute pecunias mutuò credit cum expressa voluntate capiendi lucrum, quamvis mutuatarius re ipsa quacumque industria careat. Quapropter dictus Sporer Doctor Germanus summopere timet dictos census fœnebres esse. Ideò Interpreter aliam inivit viam, novumque excogitavit inventum. Quintum ergo & ultimum doctrinæ caput est illud, quod Casuistarum Germaniæ *directioni subiacet tacite voluntas, ac intentio legislatorum civilium ac fidelium bona ab unius dominio in alium transferentium.* Hoc nobis arcanum impervium est, quod ab Interprete referandum cupimus.

18. Hæc sunt quinque doctrinæ capita, quæ gravissimum nobis facessunt negotium. Quæve, ut de cujusque erroris nota, & suspicione Interpreter purget, peroptamus. Quoniam ut nostra præfert opinio, & mutuò pugnant; & doctrinam continere videntur ab Ecclesia proscriptam, & usuris habenas laxare, præ ipsis hæreticis Germaniæ, qui solas usuras *negotatorias, & compensatorias* propugnant ut licitas. Quam spartam illum obiturum fore minimè dubitamus. Quandoquidem si & terræ quietem ab Neotericorum impactionibus, & philosophiam scholasticam ab Hæreticorum dictariis asseruisse sibi jure, & merito honori vertit; quan-

tò magis sua interesse judicabit, & propriam de usura doctrinam, & quorundam etiam suæ Germaniæ Casuistarum sententias eodem de argumento adversus hæreticos, qui easdem erroris insimulant, deridendasque propinant, tueri: & insuper illas diversas omninò demonstrare à sententiis Molinæi, Salmasii, Barbajraci, & Budæi, atque discrimen inter utrasque non vocum diversitate, & verborum nihil significantium multitudine, sed re ipsa, & vera Titulorum varietate ostendere. Quod si nos in hac animadversione minùs feliciter reconditos & sibi minùs constantes suæ doctrinæ sensus affecuti sumus suum erit duo præstare, alterum humanitatis: nostræ imbecillitati veniam impertiri; alterum justitiæ: populos nempe ab usuræ errore subducere.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA.

T*itul. Advocatus. Cas. 3. „ Docet (Pontafius) Advocatum debere deferere causam, quam ab initio credidit esse justam, si „ in progressu agnoscat valdè esse probabile, eam „ esse injustam. Hæc sententia non est probabilis, nec à ratione nec ab auctoritate.*

ANIMADVERSIO SEPTIMA.

I: **N**Imis temerè lata censura est in sententiam non modo, & à ratione, & ab auctoritate

tate probabilem, sed juxta communis sensus præscriptum, & ejusdem Censoris principia sola probabilis est, solæque amplectenda. Et ut illius probabilitatem ab auctoritate petitam brevissimè demonstrem, paucos & Sanctorum, & Casuistarum Germaniæ textus in medium afferam.

2. D. Thomas 2. 2. quæst. 71. art. 3. ad 2. *Advocatus si in principio credit causam justam esse, & postea in processu appareat eam esse injustam, non debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet. Potest tamen, & debet causam deferere, vel ejus cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.*

3. Sanctus Antoninus 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 8. *Similiter etiam cum à principio causæ credit justam, & in processu videat causam injustam, peccat graviter defendendo eam; tamen non debet eam prodere, ut scilicet juvet aliam partem, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet, quia male faceret, & contra fidelitatem. Sed debet eam deferere, dicendo clientulo, quod non habet justitiam, vel eum ad cedendum inducere: vel ad componendum cum adversario, sine sui tamen damno. Et tenetur talis ad omne damnum, quod altera pars ex ejus auxilio incurrit. Hæc Thom. Idem Rayn. & allegat. l. Rem. C. de indi. & idem statuit Gregor. 10. Hanc eandem sententiam defendunt Sotus lib. 5. q. 8. art. 3. Sylvester verb. advocatus. q. 10. Cajetanus verb. advocatus. Navarr. in Manual. c. 25. n. 28.*

n. 28. Lugo *disp.* 41. *sect.* 1. Salmaticenses. *tract.* 29. c. 4. *punct.* 3. n. 33. & communiter omnes Theologi cujusque Nationis.

4. Verum quia Interpres noster ubique opponit Germaniæ Theologos, istorum aliquos producamus oportet. Hermanus Busenbau *lib.* 4. *dub.* 3. n. 64. „Advocatus si in progressu cau-
 „sæ iniquitatem videat, tenetur mox monere
 „clientem, & suadere, ut desistat, alias ad
 „restitutionem damnorum obligabitur; quia
 „cum stipendio sit conductus, tenetur ex justi-
 „tia monere *Tann. loco cit.* Neque potest vel
 „ipse, vel judex suadere compositionem cum
 „damno partis, quia compositio non habet lo-
 „cum, nisi quando res est dubia. Si vero in-
 „ducat ad transactionem sine damno, decep-
 „tione, vi, & metu non tenetur, quia nulli
 „facit injuriam. *Valent. Azor. Less. Layman,*
 „*Bonac.* Huic sententiæ subscribit etiam La
 „Croix qui eam refert *loco cit.* n. 1506.

5. Vvigandt *tract.* 9. *Exam.* 6. q. 4. n. 58. *Advocatus si in principio credidit causam justam esse, & postea in processu appareat eam esse injustam . . . debet causam deferere, vel eum, cujus causam agit, ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.* Et ne tempus frustra teram, satis sit mihi dicere, Theologorum sive Germanorum, sive cujusque alterius nationis neminem me legisse, qui oppositum doceat.

6. Ratio, cur advocatus, qui in processu litis causam injustam deprehendit, debeat clientem admonere, causamque deferere, suapte natura evidense est. Nam qua ratione, antequam litis suscipiat patrocinium, tenetur clientem admonere, & causam injustam agnoscens rejicere, eadem quoque, si in processu litis deprehendit injustitiam, quam sub initium non agnovit, eam manifestare clienti tenetur, eundemque deferere, quando valde probabile, seu vehementer constat, illam esse injustam. Quisque nunc judicet, quam inconsulta sit Interpretis censura lata in sententiam, quam Theologi communiter sustinent.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA.

T*itul. Meritum. Cas. 1. & 3.* „ Docet (Pontasius) nullum dari meritum, nisi procedat ex amore DEI, vel actualiter vel saltem virtualiter. *Cas. 1.* ait: quinque sunt conditiones ut aliquis mereri possit opere bono . . . ultima conditio hæc est. Bonum opus peragitur saltem virtualiter ex charitatis incentivo. Et *Cas. 3.* ait: Antonius (in casu posito) ex eleemosyna sua nullum ducet meritum, quoniam illam absque Dei amore vero erogat, ut ex S. Thoma probari potest, qui dicit omnia virtute imbuta opera, ne quidem Martyrio excepto, meritoria esse non posse, nisi cum per-

„ peragantur ex amore DEI. Quod autem sit
 „ meritorium Martyrium, hoc habet ex charitate,
 „ sicut quilibet virtutis actus, & ideo sine charitate
 „ non valet. Hæc doctrina perpetuo confundit
 „ charitatem habitualement, & actualem. Sine
 „ habituali utique nullum datur opus meritori-
 „ um præmii supernaturalis, prout docet S. Th.
 „ cum reliquis Theologis. Quod autem om-
 „ nia meritoria opera procedere debeant saltem
 „ virtualiter ex motivo dilectionis actualis præ-
 „ cedentis, hoc non liquidum apud Theol. imò
 „ ista doctrina iterum magnam habet similitudi-
 „ nẽ cum sequentibus propositionibus Quesnelli
 „ 49. *Ut nullum peccatum est sine amore nostri;*
ita nullum est opus bonum sine amore Dei. 50. *Fru-*
stra clamamus ad Deum Pater mi, si Spiritus cari-
tatis non est ille, qui clamat &c.

„ Ut candidè aperiã meum iudicium in his
 „ controversiis, censeo eas originem, ac pro-
 „ gressum suum potissimum debere neglectui
 „ excolendi Theologiam Scholasticam; qui
 „ enim toti incumbunt lectioni Patrum neglecta
 „ Theologia Scholastica, imbibunt innumeras
 „ loquendi formulas minimè accuratas; quas
 „ dum obtrudere volunt pro regula, castigantur
 „ à Theologis. Possum eo confidentius loqui
 „ in hac materia, quia scripta SS. Patrum, qui
 „ floruerunt sex primis Ecclesiæ sæculis attente
 „ perlegi, & studiis scholasticis jam à multis an-
 „ nis alligor &c.

ANIMADVERSI O OCTAVA.

ADHORTATORIA.

1. **M**irum esset si Pontasius *Rigorista* audiret, simulque *Fansenismi*, seu *Quesnellianismi* fuligine tinctus non esset. Manus sibi, inquiunt, porrigunt hæc duo, & unum aliud consequitur. Limites mihi sub initium circumdedi, decrevique, non dogmatica, sed moralia præcepta *rigorismi* notæ subducere. Quare si *Pontasium* à *Quesnellianismi* labe non assero, quam ei Interpretis vacillanti, licet, trepidoque calamo aspergit, non id omitto, quod causa cadere timeam, sed quod præter institutum sit. Illud potius opportunum duxi, quædam scilicet saluberrima monita eruditi Interpretis oculis subjicere, quibus bene usus si fuerit, multa & non levia vitabit incommoda.

2, *Primum est*, ut in censuris ferendis cautior sit, ac temperantior, illasque dumtaxat Auctorum sententias interdicto supponat, quæ obvium præferunt pravum sensum, idque non verborum involucro, sed præcisè, & ad virum omnia resecando, efficiat. Quoniam illius inconsulta facilitas traducendi Doctorem virorum placita, stomachum non paucis commovit. Injuriam haudquaquam comminiscor, quam in sua *Pollingana Philosophia* par. 3. phys. q. 7. impingit Thomistis illis, quos imperitiores vocat,
non

non inquam comminiscor injuriam, veriùsque dixerim calumniam, quam illis impingit dum illorum de *Prædeterminatione* sententiam tanquam Jansenismi lue infectam repræsentat, exhibillandamque propinat. Quoniam has noenias paulisper rancidulas, frigidâsque imposturas, non modo domestici, sed extranei quoque Doctissimi Viri profligârunt, ac terra marique exterminârunt. Sed illud Erudito Viro in memoriam revoco, arma scilicet, quæ ille ipse suppeditavit Quesnellianistis, & Jansenistis in suis *Pontasianis Mendis*. Hæc namque illi legentes muffitant in angulis, clamant in compitis. Si Versionis Augustanæ Interpres sententias morum spectantes integritatem, quas non modo Patres, & antiquiores Theologi omnes, sed ipsimet recentiores, benigniorésque Casuistæ propugnant, inter menda rejicit, improbâtque: neminem sollicitum habere debet, si controversiis dogmaticis, quæ illi non sapiunt, nigrum theta præfigat. Qui enim in re aperta imponit, qui saniori, manifestæque doctrinæ censorias notas impingit, quid in ambiguis imperviis que arcanis metiendis sibi fidei & auctoritatis mereatur?

3. *Alterum*. Sciat Interpres Augustanus velim, non secus diffidia serere, turbas commovere, Ecclesiamque universam perturbare illos, qui erroris notas impingunt veris Catholicorum sententiis, ac illos, qui aperta fronte catholicas veritates impugnant: Nec minus hæresim redolet Evangelica morum præcepta hæresibus

bus accensere, quam adversus fidei dogmata novas procudere hæreses. Porro familiare non paucis Casuistis est, vel ipsas sanctiores morum Regulas, quas Nobilior Catholicorum portio tanquam Evangelio, Traditioni, Patribus, Conciliisque consonas defendunt, erroris suspectas reddere, atque veluti rivulos ex putida hæresis cloaca profluentes exhibere. Præter ea, quæ obiter dicta sunt, unum ex multis tantummodo documentum in medium proferam ex Casuista, quem eruditus Interpres tanquam Germanorum Casuistarum Magistrum bis in suis Observationibus laudavit. Is est P. Claudius La Croix, qui in suis *Commentariis in Medullam Casuum P. Hermannii Busembaulib. I. n. 293. p. 27. & 28.* ex suo Terillo hoc scribit, *Denique etiam considerandum est, quod dicit Terillus in præfat. ad Reg. morum, nempe JANSENISMUM ESSE MATREM SENTENTIÆ PROBABILIORIS.* Sic enim (inquit Terill.) *non poterat habere melius medium persuadendi aliqua Dei præcepta esse secundum præsentis vires observatu impossibilia: Item hoc erat aptissimum medium Sacramenta præsertim Pœnitentiæ, & Eucharistiæ reddendi magis odiosa. Hæc ille.* Et hæc La Croix.

4. Judicium nunc ferat vel ipse Augustanus Interpres, quantum pietatis, quantum prudentiæ, quantum modestiæ & veritatis hæc præferat censura. Non asseritur modo, jansenistas docere sententiam probabiliorem: sed ut vividius, & significantius sententia vulgi oculis depingatur,

R. D. Eusebii Amort.

H

ajunt

ajunt *Jansenismum matrem esse sententiæ probabilioris*. Ex quibus hæc derivant jansenistæ : Non potest arbor mala bonos fructus facere : Mala arbor hæresis parere nequit, nisi malos fructus hæresis : *Jansenismus*, quemadmodum *Lutheranismus* hæresis est. Ergo si jansenismus mater est probabilioris sententiæ, probabilior sententia hæretica est. Hanc ratio cinationem exigit Interpretes ad suam accuratissimam Scholasticam, ut si quo laboret vitio, discernere queat. Deinde commeditetur, quam verum sit, quod indicavi, has scilicet Casuistarum censuras turbas ciere, bella, jurgia, odia ferere, Ecclesiæ unitatem conscindere, & hæreticis arma porrigere, optimamque Catholicorum causam prodere. Enim vero sic iterum colligunt jansenistæ. Sententia probabilior ex ipso Evangelio, Patribus, Conciliis & antiquioribus omnibus Theologis dimanat, ut testatur vel ipse Medina, qui primus litem ei movit : & quod peremptorium est, omnium Catholicorum etiam benigniorum Casuistarum testimonio præfata sententia sanctitatem, pietatem, majoremque spirat securitatem ; atque adeo sin præcipienda, consulenda saltem omnibus est. Ergo si hæc sententia sanctior, si hæc sententia, quæ securius ad Paradisum ducit *Filia est jansenismi* : Felix fausta que sit *jansenisma Mater*, quæ filias adeo pias, quæ partus adeo sanctos in lucem edit.

5. Talia effuciunt provocati jansenistæ, sic blaterant, sic obganniunt, & ob quorundam imprudentiam universis insultant Catholicis, & Pontifici.

Pontificia contemnunt decreta. Incipitne quidquam nunc tibi subolere istorum impotens censurandi cacoethes? Præsentisne nunc mala quæ isti in Ecclesiam invehunt? Isti, inquam, factiosi, ut proprias rationes & negotia promoveant præ aliis, pro arbitrio hæreses serunt, hostesque Ecclesiæ multiplicant, ut campum ubique apertum habeant, amplissimumque ferendi penes vulgus palmas canendique victorias, & hac via sub larva zeli persequendi hæreticos, Catholicis ipsis insidias struunt. In Ecclesiæ defensionem utique plures bellum non sine gloria singulari, & ingenti profectu gerunt. Sed non pauci, nescio quo genio acti, simile bellum in Ecclesiæ defensiones simulantes, intra Ecclesiæ sinum bellum foveant intestinum, extremamque Ecclesiæ inferunt cladem, nisi agger torrenti indies tumescenti adjiciatur.

6. Et quamquam hæc gravissima mala sunt, eorum tamen, quæ sequuntur, comparatione, leviora fiunt. Ecquis fidei oculis enarrare valet Sacramentorum profanationem sacrilegam, quis funestam, tremendamque Evangelicæ Divini verbi prædicationis sterilitatem, aliaque prope modum infinita scandala, quæ ex ultimis recitatæ censuræ verbis proficiscuntur? *Sic enim non poterat habere melius medium persuadendi aliqua Dei præcepta esse impossibilia. Item hoc erat aptissimum medium Sacramenta præsertim Pœnitentiæ, & Eucharistiæ reddendi magis odiosa.* Quid itaque mirum si Christiani, dum è Sacro Suggestu Concio-

natores audiunt Evangelicam explicantes doctrinam, quæ carni, & appetitionibus bellum indicit, quæ jejuniis sensus macerate imperat, quæ mundo, ejusque pompis nuncium mittere; Theatra, comœdias, ludos, & choreas tanquam humanæ imbecillitatis scopulos vitare suadet: quæ divitum difficillimam salutem ostendit, quæ mundanæ prosperitatis contemptionem, quæ avaritam, usuram cane pejus & angue fugere præcipit: quæ denique carnis & sanguinis odium insinuat, quæ arctam, angustamque Paradisi, quæ latam, spaciosamque viam, quæ ducit ad perditionem: quæ paucos electos, multos damnatos ostendit: Quid inquam mirum, si Christiani Causuistarum anticipationibus præventi hæc audientes clament: Hæc esse præcepta observatu impossibilia. Et en quomodo illa ipsa falsa via, qua à jansenismo se recedere voce tenus putant, in jansenismum prolabantur; quoniam re ipsa reddunt inobservabilia Dei præcepta. Quid igitur mirum, si dum Sacramentorum Ministri ejusmodi Christianis, qui in peccatorum cœno volutantur, qui à præfatis occasionibus periculisque scelerum recedere nolunt, absolutionem, & Eucharistiæ susceptionem differunt Dei homines, donec exhibeant Evangelicæ contritionis sufficientia argumenta: Quid inquam mirum si extemplo apud vulgus *rigoristæ* & *jansenistæ* audiant, traducanturque ceu Calvinistæ, qui Sacramentorum frequentiam, & Sacramenta ipsa de medio tollunt? Quid denique mirum, quod illi ipsi Christiani, Christianæque, quæ ex una
parte

parte impensius vanitatibus , pompis , luxui , omnibusq; insanientis mundi oblectamentis student , quæ theatris , ludis , choreis , comœdiis quotidianam operam navant , quæ perpetuo otio molitieque diffuunt , & marcescunt in promiscua virorum familiari conversatione : Ex altera vero parte simul ad altaria frequenter accedant , absolutionis beneficium ad nutum recipiant , Divinoque Eucharistiæ pabulo reficiantur ? Facti , cujus universus orbis testis est , rem narro.

7. Ad hanc immensam malorum multitudinem animum cum intenderet Doctissimus Michael Elizalda , qui suadente altero suæ inclitæ Societatis Sapientissimo viro Cardinali Pallavicino integrum volumen in lucem edidit adversus novum probabilismi inventum , temperare sibi haud potuit , quin scriberet , recentiores Casuistas impossibilia DEI præcepta efficere , dum mandata Evangelica carni , & sanguini accomodata , suaque natura , non gratiæ , & charitatis unctiōe suavia esse prædicant. Hæc namque scribit. 3. p. lib. 7. quæst. 5. §. 4. pag. 29. „ Hinc de-
 „ nuo cernitur quomodo via ista probabilium
 „ in jansenismum ex suo etiam instituto vergat.
 „ Eo enim illa it , & tendit , ut ipsa re ab ipsa
 „ præceptorum adimpletione nos liberet , &
 „ eximat. Aliunde vero ait , nisi ipsum admit-
 „ tamus (Jansenismum) nos fore jansenistas.
 „ Hoc autem quid quæso est ? Sane est nos ob-
 „ ligare ad impossibilia. Hoc rursus quid est ?
 „ Non aliud , quam nisi ea via assumatur liberans

„ nos atque eximens reipsa ab ipsa præceptorum
 „ observatione, nos fore obligatos ad impossi-
 „ bile . . . ergo via probabilium ex suo instituto
 „ ad hoc tendit, ut nos ab ipsis, reipsa, præceptis
 „ servandis eximat, quoque ita ut sin minus ad
 „ impossibile homines obligari velint, & ad du-
 „ ra, & intolerabilia, ut mitissime dixerim, ni-
 „ mis vergit in jansenismum, nec præceptorum
 „ Dei, & gratiæ dignam habet existimationem.

2. Deinde hoc pacto concludit. „ A con-
 „ trario etiam demonstrative patet neminem in-
 „ telligendo quod objicit, objicere nobis posse
 „ *jansenismum*. Nam universa totius nostri ope-
 „ ris una sententia est solas veras doctrinas
 „ morum esse rectas doctrinas morum, &
 „ rectam regulam. *Ergo via nostra non plus*
 „ *de Jansenismo habet, quam habeant ipsa præ-*
 „ *cepta Dei. Quare quod esse nequit: Aut Deus*
 „ *jansenista est, impossibilia præcipiendo; aut nos*
 „ *jansenistæ non sumus solas veras doctrinas regulam*
 „ *vivendi constituendo.*

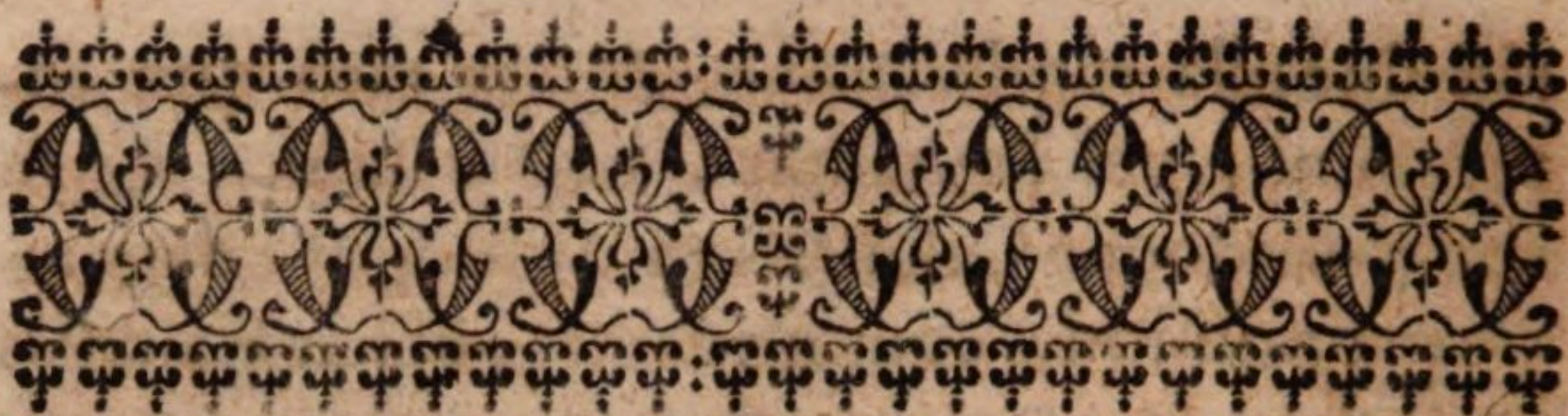
6. Postremum monitum consilium spectat,
 quod Augustanæ versionis Interpres proponit
 novam conficiendi Theologiam moralem ad
 methodum juris Canonici. „ Sunt (inquit in
 „ præfat. ad lect.) qui jam diu optant eo modo
 „ formari corpus Theologiæ Moralis, quo mo-
 „ do coaluit corpus juris Civilis, & Canonici
 „ compactum ex responsis legislatorum, & me-
 „ liorum jurisperitorum veterum. Putant con-
 „ simili forma compilari posse corpus Theolo-
 giæ

„ *giæ* Moralis ex non quorumvis, sed ex opti-
„ morum doctrina, eruditione, ac pietate præ-
„ stantium Theologorum sententiis. Saluberri-
mum sane, optimumque consilium. Et quo-
niam Numinis Providentia tantum illi contulit
otii, ut exactis laboribus philosophicis ad disci-
plinam quoque morum animum adjiceret; ejus-
demque dissolutos nervos ad Evangelii, ac tra-
ditionis Ecclesiasticæ (ut ex Mendis Pontasianis
patet) vigorem reducere adlaboraret, sicuti ipse
nos commonefacit, liceat mihi, occasione da-
ta, aliud pro ejusdem Moralis Theologiæ reme-
dium ea, qua parest, demissione suggerere.
Quodnam? Paucis habeto, Alexander VII. In-
nocentius XI. Alexander VIII. aliique Pontifices
summi plurimas de morum regulis damnarunt
propositiones, quæ in iisdem, unde excerptæ
fuerunt, libris reperiuntur solo charactere, in a-
liquibus, stellula, aliove indicatas signo, quo
admonentur lectores, ut ab erroneæ doctrinæ
veneno sibi caveant. Et reipsa easdem proposi-
tiones execrantur, si, ut dicitur, materialiter
accipiantur. Quandoquidem eadem ipsa doctri-
na, quæ in dictis propositionibus continetur,
plures alii deciduntur casus. Et nihilominus im-
periti lectores has resolutiones nullo distinctas si-
gno, ceu innocuas amplectuntur, eisdemque
fidelium imbuunt, diriguntque conscientias. Hac
ratione fit, ut adhuc non paucorum fidelium,
animæ proscripta ab Ecclesia doctrina inficiantur.
Quapropter viri Dei averent ex ejusmodi libris
non modo damnatarum propositionum verba ex-

pungi, verum etiam ea omnia corollaria, quæ præscriptas propositiones consequuntur. Quod si præstabit, summam & Ecclesiæ, cujus vota isthuc fane pertinent, & fidelibus utilitatem afferet, simulque ora obstruet jansenistis. Jactant illi se quinque rejicere propositiones *ut jacent*; sed eas aut reperiri in Jansenii libro, aut in sensu Jansenii continere errorem, pernegant. Nos vero Catholici, non modo *ut jacent*; sed & in libro Jansenii extare, & in sensu Jansenii damnatas defendimus, idque luculentis argumentis evincimus. Nobis dumtaxat negotium faceffunt, & jansenistis ansam cavillandi præbent, non pauci rei moralis tractatores. Hi nobiscum sophismata labefactantes jansenistarum; dum similes in propria causa morum versant controversias, eo affectu erga illos scriptores, qui à suis partibus sunt, tanguntur, ut pro illorum defensione à cujusque damnatæ doctrinæ nota, paradoxa, & sophismata excogitaverint. Summopere enim verentur; ne propriæ factionis Auctores plurimum amitterent auctoritatis & existimationis, si semel concederetur, illos proscriptas docere propositiones: Quare in hac causa ad solitum se recipiunt asylum, non secus ac jansenistæ, scribentes: Alexandrum VII Innocentium XI Aliosque Pontifices propositiones in morum materia damnassee *non in sensu Authorum moralium seu summistarum*, sed, *ut jacent*, velut à delatoribus alteratas, haudquaquam vero ut in libris extant. Et tamen luce meridiana clarius est, præfatas propositiones syllabatim in Casuistarum libris reperi

riri sine ulla moderatione, & non raro quæ antecedunt, vel sequuntur, pejora sunt. Quin ipsi quandoque Casuistarum Apologistæ damnatas propositiones commentantes, ut suis Casuistis consulant, proscriptam doctrinam tot involvunt distinctiunculis, ut eandem crambem novis adjectis condimentorum fucis comedendam parent, exhibeantque. Ab ejusmodi malis, & erroribus quorundam Casuistarum, qui communibus teruntur manibus, libros, seposita partium affectione, omnibusque humanis rationibus sublati, expurgari ad maximam fidelium utilitatem Romanæ Ecclesiæ decorem, & ad hæreticorum potissimum jansenistarum confusionem, percipiunt omnes, qui sanioris doctrinæ flagrant ardore.

AUCTARIUM DUORUM CASUUM.

CASUS PRIMUS.

1. **H** Eliodorus Casuista in lucem edidit morum Theologiam, quam neglectis Scripturis, Patribus, & Conciliis, ex paucis aliorum casuistarum libris compilavit

2. Auctores, quos ab istis laudari reperiit, nullo adhibito delectu, citavit & ipse, quin unquam ad fontem digitum intenderet. 3. Plurimæ opiniones ut communes Theologorum sententias suis lectoribus divendidit, quæ revera tales non sunt: & contra ut improbables traduxit, quæ probabiliiores sunt. 4. Auctorum censum pro arbitrio auxit; quoniam qui aut ambigue, aut dubitanter loquuntur, illos tanquam decretorie decidentes allegavit, partim quod à suis Casuistis citatos offenderit, partim studio ductus propriis opinionibus asciscendi patrocinium. 5. Opiniones quas ipse laxas & improbables reputat, nulla adje-

*adjecta censura, lectorum arbitrio proponit. Re-
serius expensa, se illusum agnoscit, & suos se
decepisse lectores formidat; Conscientiæ stimulis
angitur, anxiusque quærit, quodnam perpetra-
verit peccatum?*

R E S P O N S I O.

1. **Q**Uo est majoris, quem proposui, casus
momenti, eo est aleæ, invidiæque ple-
nior. Antequam illius exhibeo resolutionem,
non pauca præmittam fas est. Istius casus deci-
sionem indictam reliquerunt Theologi omnes,
principia tamen jecere, è quibus quid sit respon-
dendum, erui potest. De scientia Confessarii
casuistæ fere omnes disputant; & quamquam
exiliter plerumque; quædam tamen statuunt,
quæ huic deservire quæstioni valent.

2. Primum omnium quædam D. Thomæ
principia, quæ à nemine in controversiam vo-
cari quæunt, obiter indico. Docet autem 1.2.
q. 76. ar. 2. omnes scire debere non modo ea,
quæ communem christianam professionem spe-
ctant; sed etiam ea, quæ ad proprium statum,
& officium attinent. Unde omnes tenentur scire
communiter ea, quæ sunt fidei, & universalia ju-
ris præcepta. Singuli autem ea, quæ ad eorum sta-
tum, vel officium spectant Manifestum est au-
tem, quod quicumque negligit habere vel facere id,
quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omis-
sionis.

fionis. Unde propter negligentiam, ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum. Quisque ergo, qui Magister fidelium fieri vult, & ejusmodi professionem exercere, ea prius calleat oportet, quæ ad rectum istius professionis exercitium necessaria sunt.

3. Alterum principium in mentem revocandum est, quod tradit Angelicus 1. p. q. 1. ar. 8. nempe: *argumentari ex auctoritate, est maxime proprium hujus doctrinæ... eo quod principia hujus doctrinæ per revelationem habeantur.* Et hoc penes omnes certum. Scriptor itaque Theologiæ moralis potissimum Scripturas, Patres, Canones, Concilia, callere, & hæc sacra volumina diurna, nocturnaue manu versare debet. Quod itidem compertum, exploratumque. De scriptura enim testatur Apostolus ad Rom. 15. *Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Et ad Timoth. 2. cap. 3. v. 14. *Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, & quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu. Omnis enim scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum; ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Hinc Bernardus epist. 189. *Magister Gentium accepit à Domino quod & tradidit nobis. Magister hominum fatetur, Doctrinam suam non esse suam. Nec enim, inquit, à me ipso loquor. Tu vero homuncio de tuo nobis tradis, quod non accepisti? Qui loquitur mendacium, de suo*

suo loquitur. Tertullianus lib. de præscript. Nil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere, quod aliquis de suo arbitrio induxerit. Apostolos Domini habemus authores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt, sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus assignarunt. Sed hæc omnia extra sunt disputationem, neque hujus loci est, eadem fusius explicare. Id dumtaxat advertere obiter juvat, hæc non minus in morum præceptis, quam in fidei arcanis explicandis, vera esse. Siquidem nimis enormis illusio aliquorum est, qui putant Scripturas, Patres, & Concilia consulenda utique fore, dum fidei dogmata, secus dum morum præcepta explanantur. Sed ineptum commentum ab omnibus exploditur.

4. Tertium ex eodem Angelico recolendum est, post Scripturarum, Patrum, Conciliorumque studium, naturalem quoque rationem in subsidium explicandæ, defendendæque veritatis advocandam esse. Quis enim naturalem rationem contempserit, nisi solus ille, qui rationalis esse desierit? Quare hæc scribit Angelicus quod l. 4. a. 18. *Utrum determinationes Theologicæ debeant fieri auctoritatibus, vel ratione?* Cui quæstioni sic post multa respondet. *Quædam disputatio ordinatur ad removendam dubitationem, an ita sit, & in tali disputatione Theologica maxime utendum est auctoritatibus Quædam vero disputatio Magistralis in Scholis, non ad removendum errorem, sed ad instruendum auditores,*

res, ut inducantur ad intellectum veritatis . . . & tunc oportet rationibus uti investigantibus radicem veritatis & facientibus scire, quod verum dicitur. Alioquin si nudis auctoritatibus Magister quæstionem determinet, certificabitur quidem auditor, quod ita est, sed nihil scientiæ, vel intellectus acquirat, sed vacuus abscedet. Porro humana ratio cum Theologiam tractat, in id potissimum dare operam debet, non ut distinctiunculas, sophismata, & cavillationes excogitet, quibus morum regulas ad populorum voluntates inflectat, & carnis appetitionibus, & cupiditatibus accommodet; sed in id vires omnes conferre tenetur, ut optimo ordine principia distribuatur, ut prudenti examine omnia expendat, & ad regulas justæ ratiocinationis omnia revocet. Quibus positis sit.

PRIMA CONCLUSIO.

Heliodorus Casuista, qui morum Theologiam tradit, inconsultis Scripturis, Patribus, & Conciliis, solosque versat Casuistarum libros, gravissime peccat.

§ **C**ONCLUSIO isthæc adeo evidens, & manifesta est, ut nec in disputationem à quopiam revocari possit. Nam cujusque artis etiam infimæ professores jure naturali, & Divino obstringuntur & propriæ artis principia tenere, & eadem, cum artem exercent, adhibere. Quis dixerit, operarium vineæ graviter non peccare,
 si

si contemptis agriculturæ regulis, vineam silvescere sinat? Quis dixerit Medicum, architectum, non peccare, si ad principia propriarum artium animum non intendunt, cum infirmos curant, domosque ædificant? Atqui principia prima & potissima Theologiæ Moralis sunt Scripturæ, Patres, & Concilia; ergo Theologi, qui, his omissis, Theologiam populo tradunt, gravissime peccant. Hinc manifesto apparet. Cur Apostolus Jacobus tam severe ab hac professione abstineri jusserit c. 3. *Nolite plures Magistri fieri Fratres mei: scientes quoniam majus judicium sumitis.* Et D. Thomas in commentariis in hunc locum hæc scribit. *Beatus Jacobus magis prohibet insufficientiam, quæ frequenter oritur ex pluralitate, quam pluralitatem. Unde Nolite plures Magistri fieri idest idiota, & stulti. Glossa nisi tantum discreti, & in Scripturis docti Qui indoctus officium docendi usurpat, & Christum non sincere nuntiat, majorem damnationem meretur, quam si solus in suo scelere periret.*

6. Sed lubeat antiquiorum Patrum auctoritate conclusionem confirmare nostram. Chrysostomus, Augustinus, Gregorius, Basilus, Hieronymus Scripturas Sacras Epistolas vocant, quas creaturis suis omnibus Deus per Tabellarios Prophetas, & Evangelistas misit. Chrysostomus *hom. 3. in epist. ad Tessal.* inquit. *Quasi absentibus litteras mittit, & has quidem litteras dedit Deus: attulit autem Moyses; Itane, si à Rege quispiam missus veniat, omnes attenditis? à Deo venit,*

venit, & ex ipsis calis loquitur Propheta, & nemo est qui attendat? Aut non creditis, quia quæ dicuntur, à Deo sint. Epistolæ istæ sunt à Deo missæ. Augustinus in Psalm. 90. Hæ de illa civitate, unde peregrinamur, litteræ nobis venerunt: ipsæ sunt scripturæ, quæ nos hortantur, ut benevivamus. Quid dicam venisse litteras? ipse Rex descendit, & factus est nobis via peregrinationis, ut in illo ambulantes non erremus. Si quispiam subdit Gregorius ab Imperatore suo Epistolas acciperet, qua sollicitudine, qua anxietate illas aperiret? Et Epistolæ, quas è cœlo Omnipotens Imperator omnibus misit, obsignatæ negliguntur, paucique sunt, qui easdem referant, legantque? Quid Hieronymus, cum interroganti cujus esset professionis respondisset, se Christianum esse, audire meruit. *Mentiris.* Non enim Christianus, sed Ciceronianus es; eo quod magis Ciceronis, quam Dei, libris delectaretur. Ecce itaque inquit Elizalda, universalissimum casum conscientiæ, ex quo uno infinitorum casuum pendet resolutio, hic versamus: utrum scilicet Magistro & Doctore conscientiæ necessaria sit cognitio, & scientia istarum Epistolarum, quas Omnipotens Deus ad nos de Cœlo misit? Jam vero hi tanti Doctores Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus, Gregorius, cæterique alii vehementer adfirmant. Ergo infertur gravis criminis reos esse, qui ignorando & nesciendo has Dei Epistolas docendi munus suscipiunt. Rursus, si Corinthii, si Romani, & reliqui ad quos Paulus scripsit, Epistolas suas neglexissent, nec legissent cas,

eas, grave certè crimen incurrissent; & si quæ per ignorantiam contra eas fecissent, minimè excusati fuissent, quoniam voluntaria illa extitisset ignorantia: quod idem de Evangelio cæterisque scripturis dicendum. At scripturæ, seu Epistolæ istæ non ad Corinthios, non ad Romanos, Galatásque tantum; sed ad omnes nos missæ itidem sunt. Ergo grave crimen est, easdem negligere & ignorare. Porro si illarum scripturarum doctrinam ignorant Christiani de usuris, e g. de contractibus disputantes, qui sunt in causa, nisi ipsi morum Magistri, & Doctores, qui munus exercent docendi populum veritates cœlestes, & æternæ salutis viam. Quænam autem est salutis via? Non alia, nisi Divinæ voluntatis executio. Unde vero hæc DEI voluntas nobis constat? Non sanè aliunde, nisi ex Epistolis, quas Deus nobis misit. Quí ergo fieri potest, ut qui has ignorat Epistolas, DEI teneat voluntatem? Quis valet Regis mandata exequi, si litteras, in quibus mandata expressa sunt, clausas servat? Anne de ritibus Chinensibus, eorúmque moribus scribere quis posset, si Epistolas illorum rituum, morúmque præscripta continentes, sigillatas teneret? Ex quibus omnibus infertur *Heliodorum Casuistam* gravissimè peccare; si dum munere fungitur tradendí scientiam Dei, libro Dei neglecto, hominum ratiocinía, & subtilissimas cogitationes præbeat. Et summoperè verendum est supplicium illud horrendum in plurimos jam Deum vibrasse, quod per Amos Prophetam comminatus est .8.

v. 11. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & mit-
tam famem in terram, non famem panis, neque si-
tim aquæ, sed audiendi verbum Domini, & com-
movebuntur à mari usque ad mare, & ab Aquilone
usque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum
Domini, & non invenient.*

SECUNDA CONCLUSIO.

*Neglectus studii Scripturæ Sacræ, Patrum, &
Conciliorum plus, minúsve culpabilis est in tra-
denda Morali Theologia, prout gravior, aut
levior est causa discutienda ab Heliodoro Casui-
sta.*

7. **N**eglectus principiorum Theologiæ Mo-
ralis in Magistris, & Doctoribus illam
docentibus suapte natura, seu genere suo, gra-
vissimè criminofus est. Difficultas statim cui-
que occurrit, quæ negligentia requiratur, ut
omissio studii graviter culpabilis evadat. Men-
sura certa & præcisa istius negligentiae vix defini-
ri potest. Quæ certiora, & communiora vi-
dentur, indicabo. Sunt in primis qui Theolo-
gum & Confessarium comparant Depositario,
qui ultro se offert ad custodiendum depositum,
quemve ex culpa levissima, ut vocant, ad refar-
ciendum depositi jacturam obligant. Quæ opi-
nio non placet Navarro in *Manuali* c. 4. ubi ad
evitandam dumtaxat culpam latam aut levem,
Confessarium obligat, quæ opinio mihi proba-
tur, Nihil ille, nec alii, quos ego legerim, de
Do-

Doctoribus Theologiam in publicum edentibus. In primis certum est, istos in tradenda Theologia, non secus ac Confessarios in excipiendis confessionibus, teneri ad declinandam culpam *latam & levem*, seu ad eam adhibendam diligentiam, quam providentiores exercere solent in similibus negotiis. Deinde certum quoque est majorem in Theologo requiri diligentiam ad Theologiam docendam, quam in Confessario ad eamdem discendam. Quoniam Theologus regulas, quoad fieri potest, certas tradere debet, quæ ipsorum Confessariorum mentes illustrent, dubitationes abigant, atque in veritate confirment. Et eo est Theologorum culpabilior studii scripturarum neglectus, quo magis ex eorum falsa doctrina, Confessariorum atque fidelium æterna jactura profluit. Sin ergo levissimam, levem certè culpam in suæ professionis exercitio vitare, seu exactam diligentiam adhibere adstringuntur.

8. Quid? Num in quacumque levi quæstioncula resolvenda, acre scripturarum studium necessarium erit? Quæ obvia sunt, aut parvi momenti, in nulla professione grave studium exigunt. Sicuti nec Medici in febribus consuetis medendis Gallenum, aut Hipocratem; nec Architecti in Domunculis erigendis Vitruvium, aut Palladium versant; ita neque Theologi in levibus perviisque causis Scripturas, Patres, & Concilia lustrare tenentur. Sed prout aut magis & minùs dubia, aut magis & minùs gravis est veritas, quæ in controversiam

vocatur , obstringuntur serius & attentius principia Moralis Theologiæ, nempe Scripturas, Concilia, & Patres commeditari, ut, quatenus fieri potest, quod sacræ doctrinæ verosimilius, & proximius accedit, non vero quod magis ab ea recedit, decernere queant.

9. Neque hæc difficilia cuique apparebunt, si ad mala, quæ ex negligentia præfata consequuntur, oculos converterit. Non est in præsentiam quod Catholicæ Religionis contemptum, animarum innumerabilium perditionem, Hæreticorum scandala, quæ hinc proficiscuntur, describam. Quid, quod vel ipsa sacra Divinæque morum Christianorum scientia ceu vultu deformis, colore squalida, decore spoliata jaceat, & in contemptum adducta rejiciatur, illique derideantur, qui in ejusdem incumbunt studium? Hæc aliæque infinita absurda parit neglectus istius studii. Michael Elizalda Casuistas, qui spretis veris Theologiæ coloribus, fucis, & lenociniis humana calliditate excogitatis illius faciem depingunt, larvæque eidem affingunt, illis comparat, qui monetas adulterant, qui zizania in triticum intrudunt, qui sacros libros tradebant, & qui Vineam Domini extirpant. „ Tendunt
 „ ergo (inquit p. 2. lib. 6. q. 8. §. 9.) quantum
 „ possunt in destructionem scientiæ omnium sine
 „ dubio præstantissimæ, maximeque necessa-
 „ riæ. Hoc præterea faciunt non tanquam ho-
 „ stes ; sed tanquam amici, & defensores.
 „ Nam profitentur se Theologiam tradere, &
 Do-

„ Doctores ejus esse volunt : defectionis ergo ,
 „ proditiōisque adinstar est , si eam falsis de-
 „ struant ; quod exemplo eorum , qui libros
 „ sacros tradebant , traditorēsque ideò appella-
 „ bantur , illustrari magis potest , & confirmari.
 „ Nam deterior est falsa Theologia proba-
 „ bilis , hoc est sophistica Theologia , quam
 „ nulla Fieri enim videtur non posse , ut
 „ laxæ , mundūque , & carnem , & sangui-
 „ nem sapientes doctrinæ frequententur in Col-
 „ legio , Universitate , vel Monasterio , &
 „ plerūque ibi mores mundum non sapiant ,
 „ & carnem , & sanguinem Etenim
 „ hoc loco firmum , & invictum est principi-
 „ um sanctissimi Patris Ignatii , scilicet vires
 „ appetitivas plerūque sequi vires apprehen-
 „ sivas . Quorum ergo laxæ sunt vires intelle-
 „ ctuales , & doctrinæ , laxus quoque plerū-
 „ que erit appetitus , & laxa vita Certè Vir
 „ ille Magnus Mutius Viteleschi Societatis Jesu
 „ Præpositus Generalis vidit olim mala hæc
 „ etiam morum liberiorum opinionum , moris-
 „ que dicendi probabilia , & gravissimè inquit :
 „ Nonnullorum sententiæ in rebus præsertim ad
 „ mores spectantibus , plus nimio liberæ , non
 „ modo periculum est , ne societatem evertant ,
 „ sed ne Ecclesiæ etiam DEI universæ insignia
 „ afferant detrimenta . Omni itaque studio per-
 „ ficiant (scilicet superiores) ut qui docent scri-
 „ buntve , minimè hac regula & norma in dele-
 „ ctu opinionum utantur . *Tueri quis potest : pro-*
 „ *babilis est . Auctore non caret .* Hæc inter alia

„ vir ille tantus. Plurima hac de re persequitur Elizalda , quæ ne plus justo limites egrediar transmittō.

10. Et tamen eo res devenit, subdit alibi præfatus Elizalda , ut morum Theologia in publicum prodeat scripturarum , Patrum & Conciliorum omninò vacua. Quin duplex Theologiæ genus repertum videtur duplici Christianorum generi accomodatum. Alterum pro iis , qui Evangelicam perfectionem comparare contendunt ; alterum pro iis , qui tantum præcepta Evangelica servare contenti sunt , seu alia est Theologia pro usu illorum , qui vitam *perfectè* Christianam ducere student. Pro istis , secùs pro illis scripturarum meditatio à quibusdam reputatur quasi necessaria ; quemadmodum ut quis vivat , aliquid cibi requiritur , ut meliùs vivat , delicatior cibus ; & ut iter agat pedes , ut commodius , equus , aut currus. Primam Casuisticam , alteram Asceticam seu Mysticam Theologiam appellant. Christianos , qui huic Theologiæ student, propriis nominibus compellant , vulgò *Chietinos & Bachetanos* , & hi pauci sunt , qui viam arctam calcant. Eos vero qui prioris Theologiæ Regulis imbuuntur, absolute Christiani vocantur. Quod si quandoque accidit , ut Christiani secundi generis seu eorum , qui mandata tantum servare sibi reipsa constituerunt , ut sint *substantialiter* Christiani , legant libros Asceticos continentes , & explicantes Evangelicam doctrinam ; aut illam à concionatoribus è
sug-

suggestu evulgantibus audiant, admiratione defiguntur; & illorum plures eam, ut *rigoristicam* traducunt; alii timore quodam correpti Casuistas, aut Casuistarum Doctores adeunt: illis conscientiarum suarum angustias, perplexitates, pavoresque exponunt: atque trementes efflagitant, num revera via Paradisi adeò angusta & arcta, num tot spinis, crucibus, & tribulationibus consita & respersa sit? Audiuntque sibi responderi. *Fugum meum suave est & onus meum leve.* Concionatores figuratis & exaggeratis verborum formulis uti solitos esse: libros Spirituales, seu asceticos regulas & documenta continere pro Christianis illis *Chietinis*, qui sanctitatem anhelant, qui consilia & sublimem Evangelii perfectionem consequi sibi proposuerunt. Et his lenociniis Christianorum Conscientiæ tranquilantur, eorumque mentes pristinam recuperant serenitatem. Utique verum est absolute, & ut ajunt *signate* hæc duo sive Theologiæ, sive Christianorum genera non distingui; sed dicimus hæc duo absurda consequi *exercite* ex aliquorum abusu, in morum Theologia tradenda. Utique Christiani omnes Scripturæ sanctæ necessitatem agnoscunt. Absit, ut vel uni Christianorum nedum Casuistarum, tantam stultitiam imponamus, ut neget Divinas Scripturas & utiles & necessarias. Sed dumtaxat absurda quæ consequuntur ex methodo, qua aliqui utuntur in morum Theologia tradenda deploramus, addimusque præter, immò contra eorundem Auctorum voluntatem, & intentionem hæc mala

profluere, illaque nos recordamur, ut vitentur, utque diligentiores in posterum sint Theologiarum editores in revocandis quæstionibus, quoad fieri potest, ad Scripturarum sanctarum amussim.

11. Juvat hæc omnia verbis Michaelis Elizalda Doctissimi, ac Piissimi Theologi confirmare. Inquit itaque 2. p. lib. 6. q. 15. §. 7.
 „ Illis itaque duobus divisis spiritualiter vivendi
 „ institutis, nemo christianorum est, qui de-
 „ sipiat, Scripturas DEI, & Doctrinas in eis
 „ traditas non esse optimas, non esse utilissi-
 „ mas, & sanctissimas. Prophetas, & Apo-
 „ stolos non esse Doctores optimos, unumque
 „ Magistrum nostrum Salvatorem non esse Do-
 „ ctorem omnium præstantissimum, & pri-
 „ mum. Nihilominus harum Scripturarum,
 „ horum Doctorum doctrinam pæne omnem
 „ ad eos pertinere censere videntur, qui ad
 „ perfectionem contendunt, id est pertinere ad
 „ melius esse, & melius vivere: non ad sim-
 „ pliciter esse, & simpliciter bene, & juste vi-
 „ vere; idemque censere videntur de doctrina
 „ Sanctorum Patrum, ac librorum spiritualium
 „ plerumque, & ut in plurimum. Ad simpli-
 „ citer vero esse, & ad simpliciter bene, justé-
 „ que vivere videntur alios Doctores, aliosque
 „ libros, & doctrinas assignare, etsi in eis
 „ Doctores illi priores, eorumque doctrinæ
 „ non colantur.

12. Objices. Omnes Casuistas in morum Theologia componenda Scripturas, Patres, & Concilia versare, atque ad hanc Sacram Doctrinam decisiones suas exigere. Resp. Esto. Quid inde? Ego casum proposui, in quo dicitur *Heliodorum Casuistam* neglectis Scripturis, & Patribus suam lucubrâsse Theologiam morum. Qua facta propositione, ajo illum gravissime peccasse. Obiter quoque indicavi absurda, quæ ex Scripturarum, & Conciliorum neglectu profiscuntur. Nec est quod reponas, quod licet Heliodorus ipse Scripturis, & Conciliis non studuerit; attamen Casuistæ illi, quos sibi tanquam Patres & Magistros sequendos præstituit, suam Theologiam ex Patribus, & Scripturis hauserunt. In primis quamquam id verum esset; minime sufficeret. Quoniam dum Heliodorus munus docendi, & edendi pro Christianorum, immo Confessariorum, instructione Theologiam, suscipit, ipse tenetur principia Theologiæ callere, & ad eadem suas resolutiones, & regulas revocare, aliòquin velut ovis, & avis, alias oves, & aves sequeretur. In re enim gravissimi momenti aliis fidere non debet.

13. Cæterum quod alii omnes Casuistæ suam Theologiam juxta scripturarum & Conciliorum præscriptum præformaverint, res ipsa clamat. Quod si concedis re ipsa omnes Casuistas ex Scriptura & Patribus suam collegisse Theologiam; consequitur ergo omnes eos, qui huic methodo non inhæserunt, auctores, seu libros

inutiles, immo noxios populo Christiano esse. Et vereor, ne multi sint. Et si quidpiam illius, quod ego sentio, effari licet, non adeo pauci sunt, qui sacris missis literis, suos ediderunt morales libros, qui omnium manibus teruntur. Anne Evangelium, Patres & Concilia ob oculos habuerunt auctores illi, qui textum illum Evangelicum: *Fugum meum suave est, & onus meum leve* in sensu omnibus Patribus contrario exponunt? Nonne ut suas opiniones minus probabiles, seu minus Scripturis & Conciliis consonas, defendant, allegatum textum opponunt? Nonne dum contractus censuum, venditionum, emptionum, dum usurarum quæstiones versant; dum pericula occasionumque fugiendarum obligationes tractant: dum de luxu, pompis, jejuniis corporis conflictationibus, disputationes instituunt: Ut eas opiniones, quæ minus sunt probabiles, quæ magis carni, sanguini, & humanæ libertati favent, suadeant, & evincant, contestim clamant? *Fugum meum suave est, & onus meum leve?* Qui namque ejusmodi textum opponere audent, si præ oculis haberent Evangelium illud, quod ubique inculcat arctam esse viam, quæ ducit ad vitam, latam vero & spaciosam, quæ ducit ad perditionem: Paucos esse electos, multos contendere ingredi angustam Cœli januam, & paucos intrare: Si præ oculis haberent Evangelium illud, quod castitatem aut virginalem, aut conjugalem omnibus præcipit, quod æternum supplicium infligit ob unicam cogitationem voluntariam libidinofam, quod inimicos diligere, illis.

illisque in gravi necessitate bene facere, quod Patrem, Matrem, Uxores & filios odisse jubet, potiusquam suam infringere legem; quod superfluum bonorum distribuendum pauperibus imperat. Si hæc & plurima alia Evangelica documenta serio considerarent, anne vellere aures auderent in clamando: *Jugum meum suave est & onus meum leve.* Sed quod satis mirari non subit, est, quod omnia, quæ recensuimus onera gravissima, & difficillima carni, sanguini, & humanæ naturæ summopere adversa, concedunt ab Evangelio imponi: deinde jugum Evangelicum suave & leve esse contendunt. Cur? ut aliquod pecuniæ lucrum, quod usuram sapit, licitum faciant: ut diverticula, oblectamenta, aliasque delirantis mundi consuetudines, quæ præfata Evangelica gravissima præcepta observatu impossibilia moraliter reddunt, & ad ea transgredienda viam aperiunt latissimam, licita & honesta defendant. Hæc fane paradoxa haudquaquam docerent, si in sacrarum litterarum meditatione versarentur.

14. Denique quoque studium scripturarum, & Patrum ostentare valent, si unicum fere textum sanctum, quem allegent, in sensu certe falso, & omnibus Patribus adverso exponunt. Nam omnes Patres Textum præfatum: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*: Interpretantur suave & leve, non quod libertati in rebus dubiis contra legem, non quod carni, & cupiditatibus faveat, non quod severissima præcepta prohi-

prohibentia usuram, avaritiam, simoniam, libidinem laxet, aut eorum obligationes vel tantillum diminuat; sed suave & leve esse decernunt, quod Divinæ charitatis unctiōe perfusum est, quod Deum amantibus nihil durum nihil grave est. D. Augustinus *serm. 47. de divers. cap. 1. Durum videtur, quod Dominus imperavit, ut si quis eum vult sequi, abneget semetipsum. Sed non est durum nec grave, quod ille imperat, qui adjuvat, ut fiat, quod imperat. Nam & illud verum est quod ei dicitur in psalmo: Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras: & illud verum est, quod ipse dixit: Jugum meum suave est, & onus meum leve. Quidquid enim durum est in præceptis, ut sit leve charitas facit. Glossa in Matthæum cap. 11. Quomodo jugum Christi suave, cum supra dicitur arcta est via, quæ ducit ad vitam? Sed angusta, quæ non nisi angusto initio incipitur; processu vero temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur.* Eodem prorsus in sensu textum hunc exponunt Basilus, Chrysostomus, Hieronymus, Theophylactus, Leo Magnus, qui etiam addunt suave esse jugum, eo quod secundum Apostolum 2. Cor. c. 4. v. 17. id quod in præsentī est momentaneum, & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Et Rom. 18. v. 18. Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis... Scimus autem quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

15. Non modo Patres, sed & Concilia in hoc eodem significatu Textum hunc Evangelicum

cum accipiunt exponuntque. Tridentinum, sess. 6. cap. 11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis; Cujus mandata gravia non sunt, cujus jugum suave est, & onus leve.* Qui enim sunt filii Dei Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant Sermones ejus, quod utique cum divino auxilio præstare possunt. Catechismus Romanus jussu Tridentini Concilii editus 3. p. in Decal. cap. 1. sect. 7. *Quin etiam legis jussa difficultatem non habere Patrobus ostendat; quod vel una hac ratione ex S. Augustino docere poterit; cum inquit. Quid, quæso, dicitur impossibile esse homini amare: amare, inquam, Creatorem beneficum, Patrem amantissimum, deinde etiam, & carnem suam in fratribus suis? At vero qui diligit, legem implevit. Quare Joannes Apostolus præcepta Dei gravia non esse, aperte testatur. Nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste Bernardo, exigipotuisset. Quamobrem Summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus. Quid tibi sum ipse, ut amari te à me jubeas? &, nisi faciam, irascaris mihi, & ingentes mineris miserias? Parva ne ipsa est miseria, si non amem te? Quod si quis eam afferat excusationem impediri se, quominus Deum amet infirmitate naturæ; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum Sanctum suum. Hic autem spiritus bonus petentibus à Patre Cœlesti datur, ut merito Sanctus Augustinus precatus sit: Da, quod jubes, & jube,*

jube, quod vis. Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi mortem, per quam Princeps hujus Mundi ejectus est foras; non est, quod quisquam rei difficultate deterreatur. Nihil enim est amanti difficile. Si animum ad hæc intendissent Casuistæ non pauci, nunquam ad nauseam usque in sensum omnino universæ Patrum & Conciliorum interpretationi adversum detorquere Evangelicum Matthæi textum tentassent, ut probabilitates suas minus probabiles, minusque verbo Dei consentaneas, & humanæ libertati, & cupiditati magis accomodatas evincere conarentur.

16. Ex his omnibus colligitur *Heliodorum Casuistam* in controversiis, in quibus de peccato mortali disputatur in utramque partem, decidendis, peccare graviter, si negligens sit in expendenda quæstione ad pondus, prout fieri potest, & billancem Sanctuarii. Si Confessarius tenetur evitare culpam, seu negligentiam latam, & levem, videtur, quod Doctor & Magister Confessariorum debeat declinare culpam, seu negligentiam levissimam. Non is tamen sum, qui terminos definire velim, ubi res non patitur. Major itaque erit, vel minor *Heliodori* culpa, prout minor vel major erit illius negligentia in volvendis meditandisque Scripturis, & Patribus. Et istius negligentia mensura erit major, aut minor gravitas argumenti, quod in disputationem vocatur. Et quamquam non omnes morum controversiæ ex immediatis, seu proximis principiis Scripturæ sacrae resolvi queant, omnes ta-
men

men ad universalia mandata, & ad arctam viam, & angustam januam, & ad suavissimam charitatem, quæ facilia omnia constituit plus minusve revocari valent. Objiciunt, Dogmata fidei, utique ex Scripturis, Conciliis, & Patribus, atque Traditione eruenda esse, secus vero quæstionum moralium decisiones. Infinitæ propemodum controversiæ inter Theologos aguntur, quarum neque Scripturæ, neque Patres meminerunt. Ergo solis Scripturis, & Patribus transigi morales lites nequeunt. R. Non tam verum, quam quod verissimum est, innumeras esse de moribus inventas quæstiones, de quibus altum est apud Scripturas, & Patres silentium. Quid hinc? Ergo omnes controversiæ, quas homines, ut legem sibi attemperarent, invenere, nequeunt ad solius Scripturæ, & Patrum Tribunal resolvi, verum habet: falsum è contrario, si de solis quæstionibus, quæ ex ipsius Evangelicæ legis difficultate oriuntur, sermo sit. Responsio prolixam exigeret explicationem, opportuniore occasione exhibendam: Paucis nunc rem perstringo, & ex ipsa Scriptura & Patribus objectionem explodo. Dominus per Ezechielem ait *cap. 13. v. 10. Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.* Hieronymus cum aliis præter propter hoc pacto hunc textum exponit. Deus suæ legis mandatis, Prophetarumque eloquiis firmissimum murum excitaverat, viam angustam claudentem. Populus viam dilatavit, & amplos, debilesque parietes extruxit, quos cum Prophetæ diruere debuissent, linire maluerunt luto absque

que paleis. Quod, missa metaphora, hunc prodit sensum. Populus, lege Divina, carni & humanis appetitionibus infesta, neglecta, consuetudines, persuasiones, mores, opiniones, doctrinas legi contrarias excogitavit, & temporis decursu, ita adolevere, ut fere pro legibus haberi eas coeptum est. Doctores non solum eas de medio auferre non sunt conati, sed luto idest fucis, lenociniis linire, & præcolorare studuerunt absque paleis, id est absq; fortitudine veritatis. Non Doctores, non Theol., sed populi ipsi primi fuerunt, qui invenerunt, seu inveniendi falsas opiniones occasionem dedere. Prius populus innumeros contractus varios, & illudentes lucrandi titulos, illecebras, & sensuum carnisque oblectamenta excogitavit, & executioni demandavit. Et quoniam quæ cupiditatibus blandiuntur, limites non habent, sed latius in dies vagantur, multitudo ipsa de novis suis moribus dubitare, angustiis angi coepit: aliquos Doctores, & Theologos ad conscientiam tranquillandam consuluit. Isti aspectantes ejusmodi consuetudines invaluisse: verentes & trementes, exclamabant. An ne omnes perituri, an ne omnes in inferna prolapsuri? Jugum Christi suave est: Ergo probabile est hunc contractum non esse sceneratorium, quia in toto Orbe terrarum peragitur. Ergo diverticula illa, & mutua virorum mulierumque colloquia, & contubernia, quæ passim ubique obtinent, licita & honesta videntur. Et sicuti populus sub initium dubius, & anceps erat, ita & doctores isti dubio penicillo recentes persuasiones

siones linibant. Contra ubi mores, & consuetudines novissime inventæ universam multitudinem secum abripere cœperunt, confestim plures quoque Doctores & Casuistas approbatores acquisierunt, qui non amplius dubitanter, sed multiplicatis reflexionibus, veluti conglomeratis aggeribus corruentes parietes, à populo primum erectos, muniunt & firmant, absque tamen paleis, idest absque robore & fortitudine; istius generis quæstionum nec Scripturæ, nec Patres, nec Concilia mentionem faciunt. Et quod ita res se habeat, nemo negaverit. Quis inficias iverit, Christianos illos, qui arctam Evangelii viam percurrunt, sola Scripturarum, & Patrum Doctrina peroptime dirigi? Et contra adfirmabit quosdam (excipio semper optimos, & doctos Auctores) libros Casuisticos pro iis potissimum necessarios esse Christianis, qui uno pede viam Evangelii, altero viam Mundi insipientis percurrere vellent? Responsio experientia constat.

CONCLUSIO TERTIA.

Heliodorus Casuista, qui in sua componenda Theologia, Auctores ab aliis Casuistis citatos, nullo habito delectu, nulloque rei periculo facto, laudat, si falsæ sint citationes, peccat.

17. **U**T dictum est, ad evitandam culpam latam, & levem, & quasi levissimam obstringitur Theologus in custodiendo Sacræ Cœlestis

R. D. Eusebii Amort. K lestis.

lestisque doctrinae deposito. Licet enim istius Sacri depositi custodia jure ad Episcopos, Pastoresque pertineat, quoties tamen Theologi sibi onus assumunt, illud referendi fidelibus, summa debent diligentia cavere, ne vel latum unguem adulteretur. Porro si quis ad evincendam bonitatem alicui monetæ dubii metalli plurimum peritorum testium testimonia afferet, nulla præmissa diligentia super eorundem peritia, aut numero, certe culpabilis negligentia reus foret. Inter argumenta, quibus morum sententia probantur, unum est auctoritas Casuistarum. Si isti falso citantur, falsa ratio pro vera obtruditur, & lectores decipiuntur. Experientia autem comperitum est, plures Auctores paginas suas citationibus replere, quæ magna in parte falsæ sunt. Ergo Doctor, qui judicis personam induit in decidendis Morum Controversiis; graviter plus & minus peccat, si ad exactum criterium redigere prætermittit ejusmodi testimonia. Et eo est illius in hac materia culpabilior negligentia, quo est gravior falsitatis suspitio.

18. Confirmatur. Duo sunt probationum genera, quibus morum causæ resolvuntur. Alterum ab auctoritate, alterum à ratione acceditur. Rationē verā, quæ nisi una esse potest, difficilimè in rebus dubijs invenire Theologus potest. Tenetur tamen pro virili exactam adhibere diligentiam, ut id quod magis prout sibi videtur, veritati accedit, assequatur. Quod si omni adhibita diligentia, veritatem non assequitur, illius ignoratio excusabilis est, quia invincibilis : vincibilis

cibilis vero & criminis plena foret, si negligentia partus esset. Veritas è contrario, quæ ab auctoritate repetitur, facillima inventu est; facti quippe res est; totaque difficultas labore, & diligentia superatur. Delinquit itaque *Heliodorus Casuista* si fudit citationibus repertis in aliis Casuistis, eo quod fundamentum suspicandi habet non paucas esse falsas. Ex alia parte professio Magistri, quam sponte assumit, ad ejusmodi severum examen omni jure illum obligat. Aut ergo ab evulganda Theologia desistat, aut partes impleat Magistri & Doctoris. Dum aliis Casuistis fide adhibita, nullo prævio criterio, nullo examine, testimonia ab illis citata discutit, non Magistri, cujus est examen, sed discipuli creduli, ne dicam stupidæ ovis: non Doctoris, cujus est vera à falsis discernere, sed auriti testis & avis alias sequentis, vices gerit. Quid ergo in publicum sub larva Doctoris & Magistri erumpit, si tantum aliorum Casuistarum transcriptor est? Quid Lectores decipit, dum & falsos citat testes, & se tanquam auctorem divendit, ut pondus addat auctoritatis, cum cæteroquin non nisi testis sit de auditu? Denique libera voluntas qua Heliodorus in hæc se conjicit pericula, illius culpabiliorem reddit negligentiam, illiusque non modicam malitiam aggravat.

CONCLUSIO QUARTA.

Heliodorus casuista, qui opiniones, ut communes Theologorum sententias obtrudit, quæ re-

apfe non sunt : aut ut improbabilis traducit, quæ revera probabiliore sunt, graviter peccat.

19. **C**onvenit penes Theologos omnes, Advocatum reum esse gravissimi criminis, si antequam defendendæ causæ patrocinium suscipit, gradum majoris, aut minoris probabilitatis, quam post diligens examen ipse deprehendit, sincere & candide clienti suo non manifestat. Peccat si causam, quam minus probabilem agnoscit, tanquam probabiliorem repræsentat; ut clientem ad intentandam proximo litem inducat. Quanto ergo magis peccabit *Heliodorus Casuista* si in causa, in qua non de mercede temporanea & peritura agitur, sed æternitatis negotium tractatur, discipulos & lectores decipiat? Quandoquidem ideo potissimum peccat Advocatus, quia Clientis, si statum suæ causæ perspectum haberet, fortassis litem non intentaret adversario. Hinc est, quod si unice Advocati Auctoritati innixus civile aggreditur bellum, præter peccatum grave, Advocatus ad expensarum compensationem tenetur. Quidni idem in nostro dicendum casu? Lectorum plures sententiam communioem, probabilioremque amplecti volunt, minus communi & minus probabili posthabita. Legunt in *Heliodoro* v. g. sententiam communem, aut communioem esse illam, quæ sustinet Christianos vegetos, robustosque dispensatos in carniū esu ob ciborum esurialium nauseam in Quadragesima, esse quoque eo ipso
ab je-

à jejunio, seu ab unica comestura liberos. Hac bona fide data *Heliodoro Casuista* jejunia solvunt. Ponamus sententiam communem non esse, (uti certe non est,) sed nunc per modum hypothese id concedatur, quis dicet *Heliodorum* graviter non peccasse, cum lectores suos induxerit ad violandum jejunium, quod summa religione servassent, nisi legissent, sententiam illos à lege jejunii solventem, esse communem?

20. Ne tamen nimii rigoris hanc nostram conclusionem carpendi ansam quispiam arripiat, duo addenda sunt. Alterum quod quemadmodum Advocatus tunc graviter peccat, cum aut dolo manifesto, ut crassa & culpabili negligentia suum clientem docere statum litis negligit. Idem de *Heliodoro* nostro dicendum statuimus. In Advocato doli occasio frequentior est: nempe aut urgens necessitas alendi familiam, aut impotens cupiditas divitiarum, honoris, & victoriarum. Absunt hæc ab *Heliodoro*. Is negligentia tantum peccare solet, quæ cum innumera mala pariat, præcipitem agere illum potest. Alterum, quod dum appellamus aliquam opinionem communem, limites certos non definimus, nec enim in aliquo præciso puncto hæc communitas sita est, sed quandam habet latitudinem. Hinc eam tantum opinionem nos licite appellare possumus communem, quam nos ipsi, post diligens examen, talem secundum universalem estimationem reputamus. Nec anxius sit oportet, in his metiendis terminis. Paucis ergo rem universam accipe.

21. Si *Heliodorus* eam, quam supra indica-
vi diligentiam expertem nempe culpæ latæ, &
levis (non addo levissimæ, licet possem) exe-
quatur, tum in rationum momentis serio libran-
dis, tum in Auctorum sensibus mature investi-
gandis: dico eum nullo modo peccare, si pro-
ponat opinionem, ut communem, quam ipse
post diligens studium, orationem sincerumque
desiderium inveniendi veritatem, bona fide ta-
lem existimat. Contra, si ambo probationum
genera, quibus opinio redditur probabilis, &
communis ad prudentem, severamque crism
exigere prætermittat: si ovium instar post alios
currit Auctores: si quod reperit in suis Casuistis,
nullo delectu, transcribat. Si denique aut ob
suam negligentiam: aut ob nimium studium
propriæ factionis pomœria amplificandi, aut ob
affectionem peculiarem defendendi istius, aut
alterius Casuistæ sententias: si inquam ob ali-
quam istarum, aliarumque Causarum, non au-
tem solius veritatis inveniendæ, & suadendæ de-
siderio ductus, opinionem proponat, ut com-
munem, quæ talis non est, aut ut improbabilem,
quæ probabilis est, vel contra: peccat magis,
aut minus, quatenus major, minorve erit neg-
ligentia in veritatis investigatione.

CONCLUSIO QUINTA.

*Heliodorus, qui in suis confirmandis morum opi-
nionibus ad arbitrium auxit auctorum censum,*

Et ambiguos ut certos testes intrusit, graviter peccavit.

22. **H**Æc conclusio probatione non eget; se ipsa enim manifesta, & evidens est. In quacumque causa sive criminali, sive civili, qui testes dubios, ut certos, aut falsos ut veros introducit, gravissime delinquit, tum adversus veritatem, quam falsat, tum contra justitiam, quam violat, tum adversus publicum, quem decipit. Porro cum causa salutis animarum sit omnium gravissima, deceptio in hac materia extremam continet malitiam.

23. Se excusat *Heliodorus*, quod data opera non auxit numerum auctorum, neque ex animi sententia dubios, ut certos testes produxit. Pro certo id habeo. Quoniam perfidiam redoleret, si manifesta voluntate decipiendi falsa allegarentur documenta, seu Theologorum auctoritates. Peccavit *Heliodorus* si falsis anticipationibus prævencus, & nimio ardore placendi hominibus, atque ad præsentis sæculi palatum scribendi, succensus, quidquid suis rationibus quadrare arbitratur, serio neglecto criterio, nulloque habito delectu de libro transcribit in quinternum. Reperit in suis Casuistis v. g. pro opinione minus probabili in conspectu probabilioris, & pro innumeris similibus benignis sententiis laudari Theologos, Canonistas, Summistas, Recentes, Antiquos, Episcopos, Archiepiscopos, Cardinales, nullo indicato loco, ille statim istorum Testium

stium censum transcribit, & non raro de suo addit item Pontifices in suis vivæ vocis oraculis: item Patres Sancti, & Scripturæ: nec religioni sibi vertit augere ejusmodi vota, omnesque Sanctos in propriæ opinionis patrocinium advocare, quod eam præjudiciorum caligine obcæcatus, non veram, sed probabilem, licet minus altera, reputet.

24. *Heliodorus*, qui tam oscitanter se habet in sua lucubrandæ Theologia, qui in controversiis gravissimis non curat disputationis fontes scrutari, qui auctorum Textus expendere num ambigui, aut clari; qui citationes recognoscere omittit, aut desidia metue offendendi id, quod sibi non placet, aut ob alias occultas causas, reconditasque rationes, peccat magis & minus pro majori, aut minori negligentia. Delinquit quoque, quoties ob anxietatem promovendi propriam opinionem, Auctores qui à se stant, licet aut nullius, aut parvi nominis sint, illos tamen doctissimos, eruditissimos, sapientissimos Doctoresque Classicos vocat. Hæc namque magnifica encomia non paucos probabilitatis gradus in mentes lectorum ingerunt sine ullo fundamento. In tam magni momenti controversiis summa sinceritas, ingenuitas, solusque veritatis amor requiruntur. Qui in profanis questionibus contra has prærogativas peccat, sibi lo excipitur ab Eruditis. Sed in morum causis poenas luet gravissimas non ab hominibus, sed à Deo infligendas,

CON-

CONCLUSIO SEXTA.

Heliodorus, qui tali arte suam dirigit Theologiam; ut quæ sibi non probantur, sed laxa & improbabilia videntur historice narret, nullo lato super iis iudicio, peccat.

25' **T**heologiæ Doctor, qui Magistri docentis munere defungitur, & veritatis morumque regulas docere discipulos, seu lectores suorum operum, & eosdem errandi periculo subducere, atque ab erroneæ doctrinæ veneno bibendo revocare, obstringitur. Hæc fane sunt Doctoris officia & partes. *Heliodorus* suam edit Theologiam; opiniones nulli censuræ obnoxias aperte defendit. Plures reputat improbabiles, & laxas. Istarum prædam fieri recusat, ne damni infecti satsidet. Sed illas historice narrat hoc modo. Contrariam sustinent *Caramuel, Diana, Bordon, Guimærius, & alii*. Neque probat, nec improbat ejusmodi opiniones; sed arbitrio lectoris feligendas relinquit. Dubio procul *Heliodorus* sic se gerens officio suo deest, tenetur namque ab errandi periculo Lectores suos remove; eo ipso quod Doctoris officium sumat, ultroneumque Magistrum sese præbeat. Idque potissimum locum habet his perditissimis temporibus, in quibus probabilitatis invento omnia honesta, licitaque fiunt. Lectores namque probabilissimi principiis imbuti legentes talem sententiam à sex vel octo auctoribus propugnari:

Insuper conspicientes haudquaquam à Casuista *Heliodoro*, quem legunt, improbari, eam ceu probabilem suscipiunt, & executioni demandant. Peccat igitur *Heliodorus*, dum ejusmodi opiniones Lectoribus porrigit, nullo adiecto improbationis calculo, fidem quoque suam atque integritatem discrimini exponit. Hanc siquidem scribendi methodum plures pro sagaci accipiunt arte facilius distribuendi proprios libros, qui omnium moribus accomodantur.

CONCLUSIO SEPTIMA.

Heliodorus, qui prærogativis necessariis destitutus Doctoris officium exercet, Morumque Theologiam evulget, eorum, quæ ex sua inepta Theologia profluunt, malorum reus est.

26 **Q**UINQUE prærogativas in publico Theologiæ Doctore, qui voce, vel scriptis docendi, non modo populum, sed ipsos Presbyteros munus assumunt, prærequiri communiter asserunt Summistæ antiquiores. Hac de re scribunt Divus Antoninus 3. p. Tit. 17. cap. 16. §. 1. & 2. Cajetanus verbo Doctor, & verb. Magister, & verb. Confessor. Sylvester Verb. Doctor, & Confessor. Navarrus de pœnitent. dist. 6. cap. 1. §. caveat, & in Manual. c. 4. Dominicus Soto in 4. dist. 18. q. 4. a. 3. Petrus Soto lect. 6. de Confess. Isti tamen de Confessarii tantum scientia disputant, Canonistæ quoque hoc versant argumen-

mentum c. 1. de Mag. ubi Panormit. quinque qualitates enumerat in Doctore necessarias; nempe peritiam docendi, secundo facultatem dicendi, tertio subtilitatem interpretandi, quarto copiam differendi, & quinto approbationem seu potestatem exercendi suum officium.

27. Si Confessarii, minus quam par est, sapientes quandoque sunt, illorum ignorationem aut necessitas, aut charitas, aut zelus, licet non sit secundum scientiam, excusare, vel saltem diminuere culpam potest. At quam excusationis umbram obtrudere *Heliodorus* potest, si sua Morali Theologia multarum causa deceptionum est? An charitatem, an zelum, an necessitatem? cum jam similium librorum multitudine mundus obruatur? Quid itaque nullo cogente, nemine invitante, nullaque necessitate exigente, aliorum Casuistarum libros contrahit, & epitoma, compendiaque format? Cur in tantum discrimen sponte sese conjicit; reddendi sc. rationem omnium aberrationum, errorum, & criminum, quæ ex suis opinionibus sequi possunt? Si Confessarii minus periti decipiuntur, & laxæ doctrinæ contagio inficiantur, en plurium populorum ruinam, quæ vix ullum patitur remedium? Simul namque ac in hominum mentibus doctrinæ usuris, avaritiæ oblectamentis, & diverticulis consentaneæ locum occupant, celerrime inveterascunt, & adeo altas radices agunt, ut recidi nullo modo amplius possint. Nullus dubito, quin *Heliodorus* à contrahendis aliorum Casuistarum libris abstine-

stineret, si ejusmodi confectaria secum serio animo reputaret. Itaque si tanti non est, ut ad veros Theologiæ fontes digitum intendere possit, ut Scripturas, Patres, & Concilia interpretari, atque recentium Casuistarum libros ad crism revocare, in eisdem judicium prudens ferre, quo bonum & verum approbare, falsum laxumque vel nimis rigidum, quod rarum est, improbare valeat, auctor illi sum, ut à vulgandis morum libris desistat, nisi periclitari propriam animam velit.

28. *Heliodoros* istos describit *Gersonius* *Tom. 1. lib. 4. de consol. Theol. ult. edit.* Sunt alii minus culpabiliter, (nescio si minus tolerabiliter) errantes, quos ex Doctrina, dum moralem quærunt certitudinem, nullum lumen rationis movent ad assensum cujusvis agibilis. Tantummodo satis est si dicere potuerint: hoc scriptum est, hoc talis Doctor in lectura sua sensit: hoc alius ita posuit: Similes aspicientibus verso ad solem dorso splendorem ejus in montibus, quos ad aspectum solis nullus sufficit ostendentis digitus attollere. Cur ita? Quia deorsum oculum mergere soliti sunt, ubi non aspicitur sol, nisi circumvolutus caligine.

29. Hinc est, quod homines pii, doctique satis improbare non valent plurium Heliodorum ausum, qui interpretandi acumine, diserendi copia, distribuendi arte, & quod maximum est, prudentiæ lumine destituti ad morum Theologiam tradendam typisque evulgandam intrepide accedunt: Quare *Michael Elizalda p. 2. lib. 6. quæst.*

quæst. 15. §. 5. sic describit ejusmodi Moralistas. Doctores non tam conscientiarum dixerim, quam multarum relaxationum: & quæ de Sacra Scriptura agebat Hieronymus, jam hac ætate morali Theologiæ satis congruunt. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam didicerint. In primis enim ut diximus ex romancistis, ut vocant, istis, jam scæminæ ipsæ, & quilibet Doctores facti sunt. Deinde vero innumeri, quibus nulla aliæ scientia crederetur, Moralem Theologiam non solum docent, & quorumcumque conscientias regunt, & casus resolvunt, sed libros etiam edunt. Hanc enim omnes præsumunt: & non nisi lacerent, necesse est. Quin isti nec in gravissimis controversiis aliquo dubitationis timore percelluntur, sed decretorie, ac pectore intrepido omnia decidunt, & non raro ad magnum confirmationis pondus suam ipsorum auctoritatem adjicere solent his verbis. Ego hanc Doctrinam, hanc opinionem practicavi in confessionibus audiendis. De his locutus fuisse videtur Apostolus ad Timot. 1. c. 1. *Conversi sunt in vaniloquium volentes esse legis Doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.*

CASUS SECUNDUS.

Blasius Confessarius Theologia Morali, quam dictus Heliodorus Casuista typis vulgavit, usus est, tum pro sua, tum pro suorum poenitentium

tium conscientiiis dirigendis. Deprehendit plurimas opiniones Heliodori esse falsas, quas ipse amplexus fuit, & executioni demandavit. Quæritur an peccaverit & ipse sequendo doctrinam Heliodori, & populus sequendo opiniones sui Blasii Confessarii?

RESPONSIO.

30 **T**Ribus conclusionibus propositum casum resolvam à tricis probabilistarum, quo ad fieri potest, disputationem subducam, atque ad principia extra disputationis aleam posita revocabo. Gravissimas, quas continet difficultates, quæ prolixam requirerent orationem, breviter perstringam: nec enim pro dignitate nunc eas expendere opportunum duxi: sed commodior expectatur occasio.

CONCLUSIO PRIMA.

Blasius Confessarius peccare potest sequendo Doctrinam & opiniones Heliodori Casuistæ, & suos pœnitentes decipere ac perdere.

31 **N**On me fugit plures recentiores probabilistas, antequam rationes audiant, propositam conclusionem improbaturos fore. Ad asyllum ignorantiae invincibilis Blasium Confessarium sese recipere posse statim obtrudunt. At ut
hoc

hoc perfugium occludam, illud nunc in disputationem vocare minime nolim, deturne juris naturæ invincibilis ignoratio. Absit ut difficilimæ controversiæ periculo, expositam conclusionem committam. Quin gratis in præsentia concedere volo, quod falsum alioquin existimo, possibilem nempe esse aliquarum veritatum naturalium, quæ à suis principiis longe absunt, invincibilem ignorantiam. Quid inde? Excusandusne propterea *Blasius* Confessarius est, si errat sequendo doctrinam & opiniones *Heliodori Casuistæ*? Minime gentium. Sed solum ex possibili ignorantia, possibilis excusatio infertur. Cæterum quod istius possibilis excusationis beneficio re ipsa *Blasius* gaudeat toties, dum errat sequendo suos Casuistas, nemo eorum, qui recte sapiunt, adfirmabit. Immo vel ipsi benigniores Casuistæ id negare debent, nisi Evangelio renunciare velint. Quare ut obiter dicam, admissa etiam sententia ignorantiae invincibilis aliquarum veritatum, parum admodum deservit ad excusandos errores, quos frequenter nimia confidentia defendunt Casuistæ; & nimis præcipiti iudicio illis adhærent non raro discipuli Confessarii. Quapropter non dixi in Conclusionem *Blasium* Confessarium peccare, sed tantum peccare posse. Quoniam frequenter contingere valet vincibilem esse tum Casuistæ, tum Confessarii ignorantiam. Quid namque frequentius in Evangelio, ac in universa Scriptura occurrit, quam à Doctorum, & Magistrorum falsis erroneisque opinionibus cavendum esse?

32. Brevissime itaque pro evidenti demonstratione propositæ conclusionis, auctoritate ipsius Scripturæ ostendendum est, Theologos, & Confessarios errare posse culpabiliter, sive in tradenda Morali Theologia, sive in regendis fidelium Conscientiis. Ex innumeris Scripturæ Sacræ textibus paucos seligam. Ezechielis cap. 13. hæc habentur. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident vident vana, & divinant mendacium dicentes Et erit manus mea super Prophetas eo quod deceperunt populum meum dicentes pax, & non est pax.* Similia scribit Isaias cap. 29. *Obstupescite & admiramini Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, Prophetas, & Principes vestros, qui vident visiones, operiet Et dixit Dominus. Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis. Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi, & stupendo. Peribit enim sapientia à sapientibus ejus.* Eadem habet Jeremias cap. 23. *Væ pastoribus, qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad Pastores, qui pascunt populum meum. Vos dispersistis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum Nolite audire verba Prophetarum, qui prophetant vobis & decipiunt vos.*

33. Paucos quoque ex Evangelio isthuc textus transcribam. *Matth. 15. Sinite illos cæci sunt,*
 &

& duces cæcorum, cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Item Apostolus Paulus 1. epist. c. 1. admonet Timotheum, ut retraheret Magistros à denunciatione falsæ doctrinæ. Rogavi te, ut remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam, ut denunciare quibusdam, ne aliter docerent. Neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant magis, quam ædificationem Dei, quæ est in fide. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium. Volentes esse Legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

34. Ex his colligo. Quemadmodum Prophetæ, Doctores, Scribæ & Pharisei, tum in præceptis Fidei, tum in morum mandatis errare poterant, & sæpe re ipsa errarunt: ita & Doctores novi fœderis in utriusque generis præceptis explicandis errare, & decipere populum queunt. Et quamquam laudati Scripturæ textus hæreseon auctores potissimum increpent, non minus tamen redarguunt Doctores illos, qui falsis opinionibus morum adulterant integritatem. Quod luculentius evincitur. Omnia Sacræ Scripturæ oracula æque nobis Cœlestem repræsentant protectionem, qua Deus testatur, & promittit, se immaculata, pura, integra, intemerataque servaturum fore usque ad sæculorum cōsumationem Dogmata fidei, ac morum præcepta. Hæc Divinæ, manifestæque promissiones Ecclesiæ fa-

Etæ non impediere, quin plurimi Doctores Catholici privati, scientia & eruditione ornat, in fidei Doctrina erraverint, populosque deceperint. Percurrat qui velit Accademias, & Regna tum Orientalia tum Septentrionalia, quæ ultimis temporibus à fide descivere. Eadem ergo ratione errare possunt Theologi & Casuistæ privati in morum controversiis, atque fideles decipere, & perdere. Utinam quæso alicujus privilegii vestigium, quo privati Theologi & Casuistæ ab errore præservati sint? Hanc ab errore immunitatem suæ Ecclesiæ Deus impertiit, nulli vero privato Theologo, nulli Confessario. Quin & est Blasius confessarius inexcusabilior, quo facilius potest, misso Heliodoro Casuista, seipso Scripturas meditari & doctiores, Theologos legere, & consulere. Quod si tanti non est, ut per se ipsum veros à falsis prophetis, probabiliore laxis opinionibus discernere valeat, indigne suo defungitur officio, ejusque ignorantia voluntaria, atque adeo criminis plena est.

35. Plurimis, quæ istuc adferre possem, omissis, sufficiat referre auctoritatem Alexandri VII. Summi Pontificis, qui expresse de Theologis loquitur in suo decreto, quo anno 1665. plurimum Casuistarum opiniones damnavit. *Sanctissimus Dominus noster audivit non sine magno animi sui mærore complures opiniones christianæque disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquas iterum suscitari, partim noviter prodire; & summam illam luxuriantium ingenio-*

geniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum Doctrina, & quem si pro recta regula fidei in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ fidei corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem Sanctissimus D.N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spaciola, lataque via, pro Pastoralis solitudine &c. Et licet Casuistæ aliqui nimium factiosi cavillentur, laxas propositiones à Pontifice proscriptas esse, ut jacent, secus ut reperiuntur in libris Casuistarum; Attamen admissio etiam hoc puro putoque commento, fateri coguntur cum omnibus Catholicis, privatos Theologos, & Confessarios sequentes Theologorum quorundam privatorum opiniones errare culpabiliter posse. Conclusio ista, ut ego quidem arbitror, à nemine in controversiam vocari potest. Idcirco plurima nunc mitto, quæ illam confirmare valerent.

CONCLUSIO SECUNDA.

Quemadmodum Theologi, & Confessarii peccare possunt docendo & decipiendo fideles: ita fidelis populus peccare potest sequendo opiniones Theologorum & Confessariorum.

36 **H**Æc secunda Conclusio primam consequitur. Nam si Christiani nullum unquam re ipsa reciperent detrimentum ex falsa Theologorum & Confessariorum Doctrina, tunc nec Theologi, nec Confessarii peccarent eos decipiendo, sublata prava decipiendi voluntate, quæ nec in Doctoribus hæreticis semper adest. Peccaretne medicus, si eo privilegio insignitus esset, ut eadem securitate sanaret ægrotos venenum propinando, ac remedium juxta veras medicinæ artis regulas porrigendo? Si itaque fideles eodem modo in salutis negotio sanarentur à Confessariis, & Theologis errantibus, ac à Doctoribus vere sapientibus. Nulli, nec Theologi, nec Confessarii, interiore iniquitate submota, nec fideles essent præjudicio, & damno obnoxii. Non eo inficias consultores Theologos quandoque peccare posse, quin peccent pœnitentes, qui eosdem consulant. Non tamen semper id evenire potest.

37. Verum Evangelii & Patrum auctoritate conclusionem luculentius evinco. Et in primis Evangelicus Matthæi textus æque damnat populum sequentem Doctores cœcos, ac ipsos cœcos.

eos. „ Cæcus autem si cæco ducatum præstet,
 „ ambo in foveam cadunt. *D. Augustinus hunc*
 „ *textum sic interpretatur* lib. de pastor. cap. 10.
 „ Sed quoniam terret, non solum cæcum du-
 „ centem, sed & cæcum sequentem (neque
 „ enim ait cadit in foveam ducens, & non ca-
 „ dit sequens, sed cæcus cæcum ducens ambo in
 „ foveam cadunt) Securi inquit sequi-
 „ mur Episcopos nostros. Dicunt hoc sæpe hæ-
 „ retici, quando manifestissima veritate convin-
 „ cuntur. Nonne oves sumus, illi de nobis red-
 „ dent rationem. Reddent plane malam de morte
 „ vestra Si in Ecclesia Catholica constituitur
 „ Episcopus : non bonam rationem reddit de o-
 „ ve, si non quæsierit errantem de grege Dei,
 „ qualem rationem redditurus est hæreticus.

38. Magnopere quoque confirmat assertio-
 nem nostram Apostolus Paulus 2. *ad Timoth. c.*
4. Erit enim tempus cum sanam Doctrinam non
sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabant sibi
Magistros prurientes auribus, & à veritate quidem
auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.
 Omnium Patrum interpretationes in sensum re-
 cidunt conclusionis nostræ. *Nihil enim signifi-*
cantius dici potuit. (inquit Chrysostomus hom.
 9. hic) quippe dum coacervabunt, ait indiscretam,
 confusamque significat. *Doctorum multitudinem.*
 Ambrosius hic. *Tales enim futuros esse dicit, qui*
pro desideriis doceri velint, & à Magistris constan-
tibus, & veracibus ad hos convertantur, qui hæc
illos doceant, quæ libenter illi audiant, quia veritas

illis aspera videbitur. Anselmus sic interpreta-
tur. *Sanam Doctrinam non sustinebunt, sed velut
onus grave reiiciunt ea ab humeris suis. Nam non
sustinebunt, sed ad sua desideria complenda coacer-
vabunt, id est, acervum sibi congregabunt Magi-
strorum, qui doceant eos ea, quæ desiderant; ipsi
dico prurientes auribus, id est pruritum habentes in
auribus spiritualiter fornicantibus &c. Nam sicut
caro, quæ prurit semper, vult fricari, semper au-
res eorum sic cupiunt audire verba, quæ errores do-
ceant, & ad delectationes alliciant; & à veritate
&c. id est, fugiunt audire sermonem veritatis. Non-
ne graphice depicti sunt ætatis nostræ Christiani,
qui libentissime auscultant choreas, comædias,
promiscuam virorum & mulierum conversatio-
nem, & familiaria colloquia, & contubernia
prohibita non esse; qui occasionem laqueorum
plenam vitandam non esse, si damni subeundi,
vel lucri amittendi periculum instet; qui ex mu-
tuo data pecunia lucrum percipi sub variis titulis
posse lætanter audiunt; qui denique fugiunt Mi-
cheas, seu alios Doctores, & Confessarios aspe-
ram Evangelii veritatem, arctamque Paradisi
viam prædicantes, istosque ceu *Rigoristas* & *An-
tibomines* consecretantur, ut peroptime interpre-
tatur D. Thomas hic lect. 1. *Erit tempus &c. Quan-
do erunt mali Doctores. Non sustinebunt &c. id
est erit eis odiosa vestra doctrina scilicet Christi*
*Alia perversitas, quia volunt inordinate audire cu-
riosa, & noxia. Ideo dicit. Sed ad sua desideria
coacervabunt. Id est multiplicabunt, & est coacer-
vatio, quando indigni, & insufficientes multipli-*
*cantur,**

cantur , & magis coacervatio est , si fiant quatuor indigni , quam centum boni : quia ut habetur Isai. 30. Loquimini nobis placentia : hoc est secundum sua desideria , quia unus vult audire unum , & alius alium , & sic quarunt diversos Magistros , seu Confessarios.

39. Ultimo loco adjiciam erroneas opiniones Scribarum , & Phariseorum qui erant Ecclesiae , seu Synagogae Hebraeorum Doctores & Magistri in magna habiti existimatione. Quae de causa populus indoctus , & imperitus quaedam videbatur dignus excusatione , dum talium Theologorum doctrinas non modo in fidei , sed etiam in morum praecipis sequebatur. Christus tamen & Magistros errantes , & populum deceptum rejicit. Inquit enim Christus *Matth. 15. Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram ? nam Deus dixit : Honora Patrem , & Matrem , & qui maledixerit Patri vel Matri , morte moriatur. Vos autem dicitis : Quicumque dixerit Patri , vel Matri : Munus quodcumque est , ex me tibi proderit Sine causa colunt me docentes doctrinas , & mandata hominum.* Haec Phariseorum Doctrina splendido pietatis fuculo obducebatur. Suadebant namque illi sanctius esse offerre Deo munera & sacrificia , quam succurrere parentibus. Usurarum quoque prohibitionem ita moderaverant , ut ex pecunia mutuo credita levia dumtaxat munuscula , ut Hieronymus interpretatur , rependi concederent foeneratoribus. Porro quae olim contigerunt Doctoribus , & populo Hebraeo , eadem quibusdam Doctoribus , & Christianis accidisse deflet D.

Bernardus in Cant. Ser. 33. *Væ generationi huic à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis dici debet; quæ jam latere præ abundantia non valet, & præ imprudentia non quærit. Serpit hodie putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quo latius, eo desperatius: eoque periculosius, quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus, absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quem ejiciet? aut à quo se abscondet? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarii, & omnes adversarii, omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Ministri Christi sunt, & serviunt Antichristo. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis advenit. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in pace martyrum: amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugare, non fugere eos potest: invaluerunt, & multiplicati sunt super numerum. Intestina, & insanabilis est plaga Ecclesiæ: & ideo in pace amaritudo ejus amarissima. Sed in qua pace? Et pax est, & non est. Pax à paganis, pax ab Hæreticis. Sed non profecto à filiis.*

CONCLUSIO TERTIA.

Quædam objectiones resolvuntur, & ignorantie invincibilis abusus obiter indicatur.

40. **O**Bvia cuique est difficultas, quæ adversus ea, quæ dicta sunt, obiici potest. Ecquomodo, inquis, rustici, simplices, montuosique homines Doctores suos, doctrinas falsas

fas docentes deprehendere poterunt? Quomodo eorumdem opiniones discutere, falsas à veris discernere? Quid, quod nec ipsi Theologi una conveniunt, sed mutuo dissident, & in diversas oppositasque abeunt sententias? Quid igitur superest populo, qui nec legere, nec quæ legit, intelligere sæpe valet, nisi suos Confessarios, & Caluistas consulere, eorumque sententiis auscultare?

41. Objectio isthæc & magno verborum apparatu, & concrepantibus buccis proponi solet: seipsa tamen dehiscit, & in nihilum occidit. Quandoquidem respondeant, num populi simplices Hebræorum, Scribarum, & Phariseorum traditiones, novasque hominum doctrinas discutere: num populi rustici Origenis, & Tertulliani, quos sequebantur, erroneas opiniones discernere poterant? dicant an populus Constantinopolitanus Episcopi Nestorii, an Alexandrinus Patriarchæ sui Dioscori discutere errores valebant? Quid de populis illis immensis, qui Arianorum, & Semiarianorum Conciliis tot Episcoporum atque insignium Doctorum adhærebant, reponent? Quid tandem de innumeris transalpinis populis montes, pagosque incolentibus, qui errores Lutheri & Calvinii sequuntur, respondebunt? Num Hæreticorum Episcoporum simplices, rusticosque populos omnes in Paradisum invexerint Casuistæ? Non unius, aut duorum, aut decem, aut centum Casuistarum præsidio, sed Episcoporum, qui sub initium Catholici etiam habebantur, numerosissimis Conciliis nitebantur populi illi? L 5 42.

42. Quid ? In fide illi, non in moribus, errabant ? Quid inde ? Cur inexcusabiles illi, quod in fidei articulis errent suos sequendo Pastores & Doctores ; excusabiles vero isti, quod in morum præceptis errantibus Magistris adhæreant ? Quænam discriminis ratio ? Nonne potius digniores excusatione videntur, qui in Prædestinationis in Evcharistiæ supernæ beatis, aliisque fidei Divinæ altissimis mysteriis, quam illi, qui in morum præceptis, errant ? Nam hæc, non tam longe, quam illa, ab humana mente absunt. Anne Deus illis lumen ad credendum, secus istis auxilia ad cognoscendum, quæ morum integritati officiant, infundit ? Scientioresne esse debebunt simplices rusticique populi in fidei arcanis, ac in morum regulis naturæ rationali quam maxime consentaneis, & ab eadem proficiscentibus ? Revolvant universam Scripturam, Patres, & Concilia omnia percurrant, & tota mentis indagine scrutentur, num aliquod privilegium concesserit Deus, quo in morum Doctrina, secus in rebus fidei ab erroris culpa præserventur tum Magistri errantes, tum populi sequentes.

43. Non me fugit, Casuistas quosdam excusare rudes, simplicesque hæreticorum populos, qui suis Pastoribus fidem adhibentes, fidem in baptismo receptam, ut ipsi ajunt, servant ; eo quod ignorantia invincibili laborantes, pertinaces non sint, sed hæretici tantum materiales. Et istos absolvi posse à Parochis Catholicis docet
Bu-

Busembau , additque alius Commentor , ejusmodi hæreticos materiales non esse , ut ipse credit , damnandos ex defectu fidei , si credant ea , quæ necessaria sunt necessitate medii. Quantum hæc doctrina distet à sententia inter hæreticos communissima : nempe ad salutem satis esse credere articulos , quos *fundamentales* vocant , quorumve fides necessaria est necessitate medii , secus aliorum articulorum , qui *fundamentales* non sint : & hac ratione omnes Christianos cujusque sectæ , licet extra unicum Ecclesiæ Romanæ arcam , salvari contendunt. Quantum inquam , ab hac erronea opinione , præfata Casuistarum Doctrina distet , cæteri viderint. Certe qua ratione rudem Germaniæ populum Lutheri sectatorem hæreticum materiale vocant : eadem quoque , sin potiori , ratione rudes Hebræorum , Nestorianorum , Euthichianorum , Arianorumque populos hæreticos materiales appellare poterunt & ignorantia invincibilis beneficio ad Paradisum perducere : quod scripturæ & universalis Ecclesiæ sensui adversatur.

44. Reponunt alii , Magistros & Doctores hæresis mala voluntate , scientesque populos decipere , atque ideo istos minime excusari. Verum hoc quoque perfugium vanum est. Et in primis non omnes qui hæreses docent , scienter & voluntate decipiendi id præstant. Quis enim scienter fallitur ? Nobis , inquit alicubi Salvianus , *hæretici sunt , sibi non sunt*. Quoties Lutherus non testatur , se vera tradere , atque ab ipso Deo certio rem de veritate Doctrinæ suæ factum esse ?

esse ? Deinde admissio etiam quod prava decipiendi voluntate id egerint, quid inde ? Si quidem aut manifesta, aut occulta est iniquitas isthæc. Si patet, decipere nequit, quoniam agnito lupo oves fugiunt. Si Lupus occultus est, ovi-umque veste contactus, quid devoratae ovi prodest ? occulta pravitas deceptoris, non decepto obest, potus veneni eundem effectum parit, sive & ex malitia, sive ex ignorantia propinetur.

45. Objiciunt secundo loco, quod eodem recidit, ignorantiam invincibilem excusare à culpa. Porro dum Parochus montuosus sui Casuistæ, quem unicum forte habet, opinionibus decipitur, & parochiani sui pastoris consiliis aberrant, nonne invincibiliter errant ? Anne ad impossibilia cogendi ? Si autem invincibilis error est, innocens itidem, & à culpa quacumque immunis erit.

46. Facillime hæc omnia & verissime explodi possent dicendo, quod si Parochi & rudes populi, quod in seipsis est, præstiterint, à veritate non aberrabunt. At quoniam responsio isthæc Casuistis non paucis displicet, pluribusque cavillationibus eam impetunt; ideo aliam instituimus viam, à qua nec illi recedere valent. Concedamus itaque quod etiam in iis, quæ juris naturæ sunt, plures simplices, rudesque homines invincibili laborent ignorantia. Hinc tamen minime sequitur, quod Casuistæ intendunt, nempe Christianos quosque sive rudes, sive doctos suis Theologis, & Confessariis fidem adhibentes, reipsa excusari.

47. Abusum itaque gravissimum ignorantiae invincibilis obiter indicemus oportet. Si quidem non ideo populorum ignorantiam, simplicitatem, barbariem, rusticitatem, imperitiam, ineptitudinem, ac tarditatem ingenii perpetuo objiciunt, & exaggerant, ut istos dumtaxat à culpa præservent: sed hoc præjacto fundamento impunitatis asylum erigunt, quo simul sagaciores, doctoresque se se recipere valeant. A montibus itaque pagisque ad cultas Civitates disputationem revocemus. Sint aliqui in montibus, & sylvis & etiam Civitatibus innocenter suis pastoribus errantibus adhærentes. Idemne de iis passim qui Civitates inhabitant, judicium ferendum est? Nunquid artifices veteratores, mercatores callidi, advocati sagaces, Nobiles eruditi, illustres astutæque mulieres suis Casuistis & Confessariis fidem adhibentes, semper excusabuntur? Ego in meis conclusionibus ut cautissime loquerer, constitui tum Theologos & Confessarios, tum fideles eosdem sequentes errare & peccare posse: nunc ab errore & culpa possibili, ad actum ipsum incidenter venandum accedo. Dicant ergo num ejusmodi, similesque Christiani, qui pompis, luxui, comædiis, theatris, virorum, mulierumque colloquiis, diverticulis illecebrisque indulgent: qui lites inenarrabilibus cavillis peragunt, defendunt, protrahunt: qui mercaturam impotenti cupiditate exercent, contractus, qui usuram sapiunt, ineunt; divitiis augendis continenter student: eleemosynas aut parvas, aut nullas distribuunt. Hi omnes suos habent Con-

fessa-

fessarios, & Theologos, istorum Consiliis Sacramenta frequentant, contractus, lites, diverticula vana, moresque profanos persequuntur.

48. Dicant candide nunc velim, num isti Christiani Christianæq; omnes suorum Confessariorum & Casuistarum aberrantium auctoritate excusentur? Quid dubitandi locus inquit? Quid namq; aliud peragere possunt, nisi Confessarios, & Theologos consulere? ut eos invincibiliter ignorare dicatur? isthic paululum gradum siste. Quid si Christiani isti audirent plurimos alios Theologos, & Confessarios oppositum docentes? Quid si dum Concionatores adversus dictos mores perorantes audiunt, aut libros asceticos legunt, conscientiae stimulis pulsarentur? & nihilominus internos retunderent aculeos: atque afflatus illos, modo ab ipsa natura, modo à supremo lumine excitatos comprimerent, arcerentque: quid si sæpius se interiore impulsu ad alios consulendos Theologos perurgeri sentientes resisterent? Quid si re ipsa alii Theologi & Confessarii, ad quos casu quandoque deflectunt, eorum diverticula, contractus, commercia, cæterasque illecebras damnent, illisque Sacramenta differant, respuerent, & ut suis commoditatibus infestos traducerent, ceu *rigoristas*? Quid si occultissima, simulque validissima inclinatione persequendi inveteratam vivendi consuetudinem, cæteros Theologos rejicerent, verentes, ne sibi ejusmodi vitæ ratio interdicaretur, & selectos confessarios sibi placentia loquentes retinerent, aut data opera inquirerent, eorumque consiliis Sacramenta frequentarent, quin

quin mores mutarent? Quid postremum si Confessarii ipsi aut secretissima augendæ factionis affectione, aut propriis rationibus consulendi studio laxiores amplecterentur sententias? Quid si Casuistæ & Theologi sufficienti destituti aut ingenii acumine, aut copia differendi: quid si necessaria oratione, studio, & diligentia omissa, summas, librosque suos compilarent, ut evaderent populorum Magistri, repugnante Apostolo Jacobo, qui pluralitatem Magistrorum vetat? Esetne in descriptis positionibus ignorantiaë invincibili locus? Nonne omnes ejusmodi Christiani, Christianæ, Casuistæ & Confessarii culpabiliter errarent secundum omnes etiam laxiores Casuistas? Quandoquidem nunquam ignorantia illa, quæ, aut culpabilis negligentiaë, aut malitiaë licet occultissimaë partus est, dicitur invincibilis. Quis autem inficias iverit ignorantiam eorum omnium, quos recensui sive Theologorum, & Confessoriorum, sive pœnitentium ignorantiam esse, aut culpabilis negligentiaë, ut secretæ propensionis in propria commoda partum? Ergo juxta omnes vincibilis, & criminosa.

49. Ex pluribus igitur capitibus & Confessoriorum & populorum ignoratio criminis plena efficitur. D. Joannes Chrysostomus ob solam negligentiam inquirendæ veritatis, & adeundi Confessarios doctos, pios, ab assentandi, palpan-
dique periculo alienos, populi ignorantiam culpabilem statuit: idque evincit ex comparatione studii, & diligentiaë, quam in omnibus fere terrenis, parvique momenti negotiis adhibere non
modo

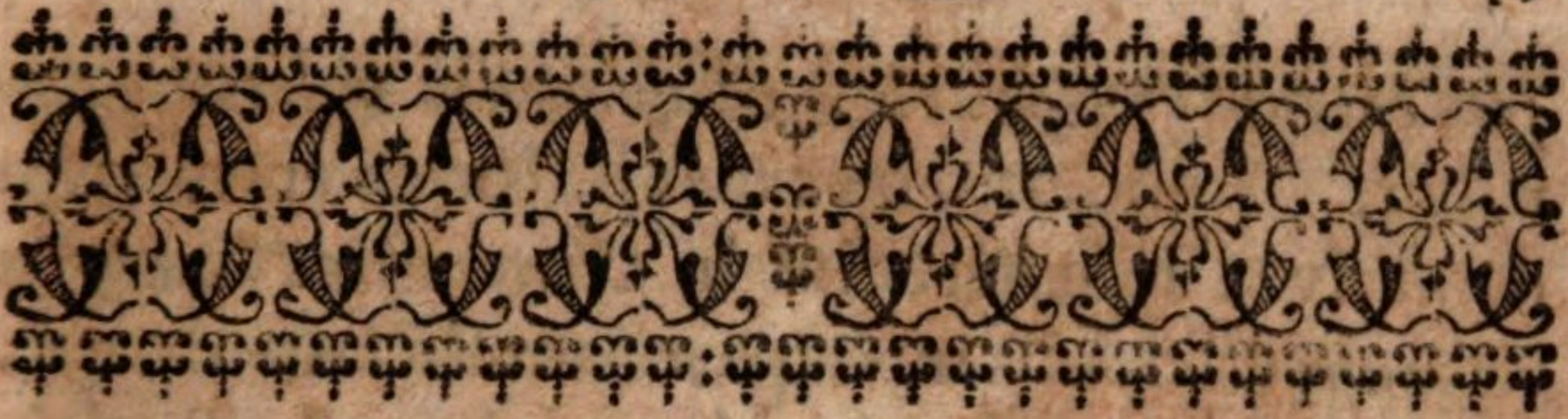
modo homines accuti & sagaces, sed etiam rudes solent. *Homil. 13. in Epist. 2. ad Corinth.* Ne igitur (ait) multorum opiniones habeamus, sed res ipsas inquiramus. Quomodo autem non absurdum propter pecunias aliis non credere, sed ipsas numerare, & supputare. Pro rebus autem amplioribus, aliorum sententiam sequi simpliciter. Præsertim cum habeamus exactissimam trutinam, & regulam Divinarum, inquam, legum assertionem. Ideo obsecro & oro omnes vos, ut relinquatis quiddam huic vel illi videatur; deque his à Scripturis omnia inquirete. Clarius adhuc alibi redarguit Christianorum in conquirendis veris Magistris negligentiam. *Vestem*, inquit, *empturus es unum visitas negotiatorem, & alterum.* An non oportet populum Christianum circumire omnes Doctores, & inquirere ubi sincere venundatur veritas Christi? Et Chrysostomi & aliorum Patrum innumeros textus isthuc transcribere in confirmationem istius veritatis possem.

50. Satis nunc constare existimo, maximum illum invincibilis ignorantiae abulum, quo immunes reddere à peccato contendunt recentiores plurimi tum Casuistas, tum Christianos fere omnes opinionibus Confessariorum adhærentes. Itaque laborent nec ne quidam rudes, simplicesque plebei, hominesque montuosi, interdum ignorantia invincibili. Fuerit quandoque inter Sanctos ipsos diffidium in morum controversiis, fuerit in eorum aliquo error cujusque culpæ expers, itaut necesse minime habuerint cum Sancto Davide orare Deum: & ignorantias meas ne memineras. Id omne concedatur. Res enim facti

facti est, universæ alioquin Patrum Doctrinæ repugnantis. Quid tamen inde? Quis ex innocuo aliquo errore Sanctorum, quos in rebus difficillimis omnem diligentiam moraliter possibilem adhibuisse, omnibusque necessariis prærogativis ingenii, eruditionis, studii, & differendi instructos esse, haudquam dubitare licet: quis inquam colligere ausit argumentum excusandi communiter Casuistas omnes in ea tradenda Theologia Temporum, personarumque conditioni accommodata, quæ laxitatem passim redolet? Quis ausit affirmare, istos omnes & prærogativis necessariis ad tam sublime munus libere susceptum implendum ornatos, & omnia media pro assequenda veritate, aut vitandis erroribus exequutos fuisse? Quis denique ex ignorantia invincibili, quam in rudibus, rusticisque hominibus quandoque reperiri asserunt; eo quod & eorum morum integritas, & animi ingenuitas, & ardens sciendæ veritatis desiderium, aliaque inditia gravia innoxium ostendunt illorum errorem: Quis inquam ex hoc rarissimo, aut saltem non adeo frequenti eventu, inferre ausit, communiter ignorantia invincibili teneri cujusque status & professionis fœminas & homines sagacissimos, callidos, acutos, ut sunt passim, non modo in Civitatibus, sed in pagis, & villis, quorum corruptissimi mores, fraudes, doli, insidiæ, libidines, injustitiæ, cavillationesque, quibus mutuo implicantur; eorum ignoratorem voluntariam, crassam, affectatamque evidenter demonstrant? Ex quibus duo fere certa colliguntur. Primum ignorantiam invincibilem per-

raro, & in paucis ad summum reperiri. Alterum ignorantiam tum Confessariorum, & Casuistarum, tum Christianorum pœnitentium, quos descripsi, passim vincibilem, & culpabilem esse. Brevi: paucissimis prodest ignorantia invincibilis perfugium, quia in paucissimis reperiuntur conditiones necessariae pro innocenti ignorantia. Non est ergo, quod tam acris atque perpetua altercatio habeatur super facto, quod raro occurrit, si tamen occurrit.

§ 1. Opponunt ultimo loco, hanc doctrinam animas turbare scrupulis, angustis, & continuis agitationibus replere: ac denique ex illa sequi, tum Casuistas, tum Christianos magna ex parte damnandos fore. Hoc omnium sophismatum ineptissimum est. Illud pluribus in locis sibi objicit Augustinus his verbis. *An non omnes hoc faciunt? Et quis non facit? Num omnes perditurus est Deus?* opportuniore occasione de eodem fusior erit sermo. Satis nunc sit indicare Evangelium ipsum testari, paucos esse electos, plures vero perituros. Doctrina data non angustias, non scrupulos suscitatur, sed sollicitudinem Evangelicam inducit, humilitatem Christianam & sanctum illum Dei timorem, quem clavum animæ fluctuantis appellat Ambrosius, excitat, & calcaria adjicit piis fidelibus ad operandum cum timore & tremore salutem æternam. Hæ sunt phrasæ non rigoristarum, sed Evangelistarum. Contraria vero Doctrina ad dolosam securitatem, ad funestum stuporem, formidandamque obstinationem, & cœcitate viam aperit latissimam.

OBSERVATIO- NES

CRITICO-MORALE LES

*Circa Animadversiones Proemiato-
ris Veneti.*

OBSERVATIO I.

Proemiator Venetus malè negat,
Sexagenarios à majori Theologorum
Germanorum parte eximi à Lege Jejunii.

Pontasius Tit. Jejunium, obligat
Sexagenarios ad legem Ecclesia-
sticam Jejunii, si adhuc viribus
robusti sint. In Notis ac Men-
dis Pontasianis addidi hæc verba:
*Major tamen Theologorum Ger-
mania pars adversus legem conniventibus Episcopis*

jam eatenus conspiravit, & quantum videtur prævaluit. Annotatio hæc mea historica erat, non definitiva; ipsemet enim in *Compendio Theologiæ Moralis* discipulis meis quondam dictato docui, Sexagenarios obligari ad legem Jejunii, si viribus robusti sint, saltem in Provinciis, in quibus nondum generali consuetudine huic legi Ecclesiasticæ derogatum est. Displicet tamen hæc mea annotatio historica Proëmiatori Veneto. Conatur enim ostendere ne ipsam quidem majorem Theologorum Germanicorū partem eximere Sexagenarios à lege Jejunii. Ut hanc suam positionem probet, adducit quinque Theologos Germaniæ faventes legi, videlicet Laymanum, Paulum Antoine, Martinum Wigandt, Tannerum, & Claudium la Croix. Adductis horum partim locis, partim textibus sic concludit: *Hi quinque Theologi satis sunt ad declarandum, qualis sit Theologorum Germaniæ sensus & populi consuetudo. An si major Theologorum Germaniæ pars oppositum doceret; an si Episcopi tacitâ conniventia Sexagenarios senes eximerent à jejuniis, id ignorassent quinque laudati Theologi, qui non modo Sexagenarios vegetos, sed neque Septuagenarios à lege jejunii solvunt? – Indicata insignium Theologorum Germaniæ sententia lubet unicum alterius nationis Theologum adjungere. Is est Diana – Hæc porro cum ita se habeant, quid causæ fuit cur Interpres Augustanus, vir cæteroquin Perdoctus & Eru- ditus sententiam Pontasii rejecerit, ceu mendum majori Theologorum Germaniæ parti infestum? Oc- casio forsitan ita illi scribendi fuit, quod in aliquo*

Casuistarum Germaniæ legerit, sententiam exsolventem sexagenarios à lege jejunii esse communem. Conjectura locusest, quod P. Sporer reipsa præfatam sententiam communem appellet. - Tacita Episcoporum conniventia, quam objicit Interpres Augustanus, commentitia est. Unde namque eam colligit? Quia non cogunt senes jejunare? quia non obsistunt, non reclamant? si hæ sunt tacitæ conniventiæ rationes, connivere dicendi sunt in tot ipsius legis Evangelicæ transgressiones. - Finem tandem impono his Conclusionibus: Prima, Insigniores Germaniæ Theologi opinionem Pontasii appellant alii communem, alii saltem communiozem - Ergo per summam injuriam Interpres Augustanus illam Pontasianis mendis accensuit. Secunda. Quamquam plures Casuistæ Germaniæ in sententiam eximentes sexagenarios robustos à lege jejunii concederent, exigua forent probabilitatis. Quam propositionem evinco autoritate ipsius Interpretis Augustani, qui in sua Philosophia Pollingana tom. 5. Principia Artis Criticæ. part. 2. §. 1. n. 6. pag. 189. editionis Venetæ scribit: Quando pro una sententia concurrunt multi Authores, ad hoc solum attendi debet, an facile sit in tali materia concurrere multos authores. Si id facile fuerit, etiam plurimorum authorum simul sumptorum autoritas tantum exiguam habet probabilitatem. Atqui authores Germani facillimè subscribunt opinioni, quæ temperantiæ leges emollit, ut non semel indicat P. Sporer. Ergo in hac causa exigua sunt autoritatis. Disputat quidem Proëmiator Venetus fusè etiam de Theologis aliarum nationum, unde hac in re suum errorem hauserint,

rint , commonstrans desiderium , imperitos le-
ctores subducendi à maximo deceptionis malo *in*
æternæ salutis negotio ; verùm hæc missa faciam in
præsentiarum , & unice me restringam ad quæ-
stionem facti circa Theologos Germaniæ.

Respondeo itaque 1. Majorem Germaniæ
Theologorum partem reverà jam in exemptionem
Sexagenariorum sine discrimine omnium à
lege Jejunii conspirasse. 2. Conniventiam E-
piscoporum à me assertam non esse commentiti-
am. 3. Auctoritatem eorum Theologorum
Germaniæ esse sufficientem ad introducendam
consuetudinem legitimam in hac materia. 4.
Annotationem meam historicam rectè Mendis
Pontasianis esse insertam. Quod major Theo-
logorum Germaniæ pars jam in exemptionem se-
xagenariorum conspiraverit , probatur ex nu-
mero authorum , qui scripserunt à centum circi-
ter annis in Germania , aut certè in Germania
editi usu communi recepti sunt. Hos enim solos
à me fuisse designatos facile intelligi poterat ex
particula relativa moderni temporis , *jam* , id
est , *his temporibus prævaluerunt*. Proëmiator
pro se enumerat quinque , videlicet P. Layman,
Antoine , Wigandt , Tannerum , & la Croix.
Respondeo P. Layman & Tannerum jam scrip-
sisse ante centum annos , adeoque non sunt ido-
nei ad formandam , multo minus ad repræsen-
tandam modernam Germanorum consuetudi-
nem. P. Antoine , qui antepauculos annos e-
rat Rector cujusdam Collegii S. J. in Lotharin-
gia ,

gia, & forte adhuc in vivis est, non scripsit in Germania, sed in Lotharingia. Quod in Germania recusum sit Ingolstadii, id ipsum memetipso Bibliopolam Ingolstadiensem vehementer adhortante ac tandem persuadente actum est. Et ut verum fatear, in procuratione hujus editionis alius meus finis non erat, quàm ut nimio hujus Authoris rigore attemperaretur nimia laxitas quorundam Theologorum Germaniæ. Utrum assecutus sim scopum, non ausim mihi promittere, illud tamen liquet, hunc Authorem non fuisse receptum communi usu in Germania. Emitur à paucis, carpitur à plurimis, commendatur fere à nemine. Videamus, utrum saltem duo residui, Wigant & la Croix patrocinentur Proëmiatori Veneto. La Croix, quod directè; statuendò suam sententiam, sexagenariis tollit, indirectè iterum restituit privilegium. Cum enim sententiam oppositam recenseat tanquam probabilem, & in ipso suæ Theologiæ aditu omnibus permittat sequi sententias verè probabiles, quid aliud agit, quàm ut speculativè neget, quod practicè permittit, maximè cum & Confessarii juxta ipsum poenitenti teneantur respondere juxta probabilem. Superest ergo Proëmiatori solus Martinus Wigant, quem ipsum tamen sui Ordinis Alumni in aliis materiis de laxitate nimia arguunt, ut testatur Ekartus de *Scriptoribus Ordinis Prædicatorum*, quique & ipse sententiam oppositam fatetur probabilem, dum suam tantum afferit probabiliorem ac tutiorem. Permittam tamen Proëmiatori Veneto ex Theolôgis Germa-

niæ à centum annis hunc unicum ; sed unico
 oppono vigintiquatuor alios proprie Germanos,
 quorum viginti directè reliqui indirectè sexage-
 narios indiscriminatim eximunt à lege jejuniî.
 His addo decem alios, exteros quidem, sed re-
 cusos & communi usu receptos in Germania,
 utpote à nostris authoribus passim citatos in fa-
 vorem, adeoque transfusos in mores Germaniæ.
 Itaque cum probabilitas unius authoris ad viginti
 quatuor in ratione Probabilistica, quam expli-
 cavi ac demonstravi in *Arte Critica*, utpote
 $\frac{1}{24.} \text{ ————— } \frac{0}{10.}$ nulla sit, clarum est, me non
 dixisse nimium, sed parum, dum in Notis Pon-
 tasanis addidi. *Major tamen Theologorum Ger-
 maniæ jam adversus legem, quantum videtur, præva-
 luit.*

CATALOGUS

Theologorum Germaniæ, qui exculant Sexagenarios à Jejunio.

I.

Patritius *Sporer* Passaviensis, Ord. FF. Mi-
 norum Provinciæ Argentinensis Lector Ju-
 bilatus in *Theologia Morali* edita 1690. Sa-
 lisburgi. Append. ad 3. Præceptum Sect. 4.
 §. 1, n. 50.

2. *Kazenberger*, Ord. FF. Minorum Provinc. Argent. in *Conferentiis Theologico-Moralibus*, editis Augustæ 1729. Supplem. 1. Tit. 6. de Observat. Jejunii. Confer. 139.
3. *Holzman*, Ord. FF. Minorum, pariter Provinciæ Argentinensis in *Theologia Morali* edita Campoduni 1737. Tom. 1. part. 3. Tract. 1. de Præceptis Ecclesiæ c. 3. n. 17.
4. *Karg*, Ord. FF. Minorum Provinciæ Bavaricæ in *Manuali Theologico-Canonico-Legali practico* edito Augustæ 1738. part. 3.
5. *Petrus Marchantius*, Ord. S. Francisci, per Germaniam & Belgium Commissarius Generalis in *Theologia Morali* edita Antvverpiæ 1655. Tract. 12. Tit. 3. q. 4. §. 1.
6. *Adamus Burghaber*, S. J. in Universitate Friburgensi SS. Theologiæ Professor, in *Centuria Selectorum Casuum*, edita Colonia 1671. & prius Friburgi Brisgoiæ 1665. Centuriâ 3. num. 5.
7. *Schvvarz* Ord. S. Benedicti in Helvetia in *Directore Confessariorum* Bertoldi Berteau latine à se reddito, ac edito Dilingæ 1703. part. 2. in 3. Præceptum. puncto 3. Tit. Quinam excusentur à jejuniô.
8. *Heinlein*, Ord. S. Benedicti Professor Theologiæ in Monasterio Therenfi in *Medulla Theologiæ Practicæ*, impressa Bambergæ 1674. Casu 15.
9. *Benedictus Schmier*, Ord. S. Benedicti, in Universitate Salisburgensi SS. Theologiæ Professor in *Theologia Scholastico-Polemico*

Practica , edita Augustæ 1737. Tom. 3.
Tract. 27. n. 57.

10. *Babenstuber*, Ord. S. Benedicti, in Universitate Salisburgensi SS. Theologiæ Professor in *Cursu Theologiæ Moralis*, edito Augustæ 1718. Tract. 6. Disp. 1. art. 3. n. 2. Sententia, inquit, quæ affirmat universim Sexagenarios omnes exemptos ab obligatione jejunii, hodie probabilior est.

11. *Weinzierlin*, in Universitate Oenipontana Professor in *Casibus Practicis*, editis Augustæ 1712. & 1716. part. 1. Casu 46. & 47.

12. *Eyrl*, Parochus in Merching in *Compendio Theologiæ Moralis* Carmine heroico exhibito, ac edito Augustæ 1697. c. 4. § 3.

13. *Pichler* S. J. Professor celebris Juris Canonici in Universitate Ingolstadiensi in *Candidato Juris Prudentiæ Sacræ*, edito Ingolstadii 1720. & dein Augustæ 1723. sæpius recuso l. 3. Tit. 46. n. 4.

14. *Huth*, S. J. Juris Canonici Professor in Universitate Heydelbergenfi, in suo *Jure Canonico*, edito Augustæ 1732. secundæ editionis, l. 3. Tit. 46. q. 2.

15. *Stoz*, S. J. in suo *Tribunali Pœnitentiæ* edito Dilingæ 1684. l. 1. part. 3. q. 3. art. 3. § 3. n. 522.

16. *Sannig*, Ord. FF. Minorum Commissarius Generalis Cismontanus in *Schola Canonica*, edita Pragæ 1692. editione secunda l. 3. Tit. 46. n. 11.

17. *Fraisl*, Decanus Ruralis in Tyroli in suis Catechesibus idiomate Germanico editis Augustæ 1728. c. 3. de 5. præceptis Ecclesiæ. q. 3.
18. *Geszl*, Parochus in Austria in *Catechismo* edito Augustæ 1737.
19. *Prugger* Parochus in Bavaria in *Catechismo* edito idiomate Germanico Augustæ 1724. c. 3. discursu 18. de tertio præcepto Ecclesiæ.
20. *Begnudellius* Bassus Frisingæ, adeoque in medio Bavarix, per totam illam vastam diocæsin Vicarius Generalis, in *Bibliotheca Juris Canonico-Civilis* pro utroque foro edita Frisingæ 1712. Tit. Ætas. num 19.

CATALOGUS

Theologorum Germaniæ, qui indirectè Sexagenarios eximunt ab obligatione jejunii.

Indirectè sexagenarii eximuntur à lege jejunii ab iis Auctoribus, qui ex una parte docent, licitum esse usum sententiæ minus probabilis relictæ probabiliore; ex altera verò parte sententiam eximentem Sexagenarios recensent tanquam probabilem. Hujusmodi Authores sunt.

1. *Busenbaum*, S. J. in *Medulla Theologiæ Moral*is sæpissime recusa l. 3, Tract. 6, c. 3. dub. 2. n. 2.

2. La Croix S. J. in Universitate Coloniensi SS. Theologiæ Professor in *Theologia Morali* sæpius recusa l. 3. part. 2. n. 1317. seu q. 257. §. 4.
3. *Leonardelli* S. J. Augustæ Studiorum Præfectus in Decisionibus practicis Casuum Conscientiæ editis Augustæ 1734. Casu 65. n. 449.
4. *Illsung* S. J. in Universitate Ingolstadiana SS. Theologiæ Professor in *Theologia practica* Tract. 4. disp. 1. art. 3. §. 1. n. 45.
5. *Layman*. l. 4. Tract. 8. c. 3. ubi in Summario suam sententiam vocat tantum probabiliorum. Probabilius, inquit, est, senectutis certum tempus constitutum non esse. Idem verò l. 1. Tract. 1. c. 5. §. 2. Assertionem 1. & 2. asserit, licitum esse sequi sententiam minus probabilem relicta probabiliori. Ibidem describens opinionem probabilem asserit, eam esse probabilem, quæ saltem est unius viri docti & probi, qualis utique est Sanchez ab illo relatus in favorem Sexagenariorum.

CATALOGUS

Theologorum Exterorum, attamen in Germania impressorum, & usu communi receptorum.

1. **C**onstantinus *Roncaglia* Congregationis Matris Dei in sua *Theologia Morali* edita Augustæ 1736. Tom. 1. Tract. 9. C. 2. q. 4.
2. D' *Abreu* in *Institutione Parochi* edita Augustæ 1701. l. 8. f. 3. n. 621.
3. Emanuel *Sa. S. J. Lusitanus*, in *Aphorismis Confessariorum* impressis Coloniae 1595 Tit. jejunium.
4. *Celosus* Abbas S. Lucae Panormi in *Brevi notitia eorum, quæ scitu sunt necessaria Confessariis*, edita Dilingæ 1642.
5. *Cajetanus de Alexandris* Clericus Regularis in *Confessario Monialium* edito Coloniae 1728. C. 8. §. 4. q. 7.
6. *Julius Calvus* Archipresbiter Tusculanus in *Synaxi curæ animarum* edita Coloniae 1620. l. 2. q. 109. n. 5.
7. *Alloza. S. J.* Professor in America in *Alphabeto Morali* edito Coloniae 1677. Tit. jejunium. Sect. 2. n. 5.
8. *Escobar. S. J. Vallisoletanus* in *Theologia Morali* post editionem quadragesimam etiam edita Monachii in Bavaria 1646. Tract. 1. Exam. 13. de jejunio C. 3. n. 104.

9. *De la Crux* Ordinis Prædicatorum in *Directorio Conscientiæ* edito Coloniae 1687. de 3. Præcepto art. 4. dub. 9. n. 6.
10. Stephanus à S. Paulo, Ordinis Carmelitarum, Lector Theologiæ in Provincia Flandro-Belgica, in *Theologia Morali* edita Coloniae 1691. editione quarta Tract. 1. disp. 5. dub. 5, §. 6.

Ex hoc ipso Catalogo liquet secunda pars Responsionis, conniventiam videlicet tacitam Episcoporum quoad punctum controversum non esse commentitiam. Cum enim inter Authores adductos non solum contineantur Regulares Scriptores, quorum Censura pertinet ad Theologos Ordinis, sed etiam alii tam Regulares quàm sæculares, quorum scripta suam Approbationem repetunt à Censoribus Librorum ordinariis, constitutis ab Episcopo; immo ultimus fuerit ipsemet Vicarius Generalis in Diœcesi magnitudine sua exæquante circiter viginti Diœceses Italiae, fieri nequit, quin consuetudo sic asserta ac constituta Scriptis publicis tacitè substat Episcoporum conniventiae; maximè cum ad constituendam consuetudinem legitimam non requiratur Consensus superiorum expressus ac personalis, sed sufficiat *consensus legalis* is videlicet, quam Superior stantibus hujusmodi circumstantiis quàm prudens legislator juxta Leges prudentiæ legislativæ aut permissivæ debuit habere. Cum verò ille consensus legalis debeat esse fundatus in regulis prudentiæ legislativæ, requi-

rat-

ratque idoneitatem in subiecta materia, in motivis, & in personis consuetudinem constituentibus, exorbitat Proëmiator venetus, æquiparando conniventiam Episcoporum circa leges jejunii Ecclesiasticas antiquatas cum tolerantia Zizaniorum à lege divina aut naturali exerrantium. Harum enim legum transgressionem nunquam per suos Censores in libris, aut per suos Catechistas, immo Vicarios Generales approbarunt Episcopi; neque materia subiecta, nec motiva unquam esse poterunt idonea, ut subsistent *legali consensui* Episcoporum Germaniæ. Missa proin comparisone adeo jejuna transeo ad Responsionis meæ partem tertiam, quod Autoritas Theologorum recensitorum sufficiens sit ad introducendam consuetudinem in hac materia. Duo horum authoritati ex Proëmiatore objici possunt; primum, quod & re ipsa objicit, est quia Authores Germaniæ in hac materia censet ad laxiora proclives esse, quæ dispositio animi juxta principia meæ *Artis Criticæ* non est idonea etiam ex concursu plurimorum ad conflandam probabilitatem notabilis ponderis. Alterum iisdem videtur opponi, quod non sint versati in Scriptura, Conciliis, Patribus, & historia Ecclesiastica, adeoque non habeant characterem dignum Theologo. Hanc conditionem Proëmiator Theologis ponit in suo Auctario Casu. I. ubi sic habet: *Heliodorus Casuista, qui morum Theologiam tradit, inconsultis Scripturis, Conciliis & Patribus, solosque versat Casuistarum libros, gravissimè peccat. Cum igitur Authores à me recensiti nullum præbeant*

beant suæ eruditionis in Patribus specimen, videntur nec granulum conferre ad pondus Sanctuarii. Respondeo, me hic agere nolle advocatum eorum Scriptorum Germaniæ, qui cum Concilia, Patres, & historiam Ecclesiasticam ne quidem salutarint in limine, audent tamen sibi assumere gravissimum Magistri munus in materiis dependentibus maxima sui parte à constanti sensu & traditione Ecclesiæ. Deo sint laudes, quod me saltem Proëmiator non illa Scriptorum caliginosa nube involvat, gnarus eorum, quæ in Vindiciis Philosophiæ Peripateticæ, & in Arte Critica ex Patribus dedi speciminum; ac sane, cum omnia ferme Scripta genuina Patrum, qui vixerunt primis sex sæculis, de verbo ad verbum attente & in iis, quæ ad controversa fidei morumque dogmata respiciunt, diligenter annotarim, mallem, ut ii quoque perpetui buccinatores Conciliorum & Patrum, qui nil aliud quàm *Concilia, Concilia, Patres, Patres*, inclamant, saltem aliquale ejusmodi suæ peritiæ argumentum demonstrarent. Sepositâ proin Apologia pro Theologis Germaniæ quoad eruditionem sacram. Respondeo, recensitos à me authores sufficientem conflare probabilitatem in materia controversa, etiamsi in Scriptis Patrum jejuni, in laxitatibus verò introducendis proclives sint. Ratio est, quia sicut in aliis materiis fidei aut morum nulli variationi obnoxiiis auctoritates non numerantur sed ponderantur, ita in materia disciplinæ variabili pro diversitate locorum & temporum, ubi agitur de sola consuetudine, autho-

authoritates non ponderantur sed, numerantur. Dum leges *utentium moribus* in materia disciplinæ *comprobantur* aut abrogantur, nil interest, cujus eruditionis sint authores consuetudinis aut testes, dummodo viri probi sint, & timoratae conscientiae: quod si insuper consuetudo rationabilis sit, nil est, quod moretur *consensum legalem* legislatoris, aut servatoris legum publici. Illud itaque unice inspiciendum, an quæstio controversa versetur in materia disciplinæ, quæ patiatur variationem pro diversitate locorum & temporum; & utrum consuetudo Germaniæ tot asserta testibus sit rationabilis. Aio, quæstionem controversam versari in materia disciplinæ variabili, quod evincam in Responsione quarta; ipsam autem consuetudinem hanc prædominantem Germaniæ non destitui ratione. Id sic ostendo: Constat ex Catalogo defunctorum, in Germania inter centum personas ab anno ætatis 16. aut 20. defunctas ad annum aëtogesimum vix pertingere quatuor personas, ad annum verò septuagesimum vix viginti. Consequenter inter quinque personas ab anno ætatis circiter 16. vix unus pertingit ad septuagesimum, & inter viginti quinque vix unus ad octogesimum; patet etiam, inter 739. personas, quæ moriuntur ab anno 60. usque ad annum centesimum, mori 411. ab anno 60. usque ad 70. Itaque dimidiò major pars hominum, qui attigerunt annum ætatis sexagesimum, suam ultimam vitæ periodum claudit illo decenniò ab anno 60. usque ad annum 70. & quidem vario morborum genere,

radicato in ipso defectu virium organicarum,
& labescentis naturæ senio.

Catalogus & Ætas defunctorum anno 1737. in Parochia ad B. V. Monachii.

Ab a ⁿ no ætatis	10.	ad annum	20.	obierunt	20.
	20.	ad	- -	30.	- - - 25.
	30.	ad	- -	40.	- - - 42.
	40.	ad	- -	50.	- - - 29.
	50.	ad	- -	60.	- - - 58.
	60.	ad	- -	70.	- - - 73.
	70.	ad	- -	80.	- - - 77.
	80.	ad	- -	90.	- - - 37.
	90.	ad	- -	100.	- - - 6.
	100.	ad	- -	110.	- - - 1.

Ex hoc Catalogo, in quo non computantur infantes, defuncti in Hospitalibus, aut Xenodochiis, & Nosocomiis, nec Religiosi, apparet, inter eos, qui semel pervenerunt ad annum ætatis 60. plus quàm tertiam partem mori ante annum 70. & vix quintam aut sextam partem remanere usque ad annum ætatis 80.

Catalogus & Ætas defunctorum Carmelitarum Monachii.

CUM biduô ante Commemorationem fidelium ad me perferrentur Animadversiones
Præ.

Præfatoris Veneti, eoque tempore versarer Monachii, iustravi Cryptas defunctorum varias. Has inter pro annotanda ætate defunctorum commodiorem reperi Cryptam, in qua sepulti Carmelitæ Monacenses. Horum ætas, ex quo tempore lapidi sepulchrali anni ætatis apponi cœperunt, sic annotatur.

67. 45. 53. 62. 33. 69. 67. 54. 52. 57.
 32. 81. 57. 66. 45. 27. 77. 46. 40. 76. 65.
 58. 44. 69. 49. 75. 58. 68. 65. 52. 43. 50.
 52. 67. 37. 55. 57. 21. 32. 63. 57. 55. 63.
 89. 76. 53. 78. 72.

Ex hoc sequitur, Carmelitas Monachii

Ab anno ætatis	20.	usque ad	30.	obiisse	2.
	30.	- - -	40.	- - -	4.
	40.	- - -	50.	- - -	7.
	50.	- - -	60.	- - -	15.
	60.	- - -	70.	- - -	12.
	70.	- - -	80.	- - -	7.
	80.	- - -	90.	- - -	2.

Itaque inter eos, qui pervenerunt ad annum ætatis 60. plusquam dimidiam partem mori ante annum ætatis 70. & vix nonam partem pervenire ad annum 80.

Catalogus & Ætas Religiosorum Defunctorum cum Monasterio Pollin- gano Confœderatorum.

Numerantur septuaginta octo Monasteria cum nostro Pollingano fœdere mortuali confœderata. Ea sunt diversorum Ordinum, videlicet Canoniorum Regularium, Benedi-ctinorum, Cisterciensium, Præmonstratensium, unum solùm est Monialium, videlicet in Nun-berg, in quo optimè viget disciplina. Perlegi itaque Epistolas funebres, in quibus annuntiari solent Confœderatorum è præfatis Monasteriis funera. Reperi intra curriculum 50. aut 60 cir-citer annorum obiisse mille ducentos actoginta quinque, quorum funeri adscriptam ætatem invenire potui. Facta recensione deprehendi obiisse.

Ab anno	16.	usque ad	30.	- - -	80.
	30.	- - -	40.	- - -	152.
	40.	- - -	50.	- - -	231.
	50.	- - -	60.	- - -	298.
	60.	- - -	70.	- - -	326.
	70.	- - -	80.	- - -	172.
	80.	- - -	90.	- - -	23.
	90.	- - -	100.	- - -	3.
	100.	- - -	110.	- - -	- -

Itaque ex hoc Catalogo apparet inter cen-
tum Religiosos ab anno 16. ætatis vix duos per-
venire

venire ad annum octogesimum , & inter viginti vix tres ad septuagesimum. Ex eo autem apparet , sexagenarios regulariter jam propinquos esse morti. Quamvis fatendum , in Catalogo Sæcularium in Parochia ad B. V. è viginti personis ferme sex pervenisse ad annum 70. & è Monialibus Nunbergenfibus in quibus viget cum diæta disciplina , ferme dimidiam partem obiisse intra annum 70. & 80.

Jam sic: Status hominum ut in pluribus , ac à potiori in eo genere ex ipsa conditione naturæ suæ jam vicinus morti non est absolutè indignus generali indulgentia quoad legem jejunii: sed talis est Status Sexagenariorum in Germania , ut demonstratum fuit ex Catalogo defunctorum: ergo non est indignus ea indulgentia , consensu videlicet legali ad consuetudinem non sine omni prorsus ratione introductam. At, inquires, non obstante hac difficultate melius fieret inter vegetos & non vegetos distinctio. Consentio, verum ubi circa præcepta Ecclesiastica agitur inter bonum & melius , res jam disciplinæ est, res arbitrii est; huic meliora placent; illi, quod bonum , sufficit; & dum inæqualibus vivitur moribus dispari populorum consuetudine, inter bonum & melius optimum est , ut imparia æquet charitas. Hinc sequitur pars

Responsionis quarta. Annotationem meam de sensu potiori Theologorum Germaniæ circa exemptionem Sexagenariorum à lege jejunii rectè insertam esse Mendis Pontasi. Cùm enim

sub idea *Mendorum* comprehendo etiam omnia illa dogmata, in quibus variat disciplina Germaniæ à disciplina Galliæ, quæstio eò devolvitur, utrum obligatio aut exemptio Sexagenariorum quoad legem jejunii pertineat ad punctum disciplinæ variabile pro diversitate locorum & temporum; an verò sit punctum Moralis doctrinæ Christianæ adeo immobile, ut si forte paululum loco emotum fuerit in Germania, periclitetur *æternæ salutis negotium*? Aio, hanc rem disciplinæ esse, variabilem pro diversitate locorum & temporum, saltem ex tacito aut legali supremi legislatoris consensu. Ut ordinate procedam, distinguo duo genera legum pertinentium ad disciplinam Ecclesiæ. Unum genus ejusmodi legum versatur circa materiam respectivè *indifferentem*, eam videlicet, sine qua commodè stare potest bonum Ecclesiæ; aut enim ordinantur ad finem non necessarium Ecclesiæ; v. g. ad majorem decorem; aut si ordinantur ad finem Ecclesiæ necessarium, v. g. ad honestatem morum, ordinantur solum tanquam media necessaria *ad melius esse*. Tales leges sunt variæ circa nonnullas cæremonias Ecclesiasticas, circa honestatem Clericorum quoad habitum & tonsuram &c. quæ licet plurimum sua uniformitate contribuant ad decorem Ecclesiæ, non tamen ita exiguntur, ut sine iis determinatè ac particulatim sumptis non possit commodè stare bonum Ecclesiæ; nullus enim ex eo fit peior aut melior, sive Ecclesia præcipiat colorem album vel nigrum, sive jubeat formari unam crucem

aut

aut triplicem, five determinet hanc formam tonsuræ & habitûs, five aliam neopalæam, & quæ sunt his similia. Aliud verò est genus legum Ecclesiasticarum, quod non versatur in materia omnino *indifferente*, sed in *materia*, ut ita dicam, *necessaria*, eo quod ad bonum Ecclesiæ & fines præstabilitos à Deo sit *moraliter* necessaria; si enim ipse finis ab Ecclesia intentus non sit Ecclesiæ necessarius, nisi ad *melius esse*, aut si finis sit quidem necessarius Ecclesiæ, ipsum verò medium, quod per legem procuratur, ad finem illum tantum sit necessarium ad *melius esse*, has ipsas quoque leges ad materiam respectivè indifferentem repono.

Utrumque genus harum legum Ecclesiasticarum est quidem variabile, sed illud prius faciliter sine urgentibus motivis; istud verò difficulter non sine gravissimis motivis tunc, quando utilitas ex tali lege proveniens compensatur aliorum bonorum directè venientium lucro, & malorum impediendorum intentio vincitur à graviorum malorum impendentium metu. In illo legum genere nil prohibet, si Scriptores & Theologi sua vota trahi patiantur à prædominante contravenientium turba, & in ejusmodi materiis tutum occupat locum axioma: *consuetudo invenit aut facit legem*. At verò in posteriore genere, etiamsi major pars populi ac Scriptorum renuncient aut etiam vehementer reclamant legi, nondum consuetudo eo ipso fit rationabilis, nec quibus ratio imperat, licet turbam sequi; exigentia enim boni publici immobilis non facile

cedit majori parti communitatis rebelli lumini, jubetque tueri veritatis arcem ad usque virum ultimum; in hujusmodi legalis consensus ad dedicationem nunquam accedit, nisi spe sublata triumphaturam adhuc aliquando legem; & evigilaturam rationem plurium ad clamorem boni publici.

His ita prænotatis ac postulatis, utpote inspicienti liquidis, videamus, ad quodnam caput disciplinæ pertineat controversa lex jejunii utrum versetur in materia indifferente, facile mobili ex consensu plurium? an verò attingat materiam necessariam, difficulter etiam ex consensu plurimorum mobilem, utpote exigitam ad fines à DEO præstabilitos, & ad bonum publicum immobile? Id enim concesserim, si lex, de qua agitur, est ex genere immobilium, non debui recensere sensum oppositum quorumlibet Theologorum Germaniæ, eique permittere impune transitum; sin verò consideranti constantem variationem observantiæ Ecclesiasticæ quoad materiam jejunii, & ista quoque Sexagenariorum robustorum obligatio videtur pertinere ad genus legum facile mobilium sine detrimento finium præstabilitorum à DEO aut Ecclesia, nemo mihi vitio verterit, si in Notis prætuli modestiam historiographi Critici.

Ut igitur perspiciamus naturam hujus legis, videamus, quales variationes & quàm faciles jam prioribus temporibus subierit materia jejunii, ut, si forte reperiamus casus consimiles, ex natura similium par feramus in causa judicium

Varia-

Variatio I. Antiquis temporibus nulla Juvenibus erat ætas determinata ad subeundam legem jejunii; sed post Sæculum undecimum ex consensu Theologorum determinabatur annus vigesimus primus completus. Eam variationem bene observat Angelus de Clavasio, qui scripsit Sæculo 5. In *Summa Angelica* Tit. *Jejunium* sic habet: Causæ excusantes à jejunio sunt primò ætas; ut pueri, qui secundum aliquos usque ad pubertatem excusantur à jejunio *C. ex litteris de despons. impuberum.* Vel secundum alios usque ad plenam pubertatem, quæ est in 17. in muliere, & in 18. anno in masculo; aut secundum alios usque ad 25. annum *L. si quis aliquid C. de his qui veniam ætatis impetrant.* Et communiter Theologi tenent, quod usque ad 20. alii ad 21. annum excusantur *C. cum vicesimum de officio delegati.* Intellige, quod non tenentur ad omnia jejunia, sed bene ad aliqua eis commensuranda, secundum augmentum & propinquitatem ad dictum vigesimum primum annum secundum Thomam in 4. dist. 15. Propterea dico, hoc remittendum arbitrio boni viri, ut pensata qualitate ætatis ita judicetur; & idem dico de senibus, licet quidam dicant, eos non teneri post annos 55. Sylvester, qui scripsit sæculo 16. Tit. *Jejunium*, recitans antiquorum opiniones ait: qua ætate incipiat obligatio de jejunio, Joan. And. Innoc. super *C. consilium, de observantia jejuniorum*, multas recitat opiniones in nulla se firmans. Opinio autem Innocentii in Rubrica de observ. jejuniorum: est, quod teneantur omnes sa-

næ mentis , doli capaces , potentes jejunare , cum peccare possint , & peccata deflere. de delic. puer. C. 1. & idem videtur tenere suppl. sed veritas & communis opinio est , quam ponit S. Th. quod post finem tertii septennii. S. Bonaventura coætaneus S. Thomæ in 4. qæst. 28. de jejunio §. 3. ait : *Pueri non tenentur jejunare , nisi tales sint , quod virtus suppleat ætatem. Ad illud , dum quæritur , quo tempore obligantur ad jejunium , dicunt quidam , quod tempus augmenti secundum Philosophum est usque ad finem trium septenniorum , & ad illud tempus non tenentur jejunare. Aliter dicunt quidam , quod tempus est vigesimus annus , & in tali ætate sunt apti homines , ut ad bella procedant. Alii dicunt , quod in quindecimo anno obligantur homines ad jejunium , quia isto tempore incipit libido invalescere , contra quam est institutum jejunium. Neutram opinionem reprobo , sed tamen medium eligendo dico & concedo , quod tempus aptum jejunio est tempus octodecim annorum. Hoc enim est tempus ordinatum ab Ecclesia ad intrandum religionem , quod præveniri non potest secundum Ecclesiasticam constitutionem ; & ideo hoc est tempus aptum ad pœnitentiam peragendam & ad jejunandum ; unde in ætate octodecim annorum homines ad quadragesimale jejunium obligantur. Ex his omnibus patet , nullam antiquitus determinatam fuisse ætatem pro inchoanda obligatione jejunii , sed eam primùm fixam fuisse consuetudine & consensu Theologorum. Quod si hic consensus tantum valuit sæculo decimo sexto in pueris , cur non idem valeat idem consensus sæculo subsequente in senibus ?*

Varia-

Variatio 2. Antiquitus usque ad sæculum
12. nulla sumebatur refectio usque ad occasum
solis ; paulo post promota fuit refectio usque ad
Vesperam , seu ad horam tertiam pomeridianam ;
ac denique cum ipsis Vesperis translata est ad me-
ridiem. Hanc variationem fuse probat P. Nata-
lis Theol. dogm. l. 4. de jejun. Reg. 10. & 11.
Idipsum patet ex Ostiensi , qui vixit initio sæculi
13. Tit. de observ. jejun. n. 4. sic habet : *Sed nec
refici debet corpus ante horam congruam ; nam qui
in Quadragesima ad horam nonam manducat , an-
tequam vespertinum celebretur Officium , vel ante-
quam vespertina hora per æstimationem completa fue-
rit , non creditur jejunare. De Consec. dist. 1. &
dist. 3. ubi dicit , quod hoc tempore laici exemplum ,
& præceptum custodiant sacerdotes , si citra noctis
tenebras non comedant ; sed hoc quoad horam ita
tardam de consuetudine non servatur.*

Variatio 3. Antiquitus dabatur generalis
obligatio abstinendi etiam à lacticiiniis , qui mos
etiamnum servatur in Hispania , Italia , Gallia ,
& Polonia ; sed in Hungaria & Germania subla-
ta est per dispensationem sæculo 14. exeunte , &
15. Raynaldus ad annum 1485. num. 17. testa-
tur invalescente hæresi etiam invaluisse usum la-
cticiniorum ; Innocentium verò VIII. eundem
ad quinquennium permisisse , ita , ut ea licentia
elapso quinquennio nulla esset. Sed postmodum
durante Concilio Tridentino postulata est ab Im-
peratore Carolo V. quædam moderatio Cano-
num etiam in materia jejunii. Papa comisit articu-
los examinandos doctissimis quibusdā Episcopis,
quo-

quorum nomine Præses sic respondit : *Censerem , delegatos Cæsareos abstinere debere à derogatione veterum , probarem tamen , quod aliquod ciborum genus , qualia sunt ova & lacticia jejunii tempore , excepta quadragesima , quod multis in locis usus vel potius abusus introduxit , permitterentur ; quodque aliqui ab ipsius observatione expresse eximerentur , quales sunt pueri & adolescentes citra 21. & senes ultra 60. suæ ætatis annum , prægnantes , itinerantes , & qui labore corporis & virium defatigatione artes suas exercent.* Testatur Raynaldus ad annum 1548. n. 72. conformiter ad hæc vota Præfulum Pontificem suis Internuntiis in Germania dedisse facultatem dispensandi etiam in materia jejunii. Ac revera subsequutam fuisse dispensationem quoad lacticia , quæ comeduntur etiam in quadragesima , memini me legisse in quodam Manuscripto Bibliothecæ Canonorum Regularium ad S. Crucem Augustæ , ubi & habetur forma ac modus illius dispensationis pro natione Germanica. Si itaque deputati à Papa Examinatores Episcopi judicarunt in Germania dispensandum non tantum circa usum lacticianiorum , sed etiam circa jejunium Sexagenariorum , quid evidentius esse potest , quam hanc materiã ex ipso sensu Romanæ Curia pertinerere ad disciplinã Ecclesiæ variabilem pro diversitate locorum & temporum ?

Variationes varia sæculo duodecimo testimonio Cardinalis Ostiensis. l. cc. sic habet : Tempore jejuniorum ab Ecclesia inductorum videtur abstinendum esse nedum à carnibus , sed & ab omnibus , quæ sementinam trahunt origi-

originem à carnibus , puta lacte , caseo , ovis
- Sed contraria est consuetudo , quæ hoc non
servat , cui in talibus videtur standum. - Solu-
tio. Dic, quod in quadragesima abstinendum est
à carnibus , & ab his , quæ trahunt sementinam
originem. - In sextis autem feriis & aliis jejuniis
consuetudo illorum , inter quos quis versatur ,
sequenda est & tenenda. - Ergo Parisiis come-
dam ova in sextis feriis , sed Ebroduni abstine-
bo. - Cum Romæ sum , jejuno in Sabbato ;
cum Mediolani , non jejuno secundum Augu-
stinum. Inde vulgatum : Cum fueris Romæ ,
Romano vivito more ; cum fueris alibi , vivito
sicut ibi - Quod ita probat Parisiensis consuetudo,
ubi DEUS rectè colitur & timetur , & tamen ibi
non omnium Apostolorum Vigiliæ jejunantur.
Alii dicunt , quod omnes Vigiliæ Apostolorum
jejunandæ sunt , non obstante consuetudine con-
traria , excepta Vigilia Apostolorum Philippi &
Jacobi , & Evangelistæ Joannis. - Puto , quod
in talibus standum sit consuetudini , nisi Sacer-
dotes , id est , diocesani contrarium præcipiant.
- Et in talibus nullus error est , si consuetudo
cujuslibet Ecclesiæ teneatur. - Quid de Adventu
Domini ? Romæ jejunatur. Utrum autem ad
hoc quilibet adstringatur , puto considerari de-
bere consuetudinem regionis. - In decretis etiam
invenitur , quod feria quarta jejunandum est ,
sed & die Sabbati jejunandum est & à carnibus
abstinendum. Gallici comedunt carnes feria quar-
ta , Provinciales verò contrarium servant : sed
non est vis ; nam & in his diversa consuetudo
tenan-

tenenda est , & servanda. Hoc etiam scias , quod cuicunque conceditur usus ovorum & casei , intelligitur concessum , quod etiam sagimine uti possit ; & sic utuntur Cluniacenses , sed Cistercienses & quidam alii Religiosi contrarium servant.

Variationes in materia jejunii ex testimonio Patrum & Scriptorum Veterum.

Certum est , jejunium quadragesimale ex sensu Patrum esse institutionis divinæ aut certè Apostolicæ , cujus rei innumera sunt in illis obvia testimonia. Id intelligendum de Jejunio Quadragesimali quoad substantiam ; quoad modum verò ejus obligatio ab ipsis Patribus refertur ad institutionem humanam , & particularem locorum consuetudinem. Sicut verò consuetudo aut institutio quoad modum jejunii erat diversa , ita & diversa obligatio quoad constitutos jejunio dies , quoad delectum ciborum , & quoad personas ; aliqui in jejunio quadragesimali excipiebant diem Sabbati & Dominicæ ; alii vescebantur volatilibus ; aliqui contrahebant jejunium ad duas tantum aut tres septimanas ; pueri & senes relinquebantur privato cujuslibet judicio proprio aut Antistiti. Totum dependebat à particulari lege Præsulum , aut à consuetudine. Id ex sequentibus textibus clarescet.

I. *Hieronymus* Epist. 28. ad Lucinium. De Sabbato , quod quæris , utrum (omni septimana per annum) jejunandum sit , & de Evcharistia , an accipienda quotidie , quod Romanæ Eccle-

Ecclesiæ & Hispaniæ observare perhibentur, illud te breviter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas præsertim quæ fidei non officiant, ita observandas, ut à majoribus traditæ sunt, nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti. Atque utinam omni tempore jejunare possimus, quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes & die Dominico Apostolum Paulum & cum eo credentes fecisse legimus. - Nec hoc dico, quod diebus Dominicis jejunandum putem; sed unaquæque Provincia abundet in sensu suo, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur.

2. *Ambrosius* l. de Elia & Jejunio c. 10. Quadragesima totis præter Sabbatum & Dominicam jejunatur diebus.

3. *Epiphanius*. l. c. hæreses ad finem. Quarta (Feria Hebdomadæ) & Profabbato (seu die Veneris) jejunium statutum est usque ad horam nonam. Nam illucescente quarta assumptus est Dominus, & Profabbato Crucifixus est. Et tradiderunt Apostoli, ut in his diebus jejunia fierent, ita ut impleatur dictum hoc: cum ablatus ab illis fuerit sponsus, tunc jejunabunt. - Et per totum annum jejunium hoc servatur in Catholica Ecclesia, quarta inquam, & Profabbato usque ad horam nonam. - Porro Quadragesimum ante septem Paschatis similiter servare solet eadem Ecclesia in jejniis perseverans, Dominicis verò non neque in ipsa Quadragesima. Cæterum

terum per sex dies ipsius Paschatis omnes populi in siccorum esu perseverant, pane inquam & sale & aqua tunc utentes ad Vesperam. Idem repetit in Panario his verbis: Quis est uspiam terrarum, qui non in eo consentiat, quartam sextamque feriam solenni in Ecclesia jejunio consecratam? Quod si ex Apostolorum constitutione repetenda nobis autoritas est, cur illis quartæ & sextæ feriæ jejunium perpetua lege sancitur excepta Pentecoste? Et in *Catholica fidei expositione*: Sacri conventus & Synaxes ab Apostolis instituti sunt his potissimum diebus, quarta sextaque Feria & Dominica. Item quarta & sexta feria jejunium usque ad horam nonam indictum.

4. *Tertullianus* ipsam Quadragesimam excepta hebdomada passionis putat esse arbitrii humani, non institutionis divinæ. I. adversus *Psychicos* c. 13. ait: Præscribitis (vos Catholici) constituta esse solennia huic fidei Scripturis & traditione majorum, nihilque observationis amplius adjiciendum ob illicitum innovationis. State in isto gradu, si potestis. Ecce enim convenio vos & præter Pascha jejunantes citra illos dies, quibus ablatus est Sponsus, & Sationum semijejunia interponentes, & vos interdum Pane & aqua victitantes, ut cuique visum est. Respondetis, hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio. Movistis igitur gradum excedendo traditionem, cum quæ non constituta sunt, obitis. Hoc loco *Tertullianus* per semijejunia intelligere videtur Feriam 4, & 6, dies videlicet, qui-

quibus ablatus est sponsus, ut notat Epiphanius supra adductus; & in quibus tantum jejunabatur usque ad horam nonam, non ad vesperam.

Idem Tertullianus l. cc. c. 2. de Catholicis negantibus jejunia Montanistarum loquens ait: Volunt sic & Apostolos observasse, nullum aliud imponentes jugum certorum & in commune omnibus obeundorum jejuniorum; proinde nec stationum, quæ & ipsæ quidem dies habent quartæ feriæ & sextæ; passivè tamen (*per tolerantiam*) currant, neque sub lege præcepti, neque ultra supremam diei (horam id est nonam.) Ex hoc textu Tertulliani videtur colligi, eo tempore observantiam jejunii Quadragesimalis, & feriæ quartæ ac sextæ nondum habitam fuisse pro præcepto saltem generali. Quod & confirmatur ex Chronico Eusebiano, ubi Interpolator ad annum 236. dicit: *Quadragesimale jejunium à Telesphoro Papa per hoc tempus institutum ac præceptum quidam scribunt.* Et liber Pontificalis: *Telesphorus constituit, ut septem hebdomadis ante Pascha jejunium celebraretur.* Pamela in priorem locum censet, per tò *Pascha* intelligendum totum tempus quadragesimale; sed cum termini accipiendi sint in sensu familiari authoribus, hic intelligi aliud non potest, quàm *dies passionis* aut *hebdomas passionis*. Sic enim ipse Tertullianus hunc terminum sumit, in tribus aliis locis; nempe l. contra Judæos, ubi ait: *Pascha enim Passio Domini est.* & l. 4. Cont. Marc. Quo pateretur, *Paschæ diem eligit Domi-*

ius. & de Orat. c. 14. Sic & die Pascha, quo communis & quasi publica jejunii religio est, meritò deponimus osculum. Et confirmatur ex illo ipso l. adversus Psychicos c. 14. ubi ait: Cur Pascha celebramus in mense primo? Cur Stationibus quartam & sextam Sabbati dicamus & jejuniis Parasceven? quanquam vos etiam Sabbatum figurando continuatis, nunquam nisi in Pascha jejunandum.

§. *Chrysostomus Hom. 16. ad Populum Antioch. Consuetudinem omnes habent per Quadragesimam interrogare, quot quisque septimanas quadragesimæ jejunavit, & dicentes audire licet; hos quidem quod duas, hos verò quod tres, illos autem quod omnes jejunarunt septimanas. Et quod lucrum, si rectè factis carentes, jejunium transegerimus? In hoc textu videtur Chrysostomus supponere, eos qui una vel altera septimana per quadragesimam jejunant, satisfecisse præcepto. Quod si tamen hoc non existimet, saltem ponit principium, institutionem jejunii quadragesimalis, quoad modum scilicet, esse institutionis humanæ. Homil. 55. in eos, qui primo Pascha jejunant, ait: Quam igitur ob causam jejunamus per hos dies quadraginta? Multi quondam temerè ac sine judicio, præcipuè verò hoc tempore ad sacra mysteria accedebant. Cum igitur intelligerent Patres, quantum ex temerario accessu detrimenti caperetur, convenientes quadraginta dies jejuniis, precibus, & conventibus designarunt, ut his die-*
bus

bus per preces, jejunia &c. Expurgati conscientia pura accedamus.

6. *S. Augustinus* Epist. 19. De Petro reprehenso ad Hieronymum. Vellem, me doceret Sinceritas tua, utrùm simulatè quisquam sanctus orientalis, cum Romam venerit, jejUNET Sabbato, excepto illo die Paschalis Vigiliæ? Quod si malum esse dixerimus, non solum Romanam Ecclesiam, sed etiam multa ei vicina, & aliquanto remotiora damnabimus, ubi mos idem tenetur & manet. Si autem non jejunare Sabbato malum putaverimus, tot Ecclesias Orientis & multo majorem Orbis Christiani partem qua temeritate criminabimur? Ex hoc textu S. Augustini liquet, cum excipiat solam Vigiliam Paschatis, majorem Ecclesiæ partem non jejunasse in Sabbatis, ne quidem Quadragesimæ. Idem Epist. 86. ad Casulanum sic scribit: Quod me consulis, utrum liceat Sabbato jejunare, Respondeo; In his rebus, in quibus nihil certi statuit Scriptura, mos populi DEI, vel instituta majorum pro lege tenenda sunt. De quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio, quæ labore fermocinationis cum certa documenta nulla veritatis insinuet, utique cavendum est, ne tempestate contentionis serenitatem charitatis obnubilet - - inquirat, utrum nec Sabbato jejunandum sit, sicut Dominico non solet. Quod utinam sic quæreret, aut sic

affirmaret, ut toto terrarum orbe diffusam, exceptis Romanis, & adhuc paucis Occidentalibus apertissime non blasphemaret Ecclesiam. Nunc verò quis ferat per omnes Orientales, & multos etiam Occidentales populos Christianos de tot tantisque famulis famulabúsque Christi Sabbato sobriè modestéque prandentibus ab isto dici, quod sint ventricolæ &c. Cum ergo his opprobriis infectatur Ecclesiam per totum mundum die Sabbati pene ubique prandentem, admoneo, ut sese cohibeat. Quod S. Augustinus in hac Epistola comprehendat etiam Sabbata Quadragesimæ, non solùm colligitur ex prius adducta Epistola; & ex modo tendendi generali de omnibus Sabbatis hoc negando, sed etiam ex eo, quia ejus advertarius urgebat, sex diebus esse jejunandum, solo verò die Dominico relaxandum jejunium; econtra Augustinus id impugnans dicebat, Sabbato jejunium esse relaxandum, quæ propriè de sola Quadragesima procedunt. Nam propterea, inquit, sicut Judæi Sabbatis non vacamus, etiamsi ad significandam requiem, quæ illo die significata est, jejunii vinculum relaxamus. - Si autem de hac sententiam meam quæris, ego in Evangelicis & Apostolicis litteris, toto Instrumento quod appellatur Testamentum novum, video præceptum esse Jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum. Ac per hoc sentio ad significandam requiem

quiem sempiternam, ubi est verum Sabbatum, relaxationem quàm constrictiōem jejunii aptius conveniri. Verumtamen in hujus Sabbati sive jejunio sive prandio nihil mihi videtur tutius pacatiùsque servari, quàm ut qui manducat, non manducantem non spernat; & qui non manducat, manducantem non judicet. Ex his verbis S. Augustini nil aptius colligitur, quàm jejunii præceptum esse Dominicum & Apostolicum quoad substantiam, non quoad modum saltem in specie infima.

Simile est, quod S. Augustinus scribit ad Januarium Epist. 118. his verbis: Alia, quæ per loca terrarum regionésque variant, sicuti est, quod alii jejunant Sabbato, alii vero non; alii quotidie communicant corpori Dominico, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi Sabbato tantum & Dominico; alibi tantum Dominico; & si quid aliud hujusmodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes; nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcunque forte devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur societate servandum est. Credo te ex me aliquando audisse, sed tamen etiam nunc commemoro. Mater mea Mediolanum me

consecuta invenit Ecclesiam Sabbato non jejunantem : cæperat perturbari & fluctuare quid ageret ; cum ego talia non curarem , sed propter ipsam consului hac de re B. M. virum Ambrosium. Respondit , se nihil docere me posse , nisi quod ipse faceret , quia si melius nosset , id potius observaret. Cumque ego putassem , nulla reddita ratione autoritate sola sua nos voluisse admonere , ne Sabbato jejunaremus , subsequutus est , & ait mihi : Cum venio Romam , jejunio Sabbato ; cum hic sum , non jejunio. Sic etiam tu , ad quam forte Ecclesiam veneris , ejus morem serva , si cuiquam non vis esse scandalo , nec quemquam tibi. Hoc cum matri renuntiasset , libenter amplexa est. Ego verò de hac sententia etiam atque etiam cogitans ita semper habui , tanquam eam cœlesti oraculo susceperim. Senti enim sæpe dolens & gemens multas infirmorum perturbationes fieri per quorundam fratrum contentiosam obstinationem vel supersticiosam timiditatem , qui in rebus hujusmodi , quæ neque Scripturæ sanctæ autoritate , neque universalis Ecclesiæ traditione , neque vitæ corrigendæ utilitate ad certum possunt terminum pervenire , (tantum quia subest qualiscunque ratiocinatio cogitantis , aut quia in sua patria sic ipse consuevit , aut quia ibi vidit , ubi peregrinationem suam quo remotiorem à suis , eo doctiorem factam putat) tam litigiosas excitant quæstiones , ut nisi quod ipsi faciunt nihil rectum existiment.

7. *Socrates* Hist. Eccles. l. 5. c. 21. variationem quoad modum jejunandi describens ait: Pauca de variis Ecclesiarum ritibus hoc loco differere non erit incommodum. Jejuniorum rationem, quæ ante Pascha fiunt, aliter ab aliis observatam esse, facile est reperire. Nam qui sunt Romæ, tres septimanas ante Pascha, Sabato & Dominico exceptis, simul jejunant. Qui autem in Illyria, & tota Græcia, quique Alexandria habitant, ante sex septimanas jejunia, quæ ante Pascha fiunt, ordiuntur, illudque tempus Quadragesimam vocant. Alii præter horum consuetudinem septem septimanas ante illud festum initium jejunandi facientes, quamvis quindecim dies solum quibusdam intervallis interpositis jejunent, nihilominus tempus illud Quadragesimam vocant. Unde non mediocris me capit admiratio, qua ratione isti, licet de numero dierum dissentiant, omnes eodem nomine Quadragesimam appellent. Quin etiam non de numero dierum solum discrepant, verum etiam de abstinentia à cibis variam sequuntur rationem. Nam alii cum piscibus volucres etiam manducant, easque ex aqua (ut est apud Moysen) nasci asserunt. Alii à fructibus, duris integumentis involutis, & ab ovis temperant. Alii arido pane solo vescuntur. Alii ne illo quidem. Sunt, qui cum ad horam nonam jejunaverint, variis ciborum generibus utuntur. Alia ratione apud alias gentes jejunatur. Cujus rei sunt causæ prope infinitæ. Ac quoniam nemo

de ea præceptum litterarum monumentis proditum potest ostendere, perspicuum est, Apostolos liberam potestatem in eadem cujusque menti & arbitrio permisisse, ut quisque nec metu nec necessitate inductus, quod bonum sit, ageret.

Hoc testimonium Socratis Novatiani, qui vixit circa annum 440. Constantinopoli, adeoque tempore Leonis Magni, dum Romæ à jejuniis excipit etiam diem Sabbati, non videtur contrarium S. Leoni, qui sæpe suos Auditores adhortatur his verbis: *Igitur quartâ & sextâ jejunemus, Sabbato autem apud B. Petrum pariter vigilemus.* Observo etiam, quod S. Leo Serm. 4. de Quadragesima, Jejunium tantum ad tres dies restringat dicens: *Secundâ igitur & quartâ, & sexta feria jejunemus, Sabbato autem apud B. Petrum vigilias celebremus.* Itaque vacabat dies Martis & Jovis; & de hoc de feria videlicet quinta testatur ipse S. Augustinus, quod Romæ non fuerit dies Jejunii. Sic enim scribit Epist. 86. ad Casulanum, his verbis: *Videant ergo Romani quid agant, apud quos omnibus istis sex diebus præter paucissimos Clericos aut Monachos quotus quisque invenitur, qui frequentet quotidiana jejunia, maxime quia ibi jejunandum quinta Sabbati non videtur.* Itaque videtur quidem jejunatum fuisse Romæ die Sabbati in memoriam pugnae Romæ à B. Petro cum Simone Mago die Dominico post præcedens jejunium inito, prout Romæ à nonnullis creditum fuisse in hac Epistola Augusti-

Augustinus testatur, sed cum à paucissimis observaretur, forte authoritate Antecessoris S. Leonis ad terminos tam angustos redactum est. Meminit quidem S. Leo in suis sermonibus Quadragesimalibus de exercitatione & jejunio quadraginta dierum; meminit tamen etiam vicini Paschatis, ut proin malim in hoc puncto solutionem aliis relinquere, quàm præcipitare sententiam; forte erravit Socrates; forte S. Leo supponit initium exercitationis & abstinentiæ à die cinerum, jejunii autem solennis ac stricti à medio Quadragesimæ; cui sententiæ videtur alludere sermo ejus Quadragesimalis octavus, & nonus, & undecimus; ubi hoc jejunium vocatur *majus*, & præcedens vocatur *abstinentia*.

8. *Ratramnus* Corbejensis Monachus, in opere scripto authoritate Episcoporum contra Græcos, & ex codice Manuscripto Bibliothecæ Thuanæ relato apud Launoium *de veteri ciborum delectu in jejuniis Christianorum* l. 4. sic habet: Objecta Græcorum (objicientium ex Photio Epist. 11. quod prima septimana Quadragesimæ utamur lacte, & caseo, & quod Sabbatis jejuneamus, & quod non jam à Septuagesimâ carnibus abstineamus, ut habet Nicolaus I. in Epist. 70. ad Hincmarum) Objecta inquam, Græcorum, cum nihil de sacro dogmate fidei contineant, in quo Christianitatis plenitudo consistit, verum suæ consuetudinem Ecclesiæ tantum narrent, nihil isthinc refutandum vel approbandum nostræ restabat Ecclesiæ. Non enim continetur in hoc

illud Apostoli : Obsecro vos , ut idem dicatis omnes , & non sint in vobis Schismata. Quæ sint autem illa , de quibus oblecrat idem loqui , monstrat alibi dicens : *Una fides, unum Baptisma* - Cæterum consuetudines Ecclesiarum nec eadem sunt omnes , nec ab omnibus possunt uniformiter haberi - Melchiades Romanæ Sedis Apostolicus (ut habet Socrates l. cc) de quinta Sabbati constituit, ut nulla ratione Dominicâ , aut quintâ feriâ jejunium quis de fidelibus ageret , quoniam eos dies pagani quasi sacro jejunio celebrabant , & quamvis potior illa ratio videatur esse de diei Dominici præsensione , quod in eo Christus resurrexit , de quinta quoque Sabbati, quam B. Sylvester cum Græcis disputans reddidit , non est contemnendum , quod Melchiades edocuit. Attamen cum prima Sabbati (*Dominica*) sit omnibus Christianis generalis observantia non jejunandi , quintam Sabbati (hebdomadæ) non omnibus observare mos est , pluribus in eo die jejunantibus , maxime Quadragesima Paschali , nec tamen ab hoc ulla sit inter Ecclesias Christi disceptatio , servantibus singulis , quam susceperunt à majoribus jejunandi vel prandendi consuetudinem. Hoc si vellent Græcorum principes attendere , non tam leviter reprehenderent Latinos, siue Romanos Sabbato jejunantes , sed sua contenti consuetudine mirarentur , Reginam assistere Christo in vestitu deaurato circumdatam varietate, nec certis regulis conarentur addici , de quo nullam habent tam novi quàm veteris Testamenti autho-

authoritatem. Transeamus jam ad illud, quod de Quadragesima Paschali conantur redarguere dicentes, quod non jejunemus sicut illi octo hebdomadas ante Pascha à carnium, & septem hebdomadibus à casei & ovorum esu more suo non cessemus. Sic ista dicentes hanc illorum consuetudinem omnes Orientales & Occidentales præter Romanos Ecclesiæ observent. - Proferant veteris vel novi Testamenti præcepta vel authoritatem, qua defendant suam consuetudinem; quod cum facere nequeunt, doceat eos saltem consuetudo Ecclesiarum varia jejunandi, quod non ista fiat observantia de præceptione quacunque divina, cujus necessitate jejunantes coërceantur, sed maneat in uniuscujusque proposito seu voluntatis arbitrio, ut cum gaudio sancti Spiritûs offerat DEO, quod sibi rectum possibileque videtur, & non necessarium sed voluntarium fiat bonum nostrum, nec tamen ut hoc in uniuscujusque sit singulariter electione. Verum servanda est in singulis Ecclesiis majorum authoritas & consuetudo quatenus singuli custodiant, quod unaquæque Ecclesia à suis accipit fundatoribus. - Evangelica docemur authoritate, quadraginta diebus jejunium continuare. - Cum ergo fere omnes hunc numerum celebrare contendant, nec tamen in hebdomodarum numero conveniant, dierum hoc facit vicissitudo. Quidam Dominica tantum prandent; alii nec Sabbato nec Dominica jejunant, reperiuntur nonnulli quinta Sabbati jejunium solvere. Inde fit, ut quadragenarium implere

plere volentes (alii septem, alii octo, alii novem hebdomodas jejurent) sed unicuique licitum sit Ecclesiæ suorum majorum sequi consuetudinem.

9. *S. Irenæus* Lugdunensis, qui vixit sæculo 2. testatur suo tempore adhuc dubitatum fuisse de lege jejunii quoad modum; in Epistola enim ad Victorem Papam nomine totius Gallicanæ Ecclesiæ scripta dicit. *Non de Paschatis die solum, sed etiam de jejunii ratione & modo est constituta ista controversia. Quidam enim unum diem (nempe Passionis) se jejunare oportere, alii duos, non pauci plures, multi existimant quadraginta.*

10. *Concilium in Trullo* Canone 55. dicit: quoniam intelleximus in Romanorum civitatibus in sanctis quadragesimæ Jejuniis in ejus Sabbatis jejunari præter Ecclesiasticam traditam observationem S. Synodo visum est, ut in Romanorum quoque Ecclesia inconcussæ vires habeat Canon qui dicit: Si quis Clericus inventus fuerit in sancto die Dominico vel Sabbato jejunare præter unum & solum (*in Vigilia Paschæ*) deponatur; si autem Laicus, segregetur. Synodus hæc non est quidem legitima, repræsentat tamen variationem illorum temporum quoad jejunia, adeoque ad finem sæculi septimi; ex quo colligitur, jejunium Sabbatinum si post tempora S. Augustini à Leone Magno aut alio Pontifice ad evitandas contro-
ver-

versias fuit diffimulatum , denuo sæculo septimo resumptum , ac post iteratam inobservantiam à Gregorio VII. in Synodo Romana Canone 7. ad solam abstinentiam à carnibus limitatam esse.

11. *S. Petrus Alexandrinus*, qui passus est anno 316. in prima sua Synodo Canone 15. dicit : Non reprehendet nos quispiam quartam & sextam feriam observantes , in quibus nobis jejunare secundum traditionem cum ratione præceptum est. Quartam quidem propter initum à Judæis consilium de prodicione Domini ; sextam autem , quod ipse pro nobis passus sit. Hoc idem jejunium præcipitur sub excommunicatione etiam Laicis Canone Apostolorum 68. Si quis Episcopus vel Presbyter vel Diaconus vel Lector vel Cantor sanctam Paschæ quadragesimam non jejunat , vel quartam diem , vel parasceven , præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediat , deponatur ; si sit autem Laicus , segregetur. Hæc tamen tam stricta obligatio jejunandi feria 4. & 6. usque ad nonam , desiit tandem in Ecclesia , & transiit in solam abstinentiam à carne. Isidorus l. 1. offic. c. 42. dicit : Omnis feria sexta à quibusdam jejunatur , & Nicolaus I. ad Bulgaros scribit : In sexta feria à carniū esu cessandum & jejuniis est incumbendum. Quarta feria , si quis vult , poterit carnes comedere. Si itaque jejunium à primis Patribus Ecclesiæ institutum potuit commutari in abstinentiam à carnibus , cur non possit sexagenariis & Agricolis commutari

tari ipsa consuetudine in abstinentiam solam à carnibus.

12. *S. Hyeronimus* supra n. 1. relatus adversus Jovinianum c. 19. Quomodo de virginibus Apostolus dicit, se non habere præceptum, & tamen dat consilium, ita & in Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex gentibus constituebatur Ecclesia, leviora nuper credentibus dat præcepta, ne territi ferre non possent. Denique & Apostoli & Seniores de Jerosolimis litteras mittunt, ut non amplius imponatur oneris his, qui de gentibus crediderunt, nisi ut abstineant se ab idololatria & fornicatione & à sanguine & à suffocato; & tanquam parvulis lac potum dant, non solidum cibum. Nec præcipiunt de continentia, nec de virginitate significant, nec ad Jejunia provocant. Si itaque primis Christianis non fuit determinatus modus certus jejunii, non exigitur necessario ad bonum Ecclesiæ tanquam punctum disciplinæ adeo essentiale, ut ejus vel sola moderatio particularis respectiva alicujus generis personarum *sine periculo salutis æternæ* per consensum legalem purgari non possit.

13. *Isidorus* l. 1. de Offic. C. 43. Illa quæ toto orbe terrarum servantur, vel ab ipsis Apostolis, vel ab authoritate principali Conciliorum instituta intelliguntur. Alia verò quæ variè per diversa loca observantur, sicut est, quod aliqui jejunant Sabbato, alii non totum hoc genus rerum, ut quibuscunque placuit Sacerdotibus Eccle-

clesiæ vel Religionis cui præerant, instituerunt. Nec disciplina in his melior est gravi prudentiæ que Christiano, nisi ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, indifferenter sequendum, & propter eorum, inter quos vivitur societatem servandum est, ne per diversitatem observationum schismata generentur.

Plura de varitatione in materia Jejunii legi possunt in P. Christiano Lupo Tom. 1. dissert. Proëm. in Canonem 15. Petri Alexandrini, & Tom. 3. ad Canonem Trull. 55. & Tom. 6. ad Decretum 5. Gregorii VII. & ad Canonem 8. Concilii Romani 5. Item in Launoio *de Delectu ciborum in jejuniis Christianorum*, quamvis hic author non sit felix in citandis idoneis ad scopum textibus v. g. Epiphanii, Theodoret.

Ex omnibus autem adductis testimoniis colligo tria. 1. Legem jejunii *quoad modum* pertinere ad disciplinam variabilem pro diversitate locorum & temporum. 2. Majores jam in Ecclesia præcessisse variationes, quàm foret ea Sexagenariorum à stricto jejunio ad solam abstinentiam à carnibus reductio, v. g. abrogatio jejunii feria quarta & sexta, & in abstinentiam solam die veneris & Sabbati commutatio. 3. In hac materia tutam esse regulam, Superiorum auctoritate approbatam consuetudinem eorum, quibuscum vivitur. Cum itaque ostenderim, in
Ger-

Germania invaluisse sententiam eximentium Sexagenarios à lege jejunii, & inter Menda Pontasiana in libro *accommodato pro usu Germaniæ* reponenda fuerint etiam variantia quoad disciplinam, rectè etiam ea historica observatio de sensu Germaniæ circa obligationem Sexagenariorum reposita fuit inter Menda Pontasii.

Idem responsum applicari poterit ad Animadversionem Proëmiatoris veneti secundam, ubi de obligatione Agricolarum ad legem jejunii obiicit auctoritatem P. Antoine & Sylvii, *falsa est ergo*, inquit, *Germaniæ consuetudo, quæ obiicitur, quam minimè ignoraret P. Antoine.* Respondeo paucis; P. Antoine nec vixit nec scripsit in Germania. Non ille ipse Author, ut Proëmiator somniat, suam Theologiam Moralem *edidit* Ingolstadii, sed me authore actum est, ut recuderetur à Bibliopola Ingolstadiensi. Sylvius Duacensis vixit in Belgio Gallcio ante centum annos. Horum duorum Scriptorum non potest esse idoneum testimonium de modernis Germaniæ moribus. Simillimum est dum circa obligationem artificum divitum ad jejuni-um citat Alensem, D. Thomam, & D. Antonium; neque enim hi testari possunt, hoc tempore non vigere aliam disciplinam in Germania, quod unice pertinet ad quæstionem facti controversam, & ad variantia disciplinæ capita, quæ notare constitueram circa mores hodiernos Galliæ & Germaniæ.

Ob-

OBSERVATIO II.

Proemiator Venetus malè negat,
 nullo unquam casu à Confessariis absolvi
 posse consuetudinarios existentes in occasione
 proxima, si parati sint adhibere efficacia
 remedia, ex quibus occasio proxima
 fiat remota.

DOcui, in casu particulari, de quo ibi erat
 quæstio Titulô *Absolutio*. Casu 16. eô vi-
 delicet, quando herus non potest statim
 domo ejicere ancillam cognatam sine publica
 sui & ancillæ infamia, absolvi posse in Paschate
 poenitentem, si promittat, se adhibiturum effi-
 cacia remedia à Confessario præscripta, ex qui-
 bus occasio proxima fiat remota, ac insuper se-
 riò prima vice promittat, se concubinam illam
 brevî domo ejecturam. En ipsa verba, quæ
 præfato Casu in Notis apposui: *Si tamen Con-
 fessario incidat aliquod medium, ex cujus applica-
 tione occasio proxima transeat in remotam, & quo
 stante poenitens creditur aliquantulo tempore absti-
 nere à peccato, poterit exiguo illo tempore relin-
 qui in occasione non amplius proxima.* In Casu 17.
 immediate subsequente, quo filiaë esistenti in
 patria potestate ac habenti pravam consuetudi-

nem cum famulo Pontasius præscripsit efficacia remedia, ex quibus occasio proxima fieret remota addidi; eam sub promisso obediendi Confessario absolvi posse *prima vel altera vice; non tamen, si hæc media vel non servantur, vel non proficiant, quo casu absolutio differenda est.*

Proëmiator Venetus, qui videtur non legisse has meas in ipso *Dictionary Pontasiano* Notas, sed sola inspexisse *Pontasiana Menda*, ea sic intellexerat, quasi docerem, Confessarium absolute, nullaque facta distinctione absolvere debere existentem in occasione proxima, dummodo illi præscribantur media, ex quibus occasio proxima fieri possit remota. Ad confutandam proin hanc laxitatem totus incumbit. Errorem facti facile condono; condoleo solum, quod pugnando in aërem tot bonas incasso sudore collocaverit horas. Quis enim non indignetur Confessario, universim sine omni distinctione absolventi constitutos in occasione proxima præcisè sub spe timida remediorum, ex quorum applicatione occasio proxima fiat remota. Non hæc est Theologorum animi moderati ac sani sententia. Fugiendam docemus ac penitus abjiciendam occasionem proximam, quando sine gravi bonorum, famæ aut fortunæ jactura vitari potest; nec exitum committendum remediorum incertorum alex. At verò, ubi occasio vitari non potest sine honoris, aut bonorum gravissima jactura, ea moderatione intrepida utimur, ut si poenitens prima vice spondeat seriò applicationem remediorum de se efficacium, ut occasio

sio proxima transeat in remotam, absolutionis beneficium non denegemus. Exemplum præbet La Croix l. 5. n. 259. de Chyrurgo, causa medendi tangente aliena pudenda; docetque id licere iis in circumstantiis, quibus potest periculum de se proximum facere remotum. Hæc, inquam, est praxis moderatæ Theologiæ: hæc erat & mea. At verò dum Proëmiator Venetus declinare videtur in extremum oppositum, jubetque universim sine ulla distinctione, sine ulla mora, quaecunque sequatur scandalum aut damnum, deferere occasionem proximam non expectato remediorum efficacium eventu, ex quorum applicatione occasio proxima transitum spondet in remotam, sic recedit à via media, & praxi meliore-Ecclesiæ.

Si Germaniæ Theologi, inquit, docent non cogendum Dominum ad ejiciendam præfatam (in posito nempe Casu 16. ubi ex repentina ejectione sequeretur jactura famæ utriusque complicitis) famulam, aliquot annorum complicem, sed suggerenda prius esse remedia, quibus isthæc occasio proxima evadat remota, si, inquit, id docent, doctrinam ab Ecclesia, à Patribus, à Theologis cujusque nationis improbatam docent. Nam Alexander VII. damnavit propositionem, quæ est 41. *Non est obligandus concubinaris ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinari vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis agere ageret vitam, & alia epulæ tædio magna concubinarium*

afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur. Innocentius XI. itidem has damnavit. 61. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest & non vult dimittere, quin immo directè & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.* 62. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* Nullum reperire Concilium licet, nullum Catechismum, nullam Synodum sive Provinciale sive diœcesanam, in quibus alia præscribantur remedia, præter fugam, præter separationem, ubi agitur de occasione maris cum fœmina. Nullibi reperitur, quod Confessarius debeat prius præscribere remedia, quibus occasio proxima sita in contubernio maris cum fœmina remota fiat; sed omnes obligant confessarium ad retinendam absolutionem, donec complices separentur. Hucusque Proœmiator Venerabilis.

Respondeo 1. falsum esse, quòd Patres & Theologi omnium nationum jubeant in posito casu ancillam præfatam statim in continenti sine ulla mora ejici, etiamsi sequatur jactura famæ in utroque complice.

Respondeo. 2. Ex opposito potius esse Patrum & Theologorum cujusque nationis sententiam, in tali casu pœnitentem absolvendum esse sub promissione applicandi remedia efficacia, ex quibus occasio proxima transeat in remotam, & oblata prima opportunitate ejiciendi ancillam.

Re.

Respondeo 3. Propositiones damnatas loqui de casu, in quo occasio proxima retinetur tantum ex motivo oblectationis, aut alterius utilitatis cujuscunque non necessariae ad conservationem famæ, statûs, aut vitæ. Non itaque serviunt ad propositum in casu, quo ex festinata ejectione sequeretur jactura famæ in utroque complice.

Respondeo. 4. A nullo Concilio, aut Synodo, ubi præcipitur separatio complicum, præcipi separationem repentinam, si ex tali separatione sequatur gravissima jactura in bonis famæ aut fortunæ, & dilatio separationis non sit diuturna, & interea exiguo illo dilationis tempore adhibeantur ea remedia, ex quibus occasio proxima transeat in remotam.

Respondeo. 5. Controversiam hanc de impertienda aut differenda in hujusmodi casu absolute non pertinere ad materiam juris naturalis aut divini, sed ad disciplinam Ecclesiæ variabilem pro diversitate locorum & temporum.

Singulas Responsiones, præsertim ultimam, quæ est maximi momenti, sequentibus argumentis demonstro.

1. Patres & Concilia absolverunt constitutos in proxima occasione peccandi, quando occasio moraliter vitari non poterat. Ad hoc pro-

bandum, suppono, duplicem antiquitus fuisse absolutionem; unam *Sacramentalem*, quæ à presbyteris dabatur pœniti, quando recipiebatur in ordinem pœnitentium; alteram *Indulgentialem*, quæ dabatur ab Episcopis in Cœna Domini, quando pœnites finito jam pœnitentiæ constitutæ tempore recipiebantur ad S. Communionem, & absolvebantur à reatu pœnæ. Hanc distinctionem probavi de *Origine Indulgentiarum* dissert. prælim. §. 2. & in Supplemento. quæst. 4. Idem confirmatur ex eo, quod parochi suos pœnites cum testimonialibus miserint ad Episcopum pro Absolutione in Cœna Domini impetranda, prout P. Lupus Tom. 4. Dissert. 2. Prælim. Cap. 8. pluribus exemplis ostendit; ex hoc enim colligitur quod pœnitentium confessiones iam prius exceperint.

Hoc ergo supposito ostendo plurimos in ordinem pœnitentium receptos fuisse, non obstante quod versati fuerint in occasione peccandi proxima moraliter tamen inevitabili. Sic

I. *S. Cyprianus* non tantum ad pœnitentiam, sed etiam ad communionem sacram recepit in persecutione lapsos, non obstante quod persecutio etiamnum desæviret; non obligavit eos, ut fugerent in solitudines, aut terras remotas, prout timidiores fecerant, sed obarmatos gratiâ S. Communionis permisit proprio dictamini, quo judicabant se tentationem superaturos. In Epistola 54. sic habet: *Statueramus, ut qui in persecutionis infestatione supplantati ab ad-*
ver-

versario & lapsi fuissent, & sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu pœnitentiam plenam, & si periculum infirmitatis urgeret, pacem (id est, S. Communionem, & absolutionem indulgentialem) subiecta mortis acciperent... Sed cum videamus Diem alterius infestationis appropinquare cœpisse, & crebris ostensionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hostis indicit, armari & parati simus, & omnes omnino milites, qui arma desiderant, & prœlium flagitant, intra castra Domini colligamus, censuimus eis, qui de Ecclesia non recesserunt, & pœnitentiam agere à primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, & eos ad prœlium, quod imminet, armari, & (adhortationibus) instrui oportere. Obtemperandum est namque Ostensionibus (id est, Revelationibus) ut exercitus Domini ad certamen militiæ cœlestis armetur. Merito enim trahebatur dolentium pœnitentia tempore longiore (per prius decretum) quamdiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu pœnitentium lachrimas pateretur. At verò nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, ut quos excitamus & hortamur ad prœlium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus; & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento dominicæ saturitatis armemus. Interesse debet inter eos, qui apostataverunt, & inter eos, qui ab Ecclesiæ limine non recedentes & implorantes jugiter divina solatia nunc se ad pugnam paratos esse, & pugnare fortiter profitentur. Hoc in tempore

pacem non delitiis sed armis damus ; pacem non ad
 quietem , sed ad aciem damus. Si secundum quod
 eos audimus , & optamus , & credimus , fortiter
 steterint , & adversarium nobiscum in congressione
 prostraverint , non pœnitet pacem concessisse. - Si
 autem , quod Dominus avertat , aliquis lapsorum
 fefellerit , ut pacem subdole petat , & impendentis
 praelii tempore communicationem non dimicaturus
 accipiat , seipsum fallit , & decipit , qui aliud corde
 occultat , & aliud voce pronuntiat. Obesse autem
 mali bonis non debent , sed magis mali à bonis ad-
 juvari. Nec ideo martyrium facturis pax neganda
 est , quia sunt quidam negaturi , cum propter hoc
 pax danda sit omnibus militaturis , ne per ignoran-
 tiam nostram ille incipiat præteriri , qui habet in
 praelio coronari. Nec quisquam dicat , qui marty-
 rium tollit , sanguine suo baptizatur ; nec pax illi
 ab Episcopo necessaria est. - Primo idoneus esse non
 potest ad martyrium , qui ab Ecclesia non armatur
 ad praelium , & mens deficit , quam non recepta
 Eucharistia erigit & accendit. Tum deinde , si re-
 lictis omnibus rebus suis fugerit , & in latebris at-
 que in solitudine constitutus in latrones forte incur-
 rerit , aut in febribus & in languore decesserit , non-
 ne nobis imputabitur , quod tam bonus miles , qui
 omnia sua reliquit , & contempta domo & parenti-
 bus ac liberis sequi dominum suum maluit , sine pace
 & communicatione decedit ? - Igitur placuit nobis ,
 sancto Spiritu suggerente , & Domino per visiones
 multas & manifestas admonente , quia hostis nobis
 imminere ostenditur , lapsis pacem dare , immo pu-
 gnaturis arma suggerere. Quod si de Collegis ali-
 quis

*quis extiterit , qui urgente certamine pacem fratribus & sororibus non putat dandam , reddet ille rationem in die judicii Domino vel importuna censura sua , vel inhumana duritia sua. Hucusque D. Cypriani Epistola , quæ est verissima Disciplinæ moderatioris idea ; si enim persecutori substituat diabolus tentationibus impugnans , & persecutioni omnium gravissimæ occasio proxima moraliter inevitabilis , videbitur , optimum posse institui parallelum. Illud verò inprimis notandum est in hac Epistola , quòd licet D. Cyprianus in fine Epistolæ ex revelatione addat , persecutionem imminentem fore multo gravio-
rem & acriorem , lapsos tamen non adhortetur ad fugiendum hoc relapsus periculum , sed ad pugnam ; & quod ad objectionem illam , lapsis , si martyrio afficerentur , pacem non fore necessariam , non respondeat , eos nondum esse absolutos à peccato , sed iis tantum deesse tutelam ex Eucharistia , & opem ex admonitionibus ; quod ipsum confirmat sententiam nostram , receptos ad pœnitentiam jam fuisse sacramentaliter absolutos , habetur similis absolutionis formula in libello de pœnitentia Joannis Monachi , dicti Discipuli S. Basilii , his verbis : Data absolutione cum pœnitente sedeat Confessarius , eumque hilari voce interroget , qualem pœnitentiam subire velit. Deinde - dicat quacumque declarasti humilitati meæ , Deus tibi dimittat per me peccatorem in hoc saculo & in futuro , & te indemnatum ad tremendum tribunal sistat. De peccatis autem confessis ne sis sollicitus. Vade in pace.*

2. SS. Canones Pœnitentiales admittunt ad pœnitentiam, adeoque ad absolutionem sacramentalem varios pœnitentes constitutos in occasione proxima moraliter inevitabili. Sic Basilii Canone 75. 76. 79. ad pœnitentiam recipit eos, qui peccaverunt cum propria sorore, aut cum nuru, aut cum noverca. Non exigit ab iis, ut ab occasione separentur, utpote moraliter inevitabili, sed ut à peccato desistant. *Qui cum propria, inquit, sorore pollutus est, non permittatur ad domum orationis accedere, donec à nefaria actione desistat.* Nempe, ut Canone. 3 occasione Diaconi fornicantis dixerat: *in summa verior est medicina recessus à peccato. Quare qui propter carnis voluptatem gratiam vilipendit, per carnis afflictionem & omnis generis servitutem, quæ ad temperantiam ducit à voluptatibus desiciens, à quibus fuit expugnatus, perfectam suæ curationis demonstrationem efficiet.*

Nyssen Canone. 5. recipit ad pœnitentiam, qui peccaverunt initu animalium aut rabie in masculos. An talibus omnis occasio cum animalibus prohibenda, aut absolutio deneganda? *Consilium Illiberitanum* Canone 33 dicit: Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus positis in ministerio, abstinere se à conjugibus suis; quicumque verò fecerit, ab honore Clericatus exterminetur. Non tamen separatæ eorum uxores fuerunt etiam quoad domicilium, etiamsi frequens intercesserit peccatum in nonnullis statum suum non observan-

yantibus. *Concilium Ancyranum* Can. 16. in ordinem pœnitentium recipit, qui cum pecoribus aut propinquo sanguine mixti sunt.

Joannes Jejunator in suo Pœnitentiali designat pœnitentiam pro iis, qui commiserunt incestum cum sorore, aut cum filii uxore, aut cum susceptrice, aut cum noverca, aut cum propria matre, aut cum filia. Gregorius III. Canone 21. determinat pœnitentiam pueris, qui se invicem sodomitico flagitio contaminarunt. Beda in Pœnitentiali loquitur Cap. 2. de puella, & juvene ob fornicationem servitio seu mancipatui addictis; item de hero peccante cum sua ancilla, mancipata videlicet; & de mancipata peccante cum suo domino. Item de adolescente peccante cum sorore, aut matre. Item de sodomitis consuetudinariis, etiam monachis aut sanctimonialibus. Item de peccante cum pecude, de matre imitante fornicationem cum filio parvulo; de pueris se invicem manu inquinantibus, aut inter femora; de conjugatis utentibus matrimonio tempore quadragesimæ, die Dominico, feria quarta & sexta, aut tempore quo in pœnitentiam injuncta fuerat, abstinencia ab usu matrimonii, prout tunc moris erat, & hoc ipso Capitulo quibusdam conjugatis injungitur. An verosimile est in omnibus his peccatis utut diu frequentatis fuisse injunctam separationem à complice, aut occasione proxima, quando erat moraliter impossibilis? aut quando ea separatio fieri non poterat, fuisse dilatam absolutionem?

Nullum planè apparet hujus aut separationis, aut dilationis vestigium, sicut tamen habetur in aliis casibus, v.g. dum SS. Canones prohibent absolvi publicè incæstuosos conjuges, raptores sponsæ, nuptos duabus uxeribus, occupatos negotiis aut officiis, quæ sine peccato exerceri non possunt, pantomimos, aurigas in ludis prohibitis &c. In his enim & similibus casibus sacri Canones expressè cavent, ne his pœnitentibus reconciliatio fiat, nisi suas nuptas, aut officia dimiserint. Nunquam autem in ullo Canone sub conditione dimittendæ occasionis proximæ moraliter inevitabilis ponitur absolutio, præsertim quoad peccata occulta, & confessionem secretam.

Confirmatur ex ingenti sollicitudine, quam semper antiqua Ecclesia habuit ad contegendam secretam Confessionem pœnitentium circa peccata occulta, de quibus non agebatur pœnitentia publica, ut suppono ex actis Ecclesiasticis. Semper enim Ecclesia observavit exactè documentum Evangelicum de correptione secreta juxta Interpretationem S. Augustini Serm. 15. de Verbis Domini; ubi dicit: *Si peccatum in secreto est, in secreto corripe; si peccatum publicum est, & apertum, publicè corripe.* De illa tenacitate secreti circa peccata occulta documentum celebre præbet tumultus populi Constantinopolitani ob additionem adulteræ occultæ ad pœnitentiam publicam, & exinde subsecutum insolens factum Nestarii. De eadem testatur Chrysostomus

mus, successor Nectarii, dum protestatur, se poenitentes non adducere in theatrum publicum, & Basilus dum monet, poenitentiam non esse publicandam. Huic autem secreto malè consultum foret, si semper absque omni mora & expectatione opportunitatis dimittenda foret occasio proxima moraliter inevitabilis. Basilus in Epistola ad Amphilochem Can. 34. sic habet: *Adulteratas mulieres & confitentes vel quomodo-
cunque convictas publicare quidem patres nostri pro-
hibuerunt, ne convictis mortis causam præbeamus;
eas autem stare sine communione jusserunt, donec
impleretur tempus poenitentiae.* Bassamon in hunc Canonem observat, ex publicatione adulterii sequi potuisse uxoricidium, aut aliud grave scandalum inter conjuges, quæ Patres evitari volebant. Huc pertinet illa cautela antiquæ Ecclesiæ eximentis Clericos à publica poenitentia etiam tunc, quando convicti erant de crimine; idque unice ad salvandum honorem statûs Clericalis. Si ergo motivum tuendæ reverentiæ erga statum Clericalem sufficiebat Patribus ad dispensandum generaliter à legibus poenitentiae publicæ, non minorem habuerint curam ad contegenda peccata Clericorum occulta, si aliud supererat remedium, ad occasiones proximas transmutandum in remotas. Erant enim tunc temporis occasiones frequentes in Clericis, eo quod domi habere potuerint uxores, à quibus debebant abstinere, aut viduas, aut virgines in pietate educandas, ut ostendit Francolinus l. 2. de Poenit. c. 18. numero 6. 7. 8. De his S. Leo Epist. 92. ad Rusticum

cum c. 2. scribit: *Alienum est à consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Prebyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit. Unde huiusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei privata est expetendo secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit ei in fructuosa.* Idem repetitur à Zacharia Papa in Responso ad Pipinum c. 14.

3. Extant in Actis Ecclesiasticis varia documenta, ex quibus verosimile deducitur argumentum, fideles non fuisse obligatos ad deserendam statim sine mora occasionem proximam moraliter inevitabilem. Sic. 1. Apostolus mulieri fidei prœcipit à viro infidei non discedere 1. Cor. 7. Quis autem dicat, talem uxorem obligari ad dimittendum virum infidelem, quamprimum ipsi gravis tentationis contra fidem occasio propinqua fuerit? 2. Multi Christiani militabant in exercitu Imperatorum gentilium, in quo plurimis quotidiana erat & propinqua peccandi contra fidem occasio. Convivia in honorem deorum, mos deferendi coronas convivales in iisdem conviviis, de quo Tertullianus de Corona militis; necessitas participandi de idolothitis; & jurandi per genium Imperatoris, & variæ aliæ cæremoniæ idololatriæ erant gravissimarum quotidie tentationum occasio. Nec tamen ejusmodi milites fuerunt obligati ad deserendam semel susceptam militiam. Idem periculum erat
in

in aulis Imperatorum gentilium, maximè persecutorum Ecclesiæ; nec tamen aulici Christiani obligati fuerunt ad deserendam aulam. Cæsarius Gregorii Nazianzeni frater non obstante gravissima dehortatione sui fratris permansit tamen diu in munere thesaurarii apud Julianum Apostatam. His omnibus licuit confidere viribus gratiæ, & præparationi sui animi in gravissimis amittendæ salutis periculis, dum vitari non poterant sine difficillima mutatione statûs.

4. Theologi Morales, qui formarunt communem sensum & praxin Ecclesiæ, non obligarunt ad deserendam sine mora occasionem proximam moraliter inevitabilem. Cajetanus Tit. Periculum peccandi, dicit: Periculo peccandi se quis exponit eundo ad locum sive societatem, ubi est periculum peccandi mortaliter propter aspectum, persuasiones, commoditates aut aliquid hujusmodi. Et hoc quidem si sine urgente necessitate fit, ad incautelæ peccatum spectat. Non est autem ex suo genere peccatum mortale, quia in suæ libertatis arbitrio restat peccare mortaliter etiam præsentibus talibus occasionibus, peccandi. Ex conditione vero personæ fragilis inensurare se tenetur, qui fragilitatis propriæ conscius dubitat de casu. Et, si experientia teste didicit se non subsistere in hujusmodi, sed statim, aut quasi statim cadere, nulla necessitate vincatur, ut illuc eat, aut ibi moretur. Si verò constantem se putat futurum, & necessitas eundi urget, peccatum non video. Non urgente

gente autem necessitate peccatum est incautelæ , ut dictum est , majus vel minus juxta conditiones singulares periculi undique pensatas.

Fumus, & ipse Ord. Præd. in sua Armilla, Tit. Periculum, dicit : Peccat mortaliter vādens ad locum sive cum societate sive non , ubi est periculum peccandi mortaliter, & timet peccare vel propter aspectum, vel persuasiones, vel commoditates vel hujusmodi. Non enim hoc ex suo genere peccatum mortale est, quia nunquam homo cogitur ad peccatum mortale, sed ex conditione personæ, quæ scit se fragilem, & dubitat se cadere, eò maximè, si per experientiam novit, se pro talibus cecidisse. Quia scriptum est : Si oculus tuus scandalizat te &c. Si verò constan-tem se credit, & necessitas illuc eundi urget, non peccat mortaliter.

Martinus Navarrus, qui Romæ scripsit & obiit, in suo Manuali Cap. 3. sic habet: Occasio propinqua, à qua pœnitens necessario debet abstinere, atque statuere, se nunquam ea usurum, ut à Confessario absolvi possit, est omnis illa & sola, qua credit vel debet credere, nunquam vel rarò se usurum ea sine peccato mortali, bene perpensis ejus circumstantiis. Ex hac definitione colligitur primò, quod Confessarius regulariter non debeat absolvere pœnitentem, qui non vult relinquere occasionem, quæ fere omnes qui sunt ei similes, facit

facit quasi semper peccare mortaliter. Quoniam Confessarius & pœnitens debent credere, quod id, quod efficit aliqua causa in uno subiecto, efficiet alia ei similis in alio subiecto simili. Dixi, regulariter; quia bene poterit, quando tales occurrunt circumstantiæ, quæ persuadent, quod nunquam aut raro peccabit propter eam, quamvis non abstineat ab ea. Et re multum ruminata, Spirituique sancto commendata, videtur, quod tunc possunt hoc credere Confessarius & Pœnitens, quando quatuor concurrunt. Primum, vera pœnitudo præteritorum. Secundum, verum propositum non peccandi, cum se invenerit in ea. Tertium, credulitas, quod Deo juvante non peccabit cum in ea se invenerit. Quartum, quod subsit aliqua rationabilis causa non se se separandi ab ea. Ad quod me movet primò, quod occurrit mihi casus, in quo duo, quorum matrimonium ob certum occultum impedimentum erat invalidum, post susceptos liberos quatuor annis simul cohabitarunt in eadem domo, expectantes dispensationem, separati tantum à thoro, continentes se à venereis non secus ac Frater & Soror. Deinde quod Papa Lucius Tertius in Cap. *Consultationi* de Frig. & Malefic. definit, posse duos matrimonio junctos vivere conjunctim ut frater & soror, licet non valeat eorum matrimoniū ob coeundi impotentiam. Cujus argumenti vim non tollet, qui responderit, quod ea impotentia eos à peccato præservabat; tum quia alter poterat esse potens; tum quod ex-

perientia constat, multa eaque turpissima esse peccata inter multos, qui tametsi non sint ad copulam apti, sunt tamen ad se polluendum, & fordidæ delectationi indulgendum. Et de iis loquitur præfatus Papa, si verba eius expendantur. Denique, quia non est opus credere, nunquam in posterum se mortaliter peccaturos. Per dictum Innocentii approbatum in C. Omnis de Pœnit. & Remiss. Secundo colligitur, quod recte faciunt Confessarii absolvendo multos adolescentes, qui versantur inter mulieres emendo, vendendo, laborando, & conversando absque cohabitatione illarum in eadem domo; licet non proponant perpetuò abstinere ab occasione peccandi, quam id illis præbet; quamvis sæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copula. Quia occasio hæc non est peccatum ex se mortiferum, neque huiusmodi ut fere semper faciat mortaliter peccare eos, qui ea utuntur.

Colligitur quinto, quod regulariter non possunt absolvi concubinariî quantumvis occulti, quia Confessarius vel Pœnitens debet credere, quod nunquam aut raro, si simul vivant, omittent peccare mortaliter, voluntate, verbis, vel opere. Dixi, regulariter, quia recte poterunt absolvi concurrentibus quatuor prædictis, quæ sufficiunt & sunt necessaria, ut Confessarius & Pœnitens credant, nunquam aut raro futurum relapsum.

Sextò colligitur, quod non potuit absolvi quædam concubina, nolens omittere occasionem & voluntatem vitandi suum concubinum ægrotantem, & tenendi aut porrigendi ei candelam in agone mortis, si sciebatur esse eius concubina, quia est occasio, quæ in se est peccatum ob scandalum, quod datur. Immo neque si nesciebatur, nisi concurrerent illa quatuor, quem concursum equidem non crederem intervenire; nisi illa conciperet propositum adhortandi eum saltem generatim & sincerè ad pœnitentiam peccatorum præteritorum, ut eorum memoria per præsentiam renovata sit potius theriaca quàm aconitum.

Septimò colligitur, quod Confessarius potest iustè absolvere illam hospitam, quæ hospites excipiens, quoties certum quendam excipit, habet rem occultè cum illo; modo statuat & polliceatur, nunquam in posterum se recepturam eum. Immo concurrentibus quatuor prædictis posset eam absolvere sine huiusmodi proposito & promissione, quando absque magno detrimento & scandalo non posset eum ab hospitio suo prohibere; modo proponeret ac promitteret, nunquam se solam cum eo solo in aliquo cubiculo separato versaturam; & dicturam, se præteriti ex animo pœnitere & iam confessam fuisse, proposuissèque, nunquam se amplius cum eo peccaturam.

Octavo colligitur, quod possunt absolvi sine separatione cognatæ, ancillæ, ac famulæ, quæ rem habuerunt cum suis consanguineis, dominis, vel heris, in quorum domo degunt concurrentibus quatuor prædictis, quorum quartum causa notabilis est, quod non possunt sine magno incommodo & detrimento separari. Est tamen quæstio notabilis, an possint absolvi prædictæ iterum absque separatione, si reciderint? - Si essem Confessarius, non absolverem eos, si viderem, quod vicibus præteritis nulla emendatio, neque inchoatio ejus extitisset; neque (eos absolverem) si circumstantiæ infirmitatis, pusillanimitatis & magna propensio ad peccandum, & diffidentia, quam ipsæ habent de poenitudine alterius partis, mihi persuaderent, quod nisi separarentur, nulla consequeretur emendatio. Et facilius negarem absolutionem famulæ, quam cognatæ. Et ante absolutionem (quam darem post promissionem separationis) præciperem eis, ut foris & Christiano animo dicerent personis, quibuscum degunt & peccant, negari sibi absolutionem, nisi separarentur, obsecraremque vehementer per DEUM, ut ineant rationem, qua honestè ab illis separarentur; alioqui se Confessario obedaturas; quo pacto absolverem eas, quia mihi viderentur satis quatuor prædicta concurrere. Et postea, quamvis non sequeretur separatio, si tamen consequeretur notabilis emendatio, eas iterum absolverem spe majoris correctionis futuræ, commendata re Christo Domino, & utendo prudentia & varia

ria circumspeditione, quæ ob varietatem circumstantiarum adhiberi debet, proposito ante oculos primùm remedio spirituali animarum, deinde etiam honoris & bonorum temporalium, quantum fieri possit; & nonnunquam uterer eo remedio novo, quod ponimus infra Cap. 16. n. 22. (nempe denuntiatione facienda per ipsam ancillam apud superiorem Ecclesiasticum, si ancilla videlicet violenter detineatur) Hucusque Navarrus noster, cui consentiunt plerique Theologi Morales probatiores, nisi quod occasionis propinquæ seu proximæ definitionem magis restringant, dicendo, occasionem proximam esse illam, in qua fere toties peccatur, ac non peccatur, v. g. si eundo vigesies in hanc domum fere decies peccatur graviter; ita enim eam definiunt P. Moya alioquin laxissimus, P. La Croix, P. Viva, & Caramuel, & Cardenas. Vivaldus, qui cum communia aliorum sequitur Navarrum. Tit. *Absolutio* occasionem propinquam ex Gregorio definit esse eam, in qua peccatum sine magna difficultate vitari non potest.

Nemo autem non videt, à Navarro eò allaborari, ut ex occasione proxima fiat remota, si separatio fieri non possit sine gravi scandalo aut detrimento. Quod si pœnitens prompto animo in se recipiat præscripta remedia, dicit unicè respiciendum, utrum Confessarius & pœnitens NB. *Credat, putet, judicet*, adhibitis his remediis secuturam emendationem. Quod

si prima vice pœnitens fidem frangat, non adhibendo media, aut his non obstantibus relabatur in eadem peccata, docet denegandam esse absolutionem, usque dum pœnitens actualiter separetur, aut actu remedia illa efficacia applicet. Hæc autem est ipsissima doctrina, quam in Notis ad Casus Pontasianos addidi.

Possent hîc adjungi multi variarum nationum Theologi, qui docent, prima aut altera vice absolvi posse existentes in occasione proxima non voluntaria ac moraliter inevitabili, ea videlicet, quæ sine gravi scandalo, jactura bonorum, aut infamia dimitti nequit, si pœnitens serio promittat observationem eorum remedium, ex quorum applicatione occasio proxima transeat in remotam, quæque Confessarium persuadeat, pœnitentem iis adhibitis non ita amplius peccaturum; sufficiunt tamen adducti ad intentum, nempe ut appareat, doctrinam controversam in Casu non esse à Patribus & Theologis quarumvis nationum improbatam, prout contendebat Proëmiator Venetus. Qui legere cupit plures hujus nostræ sententiæ auctores recentiores, legat quoslibet obvios, in plerisque enim idem reperiet. v. g. videatur la Croix. l. 5. n. 259. & l. 6. p. 2. n. 1831. P. Viva in Propositiones damnatas propos. 41. Alexandri VII. num. 4. Mathæuccius in eandem propositionem quæstione octava, P. Corazza. De pœnit. disp. 4. Cap. 1. dub. 8. num. 263. P. Sebastianus à S. Joachim in suo Collegio Salmanti

manticensi, edito Venetiis 1721. Tract. 26. de sexto præcepto Cap. 2. punct. 2. §. 2. n. 44. Sporer. Part. 3. Cap. 2. Sect. 4. §. 2. n. 316. & 327. & alii communiter. La Croix. l. cc. de Concubinario retinente domi Concubinam loquens ait : Si tamen nunc esset nova & certa spes ex prudentibus motivis, quod illam esset proximè ejecturus, aut quod talem occasionem per media sibi suggesta redditurus esset ex proxima remotam, adeoque facturus : ut hoc quod illi hætenus fuisset formale periculum, postea esset materiale tantum, posset illa vice absolvi : sed non esset hoc facile credendum.

Respondeo itaque ad Propositiones damnatas ; eas solum loqui de casu, in quo nulla urgens necessitas excusat, nec in promptu sunt media efficacia occasionem proximam commutandi in remotam. Si enim alterutra harum duarum conditionum deficiat, deneganda omnino est absolutio usque ad emendationem constantem, aut separationem. Hunc esse sensum patet ex authoribus, præsertim qui scripserunt in propositiones damnatas v. g. P. Viva & Mathæuccio supra relatis. Non itaque sufficit quaecunque lucrum aut damnum ad hoc, ut consuetudinarii possint relinqui in pristina occasione sub spe certa, illam convertendam ex occasione proxima in remotam, sed requiritur tanta necessitas, ut occasio censeatur esse moraliter inevitabilis. Talem autem necessitatem utique non constituit damnum v. g. centum

tum ducatorum respectu valde divitis, cujus annui redditus ascendunt ad aliquot ducatorum millia; neque incurrens tœdium, aut incommodum; qualem tamen constituit infamia incurrenda personæ aliàs honestæ, aut jactura congruæ sustentationis. Missâ proin objectione ex Propositionibus damnatis, utique ad nostrum Casum inidonea, transeo ad Responsionem ultimam, merito ac pondere suo primam.

Dico: Collatio aut dilatio absolutionis in posito Casu pertinet ad Disciplinam, variabilem pro diversitate locorum & temporum. Hæc responsio maximi est momenti, eo quod diversitatem practicam in hac materia non referat ad damnabilem rigorem aut laxitatem, sed ad diversas consuetudines, locorum prædominantes, quarum quælibet bona, ita tamen, ut quælibet simul habeat sua incommoda, sicque ponderando utrinque commoda & incommoda habeat se per modum excedentis & excessi. Ut Responsionem probem, sic discurre. Lege naturali aut divina nemo tenetur vitare occasionem proximam moraliter inevitabilem, si adsint remedia efficacia, quæ occasionem proximam transferant in remotam, fidemque faciant, peccatum stantibus iis cautelis non facile secuturum. Itaque ex parte pœnitentis sic constituti non datur per legem naturalem aut divinam obex gratiæ in Sacramento conferendæ; Consequenter unicè pertinet ad œconomiam seu Disciplinam Ecclesiæ, an juxta leges prudentiæ
salu-

salubrius sit pœnitenti in tali casu conferre, aut differre absolutionem? cumque appareat, collationē absolutionis reddere multos in executione remediorum negligentes; dilationem verò efficere multos de emendatione desperantes, aut omnino æternum intereuntes; manifestum est, utramque Disciplinam simpliciter esse bonam, & solam superesse posse quæstionem, quænam primitivo spiritui ac praxi Ecclesiæ, sensuique Patrum, Sanctorumque sit conformior? In hac ipsa autem quæstione defendo, praxin absolventium esse conformiorem menti Ecclesiæ, & luminibus superis Sanctorum Doctorum, Id ex hoc ostendo, quia primò Proëmiator Venetus ne unicum quidem poterit ex Conciliis, Patribus, & Actis Ecclesiasticis primitivæ Ecclesiæ proferre exemplum dilatæ unquam absolutionis sacramentalis circa peccata occulta respectu pœnitentis contriti, nullum ex lege naturali aut divina habentis obicem ad gratiam.

Secundò, sensus Patrum & Ecclesiæ in eo est, ut si dubium occurrat, quidnam sit salubrius pœnitenti & congruentius pro bono & sanctitate Ecclesiæ, propendendum sit in partem benigniorem. Tertio, quia in simili materia, in qua varia erat praxis Ecclesiæ circa collationem gratiæ, aut dilationem, Ecclesia tandem docta per experientiam, & pluribus illustrata Sanctorum luminibus declinavit in benigniorem. Has rationes stabilio sequentibus argumentis & textibus.

Propositio 1. Antiqua Ecclesia omnes ferio contritos sine dilatione saltem prima vice recepit in ordinem poenitentium, & ad gratiam per absolutionem Sacramentalem. Idque exemplo & intentioni ipsius DEI conforme est.

1. DEUS in veteri Testamento Davidi statim, ut doluit, culpam per Nathan dimisit: ille dixit: *Peccavi Domino*; & iste respondit: *Domine quoque transtulit peccatum tuum.* 1. Reg. 12.

2. Christus Peccatrici, quamprimum dilexit multum, condonavit. *Remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum.* Luc. 8. Eadem benignitate usus est erga adulteram & Zachæum, & Paraliticum, & Petrum; & in Parabola erga filium prodigum, œconomum debitorem, & oviculam perditam. In his omnibus exemplis nulla præcessit probatio prævia conversionis, ut bene Maximus observat: *Lachrimas Petri lego, satisfactionem* (seu præviam probationem per opera poenitentiae) *non lego.* S. Maximus Homil. de poenitentia Petri.

3. S. Ambrosius in Cap. 16. Lucæ de parabola filii prodigi loquens ait: Cavendum, ne nos ei reconciliationis faciamus moram, quam non fecit Pater. Facile reconciliatur, quando impensè rogatur. *Erat autem filius ejus senior in agro?* Congruus & locus, ut remittendis post poenitentiam (contritionem) debeamus favere peccatis, ne dum veniæ alterius invidemus,

demus, ipsi eam non mereamur à Domino. Quis enim tu es, qui Domino contradicas, ne cui velit, culpam relaxet, cum tu cui volueris, ignoscas? Quis tu es, qui invideas DEO? Et ideo notatur hic Frater usque adeo, ut de villa venire dicatur, hoc est, terrenis operibus occupatus, ignorans quæ sunt Spiritûs DEI.

4. *S. Augustinus* l. 2. de adulterinis coniugiis Cap. 16. Hic video, quid dici ab incontinentibus possit. Quod videlicet, qui dimittit adulteram, si alteram duxerit, quamdiu prior illa vivit, perpetuus adulter est, nec agit poenitentiam fructuosam, à flagitio non recedens. Nec si Catechumenus est, ad Baptismum admittitur, quoniam ab eo quod impedit, non mutatur; nec reconciliari poenitens potest in eadem nequitia perseverans. Si autem accusando adulteram occiderit, hoc peccatum, quoniam transactum est & in eo non permanetur, & si à Catechumeno factum est, Baptismate abluitur, & si à Baptizato, poenitentia & reconciliatione sanatur.

Idem de Verbis Domini. Serm. 11. Ad (Ecclesiam) qui accesserit corde non ficto, remissionem accipit peccatorum. Spiritus Sanctus in Ecclesia etiam isto tempore, quo veluti area cum palea trituratur, sic operatur, ut nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur.

Idem

Idem l. c. Serm. 43. C. 12. Suscitavit Christus mortuam in domo filiam Archisynagogi. In domo erat, elata nondum erat. Sic est homo, qui flagitium decrevit in corde: mortuus est, sed intus jacet. Si autem usque ad membrorum perpetrationem pervenerit, elatus est foras. Sed & juvenem filium viduæ suscitavit Dominus, quando extra portam civitatis mortuus efferebatur. Sic ergo audeo quid dicere. Decrevisti in corde tuo; si te revocaveris ab actu tuo, sanatus eris antequam perpetres. Si enim egeris in corde tuo poenitentiam, quia rem malam, & scelestam, & flagitiosam damnabilemque decreveras; ibi ubi mortuus jacebas intus, sic intus surrexisti. Si autem perfeceris, jam foras es elatus. Sed habes, qui tibi dicat: Juvenis tibi dico, surge. Etiam si perpetrasti, poeniteat te; de proximo redi; noli in sepulchrum venire. Sed & hic tertius mihi mortuus est, qui etiam perductus est ad sepulchrum; jam supra se habet consuetudinis pondus; moles eum terrena multum gravat: multum enim exercitatus est in flagitiis; consuetudine sua nimia prægravatur. Clamat Christus: Lazare prodi foras. Ad Christi enim norem resurgent & ipsi. Ita Aug. Hæc autem non tam resolute & generaliter vera essent, si ab ejusmodi poenitentibus reconciliatio primum expectanda fuisset post aliquod tempus probationis.

Idem

Idem Serm. 27. De utilitate pœnitentiæ in-
scripto c. 3. Restat pœnitentiæ tertium genus.
Est pœnitentia gravior atque luctuosior, in qua
propriè in Ecclesia vocantur pœnitentes, etiam
remoti à Sacramento Altaris participandi, ne
accipiendo indignè iudicium sibi manducent &
bibant. Illa verò pœnitentia luctuosa est, gra-
ve vulnus est, adulterium forte commissum est,
forte homicidium, forte aliquod sacrilegium.
Gravis res, grave vulnus, lethale, mortife-
rum, sed omnipotens Medicus. Jam post sug-
gestionem facti, & delectationem, & consen-
sionem, & perpetrationem quasi quatrduanus
mortuus putet. Sed nec ipsum Dominus mise-
ricordiæ deseruit, sed clamavit: Lazare, prodi
foras. Cessit voci misericordiæ moles sepul-
turæ, cessit mors vitæ, cessit infernus superno,
elevatus est Lazarus, processit de tumulo; &
ligatus erat, sicut sunt homines in confessione
peccati agentes pœnitentiam; jam processerunt
à morte; nam non confiterentur, nisi procede-
rent; ipsum confiteri ab occulto & à tenebroso
procedere est. Sed quid Dominus Ecclesiæ
suæ? Quæ solveritis, inquit, in terra, soluta
erunt & in cœlo. Proinde Lazaro procedente,
quia implevit Dominus misericordiæ suæ bo-
num perducendo ad confessionem mortuum la-
tentem, jam cætera implet Ecclesiæ ministeria;
solvite illum, & finite abire. In hoc Augusti-
ni textu cum ipsorum capitalium criminum
confessione conjungitur absolutio Sacramenta-
lis, ita ut ministeria Ecclesiæ circa pœnitentes
publi-

publicos fuerint continua expressio illius solutionis Sacramentalis, quæ facta est in receptione confitentis ad ordinem poenitentium; quamvis abire primum sinantur expleta poenitentia. Quod si receptio confitentis in ordinem poenitentium fuisset tantum spes aut promissio resuscitationis ad vitam primum in Articulo mortis conferendam, verum non esset, quod in ipsa confessione poenitens jam transierit de morte ad vitam.

Idem Serm. ad Conjugatos, 49. C. 3. Si deviaſtis à vinculo conjugali, sit in vobis dolor & humilitas poenitentiae. Apertius dico; si præter uxores vestras cum aliqua concubuiſtis, agite poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago; novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est; quæ solveritis in Terra, soluta erunt & in coelo. Ergo sine causa sunt claves datae Ecclesiae? Job dicit: si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea. (Job. 31.) & resistit mihi filius pestilentiae & erubescit genu figere sub Benedictione Dei. Quod non erubuit Imperator, (Theodosius) erubescit Curialis? Ex hoc textu iterum colligitur, quod confitentes, dum recepti sunt in ordinem poenitentium, genuflexi receperint benedictionem, seu absolutionem Sacramentalem; & verosimile est, dum Augustinus dicit, Ecclesiam orare pro tali poenitente, intelligi formulam absolutionis deprecatoriam.

Idem

Idem Serm. 106. In festo Apostolorum Petri & Pauli C. 11. conqueritur de immoderato quorundam zelo , qui Donatistam confitentem suum peccatum coram Episcopo noluerunt recipere in ordinem pœnitentium ob metum , ne ejus conversio sit sincera. Contristavit nos , inquit , quod quidam ex Donatistis veniens ad Ecclesiam peccatum rebaptizationis confitens , cum ad pœnitentiam ab Episcopo exhortaretur , reclamatum est á quibusdam fratribus & repulsus est. Dico charitati vestræ , torta sunt ex hoc viscera nostra. Fatemur vobis , non placet nobis talis diligentia. Scio , quia zelo Dei fecerunt & Ecclesiæ. - Hanc operam date , hoc prædicamus. Veniant , admittantur more solito , qui nunquam adhuc catechumeni fuerunt. Si autem jam Catholici fuerunt , & inventi sunt lubrici , & infirmi , veniant & ipsi admittendi ad pœnitentiam. Timetis , quod perfidi inventi sunt , ne Sanctum conculcent ? Ecce , & huic timori vestro consulitur ; in pœnitentiam admittuntur. Erunt in pœnitentia , quando voluerint reconciliari , nemine cogente. - Modo ergo admittamus infirmitatem , ut postea probemus voluntatem. Ex hoc textu apparet , omnes sine mora admissos esse ad pœnitentiam , seu absolutionem Sacramentalem , quamvis ad S. Communionem non fuerint admissi statim.

S. Nazianzenus. Oratione 39. in S. Lumina Novatianos , qui omnem pœnitentiam
Eccle-

Ecclesiasticam negabant, reprehendens ostendit se omnes recipere, qui verè contriti cum proposito satisfaciendi congrue comparent. Quintum inquit, locum Baptismus lachryarum tenet. Verum asperior est & laboriosior, quo quidem ille tingitur, qui per singulas noctes lectum suum lachrimis rigat, cui ipsæ quoque vitii cicatrices foetent, qui lūgens & contristatus ingreditur, &c. Ego verò, cum hominem me esse fatear, & animal mutabile, ac fluxæ naturæ, Baptismum hunc libenter amplector, & ejus donatorem adoro, eumque aliis tribuo; nam me quoque infirmitate circumdatum esse scio, illudque fore, ut qua mensura mensus fuero, eadem quoque mihi vicissim DEUS remetiat. Tu verò quid ais? Quam legem statuis, ò nove Pharisæ? Pœnitentiam non admittis? Luctibus locum negas? Lachrymas lachrimis non prosequeris? Utinam talem tibi judicem experiri non contingat. - In eodem vitio sunt Indulgentia omnino animadversionis expers, & condemnatio venia omni carens; illa omnes habenas laxans, hæc ob vehementiam strangu-lans- - JESUS Petrum suscepit. - Paulus erga Corinthium Charitatem firmavit. - At hæc minime post Baptismum, inquis. Quo argumento id confirmas? Aut rem ita se habere proba; aut si id nequis, ne condemnes. Quod si res dubia est, vincat humanitas & facilitas. At Novatus, inquis, persecutionis tempore lapsos non recepit? Quid dein? Si illi pœnitentia minime ducebantur, optimo jure eos repu-

repulit ; nam ne ipse quidem eos recipio , qui vel nullo modo , vel non satis se humiliant , aut vitio non dignè retribuant per novam vitæ ordinationem ; cumque eos recipio , convenientem ipsis locum assigno ; sin autem lachrimis confectos video , haudquaquam istud imitabor. Ex hoc textu duo notatu digna eliciuntur ; primum est , quod omnes monstrantes signa sinceræ contritionis in ordinem pœnitentium recipiat , adeoque absolvat. Secundò , quod in dubio , quænam fuerit prior pœnitentium disciplina , potiolem obtineat humanitas. Id quod & sequentibus Patrum textibus confirmatur. Sit ergo

Propositio 2. In dubio circa absolutionem Sacramentalem , an ea statim conferenda aut differenda , antiqua Ecclesia unice respexit ad utilitatem ipsorum pœnitentium & Ecclesiæ ; & si dubium erat , an collatio aut dilatio absolutionis foret utilior , ibat in partem benigniorem.

1. *Gregorius Nazianz* l. proxime cc. Si res dubia est , vincat humanitas & facilitas.

2. *S. Leo* in Epistola 89. ad Episcopos Provinciæ Viennensis Cap. 6. Nulli Christianorum facile communicatio denegetur , nec ad indignantis fiat arbitrium Sacerdotis , quod in magni reatus ultionem invitus , & dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis. Cognovimus enim pro commissis & levibus verbis quosdam à gratia

communione exclusos, & animam pro qua Christi sanguis effusus est, irrogatione tam sævi supplicii fauciatam & inermem quodammodo, exutamque omni munimine diabolicis incurribus, ut facile caperetur, objectam. Si ergo S. Leo circa peccata publica non vult quempiam facile excommunicari ab Altari, à fortiori id cavendum circa peccata occulta per denegationem absolutionis Sacramentalis, maxime cum ista simul trahat secum exclusionem à sacra communione.

Idem Epist. 92. ad Rusticum C. 17. Qui convivio solo gentilium & escis immolatitiis usi sunt, possunt jejuniis & manus impositione purgari, ut deinceps ab idolothytis abstinentes Sacramentorum Christi possint esse participes. Ibidem C. 7. loquens de his, qui ex metu, ne post absolutionem relabantur, pœnitentiam distulerunt petere, dicit: Diffimulatio hæc potest non de contemptu esse remedii, sed de metu gravius delinquendi. Unde pœnitentia, quæ dilata est, cum studiosius petita fuerit, non negetur, ut quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perveniat. In hoc textu S. Leo docet, statim recipiendum esse ad agendam pœnitentiam, seu, quod idem est, ad absolutionem Sacramentalem per impositionem manûs, qui longo tempore fuit in consuetudine peccati, & nunc prima vice venit ad agendam pœnitentiam. Ibidem C. 9. Negotiatori injulto tantum consulit, ut abstineat à nego-

negotiatione , utpote utilius pœniti ; non tamen obligat , quia talis obligatio non foret utilior bono Ecclesiæ , seu communitati. Qualitas , inquit , lucri negotiantem aut excusat , aut arguit ; quia est & honestus quæstus & turpis. Verumtamen pœniti utilius est etiam dispendia pati , quàm periculis negotiationis obstringi ; quia difficile est , interementis vendentisque commercium non intervenire peccatum.

Idem Epist. 91. C. 3. Si aliquis eorum , pro quibus Domino supplicamus , priusquam ad constituta remedia perveniat , temporalem vitam finierit , quod manens in corpore non recepit , consequi exutus carne non poterit ; cum Dominus , quod Sacerdotale ministerium implere non potuit , suæ justitiæ reservaverit , ita potestatem suam timere faciens , ut hic terror omnibus profit , & quod quibusdam tepidis ac negligentibus (serò pœnitentiam agentibus) accidit , nemo non metuat ; multum enim utile ac necessarium est , ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione finiatur. His autem qui in tempore necessitatis , & in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ , & mox reconciliationis implorant , nec satisfactio interdicenda est , nec reconciliatio deneganda , quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere , nec tempora definire , apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio. - In dispensandis itaque

Dei donis non debemus esse difficiles , nec accusantium se lachrimas gemitusque negligere. In hoc S. Leonis textu duo notanda ; primò , quod dicat sacerdotali supplicatione solvi delicta , cum tamen prius dixerit , pœnitentes actu subistere supplicationi sacerdotis ; adeoque pœnitentes in ipsa susceptione pœnitentiæ fuisse Sacramentaliter absolutos. Dum verò S. Leo dicit , in iis , si ante reconciliationem obierint , Sacerdotali ministerio impleri non potuisse , quod incæptum erat , intelligendum illud est , de reconciliatione Episcopali , & absolutione Indulgentiali post peractam pœnitentiam , quando pœnitentes admittebantur ad S. Communionem , prout fusius monstravi in Opere de Indulgentiis & ejus supplemento. Secundò , quod vera conversio statim sine mora suscipienda sit ad pœnitentiam seu absolutionem Sacramentalem à culpa.

Idem Epist. 102. Ad Presbyteros Ecclesiæ Alexandrinæ scribit : Si quos cujuslibet Ordinis Christianos impia hæreticorum conturbavere mendacia , ad satisfactionis remedia provocate , & in spiritu mansuetudinis cum benignitate corripite , quia sicut ait Apostolus : Dominus patienter agit propter vos , nolens aliquos perire , sed omnes ad pœnitentiam converti. Agendum ergo est , ne difficultas veniæ curationem faciat tardiore. Hic non solùm vult omnes sine mora recipi sed etiam provocari ad recipiendam pœnitentiam , seu absolutionem Sacramentalem.

3. S. Gregorius in Psalmum pœnitentialem;
Beati quorum remissa sunt iniquitates , ad illa ver-
ba : *Dixi, confitebor adversum me injustitiam me-*
am Domino , & tu remisisti impietatem peccati mei,
ait : dixi , id est , in corde meo statui. &c.
Attende , quanta sit Indulgentiæ vitalis veloci-
tas ; quanta misericordiæ Dei commendatio ,
ut confitentis desiderium comitetur venia , ante-
quam ad cruciatum perveniat pœnitentia , antè
remissio ad cor perveniat , quàm confessio in
vocem erumpat. Idem, postquam Hom. 17.
in Evang. dixerat : Ingressiuntur electi Sacerdo-
tum manibus expiati cœlestem patriam , & Sa-
cerdotes ipsi per vitam reprobam ad inferni
Supplicia festinant. Homilia 26. sic habet : Du-
rum est , ut qui nescit tenere moderamina vi-
tæ suæ , iudex vitæ fiat alienæ. - unde rectè
per Prophetam dicitur : Mortificabant animas ,
quæ non moriuntur , & vivificabant animas ,
quæ non vivunt. Causæ ergo pensandæ sunt ,
& tunc ligandi atque solvendi potestas exercen-
da. Videndum est , quæ culpa præcessit , aut
quæ sit pœnitentia secuta post culpam , ut quos
omnipotens Deus per gratiarum compunctionis
visitat , illos pastoris sententia absolvat. Tunc
enim vera est absolutio præsentis , cum æterni
sequitur arbitrium judicis. Quod bene quatri-
duani mortui illa resuscitatio significat , quæ vi-
delicet demonstrat , quia prius mortuum
Dominus vocavit & vivificavit , dicens : Lazare
veni foras ; & postmodum is qui vivus egressus
fuerat , à discipulis est solutus. - Ecce discipuli

jam viventem solvunt ; quem Magister resuscitaverat mortuum , si enim Discipuli Lazarum mortuum solverent , foetorem magis ostenderent , quàm virtutem. Ex qua consideratione intuendum est , quod illos nos debemus per pastorem auctoritatem solvere , quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare. Quæ nimirum vivificatio ante operationem reſtitutionis in ipsa jam cognoscitur confessione peccati. Unde & huic ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur : Revivisce, sed, Veni foras. Omnis quippe peccator , dum culpam suam intra conscientiam abscondit , introrsum latet , in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus venit foras , cum peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur : Veni foras ; ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur : Cur reatum tuum intra conscientiam abscondis ? foras jam per confessionem egredere , quia apud te interius per negationem latet. Veniat itaque foras mortuus , id est , culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras solvant discipuli , ut pastores Ecclesiæ ei poenam debeant amovere , quam meruit , qui non erubuit confiteri quod fecit. S. Gregorius hoc loco agit de Episcopis , qui per absolutionem Indulgentialem absolvunt à poena , quos DEUS in ipsa confessione peccati interveniente ministerio presbyteri absolverat jam à culpa ; & hoc volunt dicere illa verba : *Vivificatio ante operationem reſtitutionis* (id est , ante actualia opera poenitentiae) *Cognoscitur in ipsa Confessione peccati ,*

peccati, id est, in eo actu Sacramentali, quo confitens per impositionem manuum & formulam deprecatoriam reconciliatur Deo, & recipitur in ordinem poenitentium.

4. *S. Augustinus* Epist. 50. De correptione Donatistarum. Si ergo, inquiunt, oportet, ut nos extra Ecclesiam fuisse poeniteat, quomodo post poenitentiam apud vos Clerici manemus? Hoc non fieret, quoniam revera fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur. - Ut enim constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis poenitentiam Clericatum accipiat, aut in Clericatu maneat, non desperatione Indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ; alioquin contra claves datas Ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est; quæcunque solveritis. &c. - Non supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quò salus tutius muniretur, experti credo quorundam fictas poenitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum. Verùm in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. In hoc textu *S. Augustinus* ostendit, ob bonum commune plurimum aliquando poenitentem recipiendum, seu quod idem est, Sacramentaliter absolvendum esse,

non exigendo eas conditiones , quæ alioquin ad comprobendam ipsius sinceram pœnitentiam in bonum particulare ipsius pœnitentis, aut in bonum etiam Ecclesiæ aliquale deberent exigì.

In eadem Epistola dicit: Quosdam, quorum manifesta sunt crimina, à vestra severitate liberatos à societate tamen removemus altaris, ut pœnitendo placare possint, quem peccando contempserant. Nam nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi ut id quod mali fecerit, impunum esse non sinat. Quod si Deus scelestis vitam largiendo, etiam plerisque eorum, quos novit non acturos pœnitentiam, tamen exhibet patientiam; quanto magis nos in eos, qui correctionem promittunt, & utrum quod promittunt, faciant, incerti sumus, misericordes esse debemus, ut rigorem vestrum pro eis intercedendo flectamus, pro quibus & Dominum oramus. Intantum autem hominum aliquando iniquitas progreditur, ut etiam post actam pœnitentiam post Altaris reconciliationem vel similia vel graviora comitant, & tamen Deus super tales facit oriri solem suum; & quamvis eis in Ecclesia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos suæ patientiæ non obliviscitur. Ex hoc textu patet, quod tempore Augustini prima vice fuerint recepti ad pœnitentiam publicam, seu absolutionem etiam ii, de quorum emendatione dubitabatur.

Idem

Idem in eadem Epistola de misericordia Episcoporum, pro reis apud judicem intercedentium loquens, ait: Plurimum interest, quo animo quisque parcat; sicuti enim est aliquando misericordia puniens, ita & crudelitas parcens. Nam ut exempli gratia manifestum aliquid ponam, quis non crudelem verius dixerit eum, qui puero pepercerit volenti obstinatissimè de serpentibus ludere? Quis autem non misericordem, qui talia prohibens contemptorem verborum etiam verberibus emendaverit? Nec omnis, qui causa alienæ mortis est, reus est. - Quid si filius timens patris pia verbera præcipitio pereat? Quid si quis stuprum petat, & si non impetraverit, se se interimat? Num propter istas alienarum mortium causas aut sceleri consentiendum est, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordiæ cohibenda sunt? Hæc cum accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa ne accidant, rectè factorum reprimere voluntatem. Sic etiam cum intercedimus pro peccatore damnando, sequuntur aliquando quæ nolumus, sive in ipso, qui nostra intercessione liberatur, ut vel immanius impunita grassetur audacia, atque unus morti ereptus plurimos necet; vel ipso per beneficium nostrum in melius commutato alius malè vivendo pereat, sibi que hujus impunitate proposita talia vel graviora committat. Non, ut opinor, hæc mala imputanda sunt nobis, cum intercedimus vobis, sed potius illa bona, quæ cum id facimus, intuemur & volumus, id est, commen-

datio mansuetudinis ad conciliandam dilectionem verbo veritatis, & ut qui liberantur à temporali morte, sic vivant, ne æternam incurrant. Prodest ergo & severitas vestra, cujus ministerio quies adjuvatur & nostra : prodest & intercessio nostra, cujus ministerio severitas temperatur & vestra - Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate. Ita formidabitur ultio cognitoris, si nec intercessoris religio contemnatur, quia & plectendo & ignoscendo hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quod si tanta est perversitas & impietas, ut ei corrigenda nec disciplina possit prodesse nec venia, à bonis tamen intentione atque conscientia, quam Deus cernit, siue severitate siue lenitate non nisi officium dilectionis impletur. Hic textus S. Augustini, quamvis non agat de benignitate & severitate in Sacramento pœnitentiæ, ob paritatem tamen rationis optime servit ad intentum, ut rigidior sententia non absolventium ex spe remediorum fallibilium, & absolventium benigna non certent de erroris macula, sed in varietate disciplinæ de præeminentia charitatis.

Idem l. de fide & operibus C. 16. 17. 18. & 19. & 20. multis ostendit, omnes admitti ad baptismum, qui promittunt mutationem vitæ, etsi eam opere nondum demonstrarint, eosque, si se conforment alicui sententiæ probabili, non posse excludi à Sacramento. Sic habet : Non cogimur dicere scelestis, parricidis, homicidis, fornicatoribus &c. si tantummodo in Christum cre-

credatis, & Sacramentum baptismi ejus teneatis, etiamsi vitam pessimam non mutaveritis, salvi eritis. Unde nec illa nobis mulier Chananæa præscribit; cui Dominus non ait: O Canis, magna est fides tua; sed, O mulier, magna est fides tua: mutavit vocabulum, quia mutatum vidit affectum. Miror autem, si in ea laudaret fidem sine operibus, id est, fidem non talem, quæ per dilectionem jam possit operari. - C. 17. Quando tales ad Baptismum non admittimus, non ante tempus Zizania evellere conamur, sed nolumus Zizania seminare. - Qui autem sæculo saltem verbis renuntiant, etiamsi non factis renuntiant, veniunt quidem, & inter triticum seminantur; absit autem, ut intelligamus eos ad convivium adductos, qui se malos perseveraturos professi sunt. - Cum dispensator fidelis dicit adultero: Noli esse adulter, si vis baptizari, ille autem responderet, non obedio; ipse non vult pecuniam dominicam accipere; si autem se facturum profiteretur, nec faceret, nec postea quolibet modo corrigi posset, haberet in Ecclesia vitam malam non tamen institueret doctrinam malam - D. Cyprianus ad eosdem malos mores pertinere confirmat, jungere cum infidelibus vincula matrimonii, nihil aliud esse asserens, quam prostituere infidelibus membra Christi, quæ nostris temporibus non putantur esse peccata, quoniam revera in novo Testamento nihil inde præceptum est, & ideo aut licere creditum est, aut velut dubium derelictum est. Sicut etiam illud ambiguum est, utrum Herodes mortui duxerit, an vivi fratris

uxorem, & ideo non ita claret, quid Joannes ei non licere dicebat. De concubina quoque, si professæ fuerit nullum se alium cognituram, etiam si ab illo, cui subdita est, dimittatur, meritò dubitatur, utrum ad percipiendum baptismum non debeat admitti (eo quod maritum suum deserat, cujus erat concubina seu uxor sine jure successionis, ut S. Leo Epist. 92. explicat) Quisquis etiam uxorem in adulterio deprehensam dimiserit, & aliam duxerit, in ipsius divinis sententiis ita obscurum est, utrum adulter habeatur, ut quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur. Quamobrem quæ manifesta sunt impudiciæ crimina, omnimodo à baptismo prohibenda sunt; quæ autem dubia, omnimodo conandum est, ne fiant tales conjunctiones. Si autem factæ fuerint, nescio utrum ii, qui fecerint, ad baptismum similiter non debere videantur admitti. Sed in tribus millibus, inquiunt, quos uno die Apostoli baptizarunt, erant utique aliqui alienis uxoribus copulati. Quasi non similiter adversus eos dici possit, quod non inveniunt aliquem commemoratum, qui cum talis esset, baptizatus est. Ex hoc textu S. Augustini ob paritatem rationis infero: Sicut ad suscipiendum baptismum sufficiebat aliquando promissio dimittendæ iniquitatis, aut occasionis, ita aliquando sufficit ad absolutionem; & sicut non excludebantur à baptismo sequentes suam conscientiam ac dictamen in re dubia, ita excludendi non sunt ab absolutione, qui credunt, se non teneri jure naturali aut divino ad statim deserendam

dam occasionem moraliter inevitabilem, quam congruis remediis judicant transituram in remotam.

Idem de Adulterinis conjugiiis C. 26. dicit : Catechumenis in hujus vitæ ultimo constitutis, si morbo seu casu aliquo sic oppressi sint, ut quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen baptismum, vel ad interrogata respondere non possint, profit eis, quod eorum jam nota voluntas est ut baptizentur. Non tamen propterea damnare debemus eos, qui timidius agunt, quàm nobis videtur agi oportere, ne de pecunia conservo credita improbius quàm cautius judicare voluisse judicemur. Satis quippe in talibus respiciendum est illud Apostoli, ubi dicit : Unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. - Non solum incredibile est, nec in fine vitæ catechumenum baptizari velle, verum etiam si voluntas ejus incerta est, multo fatius est nolenti dare, quàm volenti negare, ubi velit an nolit, non apparet. Hic iterum S. Augustinus in dubio pronuntiat in favorem,

§. Petrus Alexandrinus consuluit celerem receptionem seu absolutionem poenitentium. De illo Epiphanius hæresi 68. de Schismate Meletii scribens sic habet: Postquam Meletius & Petrus cum aliis capti sunt, accesserunt ad eos, qui lapsi sunt, sacrificaruntque, quo misericordiam assequerentur per poenitentiam. Commotio facta est & tumultus non vulgaris inter Martyres, cum alii dicerent, semel lapsos non oportere

tere dignos fieri pœnitentia, ne etiam hi qui adhuc restarent, minus curarent increpationem & pœnam propter talem veniam citius ipsis datam, atque sic prævarearentur & ad abnegationem Dei devenirent. Et erat sane rationi consentaneum hoc, quod ab ipsis confessoribus dicebatur. Zelum itaque pro Deo ostendentes hæc dicebant. Pronuntiabant autem finita persecutione post multum tempus dandum esse prædictis pœnitentiæ locum, in tempore factæ pacis, si revera pœnitentiam agant, & pœnitentiæ suæ fructum ostendant. Et erat hoc ex veritatis amore profectum & Zeli plenum. At verò Sanctissimus Petrus, misericordia præditus, & velut pater omnium existens rogabat ac supplicabat dicens: Suscipiamus ipsos pœnites, & ordinemus ipsis pœnitentiam, ne forte, qui semel ad confusionem præ imbecillitate à diabolo concussi sunt, etiam propter temporis moram perfectè subvertantur, & non sanentur, sicut scriptum est, non debere claudum subverti. Et erat quidem Petri oratio pro misericordia ac humanitate; verum Meletii & eorum, qui ipsi adhærebant, pro veritate & Zelo. Hinc propter faciem argumenti, quod ab utrisque pium videbatur, facta est secta - Inscribebant autem singuli in propria Ecclesia, qui quidem Petro successerunt, veteres habentes Ecclesias *Ecclesia Catholica*; qui verò Meletio adhærebant, *Ecclesia Martyrum*.

Quod in hoc Meletiano Schismate eventus tristis docuit, in re pertinente ad disciplinam variam non rectè damnari unam partem

ab altera, idem in præfenti controversia profundè inculcandum cenfeo. Quod concubinaris existens in occasione proximâ non absolvatur ante actualem dimissionem concubinæ non expectato incerto eventu remediorum de se idoneorum ad commutandam occasionem proximam in remotam eo casu, quo occasio moraliter est inevitabilis sine gravissima jactura famæ aut bonorum, non improbo pro illis provinciis aut locis, in quibus ea disciplina viget, aut nondum viget disciplina contraria. Non improbo, inquam, hanc disciplinam. Etiam si enim pœnitens lege naturali aut divina aliave positiva per se non teneatur cum gravissima bonorum aut famæ jactura dimittere occasionem proximam, quamdiu adhuc in ejus potestate est, per remedia efficacia commutare occasionem proximam in remotam; utilis est tamen ea dilatio absolutionis multis pœnitentibus, qui per hoc excitantur ad majorem adhibendam curam in fervandis propositis, quamvis & nonnullis possit esse nociva, partim quia aliqui possunt sine absolutione mori eo probationis tempore, partim verò, quia aliqui per hoc abstrahuntur à frequenti usu Sacramentorum per se efficacium ad auxilia gratiæ, & consequenter etiam à frequenti commonitione Confessariorum, & applicatione remediorum idoneorum ad ingenerandos bonos habitus, qui forte plus conferunt ad constantiam in bono lentius procurato, quam repentina separatio ab occasione non adhibitis illis mediis ingenerantibus habitum. Dum enim
sepa-

separatur occasio una, & interim passio concupiscentiæ non edomatur per opera mortificationis minimè umbratilis, & intellectus non imbuitur principiis timoris & amoris per frequentes commonitiones, conciones, lectiones, meditationes; nec anima per Sacramenta & bona opera corroboratur gratiis summè ad constantem conversionem necessariis, statim succedere solet alia occasio simillima priori, & reditur ad volutabrum luti. Hæc verò media respectu majoris partis hominum ad regendos semetipsos stupidorum, non possunt insinuari frustratim & dextrè, nisi per frequentem usum Sacramenti poenitentiae. His tamen incommodis non obstantibus non condemno disciplinam oppositam, ubi viget; habet sua bona, quibus compensentur mala; sicut & vicissim nostra, quam dixeram in Germania vigere, disciplina, utut emineat enumeratis ex applicatione remedium lapsus ubi, occasio est moraliter inevitabilis, successivè extinguentium bonis, patitur utique & sua in præjudicium aliquorum poenitentium incommoda, dum aut tanto emendationis studio non corriguntur, aut ex omnimodo remedium neglectu in sua perversitate confortantur. Verum in hoc non erigamus duas Ecclesias, nec sonemus bellorum infausta classica invidiosis titulis; ut nostram inscribam *Catholicam* illam verò Proëmiatoris Veneti *Ecclesiam Martyrum*; sit una amborum concordique ad disciplinam diversitate consona.

Propositio 3. In simili materia, in qua erat varia Ecclesiæ praxis quoad collationem aut dilationem gratiæ, Ecclesia docta per experientiam & pluribus illustrata sanctorum luminibus declinavit in benigniorem. Quamvis enim lumina, quantum pertinet ad generalia principia & consuetudina necessaria, semper fuerint eadem, crescunt tamen ea lumina saltem extensive quoad applicationem ad dubia magis particularia. *Propositio* probatur ab inductione. Sic

I. Baptismus antiquitus non fuit extra periculum mortis collatus parvulis, nec ipsis etiam adultis, nisi illi flagitantibus, nec constitutis in periculo peccandi, etiam remoto tantum. Tertullianus l. de Baptismo c. 18. ait: Evnuchus à Philippo, & Paulus revera cito tinctus est. DEI dignatio suas præmittit prærogativas; omnis petitio & decipere, & decipi potest. Itaque pro cujusque personæ conditione ac dispositione etiam ætate cunctatio baptismi utilior est; præcipue tamen circa parvulos. Quid enim necesse est, si non necesse sponsores etiam periculo ingeri? qui & ipsi per mortalitatem destituere promissiones suas possunt, & proventu malæ indolis falli. Ait quidem Dominus: Nolite illos prohibere ad me venire. Veniant ergo, dum adolescunt, veniant dum discunt, dum quò veniant docentur, fiant Christiani, dum Christum nōsse potuerint. Quid festinat innocens ætas ad remissionem peccatorum? Non minore de causa innupti quoque procrastinandi, in quibus tentatio præparata est tam virginibus per

maturitatem, quàm viduis per vagationem, donec aut nubant, aut continentiae corroborentur. Si qui pondus intelligant baptismi, magis timebunt consecutionem, quàm dilationem. Quod Tertullianus perorat pro dilatione baptismi, idem suo modo urgetur à rigidiori sententia pro dilatione absolutionis, etiam in casu, quo occasio est moraliter inevitabilis, & adsunt remedia idonea ad commutandam occasionem proximam in remotam; sicut autem ad accelerandum baptismum tandem prævaluit consideratio utilitatis respectu plurium, ita verosimile est, in nostro casu disciplinam benigniorem obtenturam.

2. Antiquitus absolutio Indulgentialis & S. Communio non dabatur Mœchis, Homicidis, & Idololatræ, nisi in articulo mortis; immo in aliquibus Ecclesiis ne quidem in morte, maximè si non prius se in operibus pœnitentiæ exercitarunt. Item post relapsum manifestum nullus admittebatur ad secundam pœnitentiam publicam, adeoque nec ad communionem. In ipsa etiam pœnitentiâ primâ separatio à S. Communionem diu perstitit. Quæ causa, cur Ecclesia hunc rigorem temperaverit, nisi quia viderat, benigniorem disciplinam parere fructus copiosiores & meliores? De hac moderatione veterum Canonum S. Ivo in Prologo suæ collectionis loquens ait: Omnis Ecclesiasticæ Disciplinæ finis est destructio errorum vitiorumque, & ædificatio virtutum, cujus ædificationis magistra est charitas, quæ salutem proximorum consulens, id præcipit aliis fieri, quod sibi quisque vult ab aliis

aliis impendi. Quicunque ergo Ecclesiasticus Doctor Ecclesiasticas regulas ita interpretatur aut moderatur, ut ad regnum charitatis cuncta quæ docuerit, referat, nec peccat nec errat; cum saluti proximorum consulens ad finem sacris institutionibus debitum pervenire intendat. Ita S. Ivo, satis clarè insinuans, moderationem esse saluti animarum utiliorē. Id ipsum docet experientia. De antiqua enim disciplina testatur S. Augustinus, eam paucos invenisse pœnitentes. In Enchiridio c. 81. Ipsa pœnitentia, inquit, quando digna causa est, ut secundum morem Ecclesiæ agatur, plerumque infirmitate non agitur, quia & pudor timor est displicendi, dum plus delectat hominum æstimatio, quam justitia, qua se quisque humiliat pœnitendo. Simile malum timendum si concubinariis cum detrimento suæ famæ teneretur lege Ecclesiastica vitare occasionem, quam non teneretur vitare lege naturali aut divina; prout revera eam lege naturali aut divina vitare non teneretur, si supersunt remedia efficacia, ex quibus occasio proxima transeat in remotam, & ea ob damnum gravissimum famæ aut bonorum sit moraliter inevitabilis; id quod in Observatione sequente pluribûs clarum fiet.

Unum superest, quo Observationem hanc concludam. Proëmiator dicit: Nullam licet reperire synodum in qua alia præscribantur remedia, præter separationem, ubi agitur de separatione maris cum fœmina; nullibi reperitur, quod Confessarius debeat prius præscribere remedia,

media , quibus occasio proxima sita in contubernio maris cum foemina remota fiat ; sed omnes obligant Confessarium ad retinendam absolutionem , donec complices separentur.

Respondeo 1. In variis Synodis commendari eos Theologos Morales , qui suadent hanc praxin , ante dilationem absolutionis aliquando tentandi remedia efficacia convertentia occasionem proximam in remotam.

Respondeo 2. Hanc praxin directè & expressè præscribi à S. Carolo Borromæo in Instructione Confessariorum , edita in Concilio Provinciali Mediolanensi , prout ostendi in Manuali Romano Confessariorum edito Augustæ 1736. & in Constitutionibus Synodalibus S. Francisci Salesii. Utramque Responsionem probo. Sic enim Concilium Mechlinense celebratum anno 1607. Tit. 5. de Sacramento Pœnitentiæ c. 5. commendat Manuale Navarri his verbis : *Magna oportet esse instructum scientia , qui de rebus maximis ex tempore judicare debet. Ideò Confessarii lectioni eorum librorum , unde necessariam sibi scientiam hauriant , diligentissimè vacare debent , utpote Directorii Polanci , Manualis Navarri , ac ejus Compendii , summæ Toleti , Enchiridii Binsfeldii , & similium.* Quod autem Navarrus in Manuali nostræ accedat disciplinæ , jam supra n. 4. ostensum est. In Synodo Arretina celebrata anno 1730. ab Eminentissimo Cardinale Quadagni , ac dedicata SS. D. N. Clementi

ti XII. Tit. de *Sacramento Pœnitentiæ* sic habetur: Confessarii, ut suo bene fungantur Officio, Theologiæ Morali sedulo navent operam, & sæpius legant Instructiones, quas ad suæ Diœcesis Confessarios habuit D. Carolus Borromæus, Monita iisdem tradita à D. Francisco Salesio, prout etiam librum Italico Idiomate evulgatum à P. Paulo Segneri sub Titulo: *Il Confessore, è Penitente Istruito*, quorum verè admirabili doctrina instructi pœnitentium animas tutò & sine ulla offensione in viam Domini mandatorum dirigent.

Videamus ergo, quid in hoc libro P. Pauli Segneri instruamur de occasione proxima, c. 5. sic habet: De iis, qui constituti sunt in occasione proxima. - Occasio proxima est, quæ frequenter inducit ad peccatum. Ea autem frequentia non sumenda est absolutè, sed respectivè. Sic, si causâ negotiorum proficiscens sexies per annum divertat in aliqua caupona, totiesque peccet cum hospita, ea occasio jam erit illi respectivè proxima, quia toties in ea peccat, quoties in illa constituitur. - Jam verò talis occasio potest esse voluntaria, & involuntaria. Si pœnitens constitutus est in occasione proxima quadam morali necessitate, non est obligandus ad media dissolvendæ occasionis violenta; sed consulendum illi est, ut faciat quantum potest intra limites decentiæ, curandusque est eo modo, quem assignavi (capite præcedente) de Recidivis. (Si videlicet Confessarius credat,

S 3

dat, recidivum aliquem habere verum propositum mutandi vitam, poterit illum absolvere, quamvis timeat, facile reversurum ad vomitum, immo etiam sciat, eum de præterito instar canis jam esse reversum non una tantum vice, sed sæpissimè. - In eo verò consistit difficultas, quo signo agnosci possit, pœnitentem habere propositum verum mutandi vitam? Respondeo; si pœnitens præbet signa doloris extraordinarii; si ad confessionale accedit non ex consuetudine, sed actus stimulo conscientiae eoque nne ut reperiat remedium peccato; si affert aliquam emendationem, aut certè aliquod studium emendationis; si in aliis Confessionibus non fuerit admonitus de pessimo suo statu, nunc autem æquo animo recipiat admonitiones, ac proponat servare præscripta media contra relapsum, in omnibus his circumstantiis fides adhibenda & absolutio conferenda est pœnitenti. c.4.) In Scriptura Deus non dicit: *Qui est in periculo*, sed, qui amat periculum, in illo peribit, quo insinuat, eas animas non esse indignas sua gratia quæ sub occasione gemunt, tanquam tyrannâ, sed quæ illam amant ut Dominam. Sic ergo compatimur Filiis familias, qui non reperiunt modum ejiciendi domo ancillam, cum qua contraxerunt consuetudinem pravam. Idem est de consanguineis, cohabitantibus in eadem domo, quamvis iteratis incæstibus probro afficiant proprium sanguinem. Hujusmodi personis occasio non est voluntaria, & ideo tolerata. Verum hic bene inculcatam velim observationem
sum.

summi momenti ; hanc videlicet , ejusmodi personas pro occasione in ejusmodi circumstantiis moraliter inevitabili obligari ad substituendas alias industrias efficaces ad eas præservandas à peccato. Hæc obligatio manifestanda est à Confessario pœnitenti , similesque industriæ , prout congruæ vilæ fuerint , illi præscribendæ. Tales sunt major oratio , plures eleemosynæ , major frequentatio concionum , major usus Sacramentorum , non mutare Confessarium , quotidie coram crucifixo renovare propositum illum non tam graviter offendendi , non conversari solum cum sola , non curiosè illam intueri. Si ne his industriis occasio fit voluntaria & consequenter mortaliter peccaminosa. Ab aliquibus in hujusmodi circumstantiis commendatur remedium pœnitentiæ conditionatæ , v.g. quoties pœnitens fuerit relapsus , ut toties faciat celebrari Missam , jejUNET , aut faciat disciplinam. Verum ejusmodi pœnitentiæ cautè injungendæ sunt. Si enim sunt nimis faciles , non retardant peccatum , & si sunt nimis difficiles , forte non observabuntur. Hucusque P. Segneri , commendatus tantopere à Synodo Arretina recentissima , celebrata in medio Italiæ. Transeo ad secundam Responſionem ; & ostendo in ipsis Synodis expressè doceri nostram doctrinam & praxin.

Id monstrat Synodus celebrata à S. Francisco Salesio , aucta verò ab ejus in Episcopatu Successore Joanne d' Arenton d' Alex. Prodiit

hæc Synodus novissimè Venetiis anno 1736. Idiomate Italico hoc titulo: *Costituzioni e Istruzioni Sinodali di S. Francesco di Sales &c.* in Venezia 1736. Itaque parte 4. cap. 5. sic habent: De Absolutione, & quando differenda aut neganda est. num. 3. Confessarii differant absolutionem iis, qui nondum actualiter dimiserunt occasionem proximam peccati mortalis, si eam potuerunt dimittere sine scandalo, & sine periculo. - Si pœnitens non potest relinquere occasionem proximam peccati mortalis sine scandalo, illi injungendum est, v.g. contra luxuriam, ut vitet omnem familiaritatem & conversationem cum ea persona, ne versetur solus cum sola, ut sæpe iteret preces, ut reflectat ad dignitatem corporis in homine Christiano, & ad pœnas inferni; ut confiteatur sæpe, ut recogitet mortem &c. Et si est possibile, prius fiat experimentum horum mediorum, antequam illi conferatur absolutio. Hucusque præfatæ Constitutiones Synodales, quæ dum volunt absolutionem differri usque ad experimentum remediorum, *si id fuerit possibile*, insinuant consequenter aliquos absolvi posse sub spe remediorum de se efficacium ad transferendam occasionem proximam in remotam, si absolutio sine scandalo, aut periculo majoris spiritualis ruinæ in pœnitente differri nequeat, v.g. si urgeat communio Paschalis ut ponitur in nostro casu, & ea sine infamia apud Domesticos aut Concives omitti non posset; prout etiam docet S. Carolus proximè referendus. Id præterea ex hac instructione

ne colligo , non dari obligationem naturalem aut divinam relinquendi talem occasionem moraliter inevitabilem , si aliis remediis in remotam converti possit. Si enim daretur ejusmodi obligatio , pœnitens stantibus remediis peccaret graviter remanendo in occasione ; adeoque tanquam peccator habitualis peccato præsumptionis , utut in peccato luxuriæ esset sufficienter emendatus , rediens ad confessionale non posset absolvi.

Quod si potest absolvi post experimentum remediorum , poterit etiam aliquando absolvi ante experimentum , si dilatio Absolutionis & Communionis conjuncta foret cum scandalo , aut animæ periculo in pœnitente , & aliunde efficacia remediorum nota sit à priori , & fidelitas pœnitentis promittentis applicationem perspecta sit ; tunc enim pœnitenti , nisi in servando promisso fallat , æquè credi poterit , ac illi credendum , si promittat , se dimissurum occasionem , quo tamen casu hæ Constitutiones Synodales pœnitentem absolvi volunt , his verbis : Quia multi Confessarii sunt faciles in danda absolutione ob promissiones pœnitentium se emendandi , relinquendi occasionē proximam &c. Diligenter examinandum est , utrum jam in præcedentibus confessionibus similes promissiones fecerint. Si enim similia promiserint & suo promisso non steterint , Confessarius non amplius fidat , sed differat absolutionem , usque dum se ab occasione separaverint , & aliquanto tempore ad eam

non redierint. Nam si absolutio confertur sine probabili spe, pœnitentem observaturum suam promissionem, Confessarius exponit profanationi Sanguinem JESU Christi, seque reddit reum tot relapsuum, & tristium consequentiarum, quæ oriuntur ex absoluteione falsa, qua ex causa Confessarii innumeri, & pœnitentes damnantur.

D. Carolus Borromæus in *Instructione Confessariorum*, quam edidi cum Notis Augustæ sub titulo *Manuale Romanum Confessariorum*, §. 19. n. 4. sic habet: Si pœnitens tali aliqua occasione (per se inductiva ad peccatum) implicatus fuerit, ut est tenere concubinam, à Confessario non est absolvendus, nisi prius actu occasionem dimiserit - Et quia potest contingere, quod pœnitens non possit relinquere occasionem sine periculo vel scandalo, debet Confessarius uti sequentibus remediis. Primò differat absoluteionem tamdiu, donec videat probationem certam veræ emendationis. Si verò non possit differri absolutio, quin pœnitens exponatur periculo cujusdam infamiæ, & in eo appareant signa contritionis, & promptitudo ad recipienda remedia, quæ visa fuerint necessaria pro ejus emendatione, debet Confessarius ei præscribere ejusmodi remedia, quæ censuerit magis opportuna v. g. ut nunquam conversetur solus cum tali persona, ut persolvat certas orationes, ut subeat quasdam macerationes carnis, ut ante omnia frequenter confiteatur & similia, quæ remedia

media si acceptaverit, poterit à Confessario absolvi. Si verò post adhibitam à se vel alio Confessario præcedente hanc industriam non fuerit emendatus, non est absolvendus, priusquam actu sustulerit occasionem. Hucusque S. Carolus. Vide meas notas in præfato *Manuali*, in quo patebit, me minimè esse laxum circa occasiones proximas. Tria autem observo, ac colligo.

1. Quod in variis Constitutionibus Synodalibus præscribatur aut commendetur methodus convertendi aliquando occasiones proximas moraliter inevitabiles in remotas, sicque pœnitentem absolvendi, aut certè eum in occasione sine scrupulo pro experimento permittendi.

2. Quod ipsæ Constitutiones Synodales eatenus diversam commendent praxin. Nam Concilium Mechlinense & Arretinum remittendo Confessarios ad Navarrum, & Paulum Segneri, approbant eam praxin, qua constituti in occasione proxima moraliter inevitabili prima vice regulariter absolvuntur, si in se recipiant media efficacia ad commutandam occasionem proximam in remotam. Synodus autem Joannis d' Arenton & Constitutiones S. Caroli hujusmodi pœnitenti volunt regulariter differri absolutionem usque ad eventum eorum remediorum, quæ præscripta sunt ad commutandam occasionem proximam in remotam.

3. Di-

3. Discrimen inter has ipsas Constitutiones S. Caroli & sententiam Proëmiatoris Veneti ac Pontasii consistere in eo, quod S. Carolus pœnitentem, sive eum in casu incurrendæ aliàs infamiæ ex omissione S. Communionis absolvat, sive eum ex motivo acuendæ industriæ differat, permittat tamen tuta conscientia stantibus præscriptis remediis permanere in occasione de se proxima hic & nunc moraliter inevitabili, cò quod remedia proximam transferant in remotam. Adeoque talis pœnitens, utut dilatus, si tamen habeat sufficientem contritionem & propositum emendationis, posset salvari manendo in occasionis periculo per remedia diminuto. Econtra in sententia Pontasii & Proëmiatoris Veneti nulla relinquitur salutis spes sine actuali separatione occasionis, quantumvis ea separatio sine scandalo aut nota infamiæ fieri nequeat. Pontasii Casus Controversus & verba juxta versionem Genevensensem & novam recusionem Venetam sic habent: Tit. Absolutio. Casus 16. Callistus cum sit in proxima peccati mortalis occasione, quia apud se famulam habet genere sibi propinquam, qua ab aliquot annis abutitur: Paschali tempore suo se Parocho stitit peccata confessurus, à quo monitus est, ut eam è domo sua puellam abigeret; verùm id à se fieri non posse declaravit Callistus, quin & ipse esset omnibus scandalo, & ejus pariter propinqua, quæ aliunde parentibus suis orbata omni etiam bono carebat ad vitam sustendendam; quare Parochum
roga-

rogavit, ut ejus permisso puellam hanc quinque saltem aut sex mensibus retineret apud se, quo eam in matrimonium collocaret, adjuncto etiam ea non ampliùs abutendi firmo proposito. Quæritur utrum in his circumstantiis à Parocho suo non possit absolvi? Responsio, Parochus ille judicare debet, Callistum non esse sufficienter dispositum, cum famulam suam retinere velit, nec ideo absolutionem ei impertire potest, cum inanis sit ratio quam affert. Nam si ignota est peccati occasio, nec ulla subsit suspicio libidinosi commercii inter duas illas personas, multas ipsi probabiles divortii vias prudentia suggerere potest, quas sine scandalo poterunt adhibere. At vero, licet Callistus nulla ne speciosa quidem simulatione discessionem suam posset obtendere, non idcirco immunis esset ab obligatione famulam suam à se dimittendi, quia multo pluris interest, ut animam suam salvam faciat, quàm honori aut vitæ suæ consulat, quæ cum salute æterna æquiparari non possunt. Hæc regula moralis tanti est momenti, tamque indubitata, ut quodcunque ex alia parte subsit scandali periculum, nunquam ea possit omitti. Ob eam rem, si mulier habitu adultera, (dans l'habitude d'adultere) tempore Paschali Confessario se sistat, ab eoque absolutionem ea de causa requirat, ut integram pudicitiae servet famam, cujus naufragium patietur, nisi cum sociis foeminis ad eam rem

ob

ob libidinis suæ suspicionem intentis sacro
 Evcharistiæ pabulo reficiatur ; hæc , in-
 quam , mulier adultera remittenda est , do-
 nec mores in melius commutaverit , quod-
 cunque hinc oriatur scandalum. En verba
 Pontasii & Sententia ex versione Genevensi
 & nova editione Veneta. Nemo non vi-
 det , hanc praxin directè contraire Instructio-
 ni sancti Caroli , qui expressè tali mulieri
 concedit absolutionem sub promissione ap-
 plicandi remedia , quæ occasionem proxi-
 mam transferant in remotam. Ego hunc
 rigorem correxi in Notis , & in Mendis ad
 Casum 16. Tit. Absolutio relativis ; Proë-
 miator Venetus hunc rigorem in sua editione re-
 linquit , clamâtque , nullum Concilium ,
 nullam Synodum cogitâsse in tali casu de
 remediis , ex quorum applicatione occasio
 proxima transeat in remotam.

An hic rigor sine perturbatione familiarum &
 comunitatum plurium scandalo migraturus sit in
 Confessionalia Italiæ , si relinquatur incor-
 rectus in nova editione Veneta , & num se-
 verum in præcipites inconsultis fontibus Autho-
 res Proëmiatoris Edictum adversus ipsummet
 authorem reclamaturum sit , viderint alii.
 Mihi sufficit , monstrâsse , quod aliquan-
 do existens in occasione proxima moraliter
 inevitabili absolvi possit , si pœnitens pri-
 ma vice recipiat media de se idonea ad
 com-

commutandam occasionem proximam in remotam, & absolutio convenienter differri non possit aut ob scandalum ex omissa Communione sacra, aut ob pusillanimitatem & majus periculum spiritualis ruinæ in pœnitente. Id solum cavendum, ne Confessarii facilem adhibeant pœnitenti fidem, dum aliquando inaniter apprehendunt pericula scandali, aut infamiæ; aut facile se evitatu-
ros peccatum somniant stante occasione
& leviori, quàm par est, remedio

OBSERVATIO III.

Proëmiator Venetus malé negat,
ullum absolvi posse, qui frequentat
Choreas in Germania.

Proëmiator Venetus iterum non videtur legisse meas Notas in ipso Opere Pontasii, ad quas tamen ipsa Menda Pontasiana perpetuo respiciunt, indeque & sensum suum & interpretationem repetunt. Hinc, qui observationes Critico - Morales Proëmiatoris legerit, facile in animum induxerit, advocatum me agere Chorearum Germaniæ. - Verùm non in hoc sistit ejus præcipitantia; tuetur, neminem absolvi posse, qui adit Choreas Germaniæ; in subsidium suæ sententiæ vocat P. la Croix, & Franciscum Budeum, Theologum Protestantium.

Respondeo. 1. Infensissimum me quoque esse Chorearum Germaniæ hostem, idque me tum alibi, tum in ipsis Notis Pontasianis luculenter demonstrasse.

Respondeo 2. Errare tamen Proëmiatorem Venetum, dum existimat, neminem, qui a-
dit

dit Choreas Germaniæ , absolvi posse , etsi nullum in eo aut ab experientia , aut ex proclivitate animi ad vitia lubrica appareat peccandi periculum.

Circa primum , cum personalia sint , non censeo immorandum ; legi poterunt ipsæ meæ in Opere pontasiano Notæ. Hic solum addam correctionem quam feci Casu 2. Tit. Choreæ. verba mea hæc sunt : *Dicendum , quod Parochus in Casu posito teneatur absolutionem denegare iis , qui occasione talium chorearum lapsi sunt , nisi spondeant iis abstinere ; immo si potius posset sperare fructum , quam inanem perturbationem , non deberet absolvere sic saltantes diebus festis. Sed quia malum est sine remedio , & habet fautores ex Clericis , relinquat quemvis suæ conscientiæ , usque dum aliud ordinet Episcopus , & neget absolutionem iis tantum , qui occasione chorearum lapsi sunt , & non promittunt eas vitare , aut iteratis jam sæpius promissis per iteratos lapsus ostendunt , suas promissiones esse falsas , nec iis fidi posse. Dixi , Qui occasione chorearum lapsi sunt , quo non solum comprehenduntur peccata commissæ in ipsis choreis , puta tactus obscœni , oscula cum delectatione sensuali , verba impudica , prava desideria , coopesatio ad ista , saltem negativa , non resistendo , complacentia in iisdem , Melodiæ correspondentes lascivis cantiunculis , aut propria procorum cantica. &c. Sed comprehenduntur peccata etiam connexa cum choreis antecedentia vel subsequencia , quæ incom-*

parabiliter plura sunt prioribus. Quæ enim personæ utriusque sexûs frequentare solent choreas, indulgent plerumque compotationi per plures horas in confessu multorum juvenum & puellarum; & difficile est, in tanta frequentia non reperiri aliquot lascivos ingerentes cœnum etiam puris alioquin auribus. Finitis choreis solet quilibet Juvenum suam amatam ducere domum, solus solam, & quod in gente rusticana solet, sæpe longo viarum solitariarum tractu per opaca noctis, amica operibus tenebrarum; non pauci exinde conversantur cum amata mediis aut integris noctibus; miseri & miseræ dein quotidie per duas tresve hebdomades corde recoquunt haustos amores; manent infixi pectore vultus; hæret lethalis arundo; & inter tot conflictus non diu constans victoria. Hæc omnia peccata in eorum classe repono, quæ occasione chorearum committuntur. Quod si juvenis, aut puella quovis horum deliquerit, aut sua in vitia lubrica ancipiti proclivitate metuere faciat de lapsu, huic absolutionem denego, nisi choreas publicas extra solennitates nuptiales, in quibus amici convenire solent, se vitaturum promittat. Docui præterea in eodem Casu, neminem saltem sine peccato veniali adire posse ejusmodi choreas, puta si sit sui juris, idque faciat arbitrio proprio; quia est contra ordinem rationis, seligere recreationem ex suo genere tam periculosam, plurimisque pestiferam.

In eodem Casu ad ingenerandum majorem horrorem contra hunc abusum addidi exemplum hæreti-

hæreticorū, his verbis: *Certè in Dania & in ditionibus Regis Prussiae & in Helvetia apud hæreticos prohibentur choreæ Dominicis & Festis ; quantus pudor , eas in seram noctem contra leges Principum tolerari apud Catholicos !* Denique , cum viderem prævalere avaritiam fordidam dominorum temporalium , ne in eorum cauponis lucro quidpiam decedat , choreas non solum usque ad finem diei , sed in seram usque noctem tolerantium , cogitabam , indirectè obijcere aggeres torrenti. Institui Confraternitatem Puellarum sæcularium , quorum finis primarius sanctificatio dierum Festorum per evitationem chorearum , & aliorum conventiculorum partim nocivorū , partim inutilium. Confraternitati amplas per Eminentissimum Cardinalem Picum , Congregationis Indulgentiarum Præfectum , à SS. D. N. Clemente XII. Obtinui Indulgentias , addita ea prorsus singulari gratia , quod inscriptæ eas Indulgentias lucrari possint visitandō suam Ecclesiam Parochialem , ubicunque terrarum existant. Et cum finis Eminentissimi Præfecti in ea concedenda , obtinendaque à SS. D. N. gratia fuerit , ut Confraternitas propagetur per totam Germaniam , promptum me exhibeo cuivis Parrocho cujuscunque diæcesis pro communicanda inscribendi facultate , si eam à me petierit. Post tot nihilominus contra pravam chorearum consuetudinem industrias videor Proëmiatori Veneto laxus , dum eos saltem absolutione dignor , qui occasione chorearum , quas raro adeunt , nec peccarunt unquam , nec , cum à lubricis

vitiis absint longissimè , ullum personale in se monstrent peccandi ea in materia periculum. Videamus proin , quod caput rei est , an Proëmiator Venetus rectè neget , ullum absolvi posse , qui frequentat choreas in Germania.

Fundamenta Proëmiatoris , quantum ex ejus oculis declamatoriis eruo , sunt sequentia.

1. Quia ipsimet Theologi Germaniæ, quos Proëmiator legit , agnoscunt obligationem vitandi choreas ; v. g. P. la Croix , qui choreas ponit inter occasiones peccandi proximas , utique vitandas.

2. Quia teste P. la Croix. in his choreis interveniunt oscula , amplexus , gesticulationes turpes , petulantes tactus , sermones impudici. &c. à quibus moraliter loquendo impossibile est abesse pravas commotiones , imaginationes , delectationes , desideria. &c

3. Quia ipsimet Lutherani Theologi eas vitandas docent. Sic enim Budeus scribit : *iis pravas irritari cupiditates nemo inficias iverit. Fugiendæ ergo illis sunt , qui vitæ sanctitati ea quæ par est ratione student.*

4. Quia , ut ipse fassus sum , *in choreis plurima peccata committi solent.*

5. Quia in Pontasio agitur de eo Casu , quo fere omnibus diebus Dominicis , & festis
conve

conveniunt masculi & filiaë palam saltantes in compitis post divina officia , & cantantes plerumque cantilenas venereas , quarum verba pudorem , & modestiam sæpe lædunt.

6 Quia non est verosimile , licentiam ad-eundi choreas his circumstantiis involutas approbari à Pastoribus & Theologis Germaniæ , cum ipse nullum Theologum Germaniæ , qui id approbet invenerit.

7 Quia hæc doctrina videtur fundari in erroneo principio P. Gobat , quod non teneamur vitare probabile periculum peccati , tale videlicet , quo quis probabiliter judicat se peccaturum , & etiam probabiliter judicat se non peccaturum.

8. Quia nemo prudenter ebiberet poculum , in quo probabiliter latet venenum , aut ex quo plurimi moriuntur.

9. Quia si proxima occasio tunc solum vitanda est , quando experientia propria ex lapsu de periculo monet , sequitur tunc primum vitandum toxicum , quando in sepulchro positus fueris.

10. Quia si fideles tunc solum tenentur ab occasione proxima recedere , quando ab experientia didicere , se in periculo versari , dummodo occasio nullo titulo aut vitandi damni , aut capiendi lucri sit necessaria , sequitur ob leve quodvis damnum subiri posse occasionem pro-

ximam , sicque vera erit propositio damnata : Proxima occasio peccandi non est fugienda , quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

Hæc sunt argumenta Proëmiatoris Veneti. Videamus quid veri contineant , aut solidi.

Respondeo ad 1. Theologi Germaniæ , ipse quoque P. la Croix , non agnoscunt eam obligationem vitandi choreas , ut etiam ii absolvi non possint , qui nec ab experientia , nec ex proclivitate animi ad vitia lubrica ullum in se advertunt periculum , sed potius firmissimè credunt , se nullatenus peccaturos , si choreas adeant. Ne in re clara inspicienti vel obiter Authores Germaniæ prolixus sim , afferam tantum unum Authorem ex Ordine S. Dominici , unum ex Ordine S. Francisci , S. Benedicti , Societatis. Itaque Wigandt Ord. Prædic. in suo Tribunali Confessariorum Tract. 5. Exam. 2. quæst. 9. sic habet : Choreas , si fiat debito tempore , loco , honesto fine & modo non debet culpari , licèt frequenter fiat. Dum verò à SS. Patribus culpatur , est propter abusum qui est vitiosus & periculosus ; ratione cujus periculi quilibet seipsum mensuret , & consideret. 1. Qua intentione choreas ducat , an ex libidine , an honestæ recreationis gratia ? 2. an sibi noceat aspectus mulieris cum qua conversatur ? 3. Quos tactus & quo animo faciat ? 4. Qui & an veneri discursus interveniant. 5. Quas levitates
(in

(in quibus mille , saltem venialia , peccata latent) exerceat. - Si autem choreæ fiant officio divino totaliter peracto , & non ex consuetudine , nec pro majori parte diei , non vitiantur saltem mortaliter. P. Sporer part. 4. Cap. 4. n. 694. sic habet : Choreas ducere , etsi aspectibus , tactibus , osculis , amplexibus solitis delectatio sensibilis captetur , seclusa semper intentione vel consensu turpi , nullum , vel veniale tantum peccatum est, Cajet. V Choreæ. Filliuc. Tr. 33. Cap. 10. n. 224. Ubi sic dicit : Rustici diebus festis non sunt prohibendi à choreis , modo fiant post Missam , tum quia aliàs otio vacarent , quod pejus esset ; tum quia sunt pro more regionis & publicè coram aliis , ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio. Tum quia videntur conciliatrices amoris & benevolentiae inter adolescentes & puellas in ordine ad matrimonium. Sic ille sapienter. Hucusque P. Sporer , utique non revelante Spiritu Sancto , sed carne & sanguine. P. Stoz Soc. Jesu. l. 1. p. 3. n. 514. Eodem modo ad accusationem poenitentis : *Choreas ex quadam levitate & vanitate duxi semel* , respondet : Hoc peccati venialis limites non excedit. - De reliquo rustici diebus festis & dominicis à choreis non sunt prohibendi , tum quia eas ducunt ad vitandum otium , tum etiam quia serviunt ad honestam oblectationem , & benevolentiam inter adolescentes & puellas in ordine ad matrimonia contrahenda conciliant. P. Babenstuber in sua Ethica seu Theologia Morali Salisbur-

genſi Tr. 5. D. 7. n. 120. Dicit : Reſpondeo, choreas ex ſe non eſſe illicitas, tum quia non ſignum libidinis, ſed publicæ lætitiæ ſunt, tum quia receptæ ſunt per conſuetudinem, quam eſſe corruptelam non eſt præſumendum, tum quia sæpe ſunt occasio honeſtè contrahendi matrimonium. Vide Filliuc. Bonac. Tambur. Sporer, Wigandt. - Unde ruſticis diebus feſtis non debent inhiberi. Recenſui paucos loco plurium, ut videat Proëmiator Venetus, ſe imponere ſuis lectoribus, dum ſcribit : *Nam quos ego legi (Germaniæ) Theologos, oppoſitum ſcribunt.*

Unicum, quem loco centum aliorum penes me valere exiſtimat, citat pro ſua ſententia P. la Croix. At verò ne hunc quidem denegare abſolutionem omnibus indiſcriminatim frequentantibus choreas, etiam iis, qui nullum ab experientia aut ex proclivitate animi in ſe perſonale deprehendunt peccandi periculum, ſic oſtendo. P. la Croix docet, non neceſſariò eſſe vitandam occasionem proximam, niſi ſit ſimul reſpectivè proxima, ſeu reſpectivè ad hanc perſonam in individuo; ergo dum numerat choreas inter occasiones proximas, exinde inferri nequit, eas ex mente hujus authoris ſub peccato mortali vitandas eſſe indiſcriminatim omnibus, etiam iis, qui firmiſſimè credunt, in ſe non reperiri perſonale peccandi ea occasione periculum. Secundò, P. la Croix docet, non neceſſariò ſaltem ſub mortali vitandam eſſe occasionem proximam ad graves tentationes, quibus tamen homo credit, ſe non conſenſurum; atque

atquì hic Author , dum numerat choreas , inter occasiones peccandi proximas , non ostenditur plus velle , nisi quod choreæ sint occasio proxima ad graves tentationes , puta *commotiones* , *imaginationes* , & primos motus delectationum , aut desideriorum. Tertiò , P. la Croix docet , non necessariò esse vitandam occasionem proximam , nisi quibus est periculum formale peccandi. Atqui hic Author non intendit asserere , quod choreæ respectu omnium , sed tantum respectu plurimorum aut plerorumque contineant periculum formale peccandi ; per hoc enim facit oppositionem inter frequentationem chorearum , & popinarum , quod hæc non sit periculum *respectu plerorumque*. Cæterum ipsa principia hujus argumentationis contineri in Authore , ostendo l. 5. quæst. 45. n. 253. sic habet : Periculum aliud est absolutè proximum , aliud respectivè tantum. Absolutè proximum est , cui ex natura convenit habere frequentem conjunctionem cum peccato , quia apud quemcunque hominem solet esse conjunctum cum peccato ; sic deliberatus tactus pudendorum alienorum cum mora aliqua & sine necessitate factus censetur omni homini non conjugato esse periculum proximum peccati , saltem per delectationem turpem. Respectivè proximum est , cui ex varia conditione hominum convenit , quandoque habere & quandoque non habere frequentem conjunctionem cum peccato. Hoc periculum respectivum iterum est duplex ; aliud quod respectu plerorumque hominum est

proximum, sæpe tamen est remotum respectu pauciorum, v. g. respectu valde piorum aut valde cautorum. In Dubio, an huic vel illi homini periculum sit respectivè proximum, dicendum est, huic esse tale periculum, quale est plerisque, & ideo si plerisque est periculum proximum, censeretur debet etiam huic esse, donec constet de ipsius firmitate per experientiam, in qua communis vincat. Dein num. 254. dicit: Periculum proximum aliud est materiale, aliud formale. Materiale est, quod de se secundum suas circumstantias extrinsecas solet esse conjunctum cum peccato, quamvis non jungatur ob specialem conditionem subjecti. Formale præter occasionem externam includit tales circumstantias ut his omnibus consideratis existimetur hîc & nunc fore conjunctum cum peccato. Consequenter ut aliquid sit Titio occasio proxima peccandi, non est satis, quod de se sit tale quid, ut alii in eadem constituti frequenter peccent, sed præter occasionem externam requiritur, ut simul respectu Titii adsit formale periculum peccandi. Dein n. 259. Si periculum etiam de se absolute proximum, desinat esse formale, & fiat materiale tantum, ac reipsa remotum respectu ad circumstantias vel personam, licitum est, saltem in necessitate, se illi exponere, ut colligitur ex C. Consultationi. &c. Et n. 270. Lex vitandi periculum peccati est lex naturalis tunc solum obligans, quando ratio dictat esse & manere periculum proximum respectivè ad operantem; nego

nego autem esse legem obligantem ad vitandum absolute periculum de se proximum, si nempe hic & nunc fiat remotum, & non sit conjunctum cum peccato. Dein n. 274. Notandum, per periculum peccati hic intelligi periculum liberi consensus in peccatum, non autem periculum solius tentationis ad peccatum, nec periculum alterius effectus mali; licitum enim est, quando abest periculum consensus, se exponere periculis tentationum; item aliquando turpium motuum, & similium effectuum. Dices: La Croix non solum agnoscit in choreis periculum tentationum, sed etiam peccati, idque non solum respectivum respectu plerorumque, sed universale respectu omnium; dicit enim, in choreis intervenire *Oscula, amplexus, gesticulationes turpes, petulantes tactus, sermones impudicos. &c.* à quibus moraliter impossibile est abesse *delectationes, desideria &c.* Respondeo, hæc chorearum adjuncta intelligenda esse disjunctivè ac respectivè, non collectivè, & absolute; ipsam autem propositionem tacite esse modalem sub modo respectivo diversorum temporum & diversorum subjectorum, ut sensus sit, in choreis plerumque hoc contingere, ut ab aliquibus fiant aut sensualia oscula, aut petulantes tactus, aut omnino impudicos sermones. Ratio sic explicandi sumitur ab ipsa notorietate facti in Germania, quæ non potest præsumi effugisse notitiam hujus Authoris. Notorium autem & evidens est, in viciniis bene moratis, in quibus viget Instructio Christiana, vigilantia parocho-

rochorum , & usus Sacramentorum , non apparere tantam dissolutionem juventutis , ut omnes juvenes & puellæ frequentantes choreas misceant sermones impudicos , & exercent petulantes tactus ; itaque , dum Author asserit , moraliter impossibile esse , ut cum his non conjungantur *delectationes & desideria* , si non potius hæc intelligenda vult de primis indeliberatis motibus , sine omni dubio id sumendum est respectivè , nempe respectu eorum dissolutorum , qui exercent petulantes tactus , & miscent impudicos sermones. Ista forte negare poterit , qui nunquam sedit in Confessionalibus Germaniæ ; cum autem ultra viginti annos frequens sim in Confessionali nostræ Ecclesiæ , ad quam ob peregrinationis celebritatem solet esse non exiguus confluxus populi , testimonio timoratorum indubitato didici , eos , dum accederent ad choreas , nec infixisse sensualia oscula , nec exercuisse petulantes tactus , nec miscuisse sermones impudicos , sed pro more tantum patriæ , & pro societate suorum coætaneorum id genus benevolentia se quandoque exhibuisse puellis cæteroquin probis , laborum sociis. Itaque in la Croix termini indefiniti non universaliter accipiendi , sed respectivè ad aliquos e grege turmarum choreizantium in Germania , eosque , me non diffitente , plurimos. Verum jam sufficienter ostensum arbitror , Theologos Germaniæ non negare absolutionem indiscriminatum omnibus accedentibus ad choreas , sed ad summum iis , in quibus reperitur præsumptivum pericu-

periculum peccati formalis, non reperibile in homine timorato, minimè proclivi ad vitia lubrica.

Ad Secundum Respondeo, ex proximè dictis patere eas turpes gesticulationes, petulantes tactus, & impudicos sermones non reperiri in omnibus choreis, nec in omnibus choreizantibus, maxime in locis, in quibus ob frequentiam Cleri Regularis & Sæcularis viget Concionum & Catechesium & Sacramentorum frequentia. Quod si alicubi in Germania tanta esset morum depravatio, ut in choreis fere à plerisque exercerentur ejusmodi petulantes tactus, & miscerentur impudici sermones publicè, regulariter, & à plerisque, haud dubiè omnes ingenuæ mentes tenerentur lub mortali abstinere ab ejusmodi prava societate.

Ad Tertium Respondeo, testimonium Budei nec esse ad rem, nec stringens. Inprimis enim Budeus non dicit, eos excludi à regno Dei, nec posse habere fiduciam in Christum, qui adeunt choreas, sed præbet consilium, ut vitentur ab iis, qui *sanctitati* student; quod utique verissimum. Dein Budeus scribit in Saxonia, ubi, cum sublata confessione auriculari, & metu purgatorii, simul in plerisque exulet omnis pudor, forte tanta est juvenum lascivia, ut fere ab omnibus exercean- tur petulantes tactus, & misceantur impudici sermones, aut certe, dum ob honestatem externam manus pura est ab opere, liberri-
mè

mē mentes sine fræno solvuntur in quævis illicita. Pessima autem est argumentatio, posita occasione externa consimili judicare ad paria animum hæretici omni timore interno liberi, & conscientiam Catholici à primis annis casto timore præditi, & omni armatura fortium instructissimi. Illud quoque observo, Rhetorice, ne dicam declamatorie dictum, dum Proëmiator Venetus Budeum sua singularitate intra Jenensis Academiae celebrem multiplicat in nescio quàm immensum Theologorum Protestantium exercitum. *Theologi Lutherani*, inquit? Quinam illi & numero & authoritate Heroum potentes filii? *Budeus* inquit, Papæ! quot & quanti!

Ad Quartum Respondeo non id solum verum esse, in choreis committi *multa* peccata, sed & *plurima*. Sed dum id scripsi, an addidi, *mortalia*? Wigand concedit, mille in choreis comitti peccata *venialia*, ut supra vidimus, & tamen negat prohibendos à choreis rusticos; idem à me scriptum, concessumque puta. Verum quid in ea suppositione dicendum, si in choreis committerentur multa peccata etiam gravia, sicut verum est, committi plurima peccata gravia in militia, vita aulica, mercatura &c. Et num propterea sub denegatione absolutionis arcendi etiam, quos nec experientia nec, proclivitas animi monet de gravis peccati à se committendi periculo, examinabimus infra accuratè & seriò.

Ad

Ad Quintum Respondeo, falsissimum esse, quod in Casu Pontasiano controverso sermo sit de Christianis fere omnibus diebus Dominicis & festis saltantibus, *cantilenas venereas* cantantibus. Hæc asserere est mutare substantiam casus, quod monstrat majorem, quàm decet, Proëmiatoris in assequendo controversiæ puncto festinationem aut hebetudinem. Pontasius loquitur *disjunctivè* de juvenibus & puellis aut *cantilenas amatorias cantantibus*, aut certe *equivocas*, quod potest esse veniale. Verba Pontasii in ejus editione tertia, ac ante ejus mortem ultima sic habent: *Qui y chantent ordinairement des chansons d'amour, & dont les termes blessent souvent la modestie & la pudeur, ou sont tout au moins fort equivokes.* Sensus horum verborum est, prout eum etiam in versione Augustana reddidi: *Qui ibi ordinariè canunt cantiunculas amatorias, aut tales, quorum termini sæpe offendunt pudorem & modestiam, aut certè tales, quorum termini sunt valde equivoci.* Versio Genevensis, quam recudit Proëmiator Venetus, sic habet: *Cantantes plerumque cantilenas venereas, quarum verba pudorem & modestiam sæpe lædunt, aut ad equivoca.* Itaque Interpreti Genevensi in ejus Synonimis Theologicis idem est cantilena *amatoria & venerea*, osculum *amatorium & venereum*. Dein, dum Pontasius dicit: *Chansons d'amour, & dont les termes &c.* Hoc est *cantilenas de amore, & cantilenas immodestas*, ubi apparet, particulam copulativam non addere modum cantilenis venereis; frustra enim adderetur de cantilenis venereis

quarum verba modestiam lædunt, quod per se esset evidens, sed addere novum modum aliarum cantilenarum immodestarum, quæ additio rectè redditur sensu *disiunctivo*. Denique dum Genevensis versio ponit, *aut ad æquivoca*, lector, quid certi hæc verba sibi velint, ignorat. At verò Proëmiator Venetus adaugens errorem ad ipsum usque caput controversiæ non solum loco cantionum amatoriarum ponit *cantilenas* determinatè *venereas*, sed &, quod caput rei est, omittit totam disjunctionem *aut æquivocas*. Jam verò, cum manifestum sit, non esse eandem legem circa discursus *venereos*, & *æquivocos*, puta non eandem legem sub eadem obligatione prohibentem, non eandem legem correctionis fraternæ, non eandem legem vitandi periculum aut occasionem, nec eandem rationem scandali, quis dicat, eandem obligationem dari ad vitandas choreas, in quibus solum cantantur cantiones æquivocæ, aut immodestæ, quæ intentione prava & scandalo seclusis possunt sistere intra limites peccati venialis; & eas choreas, in quibus determinatè tantum decantantur publicè cantilenæ *venereæ*? Quod si dicas; sensum Pontasii esse *divisivum*, ita ut sensus sit: in quibus *canuntur partim cantilenæ amatoriae, partim immodestæ, partim æquivocæ*. Hic ipse sensus longè alius foret, quam finxit Proëmiator, loquens de cantilenis *venereis*, iisque *unicis*, non enim omnis cantilena *amatoria* est peccatum mortale sicut est *venerea*. Dein dum fit cantilenarum divisio, utique fit in diversa subjecta distributio,

ita

ita ut aliqui canant *amatorias*, alii *immodestas*, & alii *æquivocas*. Non itaque necesse est, ut periculum peccandi *formale ac respectivum* in eo saltantium tumultu sit sine exceptione omnium. Quod si non est plerorumque aut omnium, adiri quidem non poterit sine peccato veniali, poterit tamen adiri sine mortali ab iis, qui nec socios se jungunt ejusmodi *venerea* cantantibus, nec ipsi immodesta aut *æquivoca* usurpant, nec ullum in se reperiunt *formale ac respectivum* peccandi periculum. Nec tamen per hoc improbare velim Zelum parochi Gallicani, denegatione absolutionis Paschalis adstringentis suos parochianos ad tollendum illum abusum publicum: cum enim in Gallia parochiani non possint valide absolvi ab aliis parochis, & juxta P. Juenin in Comment. de Sacram, aliosque Gallos parochiani semel in anno teneantur confiteri proprio Parocho, nec etiam parocho denegari possit major jurisdictio, quam nudo Confessario, mirum videri non debet, si publicè reis, ad tot admonitiones surdis, deneget absolutionem, nisi corrigant abusum.

Ad Sextum jam responsum est Responsione I. & 5. Manifestum enim est ex Authoribus Responsione I. citatis, Theologos Germaniæ non denegare absolutionem adeuntibus choreas, nisi in iis reperiant speciale periculum lapsus ob conditionem particularem personæ.

Ad Septimum Respondeo, falsissimum esse, eam nostram doctrinam fundari in erroneo principio Gobatiano, quod non teneamur vitare periculum probabile peccandi. Ipsemet in meis dictatis Theologicis Tract. de peccatis fusè ostendi, quemlibet jure naturali obligari ad vitandum periculum probabile peccati; neque in re adeo clara indigueram monitis superficialiis Proëmiatoris Veneti. Fundamentum autem nostrum, quod jam insinuavi Responsione I. est, quia jure naturali nemo tenetur vitare occasionem peccandi sibi tantum remotam, etiamsi eadem occasio aliis sit proxima; cum igitur choreæ multis sint tantum occasio peccandi remota, adeoque respectu illorum nec contineant periculum probabile graviter peccandi, non possunt illis à Confessario per se loquendo prohiberi sub denegatione absolutionis. Dixi, *per se loquendo*, quia ratione scandali, si exemplum proborum adeuntium choreas esset causa efficax ad eò pertrahendos passim alios etiam imbecilliores, quibus choreæ timentur esse in ruinam, aliud dicendum foret. Tota autem difficultas eo redit, an *occasio de se proxima*, ea videlicet, quæ est respectu plerorumque communis conditionis proxima, jure naturali ante ullam determinationem positivam superioris vitanda sit omnibus etiam iis, quibus ob particularem dispositionem animi ea occasio est respectivè remota, nec continet probabile periculum respectivum peccandi? La Croix I, supra cc, tenet negativam, eamque

que infra pluribûs ex consensu Patrum com-
monstrabo.

Ad Octavum Respondeo, id verum esse re-
spectu eorum, quibus ille potus creat probabile
periculum mortis aut morbi, non verò respectu
eorum, qui præmuniti sunt certo contra venenum
antidoto. Sic enim Archiatri, & Spagirici in
publico theatro intrepide ebibunt aconita, post-
quam se præmunierunt suis antidotis. Cæterum
& hoc est discrimen inter venena physica &
moralia, quod illa interimant invitos, ista vo-
lentes; adeoque illa non reperiant prompta pro
arbitrio antidota; ista autem reperiant ubivis
obvia in bona voluntate, & stabili præparatio-
ne animi remedia præservativa. Concionato-
res & declamatores hujusmodi similitudines ju-
vant, non Theologos.

Ad Nonum Respondeo. Proëmiatorem De-
nuo ex nostra propositione diffiunctiva facere
copulativam. Dixi quando agitur de occasione
peccati, periculum probabile æstimandum esse
aut à posteriori per experientiam præteritorum in
casibus consimilibus, aut à priori ex dispositione
seu proclivitate causæ, prout etiam demonstravi
in Arte Critica. Proëmiator autem dicit: *Hæc*
est Interpretis Augustani argumentatio &c. prius
mortem ex potu venefico experiri debes; dein tali ex-
perientia edoctus veneno abstineto. Quid miserius,
quàm disputare cum homine vim argumenti

aut diffimulante, aut quodam immobili curnitatis habitu nec apprehendente!

Ad Decimum Respondeo. Proëmiatorem monstrare suam imperitiam in Logica, nequidem Tyrone summulistico dignam: Scripsi ego hanc propositionem, *expertus suam fragilitatem tenetur vitare occasionem propinquam nullo titulo vitandi damni aut capiendi lucri necessariam.* Proëmiator dicit: *Ex hac propositione necessaria consecutione proficiscitur hæc illius contraria.* Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit. O consecutionem ferulà omnium summistarum dignam! Itane fiet, ut ex aliqua propositione *necessaria consecutione* ejus *contraria* proficisci possit? sequetur videlicet consecutione necessaria *ex albo nigrum, ex calido frigidum, vitium ex virtute?* At condonem hunc errorem præcipitantiæ; scribere volebas; à *sensu contrario* damnatam inferri posse. Nec ista quoque consecutio congruit legibus zogenicæ, rationi, veritati. Inprimis enim argumentum à sensu contrario fallit millies, & quando non fallit, servari debet constantia subjecti & prædicati. Sic verum non est dicere: Expertus vitiorum fallacitatem novit ea contemnere: ergo qui ea non est expertus, non novit ea contemnere. Subditus obligatur ad reverentiam suo principii: ergo qui non est subditus non obligatur illi ad reverentiam; omnis homo est animal, ergo quod non est homo, non est animal. Sic & argumentatur
Proë-

Proëmiator : Expertus suam fragilitatem tenetur vitare occasionem propinquam sibi non necessariam : ergo qui non est expertus non tenetur eam vitare. Atque utinam sisteret in hac sola argumenti à sensu contrario fallacia ; mutat etiam constantiam prædicati. Ego de lucro necessario captando , aut damno necessario vitando loquebar ; ille ad quodvis lucris utilis, aut honesti motivi genus ea verba convertit. Sed quid immoror ? utique manifestum omnibus, ex eo, quod quis teneatur vitare occasionem sibi non necessariam , non sequi à sensu contrario hanc propositionem : Ergo non tenetur vitare occasionem sibi non necessariam , seu utilem ; sicut ex hac propositione : Homo tenetur vitare contræctionem rei alienæ non necessariam ad sustentationem vitæ ; ergo non tenetur vitare contræctionem rei alienæ sibi non necessariam sed præcise utilem. Vel sic : Quivis tenetur vitare occisionem injusti aggressoris ad sui defensionem non necessariam ; ergo non tenetur vitare occisionem injusti aggressoris ad sui defensionem non necessariam , sed præcise utilem. Verùm cum videam Proëmiatorem virum alioquin bonum & Zelosum, immo & eruditum , ut plures horum temporum eruditi solent, non esse exercitatum in accuratis ratiociniis , veniamus tandem ad Punctum difficultatis, an videlicet occasio respectu plerorumque proxima jure naturali sub gravi obligatione fugienda sit etiam iis , in quibus non est probabile periculum peccandi in ea occasione. Ultro enim fateor , paucissimos esse, qui si diu,

v. g. per decursum aut alterius anni ordinarie frequentent choreas, non committant occasione chorearum grave peccatum in se vel in complice, quod si illa occasio vitanda foret omnibus etiam quoad singulos actus, quæ sua frequentatione diuturna vincit plerisque, haud dubie sequeretur, vitandas etiam esse choreas omnibus quoad actus singulos. Itaque

Dico. 1. Occasio, quæ in actu aliquo singulari plerisque est occasio proxima peccati gravis, jure naturali non est sub gravi obligatione fugienda iis, in quibus non creat probabile periculum peccandi.

Dico 2. A fortiori non est sub gravi obligatione talibus jure naturali in actu singulari fugienda occasio, quæ tantum sua diuturna frequentatione respectu plerorumque fit proxima.

Utramque Conclusionem probo variis Patrum, & Doctorum testimoniis.

1. Joannes Saresberiensis Episcopus Carnotensis Sæculo 12. clarus in Epistola ad Radulphum Magistrum quæ inter Epistolas S. Thomæ Cantuariensis à Lupo editas est 110. sic habet: Naaman Syrus, nullum perfectionis gradum affectus ab Elisæo obtinuit, ut ei orationibus domini sui, quod ex necessitate officii cogeatur, liceret assistere, ait enim: Quando ingreditur dominus meus in Templo Remnon, ut adoret, innitente super manum meam, si adora-
vero

vero in eodem loco cum eo, precor ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re. Dixitque Elifæus Vade in pace. Patet hinc, quatenus imperfectos urget interdum reverentia publicæ potestatis. Ex quibus quæ tibi auferim suadere colligo; ut si præfatus Archidiaconus (excommunicatus) tuum velit habere consortium, accedas ad ipsum. - Utinam cum Rege, & tam isto quam aliis excommunicatis omnibus sint aliqui viri timentes Deum, qui eos familiariter & amice statuunt contra faciem suam, & revocent ab impietatibus suis. Sic ille. Versari familiariter cum excommunicatis in impietate sua perseverantibus præsertim potentibus, haud dubiè plerisque est proxima occasio scandali, & tamen ea familiaritas hîc consulitur viro, in quo non erat periculum probabile respectivum. Similiter Elifæus non præcipit Naamo deponere suum officium apud gentilem principem, quamvis id genus officii plerisque sit seductionis occasio, & ipsum officium Naamo non fuerit necessarium ad conservationem vitæ aut decentiam status, sed tantum fuerit utile.

2. Idem l. cc. Epist. 168. ad Gerardum Magistrum sic scribit: Noveritis, quod de recessu vestro (ad excommunicatos) variæ fuerunt sententiæ, multis accusantibus, excusantibus paucis. Non enim noverat multitudo, quid animi haberetis, quæ vos urgeret necessitas, quid Romanus Pontifex vobis indulgisset, quid utilitatis ex hujus vestri dispensatione consilii provenire pos-

fit Ecclesiæ. Verum intuentur Schismatis crimen, malitiam eorum ad quos transistis, periculum convivendi excommunicatis. Ex justa causa & justè. Ego qui causam vestram & animum aliis quibusdam familiarius novi, in parte consentio multitudini, sed dissentio in magna parte. Nam quoad Schismatis condemnationem, rectè sentiunt. - Cæterum societas corporalis dispendium salutis non ingerit illis, qui ab impiis pietate dissentiunt, & errores aliorum tam operum dissimilitudine, quam verborum increpatione corripunt. - Porro qui inter tales veritatis assertor est, cultor justitiæ, divini præcognitii, aliorum non inquinatur attactu. Sic enim Loth DEO placet in Sodomis, Joseph in domo Pharaonis, Moyles inter Æthiopes, Chusai in consiliis Absolon, Abdias in consortio Achab & Jezabel, Daniel à Deo diligitur in Babylone.

3. Cyrillus Alexandrinus docet, ideo Christianis esse licita conjugia cum infidelibus, quod non erat permixtum in lege Moyseica, quia Christiani per gratiam fortiores sunt Judæis in periculo. 1. 7. de Charitate in Fratres sic habet: Facillimum est cuivis ad perspicendum, non parum interesse inter eos, qui sunt in Christo justificati, & eos, qui per legem instituuntur. Nam cum externis gentibus conferi, & simul cum alienigenis convenire, priscis illis hominibus non impune licuit; nobis autem Paulus melius, & confidentius vivendum esse suadet dicens: Si mu-

mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Quænam igitur in his rebus dispensandi ratio? quamve ob causam olim conjunctionem cum iis, qui aliter sentirent, lex pertimescebat; nunc non item? Quia nempe firmos eos, qui in Christo vocati sunt, & in DEI amore stabiles efficit is, qui in eis habitat Spiritus sanctus. Illi autem nondum erant hoc munere locupletati. S. Augustinus quoque testatur, suo tempore viguisse opinionem, non esse illicitum matrimonium cum gentilibus, secluso videlicet personali periculo, quamvis moraliter impossibile fuerit, talia conjugia carere respectu plerorumque periculo. Nam licet tempore S. Augustini non fuerit tam magnum amplius perversionis periculum ad idololatriam, utpote jam collabescentem, fuit tamen ingens ad alia peccata ex conjugali societate per timorem reverentialem, & simulationem periculum l. i. de Adulterinis Conjugiis c. 25. dicit: Non in Evangelio vel ullis Apostolicis litteris sine ulla ambiguitate declaratum esse recolo, utrum Dominus prohibuerit fideles jungi infidelibus. Et l. i. de Fide & Operibus c. 19. Nostris temporibus jam non putantur esse peccata, quoniam revera in novo Testamento nihil inde præceptum est; & ideo aut licere creditum est, aut velut dubium derelictum est. Habentur etiam plura exempla talium conjugiorum, v. g. S. Monicæ Matris S. Augustini, cum Patrio gentili, qui & usque ad mortem, aut certè ultimum suæ vitæ tempus in gentilitate perstitit.

5. Nazianzenus non audentē damnare suum fratrem Cæsarium, qui apud Julianum Apostatam susceperat publici ærarii curam; quamvis periculum seductionis respectu aliorum minus fortium fuisset proximum. Epist. 51. ad illum sic scribit: *Hoc tantum denuntio, è duobus alterum necesse esse, ut christianus genuinus manens ad abjectissimam vitam dejiciaris, aut honore adeptus in melioribus detrimentum passus si non omnino ignis certè sumi particeps fias.*

6. Multi causa utilitatis temporalis aut spiritualis sine scrupulo adeunt pericula aliis proxima, sibi remota. Sic quidam antiquorum adiit secreta meretricis solus cum sola cubicula animo eam convertendi. S. Joannes de Deo eodem fine cum meretricibus instituebat longa itinera solus cum solis. Plurimi nulla necessitate adacti discunt artem Chyrurgicam, cui in Gallia annexum est munus obstetricandi in parturientibus, & inserviendi mulieribus in omni morborum genere, sacrificando, clisteres applicando, &c. Dantur Instituta varia tam virorum quàm mulierum, v. g. Hospitalariorum, quorum finis inserviendi infirmis sæpè nudis omni etiam vilissimo servitutis genere, quo periclitarentur infirmiores animæ. Ex Litteris Missionariorum Societatis Jesu constat, eos etiam gentibus toto corpore nudis v. g. in Insulis Latronum, & in America prædicasse Evangelium, ubi naufragaret aliorum infirmiorum castitas. Sic & ancillæ licet se addicere servitio heri lascivi, quem scit seduxisse plu-

plures jam ancillas, si credat se fore constantem, nec in se esse minimum seductionis periculum. Licet etiam puellæ more solito confiteri Parocho suo, quem scit seduxisse jam plures, si alium confessorium facile habere non possit, & credat, in se nullum inveniri periculum.

7. Doctores Sancti permittunt adire choreas iis, in quibus non est respectivum periculum. S. Salesius in sua Philothea, ubi instruit mulierem sæcularem ad varia exercitia part. 3. c. 33. sic habet: Choreæ sunt ex sua natura res quidem indifferentes, sed juxta modum ordinarium quo fiunt, valde inclinant ad malum, & consequenter sunt plenæ periculo. Fiunt nocte, & in medio tenebrarum atque obscuritatis; facile interveniunt multa contingentia opera tenebrarum in homine ex se jam valde inclinato ad malum. - Quilibet ad choreas secum fert quandam animi dissolutionem ad vana; & ea dissolutio tam magna est dispositio ad pravas affectiones, & ad amores periculosos ac peccaminosos, ut hæc omnia facile oriantur ex choreis. Loquor de choreis, sicut medici loquuntur de fungis; nempe *optimi nil valent*. Sic & ego dico, choreæ optimæ non sunt valde bonæ. Sicut tamen, dum manducantur fungi, debent esse bene præparati; sic &, dum necesse fuerit, te ô Philothea, ire ad choreas, nec locus fuerit excusationi choreæ tuæ debitam habeant præparationem. - Medici de fungis loquendo dicunt: Comede parum & raro, quia quomodocunque fuerint conditi, copia

pia est instar veneni. Sic salta raro immo rarissimè, alioquin incurres periculum apponendi affectum. Fungi, teste Plinio, cum sint porosi, & spongiosi ab omnibus corporibus vicinis attrahunt facile infectionem, adeoque & à vicinis serpentibus venenum. Choreæ & similes conventus nocturni ordinariè in se attrahunt vitia, & peccata, quæ regnant in tali loco, invidiam, stultos amores &c. & sicut hæc exercitatio aperit poros corporis, ita aperit poros cordis, ita ut si serpens aliquis in aurem insibilet aliquod lascivum verbum, aut basiliscus aliquis jaciat impudicos oculos, & annictus amatorios, facile capiuntur corda & veneno inficiuntur. Hujusmodi ergo recreationes ordinariè sunt periculosæ, & excitant in anima mille pravos affectus; & prudenter iis utendum; & sicut post comestionem fungorum bibendum est generosum vinum, ita post choreas memoria bonis considerationibus purganda est. &c. 34. Salta cum iis, quas dixi, cautelis, quando id exiget prudentia & discretio consulet ex motivo condescendendi, & complacendi honestâ conversatione. Nam condescensio, tanquam surculus charitatis facit res indifferentes bonas, & periculosas reddit licitas, & tollit ab iis malitiam, quæ sunt aliquo modo malæ. Ita S. Salesius. S. Antoninus part. 2. c. 6. tit. 6. de choreis loquens ait: Nota, quod Alexander in 4. d. 16. ait: Choreæ triplici ex causa possunt fieri malæ ex circumstantia, quarum una & præcipua est mala intentio, ut quando fiunt ad ostentandum, vel provocandum libidinem, sicut fere modo

modo omnes exercent. - Est autem peccatum mortale secundum Guilielmum, si choreæ fiant ex consuetudine, etiam sine corrupta intentione, cum adeò provocent ad libidinem, ut dicat Hieronymus, quod non credat viro, si dicat se illæsum evasisse à spectaculis talium. Hoc autem sic videtur intelligendum, quando fieret ita inordinato affectu & indifferenter, ut etiam si scirent tales, vel considerarent aliquos inde ad libidinem trahi & concupiscentiam malam, vel ab Ecclesia prohiberi, adhuc tamen eis uterentur. Ita S. Antoninus Theologicè, qui in subsequen- tibus de choreizantibus in communi, id est, de plerisque eorum loquens dicit, quod sint inimi- ci DEI, & dubitari non possit, eum egisse de choreis æquè perversis, ac sunt nostro tempore.

Hucusque ostendi non omninò omnes esse repellendos à beneficio absolutionis, qui fre- quantant choreas, usitatas in Germania, sed eos solùm, qui aut experienciâ lapsus in se vel com- plice, aut ex proclivitate propria ad lubrica vi- tia advertunt in se peccandi quovis modo peri- culum; quamvis existimem, hunc abusum viri- bus omnibus, & si opus fuerit, etiam censuris, & reservatione casus saltem quoad caupones, eliminandum, aut certè moderandum. v.g. ne protrahantur in noctem ultra pulsum campanæ ad salutationem vespertinam angelicam, ne fiant in festis de præcepto, ne in nuptiis ad choreas admittantur alii, quàm propinqui & convivæ, &c. Verùm extinctio similium abusum in Ger-
ma-

mania forte frustra speratur, nisi summus Ecclesiæ Pastor rem eò dirigat, ut cogatur Concilium Nationale. Interim quia omnes obligationes naturales indeterminatæ tacitè substant determinationi legislatoris humani, aut judicis, non incongruè faciunt Episcopi, Parochi, & Confessarii, utpotè judices conscientiarum gaudentes potestate etiam declarativa legis indeterminatæ, si sub gravi peccato prohibeant ejusmodi choreas, ubi uniformitas declarationis aut existit, aut sperari potest. Ea enim deficiente nil efficitur nisi frustranea perturbatio fidelium, plerisque ad tribunalia molliora confugientibus. Interea, dum conspirent plures Theologorum, aut Præsidum Ecclesiasticorum calculi ac quasi vota ad formandum communem Doctorum sensum quoad determinationem hujus inhonestatis, periculi, & scandali, reverà non dabitur obligatio naturalis determinata, nisi quæ est ex respectivo cujusque ac particulari periculo; & Doctorum erit, augere pro obligatione omnium generali calculos.

OBSERVATIO IV.

Proëmiator malè requirit universim moralem certitudinem de dispositione debita pœnitentis.

Controversia nostra non in eo est, utrum Confessario sequi liceat opinionem probabilem in administratione Sacramenti pœnitentiæ, quando in pœnitente convenienter potest haberi materia aut dispositio certa; id enim haud dubie ex Propositione damnata omnibus constat, *illicitum esse in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem*, quando videlicet, ut authores explicant, convenienter potest haberi materia, forma, aut dispositio certa. Quæstio solum in eo versatur, utrum in eo casu, pœnitens absolvi possit, quando ex illo convenienter adhibitis omnibus mediis moralis certitudo extundi nequit, & absolutio fructuosè in majus bonum pœnitentis differri non potest. Proëmiator in tali casu absolutionem extra articulum mortis denegat, quia deest moralis certitudo de dispositione pœnitentis; ego pœnitentem absolvendum suadeo, quia adest prudens præsumptio, qua Confessarius judicat, pœnitentem esse dispositum, non obstante formidine seu judicio probabili

babili de opposito; hunc, inquam, pœnitentem absolvendum suadeo, si convenienter ab ipso major certitudo extundi non possit. Ut vero in hac quæstione procedatur ordinatè

Dico 1. Proœmiator mihi adscribit sententiam, quam non tenui, immo cujus docui ex ipso loco oppositum.

Dico 2. Absolvendi sunt pœnitentes cum dispositione dubia, si certa convenienter extundi nequit, & fructuosè differri non potest absolutio.

Dico 3. Idem docent Patres & insigniores Theologi; ea etiam est praxis Ecclesiæ.

Dico 4. Authores, qui negant absolvendam pœnitentem *probabiliter* indispositum, loquuntur de eo casu, quo convenienter potest haberi vel exspectari dispositio certa. Assertiones singulas demonstro.

Circa primum, mihi tribuit, universim ac indiscriminatim absolvendum esse pœnitentem, nisi morali certitudine constet esse indispositum. Hoc ego non docui. Id solum negavi, *generaliter* denegandam esse absolutionem pœnitentibus, de quibus Confessarius probabiliter judicat, eos non habere sufficientem contritionem. Admisi proin, immo & expresse docui, denegandam talibus esse absolutionem, quando denegatio absolutionis manifestò apparet esse in majus bonum pœnitentis. Veniunt innumeri ad Confessionem,

de

de quibus profecto metuere licet, ne habeant sufficientem contritionem aut propositum; dixi, horum neminem absolvendum, nisi simul habeatur prudens præsumptio de eorum legitima dispositione, saltem desumpta ex contestatione ipsius pœnitentis, affirmantis se dolere ob offensum Deum, se paratum ad vitandas occasiones, & ad recipienda præscripta remedia; si tamen sint personæ juvenes, aut homines rudes, merito frequentissime dubitari potest, utrum apprehendant vim earum contestationum, ac formularum contritionis quas proferunt; aut num ea contestatio non sit nuda velleitas; aut, si sint personæ devotionibus addictæ, dubitari potest, an non eas contestationes ac contritionis formulas solum proferant ex consuetudine sine seria intellectus & voluntatis applicatione ad significatum verborum, hujusmodi hominibus nego *genera-*
liter posse denegari absolutionem, nisi ea denegatio manifestò appareat utilior pœnitenti ad majorem adhibendam reflexionem circa naturam contritionis & propositi. Itaque credendum docui pœnitenti in materia contritionis & propositi, nisi ejus protestatio sit contrariâ factò, & nisi ex ipsa circumstantiarum, quæ sunt in ejus potestate, major cretudo haberi possit; si enim v. g. recuset vitare quasdam occasiones, quas Confessarius prohibet, si nolit in se recipere remedia à Confessario præscripta, ac ejus viribus attemperata; si denique ipse modus responsum non sit humilis, sed alienus à communi verè compunctorum habitu, minimè gentium dixe-

rim, sufficere solum iudicium probabile de dispositione poenitentis, aut nudam praesumptionem fundatam in illius protestatione, quia nunquam in usu Sacramentorum recipienda est materia, forma, aut dispositio dubia, quando convenienter haberi potest certa, prout haud dubie haberi potest, si dubietas fundatur in circumstantia dependente ab arbitrio praesente poenitentis. Neque hos ego comprehendere velim in eorum numero, quibus jus certum est ad usum Sacramenti; cum enim in eorum actuali potestate sit, praebere signa fidentiora suae internae dispositionis obsequendo Confessario humiliter praefato modo per fugam occasionum, utut forte non proximarum, & per receptionem poenitentiarum medicinalium, non reddunt se dignos beneficio absolutionis. At vero ubi dubietas fundatur in ignorantia, aut hebetudine mentis, aut debilitate usus rationis, aut in quadam mentis habituali incuria, cujus actualis in Confessionali correctio non est moraliter in potestate poenitentis, censui, sufficere prudentem praesumptionem de sufficienti dispositione poenitentis, nisi ex circumstantiis manifesto appareat, dilationem absolutionis utiliore fore poenitenti. Itaque Proemiator denuo disputat in auras, dum exagitat sententiam asserentium, generaliter absolvi posse poenitentem, de cujus sufficienti dispositione solum probabiliter constat. Sententia haec non est mea: Propositio mea erat haec: Non est generaliter differenda absolutio poenitentibus, de quorum sufficienti dispositione solum proba-

biliter

biliter constat. Huic propositioni æquipollet ista: *Non omnes pœnitentes sunt dimittendi sine absolutione, de quorum sufficienti dispositione solum probabiliter constat.* Proëmiator cum propositione hac convertibilem censet, utque eandem cum priore mihi tribuit, aut certè ex eadem deducit, istam: *Nullus pœnitens, de cujus dispositione sufficienti solum probabiliter constat, est dimittendus sine absolutione.* Falsam esse hanc conversionem, aut illationem patet logicis. Alioquin ex illa propositione Christi: *Non omnis qui mihi dicit, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum,* per conversionem aut illationem sequeretur: *Ergo nullus, qui mihi dicit, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum.*

Dum denique Proëmiator oblique notat, non posse Confessarium rationabiliter præsumere pœnitentem dispositum, quando probabiliter iudicat, eum esse indispositum, reteggit sui erroris radicem; dum enim ego volui Confessarium agere *juxta præsumptionem*, quam habet de sufficientia contritionis, non verò *juxta iudicium probabile*, quod habet de insufficientia ejusdem, Proëmiator existimat, in hoc modo loquendi contraria involvi, aut contradictoria. At verò neutiquam ea invicem pugnant. Sic dum juxta sententiam D. Thomæ Judex tenetur condemnare juxta allegata & probata reum, quem scit privata notitia innocentem, agit haud dubie juxta præsumptiones violentas, quæ sumuntur ex allegatis & probatis publicis. Quanto magis è con-

trario pronuntiandum in favorem innocentis, quem præsumptiones absolvunt, & solum judicium probabile privatum fallibile gravat? Pœnitens dicit se dolere, humiliter recipit pœnitentias & remedia; Confessarius tamen, quia pœnitens est adhuc puer, aut rudis, aut sola consuetudine, obligatione, timore ad confessionem tractus, ex complexo variarum circumstantiarum *probabiliter judicat*, contritionem esse insufficientem; non potest tamen hoc suum judicium privatum reipsa fallibile demonstrare pœnitenti; non potest etiam in continenti dispositionem certam pœnitenti infundere suis adhortationibus; pœnitens autem protestatur, se seriò dolere ob offensum Deum; aio, pronuntiandum esse juxta *allegata & probata* à spontaneo reo, qui & actor est contra se; non verò juxta judicium suum probabile fallibile. Aliud exemplum ubi contraria inter se sunt *judicium privatum* & *judicium ex præsumptione*, habetur in regula morali, qua jubemur habere pro innocentibus, qui non convincuntur esse rei, utut gravissimæ præsumptiones stent contra innocentiam. v. g. herus suspectum habet famulum de furto mille aureorum sibi ablatorum, aut uxorem de adulterio; ponamus gravissimas præsumptiones contra famulum, aut contra uxorem; tenetur famulum & uxorem judicare etiam judicio lpeculativo innocentes, quamvis simul judicet, secundum præsumptiones hanc & illum probabiliter esse reos. Poterit igitur & confessarius agendo juxta *prudentem præsumptionem* ex contestatione pœnitentis.

nitentis, & juxta *dispositionem rationabiliter præsumptam*, in casu quo convenienter *certior dispositio* procurari non potest, absolvere pœnitentem, quantumvis judicio privato ex complexo circumstantiarum probabiliter judicet, contestationem pœnitentis claudicare ex parte intellectûs gravitatem rei non satis apprehendentis, aut ex parte voluntatis objecto cognito non satis firmiter inhærentis. Addo, distinguendum esse inter judicium probabile *speculativum* & *practicum*. Judicium speculativum est purus actus intellectûs, quo veritas objecti sub modo probabilitatis aut certitudinis proposito agnoscitur, & cum inhæsiōe intellectûs (quam alii consensum aut aquiescentiam vocant) retinetur. Judicium practicum superaddit adhæsiōem voluntatis in ordine ad resolutionem practicam, ad quam dirigit. Judicium probabile speculativum potest simul haberi eodem momento circa utramque contradictionis partem; sic possum eodem momento probabiliter judicare crastino pluiturum ex indicio nubium, & non pluiturum ob probabile indicium ventorum; quia, ut observavi in Philosophia, in propositionibus modalibus directè affirmatur modus v. g. in hoc casu *probabilitas* utriusque propositionis. Sed judicio practico, id est, concurrente adhæsiōe voluntatis tacita in ordine ad operandum, absolvendum &c. non potest utraque contradictionis pars cadere sub judicio probabili; sed necesse est, unum utut probabiliter, judicare verum, alterum falsum. Hæc si Proëmiator di-

stinxisset, non obliquè notasset, Confessarium non posse *rationabiliter præsumere*, poenitentem esse *dispositum*, & simul *probabiliter judicare*, eum esse *indispositum*.

Secundam & Tertiam positionem, quod poenitentes absolvi debeant cum dispositione dubia, si certa extundi nequeat, eandemque esse mentem Doctorum Ecclesiæ, probo sequentibus argumentis.

1. Antiquitus, quando integra communitas lapsa, omnes recurrentes ad Sacramentum poenitentiae, sine discrimine ad actionem poenitentiae recepti, adeoque, ut supra ostendi, eo ipso sacramentaliter absoluti sunt. Non est autem verosimile, Confessarios tunc habere potuisse moralem certitudinem de sufficiente dispositione singulorum poenitentium, cum S. Augustinus & alii Patres testentur, ingentem fuisse numerum fictorum poenitentium. S. Cyprianus in Epist. ad Antonianum scribit: Quoniam cum Trophimo pars maxima plebis (negando fidem) abscesserat; redeunte nunc ad Ecclesiam Trophimo & satisfaciente & poenitentia deprecationis errorem pristinum confitente, & fraternitatem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione revocante, auditæ sunt ejus preces & in Ecclesiam Domini non tam Trophimus, quam maximus fratrum numerus admissus est, qui omnes ad Ecclesiam regressuri non essent, nisi cum Trophimo comitante venissent. Susceptus est

est ergo Trophimus, pro quo satisfaciebat fratrum reditus, & restituta multorum salus. In hoc textu S. Cypriani dispositionem redeuntium valde fuisse dubiam, si redire non credebantur ad Ecclesiam, nisi redeunte aut recepto simul Trophimo. S. Augustinus l. 3. Contra Parmenianum C. 2. ne quidem vult differri Reconciliationem, seu absolutionem Indulgentialem, quando peccat multitudo, multo minus absolutionem Sacramentalem, sic habet: Cum idem morbus plurimos occupaverit, consilia separationis & inania sunt & perniciofa, quia plus turbant infirmos bonos, quàm corrigant animos malos. Quanta autem in tali multitudine pœnitentium fuerit sæpe indispositio ad veram pœnitentiam, colligi poterit ex S. Cypriano *de lapsis* tempore persecutionis, & ad Ecclesiam redeuntibus. Quid de eo boni sentias, inquit, quem timorem fuisse apud eum, quam fidem credas, quem corrigere nec metus potuit? Alta & erecta cervix, nec quia cecidit, inflexa est; tumens animus & superbus, nec quia victus est, fractus est; jacens stantibus, & integris vulneratus minatur, & quod non statim corpus Domini inquinatis manibus accipiat, sacerdotibus sacrilegus irascitur &c. Non itaque in integra multitudine pœnitente antiquitus certitudo moralis de singulorum sufficienti dispositione universim haberi poterat.

2. Tempore persecutionum omnes lapsi fuerunt absoluti & admissi ad S. Communionem;

immo in multis Ecclesiis, in quibus vigeat quotidiana communio, omnes admittebantur, nisi haberent aliquod crimen ex majoribus, quæ S. Augustinus contra quotidiana distinguit. Non est autem verosimile, ministros Ecclesiæ habuisse moralem certitudinem de dispositione ejusmodi communicantium. Quod si non requiritur moralis certitudo in probatione communicantium, cur requiratur in receptione ad pœnitentiam? Quod omnes lapsi tempore persecutionum ad S. Communionem admissi sint, observatione superiore ex S. Cypriano vidimus; quod multi eorum fuerint valde imperfecti aut ficti pœnitentes, ex eodem l. cc. liquet. De aliis communicantibus S. Augustinus hom. 50 de Pœnitentia sic habet: Plerique nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare; plerique autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt aliorum peccata, quæ noverunt, quia documentis sæpe deferuntur, & ea, quæ ipsi sciunt, iudicibus Ecclesiasticis probare non possunt. Nos verò à communionē prohibere quemquam non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari sive Ecclesiastico iudicio nominatum atque convictum. Ex hoc textu patet, iudicio privatorum tunc relictum esse, an sint idonei ad communionem, & Ecclesiam huic testimonio privatorum detulisse, communicando omnes accedentes. Quod si fidi potuit testimonio cujuslibet conscientię in ordine ad largiendam S. Communionem, cur fidi non possit testi-

testimonio confitentium de dispositione interna animi in ordine ad conferendam absolutionem, quamdiu de falsitate convinci non possunt.

3. S. Ambrosius testatur, suo tempore plurimos non habuisse motivum sufficiens ad veram pœnitentiam, & tamen omnes sine discrimine fuerunt recepti ad pœnitentiam seu absolutionem Sacramentalem, & omnes Arriani ab ipsomet Ambrosio sine dilatione Ecclesiæ restituti. L. 2. de Pœnit. C. 9. ait: Nonnulli ideo pœnitentiam petunt, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt, quàm sacerdotem ligare. Itaque videas eos candidata veste incedere, quos lugere & gemere oportebat. Idem l. cc. ostendens, quam vacillans fuerit pœnitentium propositum, dicit: Plerique futuri supplicii metu pœnitentiam petunt, & cum acceperint, publicæ supplicationis revocantur pudore. Et C. 10. Facilius inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. His non obstantibus toto hoc opere id agit, ut ostendat, lapsos non esse differendos ab agenda pœnitentia, adeoque à Sacramentali absolutione.

4. S. Chrysostomus l. 2. de Sacerdotio C. 4. Ostendit infirmioribus quibusdam pœnitentiam levem esse imponendam, & emendationem tantum successivè procurandam, quo satis insinuat, in ejusmodi pœnitentibus reperiri dispositionem valde vacillantem, meritoque dubiam.

biam. Complures, inquit, recensere possim, quos constat in extrema mala adactos non ob aliud, nisi quod digna ab eis pœna, & quæ peccatis perpetratis par esset, exigeretur. Neque enim temere juxta delictorum modum oportet & mulctam ipsam adhibere, sed tanquam conjecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, ne dum consuere vis, scissuram majorem facias. Nam qui infirmi sunt ac remissi, & magna ex parte mundi hujus illecebris illaqueati; quique à generis claritate, à potentia, atque opibus habere se putant, unde animos magnopere tollant; ii si sensim ac paulatim peccatorum correctionem adhibeas, possint utique, si non penitus, attamen parte aliqua eximere se, ac liberare à malis peccatisque quibus occupantur, quos si justa statim animadversione emendes, fiet ut minori etiam illa correctione, quam sustinere poterant, prives. Quapropter sexcentis, ut ita dicam, pastori oculis opus est, ut rectè undique humani habitum animi circumspicere possit. Nam sicut aliquoties usuvenit, ut animum plerique despondeant, non ob aliud, nisi quod ab amaris medicamentis abhorreant, ita nonnullos reperias, qui hoc ipso, quod pœnas peccatis suis pares non luerint, deteriores facti majorem sibi peccandi licentiam vendicent. De contritione sufficiente talium pœnitentium non utique Confessarii poterant habere moralem certitudinem, & nihilominus in numerum pœnitentium per absolutionem Sacramentalem recepti sunt.

5. S. Augustinus in Enchiridio Cap. 65. docet, dolorem confitentium certis signis probandum esse post absolutionem Sacramentalem eo fine, ut appareat Ecclesiæ an pœnitens sit recipiendus ad S. Communionem; & supponit, ante hanc probationem dolorem confitentium non esse certum Ecclesiæ. Neque de ipsis criminibus, inquit, quamlibet magnis remittendis in sancta Ecclesia Dei desperanda est misericordia agentibus pœnitentiam secundum modum sui cujusque peccati. In actione autem pœnitentiæ, ubi tale crimen commissum est, utis, qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis quàm doloris. Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcunque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur: Gemitus meus à te non est absconditus, recte constituuntur ab iis, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat etiam satis ipsi Ecclesiæ, in qua remittuntur peccata. Ex hoc textu colligitur, quod modus doloris interni in susceptione pœnitentis ad actionem pœnitentiæ, id est, tempore absolutionis Sacramentalis, plerumque non sit notus sufficienter communitati Ecclesiæ per eam accusationem sui; ergo & sacerdoti, cui communiter non præbentur multò majora, non conciliatur major certitudo ultra probabilitatem & præsumptionem.

6. Baptismus antiquitus & his nostris etiam temporibus confertur innumeris millibus genti-
lium

lium , integris familiis , communitatibus , ac gentibus post brevem aliquot hebdomadarum instructionem ; atqui impossibile est de singulorum Baptizandorum sufficiente dispositione habere moralem certitudinem ; ergo , cum major requiratur dispositio ad Baptismum quam poenitentiam , utpote motus dilectionis in Deum juxta Tridentinum , etiam ad Sacramentum poenitentiae non requiretur moralis certitudo de dispositione poenitentis , quando ea certitudo convenienter obtineri non potest. Quam ambigua antiquitus fuerit plurimorum Baptizandorum dispositio , patet ex Patribus ; & idipsum monstrat experientia , cum plerique cum suo duce convertantur , & eodem fidem abnegante nullo cogente metu facillimè iterum pervertantur.

7. In omnibus antiquis Poenitentialibus solum urgetur confessio , humilis submissio ad satisfaciendum , restituendum , corrigendum ; vix ullibi autem fit alia interrogatio aut instantia de dolore , nisi his terminis generalibus *doles, quod hæc &c. Commiseris.* Ergo antiquitus non urgebant moralem certitudinem in singulis poenitentibus de supernaturalitate doloris ; sed sufficebat ipsis prudens præsumptio desumpta ex actibus externis poenitentium , regulariter quidem conjunctis cum vero dolore interno , non tamen fere semper , quod requiritur ad moralem certitudinem , prout ostendi in Arte Critica. Quod verò illi actus poenitentium non fere semper fuerint conjuncti cum verò dolore colligi potest

potest ex eo , quia maximus numerus eorum pœnitentium consistebat in personis excommunicatis , aut convictis , aut denunciatis , qui trahebantur inviti ad pœnitentiam publicam , aut consistebat in rudibus non habentibus verum propositum restituendi , satisfaciendi , vindictam deponendi , occasiones vitandi , constanter perseverandi ; maxime cum illa publica pœnitentia tantum semel fuerit admittā in vita.

8. S. Raymundus l. 3. de de Pœnit. §. 49. docet , absolvendos esse eos , de quorum tamen sufficiente dolore ac dispositione merito dubitari debuit. Sic habet : Quid si aliquis pœnitet de peccatis , vel dicit se pœnitere , non tamen vult subire onus pœnitentiæ , dicens se tenerum , valetudinarium , malè complexionatum , vel simile ? nunquid tales sunt admittendi ad pœnitentiam ? Videtur quod non ; quia perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferere. Item quia charitas omnia vincit ; cum ergo iste non sit paratus omnia libenter sufferere , patet , quod nec habet charitatem , nec pœnitet. Ad hoc dico , quod si dicit se pœnitere de peccatis , & proponit de cætero abstinere , cum allegans fragilitatem recusat satisfactionis asperitatem , debet sacerdos primo illum inducere , ut animum habeat paratum ad omnem satisfactionem - Si non potest eum ad hoc inducere , imponat ei talem satisfactionem cum voluntate sua , quam utiliter possit portare , ne postea frangendo deterius peccet. - ad hoc autem præcisè laboret , ut peccator causas

& radices removeat , & omnem occasionem peccandi pro posse tollat.

9. S. Antoninus part. 3. Tit. 14. Cap. 18. §. 4. dicit : Hoc (Confessarius) à poenitente requirat , si poenitet , etsi dolor ejus insufficientis est , an vellet dolorem sufficientem habere , & si non habet , hoc ipsum ipsi displicet , & hoc sufficit. An in hoc Casu Confessarius habet moralem certitudinem de sufficiente dolore?

10. Theologi morales tam antiquiores , quam recentiores sunt contenti præsumptione prudenti , nec requirunt uspiam certitudinem moralem , ubi adhibitis motivis obtineri nequit. 1. Asteфанus in sua Summa l. 5. T. 31. dicit : Quid si aliquem peccatorem poeniteat , vel poenitere se dicat , non tamen velit sufficiens onus subire poenitentiae ; dicens se valetudinarium aut male complexionatum ? Respondeo talem debet presbyter inducere ad subeundam satisfactionem sufficientem , diversa ad hoc utilia ei proponendo ; quod si non potest , ei talem satisfactionem imponat , quam verisimiliter ferre valeat , vel potius illam , quam sponte & sine murmure voluerit suscipere ; expedit tamen , quod aut nulla ei sub præcepto injungat ; & concedat ei , quod injuncta valeat redimere (eleemosynis) Item si presbyter credat , poenitentem non facturum ea , quæ promittit , aut quæ ipse sibi injungit ; nunquid eum absolvet
sub

sub conditione , si hoc fecerit ? Respondeo. Sufficit , quod pœnitens dicat se habere propositum faciendi , quod iungitur , & sic simpliciter ac sine conditione debet absolvi ; facta tamen protestatione , si suspectus habeatur , quod nisi faciat ea , ad quæ tenetur , fructum absolutionis evacuabit. Si ergo credendum est pœnitenti asserenti se habere propositum , quamvis hoc sit debile , etiam credendum est dicenti se habere dolorem , quamvis de hoc timeatur ne sit insufficiens. 2. Pisanus in Summa Tit. Confessor II. Quid agendum Confessori si credat , quod confessus non faciat pœnitentiam , aut aliud quod promittit. Respondeo secundum Wilhelmum , sufficit si dicat se habere propositum faciendi , & sic debet simpliciter absolvere sine contradictione facta , facta tamen protestatione si suspectus habetur , quod si non restituat aut non faciat , quod iungitur , fructu confessionis carebit. Ibidem §. *Utrum liceat Sacerdoti inquirere &c.* Quid si Confessori aliquid occurrit , de quo dubitat quid agere debeat ? Respondeo , quod hæc dubitatio procedit aut ex varietate opinionum Doctorum , aut ex sua imperitia ? Hoc casu non est præcipianda sententia , nec absolutio deneganda , sed via tutior consulenda ; quod verum videtur , cum pœnitens ex aliqua probabili ratione adhæret alicujus Doctoris notabilis opinioni volens eam tenere. Nam hoc casu Confessor consulendo quid sibi verius videtur , si aquiescere nolit , illud supra conscientiam suam relinquat.

- Si autem procedit dubitatio ex imperitia Confessoris, remittat confitentem ad prudentiorem; quod si hoc nequit fieri, exigat à confitente, quod sit paratus facere omne ad quod obligatur, & quærere illud diligenter noscere à peritis pro posse, & consulat confitenti quod tutius est, & in dubio absolutionem sibi non retineat, sed ipsum, in quantum extendit se autoritas sua, absolvat. Ex hoc modo loquendi colligitur, quod Confessarius possit juxta Pisanum absolvere eum, de quo dubitat, an in illum habeat potestatem absolvendi. Cur non idem dicendum, si dubium de genuina dispositione poenitentis convenienter deponi non possit? 3. Bartholomæus Fumus in sua Armilla Tit. *Confessio* §. Conditio 5. n. 7. & 8. dicit, eum, qui dubitat de sua contritione, an fuerit bona, non tenetur reiterare Confessionem; ergo nec Confessarius stante tali dubio debuit denegare absolutionem, quia denegatio absolutionis necessario post se trahit obligationem reiterandi priorem confessionem. Reconfiteri toties peccata per generales confessiones, quandoque bonum est, quandoque malum est; quia propter hoc conscientia sunt scrupulosæ; ideo istis consulerem, ut quando semel vel bis confessi sunt idoneo sacerdoti, & non fuerunt ficti, quod non amplius reiterent. Sunt tamen casus, in quibus confessio necessario est iteranda; primus est, quando confitens non habuit contritionem nec attritionem, ut quia non displicuit peccatum præteritum, vel non proposuit de futuro abstinere. Si autem dolet

de præ-

de præterito cum proposito cavendi de futuro, licet dolor esset imperfectus, ita ut neque esset attritus, propter hoc non esset iteranda; quia si hoc esset, nunquam posset sciri an homo sit verè confessus, ita quod indigeat reiterare confessionem, quia nemo scit, si fuit contritus, vel saltem attritus. Ibidem n. 19. Si Confessor probabili conjectura videt confitentem deficere in sua confessione, adeo quod confessio non sit perfecta, sed diminuta vel ficta, tenetur interrogare vel instruere confitentem. Et n. 29. Si confitens sit ita malè dispositus, quod nullam velit acceptare pœnitentiam in hoc mundo, neque saltem unum Pater noster, sed vult in alia vita satisfacere, talis est absolvendus, ne in infernum ruat, à quo parum distare videtur. De tali quis dubitet, dubiam esse contritionem? Idem Author. Tit. Interrogationes n. 3. Interrogandus confitens, si præcogitavit super peccatis; sin autem, vadat, & præcogitet, maxime qui stetit per annum, quia necessaria est contritio, quæ sine præcogitatione non videtur posse esse. Quartò interrogandus est, si paratus est relinquere omnia peccata prius facta, & dolet de omnibus, aliter non est audiendus, quia est amissio temporis. Est tamen hortandus bonis verbis ad contritionem, quia sæpe conteruntur sub manu Confessoris. Facta igitur confessione diligenti dicat Confessor pœnitenti, an de omnibus doleat; & si leviter dolet, admoneat eum, quantus esse debeat dolor de peccato mortali; & quod saltem doleat, quod

non habeat illam contritionem quam deberet habere , & conetur illum ad verum dolorem adducere ; postea dicat , si vult in futurum ab omnibus toto suo posse cavere ; si respondeat , *sic* ; dicat Confessor , si est paratus facere poenitentiam , quo respondente , *ita* , injungat poenitentiam discretam , quam credit ipsum facturum , & postea absolvat. In hoc processu poenitentis , qui ante annum ultima vice confessus , & qui in Confessionali primum interrogatur de peccatis , & instruitur de dolore , non video , quomodo possit haberi certitudo moralis de sufficiente dolore , nisi appareant signa extraordinaria ; & nihil aliud extorqueatur , nisi *sic* , & *ita*.

4. Sylvester T. Confessor III. docet , in variis casibus absolvendum esse poenitentem , in quibus tamen valde dubium est , an poenitens sit rite dispositus 1. Quando Confessarius aliquid credit esse mortale , quod tamen poenitens credit esse licitum ; adeoque Proëmiator juxta Sylvestrum teneretur omnes illos absolvere , quos Casu 1. & 2. damnat peccati mortalis , quamvis meritò dubitaret , an eorum ignorantia non sit vincibilis. 2. Quando Confessarius ipsemet cum poenitente dubitet , an v. g. aliquis contractus sit licitus , an verò usurarius , dummodo poenitentem obliget ad melius inquirendum. 3. Quando Confessarius credit , poenitentem non expleturum , quod promittit , dummodo promittat se id facturum. 4. Quando poenitens nullam vult suscipere poenitentiam.

5. Navarrus in eo casu, quo alii suadent absolutionem conditionalem ob dubietatem contritionis, docet, conferendam esse absolutionem absolutè, eò quod absolutio suum effectum habeat, dummodo detur contritio existimata. C. 26. n. 11. in Manuali sic scribit: In absolutione multi multa verba adjungunt, quæ non solum sunt superflua sed etiam periculosa; è quibus sunt illa: *De quibus contritus &c.* Tum quia absolutio non solum comprehendit peccata contrita, sed etiam quæ apparent contrita ad effectum, ne iterum ea pœnitens confiteri teneatur.

Ex dictis hucusque apparèt, Ecclesiam non exigere moralem certitudinem in administratione Sacramentorum, ubi per regulas prudentiæ respicientes ad bonum privatum aut publicum fidelium pœnitentium convenienter obtineri non potest. Antiquitus Ecclesia omnes indiscriminatum fideles recepit ad S. Communionem, aut ad actionem pœnitentiæ, nec judicabat de internis, de dolore videlicet ex meris conjecturis, seu argumentis probabilibus tantum. Provoco etiamnum Proëmiatorem, & omnes severioris disciplinæ fautores, ut ex Conciliis, Patribus, & Historia Ecclesiastica proferant vel unicum exemplum denegatæ absolutionis aut Evcharistiæ dependenter à Confessione secreta peccatorum occultorum, ob dubietatem contritionis. Quod si ostendere ne unicum quidem, nisi per multa ratiocinia fallibilia, possunt, fateantur, ex hac causa neminem à Sacramentis repulsum esse.

se. Restat tertium Responsionis membrum, ut videlicet ostendam, nec authores recentiores, nec S. Carolum, nec propositionem damnatam, nec rationem autoritatēve Doctorum insignium huic doctrinæ nostræ repugnare.

Inter Recentiores Proëmiator in suas partes trahit P. la Croix, & P. Sporer, sed plane invitos. La Croix l. 6. p. 2. n. 1765. solum tunc dicit, denegandam esse pœnitenti absolutionem, quando Confessario moraliter certum est, deesse in confitente verum dolorem aut propositum, & nulla sit necessitas statim absolvendi. Verba hujus authoris, quæ Proëmiator truncavit, sic habent: Confessarius tenetur aliquando differre absolutionem, tum nempe si prudenter dubitetur de dolore vel proposito, uti n. 1762. dictum est, nec necessitas exigat nunc absolvi. Unde si consuetudinarius semper veniat cum iisdem peccatis, aut si neglexerit omnia media sibi præscripta, neque nunc det specialia signa pœnitentiæ vel sperandæ emendationis, absolvi non potest; uti nec tunc, si sæpè confiteatur, & tamen nihil emendet, cum facile posset; est enim NB. moraliter impossibile inquit Perez, hominem sæpè confiteri cum vero dolore, & serio proposito, simulque semper relabi, quando facilis est emendatio. En, la Croix explicat suam regulam per exempla, in quibus moralis certitudo datur de indispositione pœnitentis. Numerô autem 1762. ad quem pro uberiore explicatione, & pro suæ assertionis declaratione remittit, iterum solum

solum agit de consuetudinario, in quo *nulla spes emendationis* apparet. Ratio ergo denegandæ absolutionis non est purum prudens dubium de dolore, sed dubium qualificatum, nempe quod non solum versatur circa dispositionem præsentem animi, sed etiam circa emendationem in futurum, qua parte ne quidem relinquit prudentem spem de emendatione; aut si aliquam relinquat, simul conjungitur cum dictamine, in casu particulari hic & nunc fore utiliorem dilationem absolutionis, quam collationem. La Croix l. cc. n. 1762. 1763. & 1764. sic habet: Confessarius non semper tenetur credere pœnitenti, dicenti se habere dolorem, & propositum, quia Innoc. XI. damnavit hanc Propos. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi, &c. etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere & proponere emendationem.* Ratio est, quia quando multoties fefellit fidem, nihil emendavit, præscripta emendationis media non adhibuit, prudenter timetur, ne id fiat ex defectu sinceri doloris aut firmi propositi; quia qui seriò & efficaciter aliquid proponit, quod moraliter implere potest, non solet ita facile, tam citò, tam sæpè deferere suum propositum, sed saltem per aliquod tempus in eo perseverat, & difficiliùs vel rariùs transgreditur. - Confessarius ordinariè potest, & debet credere pœnitenti - qui novam culpam admitteret, si exercitè percipiens se non sincerè dolere, vel non firmè proponere, diceret se ita dolere & proponere,

quod maximè tenere deberent illi , qui ubique inculcant charitatem , quæ *omnia credit , omnia sperat*. Hinc S. Carolus Borromæus ait : Si NB. probabiliter sibi Confessarius persuadeat posse se fidem primæ vel secundæ à pœnitente sibi promissioni factæ dare , quod scilicet occasionem auferet , poterit eum promissionis intuitu absolvere. - Confessarius potest ex causa rationabili differre absolutionem , quamvis pœnitens videatur nunc esse dispositus , quia hoc potest esse utile pœnitenti tum ad incutiendum majorem horrorem peccati , tum ad magis probandam , firmandamque constantiam &c. Hucusque la Croix.

Verùm ut de mente hujus authoris omne eximatur dubium , adducam textus , in quibus ex instituto docet , in dubio de sufficientia doloris , etiam extra casum necessitatis , conferendam esse absolutionem , si non absolutam , saltem conditionatam. L. 6. part. 2. n. 1769. sic habet : Judicium Confessarii de dispositione pœnitentis vel est moraliter certum , vel probabile , vel dubium ? Si certum , absolutio danda est absolute ; si probabile vel dubium , communiter judicandum est in favorem pœnitentis , & resolvendum , quod absolute sit danda ; quia etiam in his dubiis melior est conditio possidentis ; pœnitens autem facta confessione acquisivit jus ad absolutionem ; ergo illo privari non debet per subortum qualecunque dubium de dispositione. Si tamen Confessarius nequeat se resolvere , sed pergat dubitare , si causa sit , cur absolvat , absol-
vere

vere tantum potest sub conditione. Sporer n. 622. & alii. Ibidem n. 1770. dicit: Sub conditione danda est absolutio, quodocunque est (ex parte pœnitentis) necessitas, aut (cessante necessitate ex parte ministri) obligatio illius dandæ, & periculum faciendi Sacramentum nullum, si detur absolutè. Tales casus sunt, uti notant Dicastillo & Gormaz, 1. Si dubites an pœnitens jam confessus habeat usum rationis sufficientem ad peccandum. 2. Si dubites, an per confessionem data sit materia sufficiens absolutionis. 3. Si pœnitens non potuerit, vel noluerit fateri alia peccata quàm dubia. 4. Si dubites de dispositione sufficiente pœnitentis jam confessi v.g. an sincerum dolorem vel propositum efficax habeat. - In his casibus pœnitens habet jus aliquod acquisitum per Confessionem ad Absolutionem, estque in possessione illius juris, quamdiu non probatur incapax vel indignus; ergo talis absolutio debet dari, qualis dari potest sine irreverentia Sacramenti, quæ salvatur, si detur conditionata. Ibidem n. 1771. Si pœnitens afferat sola dubia venialia, neque sit prudens timor de mortali, Sporer putat, ne quidem sub conditione absolvendum; - alii tamen concedunt absolutionē sub conditione, ut dicetur n. 1797. Quod si lucrari deberet indulgentias, rectè absolvitur sub conditione, ne fortè illis privetur. Ibidem n. 1797. Quando dubitatur, an puer sufficientem usum rationis habeat, Lessius putat, non esse absolvendum, nisi in morte, & in Paschate. Gobat dicit, securè absolvi posse sub conditione. Nam non

posse absolute absolvi, recte docent Baldi & Schild, contra Caram. Reverentia enim Sacramenti postulat, ne exponatur periculo nullitatis. Quod si puer non afferat nisi peccata levissima, praesertim sub dubio, & signa doloris etiam sint dubia, dixi n. 1771. aliquos velle, tantum dari benedictionem; Layman tamen, Diana, Schil-derer putant, etiam in hoc casu posse absolvi sub conditione, nec esse opus differre, quamvis commode posset fieri. Ibidem n. 1806. 1808. & 1809. Eadem ferme observanda sunt de his, quae de pueris sunt dicta, nam saepe sunt aequae vel magis ignorantes. - Si poenitens sit ita stupidus & hebes, ut ne quidem necessaria necessitate medii possit capere, & hebetudo oriatur ex naturali complexione, quod colligitur ex eo, si etiam ad alia temporalia sit hebes, si de caetero ostendat se esse bonae voluntatis & innocenter vivat, confessorius ipsi praestet in actus fidei, spei, charitatis, doloris, & propositi, prout capere poterit, sicque dispositum absolvat saltem sub conditione, si capax est, jubeatque communicare. Hucusque la Croix, ex cujus hucusque dictis satis patet, casum dispositionis dubiae, & absolutionis praesertim conditionatae esse amplissimum, adeoque sententiam, quae in tali casu absolutionem contra praxin sacrorum Tribunalium in Provincia receptam denegat, revera esse perturbativam Ecclesiae.

Vidimus hucusque, Proëmiatorem immerito in suas partes trahere connisum P. la Croix; vide-

videamus nunc & mentem P. Sporer. Itaque part. 3. c. 5. q. 2. §. 4. n. 619. & 622. sic habet : Absolutio regulariter danda est absolute. Ratio est ; aut enim iudicium Confessarii de dispositione pœnitentis certum est, aut probabile, aut dubium ? Si certum, aut probabile, sine dubio absolute danda est absolutio. Si dubium, iudicandum est in favorem rei, & adhuc absolute danda absolutio ; quia in dubio melior est conditio possidentis. Et in dubiis (quando agitur de præiudicio tertii) tutior est pars eligenda ; pœnitens autem facta confessione acquirit & possidet jus ad absolutionem, quo in dubio spoliandus non est, quamdiu non constat esse indispositum ; & tutius est ipsum absolvi quàm non absolvi ; ergo in ejusdem favorem se resolvere & judicare debet iudex Sacramentalis, reumque absolvere, sicut alius iudex in iudicio externo. Quod si confessarius se non resolvens dubius maneat de dispositione pœnitentis, & licita absolutione, eo statu utique non poterit licite absolvere *absolute* NB. Ita P. Sporer. Itaque solum negat, absolvendum ejusmodi dubie dispositum pœnitentem sub forma absoluta, non verò negat, eundem absolvendum sub formâ conditionata. De hac loquens n. 622. sic pergit : Absolvere sub conditione de præsenti v. g. absolvo te, si verè doles, ex causa licet, & quandoque expedit. Regula communis est : absolutio sub conditione impendi licite potest, & debet, quotiescunque, si omnino non daretur, damnum immineret animæ ; & si absolute daretur, nullitas & irreve-

ten-

rentia Sacramenti timeretur, utpote quando confessorius ex parte sua prudenter dubitat 1. An pœnitens sit rectè dispositus quoad dolorem, propositum &c. juxta dicta suo modo. 2. An habeat materiam in pueris rudibus; an talis sit præditus sufficiente usurationis? an verè peccaverit, necnè? Item, quando pœnitens affert sola dubia peccata in materia mortali, nec ullum certum explicare potest - 4. Quando ipse confessorius dubitat, an habeat jurisdictionem in hunc pœnitentem, vel in ejus peccata. Ratio est, quia cum Sacramentum sit institutum ad bonum & salutem animæ, debet applicari omni possibili modo, quo potest sine irreverentia Sacramenti. At in ejusmodi casibus sub conditione applicatum omnino potest proficere ad bonum ac salutem animæ, & sic non exponitur irreverentiæ, quia conditio apposita periculum nullitatis excludit. - Cæterum quamvis consultum sit, ut in ejusmodi casibus verbis exprimaturs conditio; attamen sufficere, si mente retineatur & concipiatur, docent Doctores communiter. Hucusque P. Sporer. Ex quibus omnibus patet, hunc authorem approbare absolutionem saltem conditionatam in casu controverfo. Nec obstat, quod n. 801. dicat, absolutionem retinendam, quando Confessorius *certo vel probabiliter sibi persuadet*, pœnitentem non esse attritum; hic enim terminus, *persuadet*, significat judicium firmum, utut nixum motivo probabili, hic & nunc actu tamen excludens omne dubium in oppositum; sic enim

in

in multis materiis præcisè probabilibus sæpe tanta est adhæsiō judicii, ut excludat omne actuale dubium in oppositum. Hunc esse sensum præfati authoris colligi potest tum ex eo, quia alioquin sibi contradiceret, tum ex ipso contextu, ubi inter signa suspectæ contritionis ponit, si pœnitens *emendationem proponere nolit, si occasiones peccandi proximas, cum possit, non velit evitare, non restituere, offensam remittere, inimico reconciliari.* Hæc signa si adsunt, utique *persuadent* persuasionē excludente omne dubium prudens in oppositum, pœnitentem esse indispositum, & in hoc casu nullus docet, conferendam esse absolutionem.

Restat objectio ex S. Carolo Borromæo, qui in sua *Instructione* docet, absolutionem differendam iis, quos Confessarius *probabiliter* judicat, peccatum non dimissuros, licet se illud dimissuros polliceantur. Respondeo hunc textum esse prorsus impertinentem ad quæstionem hîc controversam. In quæstione enim nostra agitur de dubio circa dispositionem *præsentem*; S. Carolus verò eo loco agit de dubio circa emendationem *futuram* supposita dispositione præsentē sufficiente. Hîc enim quæritur, utrum ejusmodi pœnitenti, qui probabiliter judicatur in eadem peccata relapsurus, utut aliàs optimè disposito utilior sit absolutionis collatio aut dilatio. Hæc autem valde diversa esse, patet ex judicio authorum, qui censent, pœnitentibus dif-
feren-

ferendam esse absolutionem , quamvis bene dispositis , si dilatio ob metum relapsuum censeatur esse utilior. La Croix l. 6. p. 2. n. 1764. dicit : Confessarius potest ex causa rationabili differre absolutionem , quamvis poenitens videatur nunc esse dispositus. Bann. Suar. Lugo, Graff. Henriq. Sanch. Laym. Sa, Averfa, Carden. Ratio est , quia hoc potest esse utile poenitenti , tum ad incutendum majorem horrorem peccati , tum ad magis probandam firmandamque ejus constantiam contra relapsus , tum ad concipiendum interea meliorem dolorem & firmitus propositum. - Sicut enim Ecclesia reservans aliqua peccata vult poenitentem quamvis dispositum non absolvi ab unoquoque , ita merito non absolvi- tur , quamvis dispositus , si Confessarius judicet ei melius esse non absolvi. Ita la Croix,

Cæterum , quod S. Carolus in Casu contro- verso minimè repugnet , colligitur tum ex ipsa ejus Instructione Confessariorum , tum ex aliis ejus Actis Synodalibus , ubi jubet indispositos in ipso Confessionali ad contritionem excitari , quo labore id plerumque efficitur , ut poenitentes quidem contestentur dolere ; certitudo tamen de sufficiente dispositione sæpè non obtinetur. In Sacramentali suo Ambrosiano solos eos absolvere prohibet , qui nullam contritionem ostendunt. De Poenit. §. de his , quæ Confessarius observet , sic habet:

bet : Videbit , an pœnitens propter DEUM
veram peccatorum suorum contritionem ha-
beat. - Si verò talem contritionem illum non
habere intellexerit , illius desiderio accendere
conabitur. - Quod si pœnitens nullam contri-
tionem , nec verò saltem attritionem osten-
det, eum minimè absolvat. Ita S. Carolus ,
nihil explicitè determinans de con-
tritione dubia.

OBSERVATIO V.

Proëmiator Venetus immeritò
damnat Censum personalem usitatum
in Germania.

Scripsi, in Germania ad percipiendam vigesi-
mam annuam non opus esse *Titulo speciali*,
seu particulari v. g. lucri cessantis aut damni
emergentis &c. sed sufficere *titulum generalem*
censûs personalis, accedente voluntate Legislato-
ris, transferentis ejusmodi censûs dominium à
mutuatario in mutuantem; id displicet Proëmia-
tori Veneto. Opponit 1. quia omne lucrum ex
mutuo ultra sortem principalem est usura 2. Quia
Principes non habent potestatem transferendi
dominium bonorum ab uno in alium 3. Quia vo-
luntas legislatorum non subiacet directioni Theo-
logorum 4. Quia ipsi hæretici, v. g. Budeus, Lu-
theranus Theologus, agnoscunt, prætenso Mo-
ralistarum Catholicorum titulos esse merum ad
larvandas usuras fucum 5. Quia Layman & Spo-
rer, Theologi Germaniæ contractum censualem
personalem, in Germania usitatum, agnoscunt
esse usurarium; uti & P. Antoine, Leurenîus, P.
Reiffenstuel & alii Theologi Germaniæ. 6.

Quia

Quia hæc sententia coïncidit cum sententia hæreticorum, Salmasii, Molinæi, Puffendorfi, Barbairaci, Budei &c. docentium, moderatas, usuras non esse prohibitas lege naturali 7. Quia Concilium Viennense definivit: Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, decernimus velut hæreticum puniendum Quo modo loquendi indefinito comprehenduntur omnes usuræ non tantum immodicæ, sed & moderatæ, cum utique sub genere contineantur omnes species. 8. Quia usuræ ab omnibus Catholicis damnantur non ex eo præcise, quod indefinitæ sint, sed quia carent justo titulo, mutationi non per se intrinseco, prout tamen intrinsecus foret iste *generalis* titulus *Contractus censualis personalis*. 9. Quia hic contractus censualis gravius premit genus humanum, præsertim pauperes, quam ipsa sententia hæreticorum, usuras moderatas non respectu pauperum aut aliàs indigentium, sed tantum circa divites negotiatores &c. permittentium. 10. Quia explicatio Interpretis Augustani nullo subsistit talo, sed vacillat perpetuo, & histeron proteron confundit omnia Limitationem usurariam asserit nunquam ab Ecclesia rejectam, sed potius à Doctoribus Germaniæ approbatam, quasi *Casuiſtæ Germaniæ*, & *Ecclesia ipsa* unam eandemque personam constituent. Mutuum asserit in Germania induisse naturam contractus censûs, quo apertè confunduntur duo diversissima *mutuum* & *census*. 11. Quia Interpres Augustanus ad purgandum con-

tractum censualem personalem à labe usaruria requirit intentionem conducendi mutuatarii operam ac industriam ad fructificandum ex pecunia, quæ tamen intentio teste Sporer vix à millesimo habetur aut scitur in Germania. 12. Quia suppositum Interpretis Augustani multis ex causis vapulat. Supponit, quod intentio mutuantium tacite subordinetur intentioni Legislatorum, eaque intentio Legislatorum subjaceat directioni Theologorum Germaniæ, sicque subjectione & concatenatione intentionum id tandem efficiatur, ut dominium census legaliter à mutuatario transferatur in mutuantem. Hæc inquam, supposita vapulant, quia Legislatores non habent potestatem mutandi naturas rerum, mutuum videlicet usurarium in contractum census; & intentio legislatorum non subjacet directioni Theologorum, & Principes non habent potestatem transferendi rerum dominia. 13. Quia fieri non potest, ut quod aliam habeat usura definitionem in Germania, quàm in Gallia & Italia. In Germania juxta Interpretem usura foret excessus lucri ex mutuo ultra vicesimam annuam. In Gallia autem & Italia foret excessus ultra sortem principalem. 14. Lepidissimum foret, si quis diceret: Fornicatio in Germania est &c. Furtum in Germania est &c. ergo & ridiculum est cudere aliam definitionem usuræ pro Germania, quàm pro aliis Provinciis. 15. Quia si vera esset doctrina Interpretis, quod Galli peccent exigendo vicesimam ex mutuo, quia adhuc degunt sub *indeterminatione* legum naturalium, semper nocivâ,

civâ, quia vicinâ abusui, sequeretur, quod & in Gallia consuetudo contraria non esset corruptela, sed lex; cum constitutiones principum & consuetudines, si ambæ sint rationales, æquali auctoritatis dignitatisque gradu ambulent. 16. Cum usura repugnet legi naturali & divinæ, eadem debet esse in Germania lex & obligatio. 17. Si tantum foret prohibitus excessus ultra vicesimam, ille excessus tantum foret peccatum injustitiæ non usuræ. 18. Doctrina hæc, quam Interpres Augustanus excogitavit, est nova, & ipsâ doctrinâ hæreticorum peior, utpote tendens in oppressionem indigentium. 19. Ridiculum est, quod Interpres aliam quoque proferat definitionem mutui pro Germania, asserendo, Contractum mutui in Germania esse *commodationem pecuniæ à lege non elevatam ad naturam contractus censualis personalis*, quæ *elevatio* deest, dum excessus lucri transit limites vicesimæ. 20. Si in Germania ad evitandum usuræ crimen constituitur contractus censualis personalis, quæritur, utrum ea intentio fructificandi mutuanti ex mutuatarîi industria debeat existere re ipsa etiam in mutuatarîo? an sufficiat in mutuante? Si requiritur in mutuatarîo, sequitur, in ipsa Germania vicesimam non purgari *sine titulo speciali*. Hæc sunt argumenta, quæ colligere aut divinare potui ex declamatione confusa Proëmiatoris Veneti. Omitto præmaturas illius censuras, & phrales extra modestiæ charitatis, & justitiæ limites procaciter salientes, quas pio viri zelo condono. Veniamus ad rem ipsam, Respondeo itaque

Ad I. Verissimum esse, Usuram genericè acceptam esse *lucrum ex mutuo ultra sortem principalem*. Ipsemet hanc definitionem usuræ genericam in ipso limine dissertationis præliminaris ad Titulum de Usuris posui; intelligere tamen eam definitionem oportuit in sensu Doctorum verbis D. Antonini explicato, qui part. 2. C. 6. usuram definit, esse *lucrum ex mutuo principaliter intentum*; ex hoc tamen minimè sequitur, si mutuo accedat alius titulus lucrativus, seu *specialis* ex circumstantiis particularibus contrahentium, seu *generalis* ex circumstantiis generalibus integri regni, locum non esse lucro ultra sortem; quia lucrum in tali casu non est *principaliter intentum ex mutuo*, sed ex illo titulo *particulari*, aut *generali* mutuum concomitante.

Ad Secundum Respondeo, falsum esse, quod supremi principes non habeant potestatem transferendi dominium bonorum ab uno in alium, ubi id exigit bonum commune & prudentia legislativa. Id ipsum non diffitetur Leurenus, quem Proëmiator hoc loco pro se allegat. Ex instituto verò id probat Haunoldus in vasto opere de jure & justitia, ubi innocentiam contractus censualis personalis Germanici unicè fundat in voluntate principum dominium censûs in mutuantem à mutuatario transferentium. Exemplum quoque in utroque Jure obvia id manifestò demonstrant, v. g. Jus Civile Romanum transfert dominium bonorum bona fide præscriptorum in præscribentem, etsi finita præscriptione re-
tega-

tegatur liquidò , ea bona pertinuisse ad alium, è
cujus dominio nullo unquam particulari con-
tractu recesserint. Si ergo ad acuendam posses-
sorum industriam, & ad vitandam bonorum
incertitudinem, finiendarumque causâ litium
supremus Legislator in bonæ fidei præscripto-
rem dominium præscriptorum bonorum trans-
ferre potuit, cur id non possit circa portionem
moderatam mutuatae pecuniæ, si id in aliquo
regno bonum commune sic patiatur aut exigat?
Plures similes dispositiones dominiorum lega-
les reperiuntur in materia testamentaria, & in
materia contractuum; in criminalibus, in lucra-
tione dotis, in fiscalibus, in subhastatione, in bo-
norum cessione, in pœnalibus legibus post sen-
tentiam judicis, in contractibus matrimoniali-
bus, divortiis, exhæredationibus &c. in
quibus omnibus dominium bonorum à lege
transfertur juxta præscriptam à legislatore for-
mam, cui semper tacite subordinatur intentio
contrahentium, & voluntas possidentium. O-
ptimè verò id probat S. Augustinus Tract. 6. in
Joannem, ubi sic habet: *Quisquis possidet, quod
possidet nonne humano jure? tolle jura Imperato-
rum, & quis audet dicere, mea est villa?* Itaque
in præsentī materia non est quæstio, utrum do-
minium censûs à Lege transferri possit in mu-
tuantem à mutuatario, si id bonum commune
in aliquo regno patiatur, aut exigat, sed quæstio
solùm est, utrum bonum id saltem in Germania
ferat aut suadeat?

Ad Tertium Respondeo, inter prima Theologiae moralis, & Juris Canonici principia Tyronibus notum esse, Titulo videlicet *de Legibus & Consuetudine*, voluntatem ac intentionem legislatorum legalem sequi consuetudinem rationalem, quis autem nesciat consuetudines ipsas dirigi, declarari, & ipso ad multitudinis proxim assensu introduci? necesse igitur est, ipsam intentionem legalem principum in permittendis consuetudinibus, confirmandisque privatorum contractibus *subiacere directioni Theologorum*.

Ad Quartum Respondeo, unum Budeum in nostra Grammatica esse *Lutheranum*, non *Lutheranos*; certè alii Lutherani Doctores non reprobant Censum personalem, ut constare cuilibet potest ex libris recentioribus A catholicorum editorum in Germania. Dein ex adducto Budei textu non constat, quos Moralistas, & quos palliatæ usuræ titulos castiget? Verosimile est, eum more hæreticorum propositiones quarundam laxiorum Casuistarum ab ipsis Summis Pontificibus damnatus tribuere universim Moralistis Catholicis, ut sic maculam conquirat Ecclesiæ. dico proin, Budeum respicere ad propositionem 40. 41. 42. damnatam ab Innocentio XI. & 42. damnatam ab Alexandro VII. cum enim has & similes propositiones legerit in Arnaldo, La Morale des Jesuites, aut in Philaethe Candido; eas autem à Summis Pontificibus damnatas esse aut ignoraverit aut dissimulaverit, libentissimè arripuit occasionem universim & in genere pro-

proscindendi *Moralistas Catholicos*. Cæterum quod Budeus non rejiciat Censum Germanicum, adeo certum est, ut nequidem rejiciat ipsas usuras, nisi quo casu repugnant legi charitatis. In Philosophiæ suæ Practicæ part. 2. C. 4. sect. 6. §. 43. sic habet: *Non est illicitum accipere usuras, modo per eas nemo lædatur, aut contra officia humanitatis peccetur; ita enim nulla lex naturæ obstat.* En quàm fideliter Budeus insistant vestigiis hæreticorum, docentium, usuras jure naturæ non esse prohibitas, utut indeterminatas, dummodo non obsint charitati? Nonne pudet, hunc hominem adduxisse contra Censum Germanicum?

Ad Quintam Respondeo nec Laymanum, nec Sporerum, nec Reiffenstuelium &c. damnare censum personalem Germanicum controversum. Miror, Proëmiatorem Venetum, qui in Appendice damnat peccati mortalis Theologos falsò allegantes authorum testimonia, ipsummet in re tam seria dormitasse. Audiamus itaque hos ipsos Authores. Layman hic C. 18. sic habet: n. 5. Licitus est census realis cum pacto redimendi ex parte venditoris, & probabiliter etiam, qui utrinque redimibilis est - duo addo; primum æquum esse, ut majus pretium solvatur in censu utrinque redimibili, quam in censu redimibili ex parte solius venditoris. Quare cum in his Germaniæ Provinciis fermè consuetudo sit, ut redditus unius annui ematur 20. & 5. annui emanantur 100, cum pacto redimendi reci-

proco, atque ejusmodi emptione neque emptor neque venditor se gravari conquerantur, sequitur, introduci posse, ut redditus unius annui ematur 17. & annui sex emantur tantum 100. cum pacto redimendi ad arbitrium solius venditoris. - Alterum. Quia sub censu utrinque redimibili usuraria intentio facile latere potest, ideo modus iste contrahendi periculo non vacat, neque facile suadendus; tamen tolerandus est. Qua propter non solum in Pontificiis Martini V. & Calixti III. constitutionibus, sed etiam in Carolina Augustæ 1548. usurarius contractus judicatur, si redimendi facultas emptori permittatur. Verum id intelligi debet secundum præsumptionem fori externi. n. 7. *Affertio III.* Probabile est, censum personalem tam irredimibilem, quam redimibilem ex parte solius venditoris, spectata rei natura, licitum esse. n. 8. *Affertio IV.* Census personalis utrinque redimibilis super personæ industria locatus probabiliter defenditur - Neque dici potest, contractum transire in mutuum; nam mutuum cuivis personæ dari, & omni casu repeti potest; census autem iste personalis ex utraque parte redimibilis tanquam fundamentum requirit personæ industriam, lucrandique facultatem, quo sublato fundamento, puta si mercator vel opifex sine culpa sua pluribus annis nullum lucrum capiat, corrumpitur census personalis, neque pensiones exigere possunt. n. 10. *Affertio V.* Census utrinque redimibilis (præsertim realis) etiam adjuncto pacto assecurationis probabiliter defenditur ac toleratur, etsi periculo usurariæ inten-

tentionis non caret. Ita docet Medina, Valentia, qui ait idem visum fuisse doctissimis Romanis Theologis anno 1581. secuti sunt Lessius, Malderus, aliique Recentiores, - Probatur. Contractus, qui in aliqua regione celebrari solitus est, præsertim à viris doctis & honestis, licet dubii & obscuri juris sit, atque usuræ speciem quandam præferre videatur, non tamen ideo injustus & usurarius censeri debet, sicut docet Bartolus in l. quis sit fugitivus &c. Tiraquellus, Navarrus, Binsfeldius. Passim autem in Germania nostra à viris etiam probis & doctis instituitur census iste utrinque redimibilis, cum pacto assécurationis: ergo cessare debet præsumptio usuræ. Confirmatur. Neutra pars contrahentium de damno queritur; immo utraque ex tali contractu commodum se capere fatetur - Denique plures audiui, qui adeo contractum illum Germanicum in his regionibus invaluisse testantur, ut sine maxima negotiationum & commerciorum jactura tolli non posse videatur. Ergo non est causa, cur contractum iniquitatis damnemus. Duo addenda sunt. Primum, cui in assertione addiderim, *præsertim realis*. Causa est, quia à contractu personali utrinque redimibili cum pacto assécurationis multi viri docti magis abhorrent, quod majorem usuræ similitudinem gerere videatur; siquidem in eo, ac in mutuo, persona immediate obligatur; in reali autem obligatio rei inhæret, atque inde in personam tendit. Quod quamvis in praxi non improbem, rem ipsam tamen attentius considerans parum inter utrumque

contractum interesse arbitror - nemo est, qui non emere malit censum realem, quam merè personalem. - Alterum, Licet homines rudes & indocti minus intelligant, cur ultra sortem suo arbitrio repetendam, pensiones annuas recipere possint, eo ipso tamen ab usura & iniquitate excusari, quod aliorum proborum & doctorum virorum exemplum secuti nihil titulo illicito ac usurario, sed modo, quo fieri potest, justissimo accipere proponunt. *Taciti enim & expressi eadem est vis.* Hucusque P. Layman. Manifestum itaque est, ab hoc Authore approbari contractum censualem personalem in Germania usitatum, quo, ut ipsemet in dissert. Prælim. ad Tit. de usura præmonui, constituitur census in persona ex illius opera ac industria. Quod si Proëmiator dicat; hunc jam *specialem titulum*, eò quod *opera aut industria* cessante jam non amplius locum habeat contractus iste censualis personalis, Respondeo, quæstionem fore de nomine. Ego illum titulum *generalem* voco, qui generaliter in omni hominum genere solvendo parium procedit; nam qui solvendo non sunt, eleemosinam non mutuum petunt; omnes verò qui solvendo pares sunt, id habent aut ex bonis immobilibus, juribus, aut opera sua ac industria. Hinc Laymanus *generalitatem* hujus tituli attendens, rudes & indoctos licitè constituere hunc contractum personalem sine ulla reflexione ad particularem titulum observat, eo quod exemplo proborum eoque modo, quo licet, contrahere cum quovis hominum genere parium solven-

vendô intendant. Illum autem *specialem* titulum voco, qui non reperitur in omnibus personis mutuū recipientibus. Noverit Proëmiator, definitiones nominum, nondum constantem notionem anticipatam habentium, esse arbitrarias.

Nec plus subsidii Proëmiatori præstat P. Sporer; hic enim Author non rejicit Censum Germanicum personalem, sed solum observat, facile intervenire posse modum quendam tendendi quoad speciem usurarium; eo quod ne quidem habeatur intentio celebrandi contractum censûs personalis, sed communiter tantum cogitetur de lucro ex mutua pecunia proveniente juxta morem provinciæ, quamvis fateatur, & hos, adeoque fere omnes excusari, eo quod in intentione mutuandi juxta morem provinciæ jam implicite contineatur intentio mutuandi per contractum censûs personalis, aut alio modo licito; immo hic author præter hunc generalem titulum Censûs personalis admittit insuper alium titulum pariter generalem, quo justificatur vigesima in Germania consueta, nempe Affecuratio fortis principalis. Itaque Tract. 6. C. 6. n. 4. sic habet: Census personalis est, qui fundatur super certa persona obligante se annuam pensionem solvendam sine ordine ad certam aliquam rem, ex qua pensio solvenda sit; quamvis tunc talis persona necessariò debeat habere annuos redditus vel lucra; generaliter etiam fundari debet super aliqua ipsius re, sive fundus sit, sive negotiatio, opificium, aliave industria, ex quibus lucrari, & annuam pensionem solvere possit, n. 16. *Affertio II.*
Pro-

Probabilissimè quoque licitus est census personalis super personæ industria collocatus, etiam redimibilis ex utraque parte, spectando præcisè naturam rei, licet subsit periculum usurariæ intentionis. Explico & probo 1. licitus est census personalis absolutè. Ita Abbas, Gerson, Sotus, Medina, Conradus, Binsfeldius, Covarruvias, Bannes, Arragonius, aliique complures, quos citant & sequuntur Valentia, Lessius, Tamburinus. Ratio est, quia sicut Dominus prædii in censu reali potest vendere jus partiale percipiendi fructus sui prædii, ita quilibet homo potest vendere jus saltem partiale percipiendi lucra suæ personæ & industriæ. Confirmatur efficaciter. Nemo negat, quod super personæ industria constitui possit obligatio solvendi partem aliquam lucrorum annuorum; ita enim constituuntur decimæ personales in Jure Canonico C. Apost. & Pastoralis T. de decimis. Item tributa, quæ Magistratui penduntur proportionè lucrorum annuorum. Res nota & patet etiam l. 2. Esdræ C. 10. Atqui nil obstat, quin talis obligatio emi & vendi possit perinde ac alia jura, debita, servitutes &c n. 19. Dices cum Navarro. Pontifex Martinus V. Callixtus III. & Pius V. tantum dixerunt, census reales esse licitos, ergo census personales reprobarunt. Respondeo, nego consequentiam. Pontifices enim non quidem approbarunt, non tamen etiam reprobarunt, vel negarunt census personales esse licitos, sed tantum dixerunt, census reales esse licitos, de quibus fuerant interrogati. Sed instas: Pontifices

in

in Bullis semper requirunt, census debere constitui in re immobili fructifera. Respondeo, Constitutiones illas (præsumptione usurariæ intentionis in foro fori nixas) in nostra Germania in eo rigore non esse receptas, non est dubium apud doctores saltem in nostra Germania scribentes. n. 26. Atque juxta hætenus probabiliter dicta per emptionem census personalis utrinque remibilis per se salvari posse videtur usitatissimus ille in Germania contractus accipiendi 5. pro 100. qui differt à mutuo usuario, quod contractus mutui cum quacunque persona institutatur sine ullo ordine ad requisitum in re vel persona; at contractus noster censualis necessario requirit certum fundamentum in re vel persona, scilicet fructus rei vel industriam personæ, ratione cujus ipse homo habet jus percipiendi fructus rei suæ, vel lucra industriæ suæ, quod ipsum jus partialiter emit censualista; adeoque pensiones annuæ non dantur ratione pecuniæ datæ in se, sed ratione juris percipiendi fructus vel lucra; illo autem fundamento penitus ruente, ut si censuarius nullos amplius annuos redditus habeat, necessario etiam ruit contractus censualis, seu jus percipiendi pensionem, quamvis ob adjectum affecurationis pactum fors adhuc repeti queat. Hæc speculatio vera est; sed quam vereor! ne sit speculatio mera! praxis autem rarissima defacto, cum experientia doceat, ex mille vix unum habere talem intentionem. Ubi enim notitia tali modo emendi census? Fatemur ergo semper, contractum esse periculosum,

sum, & proximam usuræ speciem præferre. Ita P. Sporer. Proëmiator verò tono triumphali exclamat, *Satin hæc ?* Respondeo *Minimè*. Præterquam enim, quod author tò *semper* retulerit ad antecedentia non ad subsequentia, interposito inter adverbium, & substantivum comate, quod Proëmiator, ut contractum redderet *semper* periculolum, expunxit; En! Author immediate interposito solum semipuncto sic pergit: Nihilominus tamen concedi nobis volumus, ita posse fieri. - Jam breviter esto applicatio Censui Germanici saltem implicite justus & licitus. Quisquis habito delectu personæ habentis bona fructifera, vel industriam fructiferam sciens in confuso, esse aliquos modos & titulos justos per contractum ejusmodi lucrum capiendi, nimirum quinque pro centum, hoc ipso quod viros doctos & probos ita contrahere videat, etsi ignorans, vel non determinans hic & nunc NB *singularem* titulum (utpote lucri cessantis, damni emergentis, emptionem censûs, contractum societatis &c. &c.) solum bonorum virorum exemplum secutus NB, *generali* quadam intentione vult lucrari illa quinque annua alio aliquo (quam usuræ) titulo, quoquo tandem justo, quo fieri potest, & ab aliis fit, dum sic consideratis circumstantiis reverà ex dictis modis noster census personalis subsit, vel subesse possit, putandus est talis, eo ipso modo justo voluisse contrahere, saltem ex vi generalis intentionis contrahendi aliquo modo licito: adeoque tolerandus est; nam intentio implicita idem operatur quod expressa - Ita Valen-

tia testans, ita judicatum esse Romæ à gravissimis Theologis in disputatione hac super re instituta. Lessius, Layman, & Recentiores communiter. Jam vides, quamvis paucissimi habeant vel sciant illum modum contrahendi censum personalem utrinque redimibilem, sed si simpliciter velint contrahere, tamen in illa generali intentione contrahendi aliquo modo justo, etiam involvere illum ipsum modum; ideo à peccato, & restitutionis obligatione absolvendi sunt - Ita P. Sporer. Ex his existimo satis demonstratum esse, hunc Authorem adeo non reiicere contractum census personalis, ut fateatur eum sufficere ad excusandum ab usura, etiamsi tantum intendatur implicite, videlicet per intentionem generalem contrahendi juxta morem patriæ, Id unum requirit, ut contrahatur cum persona habili ad solvendum ex bonis immobilibus, quibus æquiparantur & jura, aut ex industria. Quo quidem monito minimè fuisset opus, cum nemo contrahat cum inhabili ad solvendum censum, habilitate utique fundata in bonis, juribus, aut industria. Omitto, quod idem author suggerat alium quendam Titulum generalem, nempe contractum assécurationis. n. 60. & ex hoc generalissimè licitam esse asserat exactionem vigesimæ. Erravit proin Proëmiator, dum n. 4. fingit, ex mente præfati authoris Germanos solum excusari *per bonam fidem*, dum existimant hunc contractum esse licitum; sed author docet, censum personalem esse re ipsa justum titulum, *bona autem fide* eos tantum excusari, qui de hoc
con-

contractu in particulari explicitè nihil sciunt, sed tamen volunt contrahere juxta morem patriæ.

Tertius, quem inter Theologos Germaniæ Proëmiator contra censum personalem educit, est P. Antoine. Respondeo, ut supra jam monui, hunc Authorem, meomet hortatu in Germania recusum, non esse Germanum, sed Lotharingum; itaque in materia disciplinæ, aut in materia etiam legum naturalium ac divinarum, quarum determinatio specifica dependet à lege positiva. v g. sanctificationis unius diei in hebdomada, communicandi aliquoties per vitam, quò referenda est etiam materia usuraria, disciplina unius Provinciæ non præjudicat alteri; certè non poterit adduci inter Theologos Germaniæ. Quartus, videlicet Leurenus, nec verbulo rejicit Censum Germanicum; solum dicit, Statuto Principis etiam supremi uluras non posse reddi licitas sine aliquo Titulo, aut *particulari* videlicet, habente tantum locum in aliquo genere hominum, aut *generali*, habente locum in omni genere hominum solvendo parium ex bonis, juribus, aut industria. Neque hoc negaverim. Quintus tandem in copiis Proëmiatori agmen claudit P. Anacletus Reiffenstul. Respondeo, nec ab isto Authore reiici exactionem vigesimæ intentione & titulo generali *census personalis*. Dum verò docet, in mutuo non posse exigi vigesimam, nisi interveniente particulari titulo lucri cessantis, damni emergentis, aut periculi fortis &c. loquitur de mutuo in Thesi generali pro omnibus nationibus, in quibus contractus mutui consuetudine & autho-

authoritate publica non est elevatus ad naturam contractus censualis personalis ; ubi verò jam introductus est hic census personalis, jam non amplius restringit contrahentes ad leges mutui generales , sed eos dirigit juxta leges contractus censualis. Hoc esse Systema doctrinæ in præfato authore , patet ex ejus verbis ; postquam enim tractaverat de mutuo pro instructione omnium nationum, in quibus non habet locum contractus censualis personalis , tractat etiam de hoc contractu pro Germanis ; sic autem habet Tract. 8. dist. 4. q. 6. n. 66. 67. 68. Etiam census personalis est licitus , quantum est spectata natura rei. Ita Lessius, Layman, & communior Doctorum, quamvis nonnulli teneant oppositum. Ratio est, quia & hîc solummodo venditur jus annuatim percipiendi aliquid ex lucris quæ Censuarius sua industria acquirit. Additur, *quantum est ex natura rei*. Siquidem juxta Bullam Pii V. secus esset dicendum. Quod verò hæc Bulla non obliget in Germania, dicit n. 66. his verbis: Præter conditiones jure naturæ requisitas ad censum, sunt nonnullæ aliæ, quæ vel in Extravag. Martini V. & Callixti III. indicantur, vel in Bulla Pii V. de novo requiruntur, ut, quod Census non nisi super re frugifera immobili, vel quæ pro immobili habetur, constituatur. Verum hæ conditiones hic omittuntur, quia quoad eas attendenda est locorum consuetudo, cum nonnullis earum, utpote mero jure humano Ecclesiastico requisitis per contrariam consuetudinem derogari possit. Et certè citatam Bullam Pii V. non esse ubique rece-

ptam ; ut in Belgio , Gallia , Germania. &c. censet Lessius , in quibus proinde locis non essent usurarii census illi , qui aliter constituti sunt , ac in Bulla Pii V. præscribitur. Itaque demonstratum est , Theologos Germaniæ à Proëmiatore adductos non rejicere Censum personalem Germanicum.

Ad Sextum Respondeo , doctrinam à me traditam differre à doctrina hæreticorum ut lucem à tenebris. Hæretici asserunt , usuras *indeterminatas* esse jure naturali licitas , dummodo non gravetur censuarius contra leges charitatis & officia humanitatis , ut supra ex Budeo vidimus ; ego verò assero , usuras *indeterminatas* semper esse Jure naturali prohibitas , etsi censuarius in casu particulari non gravetur contra leges charitatis & officia humanitatis. Ratio est , quia leges , præsertim naturales , non respiciunt ad casus particulares , sed ad contingentia communia , & ad periculum generale , quod ex licentia actionis sequeretur. Itaque immobilis regula est in Moralibus : Illa licentia Jure naturali non datur , quæ spectata proclivitate & dispositione humanæ naturæ , vergeret potius in grave damnum boni communis. Talis autem foret licentia exigendi usuras juxta æstimationem cujuslibet privatam. Secundum discrimen est , quod hæretici dicant tales usuras Jure naturali esse licitas nullo alio accedente titulo generali aut speciali , præterquam mutui ; adeoque juxta ipsos licet quærere lucrum ex mutuo.

Nostra

Nostra verò sententia requirit , ut lucrum non quærat ex mutuo qua tali , sed ut accedat titulus alius saltem generalis , videlicet contractus censualis personalis , cui tacitè saltem alligetur intentio mutuantis. Non itaque dicimus , prout Proëmiator n. 7. somniat , usuras Jure naturali tantum prohibitas esse , quatenus sunt excessivæ , *ut non usura , sed usuræ tantum excessus* Jure naturæ vetitus sit , non hoc , inquam , dicimus ; id enim hæreticorum est ; sed deordinationem usuræ in duobus fontibus constitui-
mus ; primò , in generali periculo excessûs ob indeterminationem non facile corrigendam privatorum arbitrio ; & hæc deordinatio tollitur per legem positivam præfinientem usuræ justos limites. Altera deordinatio consistit in intentione , eo quod ex Pecunia , re sterili , quæ-
ratur lucrum , quod est invertere finem & ordinem mediorum ; & hæc deordinatio tollitur per intentionem celebrandi contractum censûs personalis. Geminæ deordinationi gemina succurrat correctio , necesse est , & generali excessûs periculo non occurrit moderatio privata mutuantium , sed sola autoritas publica & moderamen generale constituens , & finem generalem honestum determinans.

Ad Septimum Respondeo , utique omnes usuras & minimas & maximas à Concilio Viennensi prohibitas esse , id est , omne etiam minimum lucrum ex mutuo ; sed negamus censum germanicum esse uluram , utpote non fun-

datum in mutuo , qua tali , ' sed in re aut industria aut actione fructifera , cujus fructus juxta taxam communis æstimationis & legum emittur.

Ad Octavum Respondeo , verum esse , quod usuræ , cum geminam contineant malitiam , una earum posita jam reiici à Doctoribus Catholicis. Una , ut prius insinuavi , malitia consistit in generali periculo excessûs , adeoque in periculo generali oppressionis indigentium , facillime consequentes ex indeterminatione limitum. Altera malitia consistit non in gravamine generis humani proveniente ab excessu ; sed consistit in defectu honesti tituli seu generalis seu specialis ; itaque verum est , hoc solo defectu honesti tituli posito lucrum ex mutuo fore usurarium , utpote quæsitum ex mutuo qua tali. Sed illud quoque verum , posito etiam honesto titulo , simul tamen posito excessu , aut saltem generali excessus periculo contractum fore usurarium. Ex quibus clarum est , in hac nostra doctrina non defendi cum hæreticis moderatas usuras , ut Proëmiator fingit , sed unicè defendi contractum censualem personalem per limitationem legalem depuratum à periculo excessus ; & per intentionem contractûs censualis purgatum à formali inhonestate usuræ.

Ad Nonum , Respondeo , per Contractum nostrum censualem non magis gravari genus huma-

humanum , quàm per moderatas usuras hæreticorum. Si enim Molinæus , ut Proëmiator observat , gravi indigentia pressis succurrendum docet non tantum sine spe lucri , sed etiam cum amissione ipsius fortis , seu Capitalis ; iis verò , qui utut aliàs divites sint , ob aliquem tamen necessitatis eventum nummis indigent , succurri vult saltem sine spe lucri , id sic requirente officio humanitatis ; idem requiro in contractu nostro censuali ; id enim utique significant mea verba n. 11. ab ipsomet Proëmiatore , quamvis sine sufficienti attentione , relata. Verba mea sic habent : *Ideo mutuum in Germania habet rationem contractus censualis personalis , ratione cuius census fit universim licitus NB. extra eos casus , in quibus quis tenetur proximum juvare gratis ac cum aliquali suo periculo ac incommodo per leges charitatis.* Quid vult hæc clausula aliud , nisi hoc ipsissimum , quod aliquando ex lege charitatis non tantum teneamur commodare sine spe lucri , sed etiam cum incommodo , immo cum periculo amittendi ipsam sortem ? Quinam verò sint hi casus , non est hujus loci , sed alterius indaginis.

Ad Decimum Respondeo , Proëmiatorem non me , sed semetipsum omnium Summulistarum risui exponere , dum leges suppositionis ignorans aut dissimulans negat hanc propositionem : *Mutuum in Germania habet rationem contractus censualis ? si mutuum , inquit , quomodo census ?* Quasi verò non ad eam propositionem , *cæci vident , claudi ambulant , di-*

ci possit, si *cæci*, quomodo *videntes*? Si *claudi*, quomodo *ambulantes*? Piget insistere his ineptiis, dum sano & ingenuo lectori non obscurum sit, sensum meæ propositionis consimile esse, ut id quod de se abstrahendo ab intentione legali mutuantis foret purum putum mutuum, transeat in naturam contractûs censualis per intentionem constituendi fructum in aliena re, aut industria. Similis Proëmiatoris nugacitas est, dum n. 10. à me pro eodem sumi suspicatur Casuistas Germaniæ, & ipsam Ecclesiam, idque ex meis his verbis violentissimè extorquere laborat: *Ista limitatio (ad vigesimam) non solum nunquam fuit prohibita ab Ecclesia; sed universim approbata à Doctoribus Germaniæ.* Sensus cuiusvis obvius est; ista limitatio non solum nihil habet contra se; sed etiam habet aliqua positiva argumenta pro se. Sicut si dicerem, Proëmiator non solum non est niger, sed & candidus totus. Particulæ enim oppositivæ non solum transeunt ad contradictoria, sed & ad contraria. Sic ipsemet Proëmiator uteretur rectè hac Argumentatione: Prædeterminatio Physica in sensu genuinorum Thomistarum intellecta non solum nunquam ab Ecclesia fuit condemnata, sed etiam à Theologis primi Ordinis eximie commendata, & ab ipsis adversariis ab omni Censura liberata. An non absurdus foret, qui objiceret, ergo idem sunt Theologi, & Ecclesia. Sed & de hac Proëmiatoris somnolentia Summulistica aut oblivione affectata satis.

Ad Undecimam Respondeo , intentionem celebrandi contractum censualem personalem haberi ab omnibus Germanis implicite , in quantum volunt commodare juxta morem patriæ , prout ipsemet P. Sporer observat , & ostensum est in Responsione ad quintum. Sufficere autem intentionem implicitam , patet ex eo , quia & in Sacramentis valet intentio Ministri faciendi , quod facit Ecclesia ; & juxta D. Thomam sufficit in Gentili intentio implicita suscipiendi Baptismi , dum paratus est suscipere omnia media à Deo ordinata , & credendo , quod Deus genus humanum velit salvare *modis sibi placitis* , implicite credit in Christum mediatorem. Quod si etiam in hoc puncto non sufficeret fides implicita in Mediatorem , sufficeret tamen intentio implicita in contractibus , ubi , cum maxime respiciatur ad bonam fidem contrahentium , *taciti & expressi eadem est vis.*

Ad Duodecimum Respondeo , omnia ea supposita esse verissima ; nam in primis verum est , intentionem contrahentium universim subordinari intentioni Legislatorum , præscribentium formam & modum essentialem contractibus. Sic enim Testamenta , Codicilli , contractus varii tacitam semper habent intentionem , ut valeant juxta morem patriæ & dispositionem legum. Legata pia & fundationes piæ subjacent tacite directioni Episcoporum aut Papæ. Ita etiam promissiones sponsalitiæ , deposita ,

commodata , donationes , emptiones , fide-
jussiones , ex dispositione Legum sortiuntur in-
numeros effectus , de quibus contrahentes ex-
pressè non cogitabant , immo quos etiam no-
luissent , si de iis cogitassent , quia tamen vo-
lunt contrahere , promittere , donare , oppig-
norare , &c. juxta morem patriæ , juxta sty-
lum Curiaë , & juxta dispositionem legum , in-
tentione efficaci feruntur implicite in omnia illa
contractûs adjuncta legalia. Verum etiam est
secundò , Intentionem Legislatorum subjacere
directioni Theologorum ; cum enim intentio
Legislatoris sit anima legis , & non tam respi-
ciatur ad intentionem Legislatoris personalem
ac privatam , quàm ad intentionem legalem ,
eam videlicet , quam juxta principia prudentiæ
Legislative Princeps quâ Legislator debuit ha-
bere , clarum est , eam intentionem regulari à
sensu communi Theologorum , aut suis lumi-
nibus legi præeantium , aut illi formam , mo-
dum , & applicationem ad casus dubios Ma-
gistrali interpretatione præfinientium , quò fit ,
ut constituta rationabili consuetudine accedat
novus tacitus consensus Legislatoris legalis. Ne-
mo est , qui hanc progressionem legum inficias
eat. Itaque non auctoritatem Theologis asse-
rimus in ipsos Legum conditores , ut Proëmia-
tor nugatur , sed directionem ; aliud autem est
subjacere directioni , aliud potestati. Verum
denique est tertio , Principes habere potestatem
transferendi rerum dominia , ubi id exposcit
publica necessitas , aut par necessitati utilitas. Id
patet

patet ex mille dispositionibus Juris, v. g. ex legibus variis circa Præscriptionem, circa testamenta, annulationes contractuum, matrimonia nobilium, & Alienigenarum in Gallia, immo & circa Leges Pontificias non paucas in Papæ temporali territorio. Neque exinde sequitur, Legislatoribus tribui potestatem mutandi naturas rerum; aliud enim est mutare naturas rerum, aliud mutare significatum nominum; Sic post Tridentinum matrimonium clandestinum est fornicatio, quod prius erat Sacramentum; quod si quis cum Proëmiatore simili modo argumentaretur; si matrimonium, quomodo fornicatio? an Tridentinum potuit mutare naturas rerum? meritò absurda cavillatoris argutia cum indignatione rejiceretur ab omnibus; in quo ergo sensu matrimonium clandestinum vocatur matrimonium, in eo sensu contractus censualis personalis vocatur à Germanis mutuum, retento videlicet ob analogiam priori nomine, significato tamen prorsus diverso. Ne tamen quis me id gratis supponere existimet, adduco testem idoneum, quia Germanum de populari verborum usu quotidiano melius utique instructum, quàm exteros. Layman l. 3. sect. 5. tract. 4. c. 18. n. 13. id observans ait: Licet valde consultum sit, ut in censuali contractu certæ verborum formulæ à doctis approbatæ usurpentur; si tamen simplices & indocti ejusmodi contractum Germanicū instituentes utantur verbo *mutuandi*, *leyhen* / *aufleyhen* / non tamen idcirco de usura condemnandi sunt, sicut bene notavit Ma-

jor. Siquidem in cognoscenda specie contractus magis attendendum est ad pacta in illo apposita, quàm ad nuda verba, ait Abb. in c. constitutus. Adde quod apud Germanos vocabulum *leyhen* valde generale sit. Ita Layman. Si itaque nomen *mutui*, quod correspondet præfato termino Germanico, accepissem in latiori significatione, non errassem.

Verùm, si quis in hac explicatione patiatur difficultatem, supponat, tò *mutuum* à me usurpatum fuisse in sensu rigorosissimo. Quid sequitur? id unum sequitur, sensum hunc esse: contractum, qui in aliis regionibus contrahitur ad speciem *mutui*, in Germania contrahi ad speciem censûs personalis, sicut si dicerem: Matrimonium clandestinum, quod in regionibus, ubi Tridentinum est publicatum, est fornicatio; in aliis regionibus, ubi Tridentinum non est promulgatum, est Sacramentum. Si dicat quis: Ergo idem erit fornicatio & Sacramentum? petat solutionem à Proëmiatore Veneto, pro se & me.

Ad 13. & 14. Respondeo, nec usuram, nec mutuum uti nec furtum, nec fornicationem habere aliam definitionem in Germania, Gallia, Italia &c. interim tamen verissimum est, illud esse fornicationem in Italia, nempe matrimonium clandestinum, quod non est fornicatio in locis, ubi Tridentinum non est promulgatum. Similiter in omnibus aliis regionibus etiam gentiliū furtum & rapina est, quod in Gallia est jus
regium

regium Alienigenatus, videlicet successio regia in omnia bona exterorum defunctorum in regno Galliæ exclusis ipsis liberis. Denique apud Judæos idipsum, quod erat usura respectu confratrum, non erat usura respectu gentilium. Si quis ergo pro captu omnium tempore Romanorum cudisset in Judæa has definitiones nominum: *Usura inter Judæos est omnis excessus ultra sortem principalem.* Econtra *Usura inter Gentiles est omnis excessus ultra constituta Principum, seu centesimam mensuram*, hunc quoque exagitasset Logica Proëmiatoris Veneti, suo tamen, non eruditorum calculo, optimè intelligentium, definitiones nominum, & universim omnes ideas complexas, ac relativas variare pro diversitate locorum & temporum. Sic, ut rectè Neoterici in eorum Logicis & Criticis observant, aliam habet notionem definitionalem hic terminus: *Exercitus magnus, Classis magna, Rex potens, &c.* in antiqua Græcia, & in Imperatorum Christianorum Imperio. Verum cum hæc pertineant ad modum loquendi, ubi de re, & mente scribentis constat, non est pluribus immorandum.

Ad 15. Respondeo, in aliis regionibus nondum invaluisse consuetudinem, exigendi præcisè vigesimam annuam titulò censûs personalis. Ad consuetudinem enim non tantum sufficit ut invaleat in majori communitatis parte, & ut sit rationabilis, sed etiam ut introducatur animo obligandi aut deobligandi; ea autem bona fides
& in-

& intentio deest in aliis regionibus reclamante communi sensu Doctorum, & lege principum. Motivum autem, cur in aliis regionibus leges principum & sensus Doctorum resistent huic censui personali, forte est, quia in regnis maritimis expedit magis urgeri contractus Societatis ob commercia, quæ paterentur, si aperiretur janua arti ditescendi ex censu personali.

Ad 16. Respondeo, usuram sine dubio etiam in Germania manere jure naturali prohibitam; sed negamus, contractum censûs personalis Germanicum esse usurarium, malitia enim usuræ ex duobus fontibus fluit in solidum; aut videlicet ex inhonestate intentionis quærendi lucrum ex mutuo, quæ in Germania corrigitur per intentionem censûs personalis; aut ex periculo generali excessûs & oppressionis inopum, quod relinquitur, si æstimatio ipsius interesse, aut lucri ex aliena industria relinquitur privatorum judicio; hoc autem periculum tollitur per taxam censûs consultam in Germania. Sicut ergo in irritatione matrimonii clandestini non destruitur Sacramentum, sed tollitur materia Sacramenti videlicet contractus conjugalis civiliter validus; ita à Germanis non tollitur natura usuræ, sed tollitur subjectum & materia usuræ, videlicet contractus mutui ex intentione aut periculo generali excessûs depravatus; hujusmodi enim actui non assistunt Leges in ordine ad transferendum à mutuatario in mutuante censûs dominium.

Ad 17. Respondeo , non esse prohibitum excessum , sed periculum generale excessûs ; & hoc periculum non pertinet ad injustitiam , cum nullius particulare jus violet , sed ad malitiam propriam usuræ , seu applicationis pecuniarum iniquæ humano generi.

Ad 18. Respondeo , doctrinam hanc non esse pejorem doctrina hæreticorum ; cum , ut supra vidimus , distinguat tria genera hominum mutuo indigentium ; primum genus illorum est , quibus subveniendum est etiam cum aliquo damni per amissionem fortis principalis periculo ; alterum genus eorum est , quibus subveniri leges humanitatis jubent sine spe lucri. Tertium denique talium hominum est , quibus ut gratis subveniamus cum periculo sustinendæ molestiæ , quod omni mutuo inest , nec præcipit lex charitatis erga inopes , nec erga amicos officium humanitatis. Hac præsupposita in censu personali Germanico limitatione , quam natura singulorum cordibus inscripsit , minus est in censu Germanico oppressionis pauperum periculum , quàm in sententia adversariorum ; si enim non licitè recipitur hic census personalis , plerique non invenient creditores ; adeoque cogentur vendere sua bona mobilia aut immobilia , quod longè propior gradus est ad ultimam pauperiem , quàm redditio censûs Germanici. Cæterum an hæc doctrina nova sit , videbimus infra.

Ad 19. Respondeo, definitionem hanc esse nominis, ut suprà ad 13. & 14. dictum est; definitiones autem nominum variant pro diversitate locorum & temporum; nec requirunt aliam exactitudinem, nisi ut practicè quasi digito designent rem, de qua loquimur, ut suppono ex Logica & Critica. Vide dicta Responsione ad 13. & 14.

Ad 20. Respondeo, ad purgandum hunc contractum censuarius à labe usuraria sufficere intentionem in mutuante, ut in aliis contractibus ea, quæ pertinent ad licentiam, possunt esse unilateralia; quamvis requisita ad valorem contractus reciproci necessario debeant esse bilateralia. Hinc non sequitur, intercedere in hoc contractu titulum *Specialem*, seu particularem non communem omnibus; cum enim omnes contrahentes creditores in Germania, nisi suo casu urget lex charitatis, pecunias suas exponant in mutuatarios, habentes unde solvant ex bonis, juribus, aut industria, velintque mutuare more patriæ modo licito, clarum est, hunc titulum esse generalem.

Hucusque Responsa facilia sunt; sed majoris momenti est, dum Proëmiator doctrinam à me traditam depingit tanquam novam, meque provocat, ut illam ostendam consentaneam Evangelio, Patrum, & Conciliorum Canonibus. Possem regerere onus probandi in Proëmiatorem, cui meritò incumberet, ut doctrinam ab
 inte-

integra natione receptam , & rationi consentaneam , adeoque præjudicatam , ostenderet repugnare Scripturæ, Conciliis & Patribus ; pro uberiori tamen discussione materiæ tanti momenti , ut propius fiat definibilis , non deero provocatus.

Itaque tria statuo ordine demonstranda. 1. Doctrina à me tradita non est nova. 2. Ea non repugnat menti Scripturæ, Summorum Pontificum , Conciliorum & Patrum. 3. Ea minus vergit in gravamen generis humani ac inopum , quàm sententia opposita. Primum patet ex Theologis & Canonistis Germaniæ, qui à centum annis scripserunt, v. g. Layman , Sporer, &c. quos supra retuli. Ex Canonistis censum personalem utrinque redimibilem , de quo hîc est quæstio , admittunt Pirhing l. 5. tit. 19. sect. 3. §. 6. n. 81. Wiestner l. 5. tit. 19. Art. 5. n. 79. & 80. & 81. Anacletus Reiffenstuel , in Jure Canonico l. 5. tit. 19. §. 8. n. 140. & §. 3. n. 63. Schmalzgrueber , meus quondam in Jure Canonico per tres annos Professor , ac dein Em. Cardinalis Ptolomæi Romæ Theologus l. 5. tit. 19. §. 3. n. 147. & 148. &c. Pichler hoc Titulo §. 2. n. 25. 26. 27. Schmier l. 2. tract. 2. c. 2. §. 1. n. 70. 81. Hi Authores, qui inter Germanos in Jure Canonico sunt præcipui, sufficiunt ad demonstrandum , doctrinam à me traditam non esse noviter à me inventam , ut Proëmiator in Authoribus Germaniæ valde jejunos temerè imputat.

Transeo ad secundum, contractum videlicet censualem utrinque redimibilem, ut celebratur in Germania, non repugnare menti Scripturæ, Summorum Pontificum, Conciliorum & Patrum. Id hoc argumento ostendo: Summi Pontifices in materia de usuris non improbant particulares regnorum consuetudines, in quantum non repugnant juri naturæ aut legi Divinæ; sed census præfatus Germanicus non repugnat juri naturæ aut legi divinæ, ut ostendam ex Scriptura, Conciliis & Patribus, ergo. Major probatur ex Gutierrez, & Cabassutio. P. Wiestner l. cc. n. 80. enumerans conditiones in Bulla Pii V. ad censum licitum requisitas sic habet: Has conditiones conditionibus jure naturali requisitis superaddidit Pius V. cujus saluberrimam Constitutionem ubique in usum deduci, res quidem exoptata, sed obtenta non est. Quin, ne ad ejus, quoad conditiones, quæ naturalis aut Divini juris non sunt, observantiam adstringeretur Hispania, Summo Pontifici illi à Rege Catholico Philippo II. supplicatum, eamque supplicationem sine contradictione admissam, perhibent Gutierrez, Practic. l. 2. q. 177 in fine; Felician. de Solis l. 1. de Censibus c. 7. n. 2. & aliis relatis citat Palao p. 15. n. 6. Eamque quoad conditiones illas in Gallicanis, Belgicis, & Germaniæ nostræ Provinciis in usum non deductam testes sunt Lessius, Tannerus, Haunoldus, Pirrhing. Cabassutius verò in Theoria & Praxi Juris Canonici l. 6. c. 7. n. 10. sic scribit: Alii debitores morosi adeò sunt creditoribus, ut non
nisi

nisi per vim & lites & graves expensas debita creditoribus exsolvant; quæ causa est vigentis apud Chinenſes legis, ut creditoribus adjudicentur triginta nummi ad sortem nummorum centum. Quapropter Regulares Miſſionarii, qui fidem Chriſti in ea regione promovere ſtudent, communi conſilio ſtatuerunt, quæſtionem hanc deferre ad ſolidam Petram, & Petri Cathedram conſulere, num iſtiuſmodi uſuræ in converſis ad fidem tolerari poſſint? Qui tunc ſummus erat Pontifex Innocentius X. diſcuſſionem iſtam Sacræ Cardinalium Congregationi delegavit, quæ indiſcriminatim ad triginta pro centum uſuras reprobavit, cum ejuſmodi pericula pro rerum, & perſonarum diverſitate admodum inæqualia ſint; Sed judicavit præter titulos damni emergentis, vel lucri ceſſantis poſſe in ſuper conveniri ac exigî compensationem probabilem, quæ proportionē habeat cū ejuſmodi periculis, quæ ſi contingant, deterior fiet creditoris conditio. Decretū iſtud ſibi exhibitum authoritate Apoſtolica confirmavit Innocentius X. & refertur à Ludovico Bancel Dominicano Theologiæ Profeſſore. Ex hiſ Caballutii verbis non quidem clarè deſumitur, an Pontifex Chinenſis ob generale periculum indulſerit generale auctarium ſortis, ſeu cenſum; ſatis tamen exinde colligitur, Chinenſes non fuiſſe adſtriſtos ad obſervationem Bullæ Pianæ, tanquam Legi, ſed eos relictos fuiſſe directioni Juris naturalis & divini, ex quo proin confirmatur mea propoſitio, Summos Pontifices non rejicere particulares regnorum conſuetudines in

materia de usuris, nisi in quantum repugnant juri naturali aut divino.

Ostendam nunc, quod etiam Scriptura, Concilia, & Patres non prohibeant censum personalem, tanquam repugnantem legi naturæ, nisi ubi subsidium gratuitum præcipit lex charitatis etiam cum periculo molestiæ aut damni.

I. Scriptura non prohibet censum personalem respectu gentilium, quod tamen prohibere debuisset, si repugnaret juri naturali. Sic Deut. 23. dicitur: *Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno; fratri autem tuo absque usura, id quo indiget, commodabis.* Et l. 2. Esdræ c. 5. dicitur: Factus est clamor populi & uxorum ejus magnus adversus fratres suos Judæos; & erant qui dicerent: Filii nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis (non possumus eos sustentare) accipiamus pro pretio eorum (illorum laborem, & industriam, immò & personas ipsas ad servitia elocando) frumentum, comedamus, & vivamus. Et erant (alii) qui dicerent: Agros nostros & vineas & domos nostras opponamus, (oppignorando ad censum realem) & accipiamus frumentum in fame. Et alii dicebant; mutuò sumamus pecunias in tributa Regis (ut ea præstare possimus) demúsque agros nostros, & vineas (in censum realem) Et nunc (non obstante, quod simus de eodem genere, nec eorum caro, ac liberi sint meliores nostris) Ecce, (ne-

(necessitate compulsi) subjugamus Filios nostros, & filias nostras in servitutem, & de Filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi; & agros nostros & vineas alii possident. Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc; & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usuræne singuli à fratribus vestris exigitis? - Dixique ad eos: Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas; quin potius & centesimam pecuniæ, frumenti, vini, & olei (more Romanorum menstruam) quam exigere soletis ab eis. Ex hoc textu clarum est, agi hîc tam de censu personali ex labore & industria, quàm reali; adeoque cum hoc reprehendatur respectu fratrum, allegando tacite etiam legem in Deuteronomio positam, duo exinde infero: primum, quod etiam in Deuteronomio agatur tam de censu personali quàm reali sub nomine usuræ, in latiori significatione quàm nunc in definitione à Theologis, & Canonistis ponitur, acceptæ. Constat enim, quod Hebraica vox נִשְׁכָּה *Nesekh*, quæ Deut. 23. ponitur, & per nomen usuræ in latino exprimitur, patiatur latiore significationem; ob quod & Levit. 25. & Ezech. pro usura in Hebraico ponitur generica vox *superabundantiæ* Tharbith. Secundum, quod ille census non prohibeatur aut reprehendatur respectu gentilium aut alienigenarum. Siquis dicat,

Hunc modum argutandi etiam servire hæreticis ad probandum, usuras jure naturali non esse

prohibitas, Respondeo, per nomen *usurae* in sensu obvio, ac stricto in scholis intelligi *lucrum ex mutuo principaliter intentum*, hoc Judæis non erat permixsum jure naturali respectu etiam gentilium, cum hoc contineat inhonestatem intrinsecam intentionis & tituli; *usuras* tamen *compensatorias* lucri cessantis, damni emergentis, periculi intervenientis, & molestiae fatigantis non fuisse jure naturali prohibitas respectu alienorum. Patet autem ex Hermenevtica, & Critica, terminum utut generalem, prout hic est *usura*, contrahi ad sensum specificum *ex intentione loquentis* aliunde nota, aut *ex subjecta materia*.

Confirmatur ex eo, quia Scriptura videtur excusare eos, qui extra casum urgentis charitatis nolunt sine compensatione commodare gratis præcisè ex titulo generalissimo, videlicet ob periculum sustinendæ molestiae. Ecclesiastici 25. sic habetur: Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius - multi quasi inventionem æstimaverunt fœnus, & præstiterunt molestiam his, qui se adjuverunt; donec accipiunt, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam, & in tempore redditionis postulabit tempus (moram solutionis) & loquetur verba toræ & murmurationum, & tempus causabitur; si autem potuerit reddere, adversabitur. Solidi vix reddet dimidium & computabit illud quasi inventionem. Si autem non (potuerit reddere) fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis, & convitia & maledicta red-

reddet ei, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitiae (id est, non ex malitia) non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. (Græca versio 70. habet: Multi causa nequitiae non fœnerati sunt, id est, ob nequitiam mutuatariorum) Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum (Græcus habet: non procrastina illum) propter mandatum assume pauperem, & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum; perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abscondas illam sub lapide in perditionem; pone thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quam aurum; conclude eleemosynam, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Ita Syrach. Ex hoc infero, non ad nequitiam, seu peccatum referendum, si quis ob periculum molestiae nolit commodare gratis, econtra si quis gratis commodet, id ad eleemosynam, adeoque ad *legem charitatis* referendum esse. Neque obstat, quod in Evangelio præcipiatur, *Mutuum date nihil inde sperantes*; hoc enim præceptum ad eos casus referendum est, in quibus datur obligatio mutuandi; nemo autem dixerit, dari obligationem mutuandi alteri, nisi quando urget lex charitatis. In eo enim casu, quo ex charitate tenemur mutuum dare, tenemur eo ipso mutuare gratis, cum ex mutuo qua tali non possit quæri lucrum. Ita docet S. Thomas, 2. 2. q. 78. art. 1. ad 4. ubi sic habet: Mutuum dare non semper tenetur homo, & ideo quantum ad hoc ponitur inter

consilia, sed quod lucrum ex mutuo non quærat, hoc cadit sub ratione præcepti.

Quod attinet Concilia, tria observo. 1. Quod antiquiora Concilia, videlicet Laodiceum anno 320, & Nicænum anno 324. & Aurelianense 3 anno 538. & Carthaginense 3. Can. 16. prohibuerint Clericis aliquod genus usuræ, quod tamen non prohibuerunt laicis, manifestò indicio, illud genus usuræ non esse jure naturali prohibitum. 2. Quod hæc Concilia sub nomine usuræ aliud intellexerint, quàm nunc in definitione usuræ comprehendendi solet, videlicet omne lucrum etiam ex contractu societatis fructuum, aut census realis, aut Socidæ; ex quo manifestum est, significatum & definitionem nominalem hujus termini *usura* mutari posse pro diversitate locorum & temporum. Sequitur etiam, aliam esse usuram juris Ecclesiastici, & aliam juris naturalis, sicut & datur alia Simonia Juris positivi, & alia juris naturalis. 3. Observo, quod illa usura juris positivi, quæ prohibita fuit Clericis in Concilio Laodiceno & Nicæno, subsequenter sæculis fuerit prohibita, aut ut prohibita credita etiam respectu Laicorum, adeò ut omnis excessus supra rem aut pecuniam commodatam sine discrimine titulorum fuerit habitus pro usurario, donec scholastici iterum confusa distinxerint, & ab initio titulos damni emergentis & lucri cessantis, dein verò & censum realem, ac paulò post etiam personalem à significato termini complexi *usura* exemerint.

Rem

Rem ita se habere, ex verbis Conciliorum, aliorumque documentorum veterum probo.

Laodicenum Canone. 4. Sic habet ; de eo , quod Clerici non debeant fœnerari , & usuras , & sesquialteras (i. e. ultra commodatum insuper illius dimidium) accipere. Nicænum verò Canone 18. sic habet : Quoniam in Matriculam Clericorum adscripti , avaritiam & turpe lucrum sectantes divinæ Scripturæ obliti sunt , dicentis : Pecuniam suam non dedit ad usuram , & fœnerantes Centesimas exigunt ; visum est S. Synodo , ut si quis in posterum deprehensus fuerit usuras accipere ex commodatione (μεταχειρίσεως , id est , à manu in manum translatione) aut rem aliter aggressus sesquialteras quæsierit , aliudve turpis lucri causâ excogitaverit , è Clero deponatur , & ex Matricula deleatur. Isidorus Mercator loco tò *Sesquialteras* , ponit : vel *Speciales frumentorum ad sescuplum dederit*. Quod verò per illas partes sesquialteras , in Græco , ἡμισολίασ , intelligantur species frugum , ea obligatione commodatarum , ut totum in eadem specie restituatur cum illius dimidio , patet ex Lege Constantini Magni , quæ in Codice Theodosiano l. 2. Tit. 33. C. 1. sic habet : Quicumque fruges humidas vel arentes indigentibus mutuas dederint , usuræ nomine tertiam partem superfluam consequantur , id est , ut si summa crediti in duobus modis fuerit , tertium modium amplius consequantur. Quod hæc lex tantum intelligenda sit de censu reali , aut quodam genere Societa-

tis , colligitur ex verbis S. Hyeronimi l. 6. C.
 18. in Ezech. ubi insinuat , præstationem hujus
 usuræ supponere messem ; sic enim loquitur :
 Solent in agris frumenti & milii , vini & olei ,
 cæterarumque specierum usuræ exigí , sive ut
 appellat sermo divinus superabundantiæ ; verbi
 gratia hyemis tempore ut demus decem modios ,
 & in messe recipiamus quindecim , hoc est ,
 amplius partem mediam. Qui justissimum se
 putaverit , quartam plus accipiet portionem.
 Et solent argumentari & dicere : Dedi unum
 modium , qui satus NB. fecit decem modios ;
 nonne justum est , ut medium modium de meo
 plus accipiam , cum ille mea liberalitate novem
 & semis de meo habeat ? Ita Hyeronimus ; qui
 licet improbet etiam hanc usuram , eo quod in-
 digenti debuisset subveniri gratis , ostendit ta-
 men , collectionem hujus usuræ factam fuisse
 tempore messis & fructibus actu existentibus ,
 adeoque illum contractum reverà fuisse aut cen-
 sūs realis , aut Societatis. Ex iisdem Hyero-
 nimi verbis colligitur , contractum hunc à Lai-
 cis creditum fuisse justissimum , quod fieri non
 potuisset , si à Concilio aliquo , aut à Pontifice
 aliquo fuisset etiam Laicis interdictus. Neque dici
 potest , duo Concilia in reverentiam Impera-
 toris nihil voluisse contra ejus legem in Laicos
 definire ; si enim ea lex esset contra jus natura-
 le , turpissima fuisset ea dissimulatio & indigna
 tali Concilio. Denique ex dictis sequitur etiam
 hoc maximi momenti , ac profundè memoriæ
 insculpendum Corollarium ; Quod videlicet
 sub

sub generali nomine usurarum , quas Concilia prohibent , comprehendantur non solum usuræ naturali & divino Jure prohibitæ , sed etiam Jure positivo prohibitæ ; consequenter & hæc quoque materia pertinet ad disciplinam variabilem pro diversitate locorum & temporum quoad ea , quæ non sunt juris naturalis & divini. Exinde ulterius consequitur , cum nomen usuræ non habeat unam quandam constantem notionem , eo quod jus positivum illius complexæ ideæ modo aliquid addat , aut detrahat , non poterit ex antiquis usuræ prohibitionibus determinatè fieri illatio , hanc vel illam superabundantiam fortis repugnare Juri naturali aut divino , v. g. in contractu censuali germanico ; quamvis enim Concilia prohibendo omnem excessum ultra sortem prohibuissent Laicis etiam hunc censum , nondum exinde sciretur , an hoc genus usuræ sit juris positivi Ecclesiastici , an verò naturalis , eò quod demonstratum sit , dari usuram etiam juris positivi. Itaque rectè faciunt Theologi Germaniæ , directè rationibus examinando , an hic census germanicus utrinque redimibilis repugnet legi naturali. *Dicet* quispiam ; antiquitus à Conciliis Laicis etiam omnem usuram fuisse interdictam ; Clericis verò tantum fuisse appositam graviolem poenam ; immo in his ipsis ad Clericos directis legibus supponi generalem prohibitionem etiam respectu Laicorum , eò quod lex illa Nicæni fundetur in textu Scripturæ generali. Concilia autem , in quibus omnibus etiam Laicis interdiciuntur

usuræ , sunt Illiberitanum Can. 20. Respon-
 deo , Concilium Illiberitanum habuisse tan-
 tum vim in Hispania ; & ejus prohibitio-
 nem subsequuta postmodum concessione Con-
 stantiniana saltem fuisse limitatam aut explica-
 tam , ut non se extenderet ad censum realem.
 Nicænum quidem supponit , usuram esse Jure
 divino prohibitam , sed dum applicat illam le-
 gem naturalem ad casus particulares , constituit
 novam legem circa usuras juris positivi ab ana-
 logiam rationum.

A Conciliis transeo ad mentem Patrum ,
 & dico , 1. Patres sub generali nomine usura-
 rum , quas generaliter insectantur , compre-
 hendunt sine omni distinctione etiam usuras ju-
 ris positivi v. g. census reales , & personales ,
 & census exactos titulo damni emergentis , aut
 periculi. Itaque ex eorum generali usurarum
 reprehensione inferri nequit , usuram aliquam
 eoipso quod conveniat cum aliqua earum usu-
 rarum , quæ reprehenduntur à Patribus , repu-
 gnare juri naturali , eamque non posse fieri li-
 citam moribus temporum & autoritate prin-
 cipum. 2. Patres , dum vitia insectantur in
 genere , insectantur quidem omnes eorundem
 species , sed pro diversa earum natura diversi-
 modè ; aliqua enim reprehenduntur ut mala
 Jure naturali , alia Jure positivo ; alia ut mala
 in se , alia ut tanquam referentia speciem seu
 similitudinem mali ; alia ut periculosa in praxi
 ob facile concomitantem pravam affectionem
 seu

seu intentionem ; alia ut præsumptivè & à priori mala ; alia ut inhonestà , alia ut impia &c. Itaque ex generali & confuso eorum tendendi modo inferri nequit , quo modo , quo motivo & qua intentione eorum Declamatio afficiat objecti reprehensi partes aut species. Hæc observatio magni est momenti , potestque servire per modum generalis regulæ ; dum enim Patres frequenter agunt *concionatorie* seu adhortatorie , agunt instar concionatorum , quorum est dehortari à vitiis , & vitiorum occasionibus , repræsentando actionum inhonestatem, adjuncta, causas , effectus , paritates , non tamen determinando , sed judicio & conscientiæ cujuslibet relinquendo , an eæ considerationes sufficiant ad formandum dictamen grave vel leve vel nullum pro circumstantiis particularibus. 3. Patres in materia de usuris , tangunt diversas radices inhonestatis in usura reperibilis ; aut enim opprimunt pauperes nimio fœnore, quod crudele est , aut quærunt ex sublevamine inopis lucrum , quod turpe est , & contra leges charitatis naturalis ac Christianæ ; aut ex re sterili, qualis est pecunia , fructificant, quod est contra naturã ; quando ergo in aliquo usuræ à Patribus reprehensæ genere nulla harum trium inhonestatũ reperitur , supponendum, hoc genus usuræ non reprehendi tanquã malum in se & jure naturali , sed ex alio capite , quia aut habet præsumptionem, aut periculum, aut speciem pravitatis usurariæ non facilem discerni à populo. His tribus principiis stabilitis , sequitur , censum personalem utrinque redimibilem

lem non opponi menti Patrum ut prohibitum in se & jure naturali, nisi ejus malitia pertineat ad harum trium inhonestatum naturalium aliquam, idque aliunde constet & probetur; quod tamen fieri nequit.

Si quis dicat, Patres non tunc primum usuras reprehendere, quando continent aliquam earum trium inhonestatum, aut earum præsumptionem, speciem, ac periculum, sed potius asserere aut supponere, quod omnes sub quovis titulo aut colore acceptæ tendant ad oppressionem pauperum saltem ex suo genere & ut in pluribus, aut certè alteram contineant inhonestatem; Respondeo verum esse, omnes usuras seu redundantias non tantum reprehendi conditionatè si tales sunt; sed absolutè & causaliter, quia tales sunt; attamen, quia reprehensio est respectiva diversarum causarum, quarum aliquæ in usuram refundunt malitiam juris naturalis, aliæ tantum refundunt periculum, aut similitudinem difficile discernibilem à populo, eo ipso sequitur, quod varias usurarum species tantum respiciant ut substantes prohibitioni juris positivi, aut ut ex consilio & vehementi cohortatione fugiendas. Itaque & census personalis germanicus potest esse ex hoc genere, nisi aliunde probetur aut in particulari verificetur gravamen inopis contrarium charitati, quale tunc datur, quando datur obligatio subveniendi proximo, quæ tamen juxta superius dicta ex S. Thoma non semper datur. Itaque aliud non requi-

requiritur , quàm ut ex Patribus stabiliam præfatas tres observationes.

Prima. Patres inter usuras , quas generaliter infectantur , involvunt etiam usuras Juris positivi.

1. *S. Hyeronimus* sub nomine usuræ comprehendit etiam censum realem , aut Societatis Lege Constantiniana permissum , ut ostensum est supra , ubi actum est de mente Concilii Nicæni.

2. *S. Hyeronimus* dicit auctam fuisse legem usurariam ; cum ergo lex naturalis lege naturali augeri non possit , clarum est , eam legem ad auctam esse juris positivi ; adeoque perstringendo omnes usuras necesse est , etiam perstrictas fuisse usuras juris positivi In c. 22. Ezech. ait. In principio legis tantum à Fratribus fœnus tollitur ; in Propheta ab omnibus usura prohibetur ; in Evangelio virtutis augmentum est , præcipiente Domino , fœneramini his , à quibus non speratis accipere.

3. *S. Chrysostomus* Serm. 63. vocat usuram etiamsi interveniat fortis periculum. An , inquit , vivendi justè modi non inveniuntur ? Non sunt agrorum cultus , gregis pabula , armentorum custodia , manuum operatio , solers rerum tuarum cura ? Sed adversantur , inquires , frugibus terræ multa , grando , rubigo , imbres

bres copiosi. Sit sane ; non tamen tot tanta-
que illis contraria sunt , quot fœnori. In hac
tua mercatura (elocatione pecuniæ ad usuram)
multi fortis etiam naufragium pertulerunt. Ne-
scis , quot homines sortem amiserunt fœnoris
exspectatione ? Quot in pericula deciderunt ,
quoniam ampla desiderarunt fœnora ? Quot
tam seipsos , quàm alios in ultimam devolve-
runt paupertatem propter nimiam avaritiam ?
En ! S. Chrysostomus fatetur ; majora esse pe-
ricula in mutuo , quàm in frugibus agri. Cum
ergo minori valeant adhuc existentes in agro ,
vendanturque pro majori vel minori pretio jux-
ta æstimationem periculi cur illud periculum in
pecunia non sit jure naturali compensatione di-
gnum ? Ergo cum S. Chrysostomus nihilomi-
nus hoc mutuum referat ad usuram , clarum est ,
eum inter usuras , quas exagitat , etiam collo-
casse usuras juris positivi.

4. S. Basilius utrumque censum , & realem
& personalem , utut ex parte venditoris redi-
mibilem , tanquam usurarium condemnat ; lo-
quitur enim de mutuatario , qui res , quas ha-
bet , obligat , aut personam. In Psalm. 14.
sic habet : ubi usurarius sibi mutuatarium ob-
strinxit , litteris super eo fœnore confectis ,
detractâ viro libertate se proripit. Ille demum
simul atque sese obnoxium reddidit fœnori , cui
solvendo minimè sit idoneus , voluntariam ser-
vitutem per omne vitæ tempus suscepit. - Bibe
ex tuis vasis aquam , ait Salomon , hoc est ex
propriâ

proprii fontis scaturigine tibi vitæ solatia collige : habes vasa ærea , vestes , jumenta , diversi generis supellectilem ; hæc vende ; omnia hæc perdere ac projicere præstat , quàm libertatem. Sed me pudet inquit , hæc publicare. Quid ergo , ut paulo post alius abs te eadem in medium efferat , tuorumque bonorum auctione n faciat præconis voce publica , & in oculis tuis vili pretio vendat ? - Si acceperis mutuum ad usuram , amittes libertatem ; autoratus enim fœneratori , & quodammodo stipendiarius servus eris , inevitabile ferens servitium. - Fœnerator quæ in ædibus habes , diligentius perscrutatur , tua commercia , negotiaque curiosius vestigat. - Fœnora debitorum domos absumendo nascuntur. - Sed quomodo , inquis , nutriar ? Habes manus , habes artem , fac aliquid unde mercedem accipias , ministerium unicuique exhibeto stipis emerendæ gratia. - Vidi ego miserabile spectaculum , pueros ingenuos ob debita patris in forum pertrahi vænui exponendos. Ita Basilus , ostendens , se de usura loqui , in qua obligabantur & res frugiferæ , ut domus & jumenta , & personæ ex arte , vel industria. Quod verò venditori fuerit liberum redimere censum , patet ex eo , quia mutuatarius alloquens dicit : Unde exsolves , à quibus sumis mutuo , ut partim curare necessitatem , partim explere sortem , præter hæc fœnori suppeditare valeas. Et infra alloquens fœneratorem , dicit : Da argentum domi nullo tuo usu conditum , nulla debitorem gravando accessio-

cessione ; sic utrique confutum erit ; tibi securitas erit custodiæ , accipienti vero ex usu lucrum. In fine insinuat usuram , de qua loquitur , constituisse in centesima menstrua.

§. Gregorius Nyssenus in Oratione contra usurarios usuram dicit , si quis pecunias alteri commodavit ad negotiationem & mercaturam , etiam cum periculo sortis. Cur te , inquit , haud sine scelere curis conficis , dies numerans , menses computans , sortem animo revolvens , incrementum somnians , metuensque diem præstitutam , ne infructuosa veniat instar illius æstatis , qua grando fruges contudit. Curiosè & anxie inquirit fœnerator in omnes debitoris actiones , in peregrinationes , in egressum , progressum , mercaturam , & si fama oriatur infauftior , quod scilicet quidam in latrones inciderit , vel eventu aliquo inops ex opulento evaserit , sedet junctis manibus , assidue gemit , volvit chirographum , efferens contractûs tabulas non secus atque vestem Filii mortui. Si autem mutuum fuerit nauticum , littoribus affidet , deflet ventorum procellas , perpetuò examinat euntes & redeuntes , num quid alicubi de naufragio sit auditum ; huic igitur dicendum ; abjice spem excruciantem , ne fœnus quærens amittas & sortem. Ita Nyssenus , infra insinuans , exactam tunc fuisse centesimam menstruam.

6. S. Ambrosius reprobatur usuram , etiam dum est periculum fortis. De Tobia. C. 3. ait : Multi dispendii metu non fœnerant , dum fraudem verentur , at ubi usurarum mentio facta est aut pignoris , tunc fœnerator arridet , - usuras solvit , qui victu indiget ; libertatem obsecrat , servitutem irrogatis. Et C. 4. Hanc injustitiam David deplorat - Ipsum Judam Deus putavit hoc maledicto esse damnandum , ut fœnerator scrutaret omnem substantiam ejus. Quia quod latronum manus operari solet , hoc sola fœneratoris nequitia consuevit inferre - Quid vobis iniquius , qui pecuniam datis , & vitam obligatis & patrimonium ? accipitis aurum pro pignore , vos dicitis creditores , qui non homini , sed pignori creditis.

Idem similiter tanquam usurarium habet censum realem. l. cc. C. 6. sic scribit : Fœneratores aucupantur hæredes novos , adolescentulos divites explorant ; ajunt , nobile prædium esse venale , amplam domum , accumulanti proventus fructuum , annuos redditus exaggerant , hortantur , ut coëmant. Neganti se habere pecuniam , ingerunt suam dicentes , utere ut tua ; de fructibus emptæ possessionis pretium multiplicabis , debitum reddes. - Petunt sibi obligari avitum prætorium , paternum sepulchrum. Præstituitur dies solutioni. - Causanti incumbunt dicentes : Tu possides tua prædia ; nos nostram pecuniam non habemus ; tibi fructuum emolumenta procedunt , nobis nihil accrescit

pecuniæ ; renovetur chirographum. Itaque dum adolescens putat nihil de suis vestibus aut possessionibus vendendum , ad hæc facienda poscit dilationem. Usuræ applicantur ad sortem , accumulatur centesimæ. Jam suspirare incipit ; die ac nocte usuram cogitat.

7. S. Hyeronimus agnoscit usuram , etiam ubi periculum sortis. In C. 21. Matthæi sic scribit : Accidebat plerumque , ut qui de longe ad templum Jerosolymitanum venerant , non haberent victimas. Excogitaverunt ergo Sacerdotes , quomodo prædam de populo facerent ; & omnia animalia , quibus opus erat ad sacrificia , vendebant , ut & venderent non habentibus , & ipsi rursus emptas susciperent. Hanc stropham eorum crebra venientium inopia dissipabat ; qui indigebant sumptibus , & non solum hostias non habebant , sed nec unde emerent quidem aves & vilia munuscula. Posuerunt itaque & Nummularios , qui mutuam sub cautione darent pecuniam. Sed quia præceptum erat Lege , ut nemo usuras acciperet , & prodesse non poterat pecunia fœnerata , quæ commodi nihil haberet , & interdum sortem perderet , excogitaverunt & aliam technam , ut pro Nummulariis Collybistas facerent ; Collyba apud eos dicuntur , quæ apud nos vilia munuscula , v. g. frixi ciceris , uvarumque passerarum , & poma diversi generis ; quasi non hoc ipsum Ezechiel prædicaverit dicens : Usuram & superabundantiam non accipietis,

8. 5. Leo damnat usuram etiam titulo periculi fortis , aut industriæ personalis obtinibilem. Serm. 6. de jejunio decimi mensis ait : Date & dabitur vobis. Quam cito diffidentiae sollicitudo & avaritiae est amputata cunctatio ! Constans esto Christiane largitor ; da quod accipias ; noli de dubio suspirare proventu Qui ergo pecunias suas multiplicare optat immodicis augmentis , hoc potius sanctum foenus exerceat , & hac usurarum arte ditescat , ut non hominum laborantium captet necessitates , ne per dolosa officia laqueos incidat insolubilium debitorum , sed illius sit creditor , illius foenerator , qui dicit : Date & dabitur vobis. - Sed injusta & impudens avaritia , quæ beneficium se dicit præstare , cum decipit , non credit Deo veraciter promittenti , & credit homini trepidè paciscenti ; dumque certiora existimat præsentia quàm futura , meritò in hoc frequenter incurrit , ut ei cupiditas injusti lucri non injusti sit causa damni. Unde quilibet sequatur eventus , mala semper est causa foenerantis , cui pecuniam & minuisse & auxisse peccatum est , ut aut miser sit amittendo , quod dedit , aut inferior accipiendo , quod non dedit. Fugienda est prorsus iniquitas foeneris , & lucrum , quod omni caret humanitate , vitandum est , quoniam foenus pecuniae funus est animæ ; qui per aliena cupit damna ditari , æterna dignus est egestate puniri.

Ex his testimoniis patet , universim sine ulla exceptione titulorum particularium , damni emergentis , lucri cessantis , periculí sortis , census realis , quos tamen titulos Theologi , ipsis summis Pontificibus approbantibus approbant , à Patribus omnem abundantiam ultra sortem condemnasse. Itaque necessario in illo confuso usurarum cumulo , quem Patres condemnant , continentur etiam aliquæ usuræ juris positivi , quod intendit assertio prima.

Secunda & tertia Pars Responsionis , quod Patres in hac materia agant *Concionatoriè* , id est , patheticè describendo inhonestatem earum actionum , quas volunt esse objectum horroris & fugæ , relinquendo tamen ipsi auditorum iudicio , utrum ea inhonestas in omnibus circumstantiis specificis sit gravis , vel levis ? Utrum repugnet juri naturali an positivo ? An sit contraria justitiæ semper , vel charitati ? Utrum habeat titulos excusantes. Id inquam patebit ex ipsis Patrum Homiliis , quas aut totas , aut magna earum parte subjicio ; sic & detonant contra lusus , ebrietates , frequentationem Cauponarum , Comoedias , conversationem aut cohabitationem Clericorum cum mulieribus , quin tamen semper peccatum sint , saltem grave ; aliud enim est , *in genere* insectari vitium , quod sub se continet multa mala ex circumstantiis facile concurrentibus ; aliud docere , quod omnes partes potestativæ graviter sint prohibitæ aut malæ ; sic & D. Antoninus terribilia ex Patribus addu-

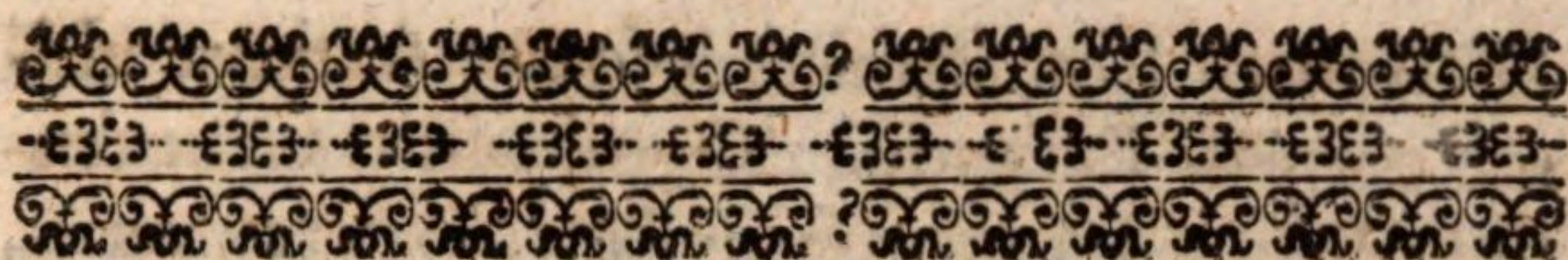
adducit contra Choras in genere , & tamen non arguit peccati mortalis , qui ducunt choras , nisi id faciant tam inordinato affectu , ut id facerent , etiamsi scirent aliquos exinde induci ad peccatum mortale , part. 2. tit. 6. C. 6. §. 2.3. Ex iisdem Homiliis Patrum patebit , quod usuræ malitiam desumant ferè unice ex oppositione ad legem charitatis.

Tertium , quod licentia censûs personalis utrinque redimibilis sit utilior generi humano , quàm ejus prohibitio , probatur ex eo , quia stante licentia nullum sequitur gravamen indigentium , quod non esset eminenter majus in plerisque stante prohibitione ; cum enim juxta D. Thomam dare mutuum sit tantum consilii , nisi aliunde obliget lex charitatis , indigentes rarissime invenirent creditorem ; sicque brevi excuterentur eorum bona , vel obligarentur censu reali irredimibili , quod communi omnium æstimatione est longè majus malum , quàm census personalis utrinque redimibilis. Quod autem indigentes rarissimè inventuri essent creditorem gratuitum , patet ex eo , quia etiam posita spe censûs defacto multi vix reperiunt creditorem. Econtra in præsentî statu Germaniæ innumeri sustentantur tum mutuatarîi , tum mutuantes , qui alioquin non invenirent , unde viverent. Sustentantur hoc modo innumeri pupilli , senes , viduæ , aliæque personæ miserabiles. In his censibus consistunt redditus multorum Monasteriorum , & plerarumque Ec-

C c 3 clesia-

clesiarum. Anniversaria aliæque foundationes piæ pleræque, quæ à centum abhinc annis fuerunt fundatæ, consistunt in Capitalibus Summis elocatis ad ejusmodi censum. In his Provinciis non possunt pecuniæ facile collocari in bonis immobilibus, quia vix reperiretur, qui hos census in se reciperet; Mercaturæ non florent, ut in locis maritimis; bona immobilia non facile comparantur; Contractus Societatis non vigent; vix erit tam felicitis ingenii, qui excogitet congruum medium, sine generali perturbatione Germaniæ tollendi census ejusmodi personales utrinque redimibiles. Hæ sunt igitur Rationes, quas reperiri potui in favorem horum Censuum; duo tamen moneo. I. Ea sic à me proposita fuisse, ut semper censeam etiam hunc censum esse illicitum, quando urget lex charitatis ad mutuandum gratis. Quandonam verò urgeat, non est meum facile determinare; addo tamen in hunc finem Orationes Basilii, Nysseni, & fragmentum Chrysostomi contra Usurarios, ut qui lucrum sectantur ex aliorum inopia, sciant se reos esse usuræ, cujus præcipua malitia à Patribus constituitur in eo, quod opprimat pauperes, & quærat lucrum ex aliena inopia. *Nec, Sit a tem pauperum, inquit, Hyeronimus, verterunt in lucrum, ut usuram acciperent & superabundantiam.* In Ezech. C. 22. Alterum est, me optare, ut in hoc puncto præmissa matura deliberatione fiat determinatio à Summo Pastore Ecclesiæ, cujus judicio hanc meam Responsionem profunda submissione subjicio.

OBSER-

OBSERVATIO- NES

De Comparatione Editi-
onum Pontasii, deque aliis Proë-
miatoris Veneti Mendis aut
Monitis.

OBSERVATIO I.

Versio Genevensis, consequenter
& Editio Veneta, non est genuinum Di-
ctionarii Pontasiani ab ipso Authore ul-
timò correcti Ectypon,

Pontasius ter suum Dictionarium edidit, vide-
licet anno 1715. 1723. & 1726. In se-
cunda editione correxit primam, secundam
verò in tertia. Versio Genevensis sequitur editio-
nem secundam; Augustana verò exprimit ultimò
correctam, videlicet tertiam. Necesse itaque
est, Versionem Genevensensem non esse genuinum

Dictionarii Pontasiani ab ipsomet Authore ultimò correcti Ectypon. Quod editio Genevensis sequatur editionem secundam, patet ex variis, v. g. ex Titulo de *Opinione probabili*, ubi Pontasium sic loquentem inducit: *Quæ causa est, cur statuerimus in hac secunda editione in lucem publicam solummodo emittere sententias adeo certas, ut nemo prudens de illis controversiam movere possit. Istæ sententiæ sunt effata Cætus cleri Gallici anno 1700. in Castello S. Germani in Laya congregati. Clare dignoscuntur ex nuncupationibus censuræ, cui Præsules, qui cætum componebant, subjecerunt undecim propositiones – En propositiones & censuræ verba. – Propositio 121. Non sunt scandalosæ aut erroneæ propositiones, quas Ecclesia non corrigit. Censura. Istæ propositiones, quatenus silentium & tolerantiam pro Ecclesiæ vel Sedis Apostolicæ approbatione statuunt, falsæ sunt. – En undecim Propositiones Ethicæ perniciosæ – Hanc ob rationem hac in secunda editione proposuimus solummodo tres Casus. Hucusque Versio Genevensis. Econtra Pontasius in tertia editione correxit hanc prænotatiunculam, & omiſsa præfata propositione 121. loco undecim propositionum posuit solum decem reliquas. Id ipsum præmonuit in præfatione editionis suæ tertiæ, sic enim habet: *Dictionarium hoc, cui initium dedimus anno 1705, quamvis fuerit imperfectum, benevolè tamen in prima editione receptum est, quod patet ex celeri trium millium Exemplarium distractione. Secunda editio, quæ prodiit anno 1723, brevè quoque distracta est ob augmentationem à nobis factam. Sed quia annus**

ætatis

ætatis nostræ octogesimus quintus, quem hoc anno 1724. primo Aprilis complevimus, mortem vicinam nuntiat, non differendam censui revisionem ac emendationem Operis ante editionem tertiam. Hoc itaque me permovit ad corrigendos, quam exactissimè poteram defectus, qui mihi surrepserant, quosque aut ipse agnoveram, aut quos viri docti retenerant. Censui etiam quasdam Resolutiones Casuum, (quamvis in exiguo numero) quæ non placuerant nonnullis Criticis, de novo stabiliendas, in quem finem novis probationibus eas munieram. Quod si Censorum quispiam reprehendat, me statuisse, quod postmodum ipse censura dignum agnoveram, respondebo, non esse mirum, irrepsisse alios errores in tam vasto opere. Quisque facile æquus rerum æstimator consentiet, attentionem Authorum in decursu tam longo materiæ adeo gravis non semper eandem esse. Accedit, quod etiam nolentes quandoque decipiat inconstantia memoriæ, amor opinionis præjudicatæ propriæ, ac ipsa suppellex curta luminis. Existimo proin, non reprehensione, sed præmio dignum me fore, dum conatus sum corrigere erronea, addere necessaria, resecare inutilia, confusa, aut incerta, prout videre licet ex novo, quod in materia probabilitatis formaveram, systemate. Secutus sum eatenus exemplum S. Augustini, qui in Præf. I. Retrahit: sic habet: differendum esse non arbitror, ut opuscula mea cum quadam judiciaria severitate recenseam, & quod me offendit, velut censorio stylo denotem. Nec enim quisquam nisi imprudens, ideo, quia mea errata reprehendo, me reprehendere audebit. Hucusque

Pontasius in Præfatione ad editionem sui dictionarii tertiam. Constat itaque, Versionem Genevensis, consequenter etiam Editionem Venetam, quæ editionem secundam sequitur, non esse genuinum Dictionarii Pontasiani ultimò ab Authore correcti Ectypon. Quanta autem secundam inter & tertiam editionem intercedat diversitas, aliorum curis relinquo, quibus id negotium est, & otium; me nec tangit, nec angit, cum in Versione Augustana secutus sim editionem tertiam adeoque ante Authoris fata ultimam.

OBSERVATIO II.

Versio Genevensis frustra retinuit ea in Idiomate latino pro doctis, aut exteris, quæ Pontasius in Vernacula scripserat pro fœmellis & rudi plebecula, aut certè tantum pro regnicolis Galliæ.

QUod Pontasius suum Dictionarium non tantum scripserit pro doctis, sed etiam pro fœmellis, & rudi plebecula, si intentionem authoris non proderet ipsa vernacula, eo solo constare poterat argumentò, quod ea, quæ castis auribus offensionem aut perversis scandalum creare poterant, in opere sermonis gallici solo exprefferit idiomate latino. Sic v. g. in Titulo, *de debito conjugali*, quo Casus 56. discutit, non tamen sequentes in idiomate gallico, sed latino solum reddidit,

Casus 9. Ægidius sæpius ab uxore sua debitum conjugale solet exigere eo etiam tempore, quo menstruorum infirmitati subiacet. Peccatne mortaliter tunc exigendo?

Casus 10. Quæritur, an mulier fluxum menstruum patiens teneatur ex conscientia reddere debitum marito, illud enixè ab ea deposcenti, quamvis ipse sciat præsentem uxoris infirmitatem?

Casus 11. Bibiana, quæ singulis mensibus per decem circiter dies consueta menstrua patitur, quærit, an tuta conscientia possit à viro conjugale debitum exigere eo etiam tempore, quo hac infirmitate laborat.

Casus 12. Eutropius tribus abhinc annis seminifluus factus est. Potestne absque peccato carnale debitum ab uxore petere.

Consimiliter solo latino sermone dedit eodem Titulo Casum 39. 40. 43. 55. 56. & Titulo: de Impedimento impotentiae Casum 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 21.

Ut verò Pontasius in hujusmodi materiis erga indoctam plebeculam se retinentem exhibuit, sic largior in aliis extitit. In præfatione ad editionem tertiam fatetur, se in secunda primùm editione adjecisse in prænotandis definitiones ac divisiones terminorum, quas in prima omiserat. *Auctio operis, inquit, quam multi à me requisierant*

rant, consistit potissimum 1. in definitionibus & divisionibus terminorum per decursum cujusvis materiæ recurrentium. 2. in generalibus principiis ad quasvis materias pertinentibus. Non existimo quempiam Tyronum Theologiæ ignoraturum significationem & variam divisionem terminorum in materiis theologicis recurrentium, ut eos & explicatos, & divisos præfigere necessum sit in frontispicio tituli. Illa verò, quæ vocantur Resolutionum principia, reperiuntur plerumque jam inserta ipsis Casibus, quos dirigunt, aut si non reperiuntur inserta, nec dirigunt. Verum cedamus ista copiosis emptoribus, qui mole prius quàm merito librorum gaudent, commoda; habeant illi & definitiones terminorum, & divisiones, & explicationes propositionum diffusissimas pro captu populi; dispendia hæc marsupiorum tantum sunt, non animarum. Illis etiam Editis Regum Galliæ, Parlamentorumque oraculis, quæ Tomos Pontasianos undique infarciunt, fruantur per me liberè, quos peregrini moris juvat eruditio; paucorum tamen erunt hæc studia; & plerisq; absq; hujusmodi definitionum, divisionum, explicationum popularium, & decretorum exterorum impedimentis magis expediet sapere in compendio. Verosimile est, ipsum Pontasium, si scripsisset latino idiomate pro Clericis aliisque doctis in Germania aut Italia, nostra potius brevitate usurum fuisse, quam diffusionem gallicam. Certè dum in Præfatione secundæ editionis causam reddit prolixitatis suæ, non aliam reddit, quàm ut Confessarii poenitentes suos diri-

dirigere noſſent ad tribunalium, utique con-
provincialium, placita. *Exiſtimabit forte quiſpi-*
am, inquit, *NB.* pleraſque ex deciſionibus meis ad
judices potius, *Cauſidicos*, cæterosque forenſes ho-
mines, quàm *Confeffarios* pertinere. At 1. nunquid
optandum foret ad quietem & ſolamen pœnitentium,
tali *Confeffarium* eſſe peritiâ, ut eorum ſubito eno-
dare difficultates queat, non requiſitis *Advocato-*
rum conſiliis? 2. Poſſetne *Confeffarius* absque er-
roris formidine *Judices* illos & *Advocatos* abſolvere,
aut eis abſolutionem denegare, niſi *latas* ab eis ſen-
tentias aut data conſilia cum æquitate conſentire
notum ſibi fuerit, ac penitus exploratum. Ob eas
igitur cauſas pleriſque *Confefforibus* in jure ac diſci-
plina (*Galliæ*) non multùm exercitatis id gratum
fore putavi. Hucusque *Pontafius*, non negans,
pleraſque ſuas deciſiones ſapere forum *Galliæ*.
Oſtenſum itaque eſt, *Verſionem* *Genevenſem*
retinuiſſe frustra pro doctis & exteris, quæ *Pon-*
tafius in vernacula ſcripſerat pro fœmellis, rudi
plebecula, & regnicolis *Galliæ*.

OBSERVATIO III.

Versio Genevensis à Proœmiato-
re Veneto immeritò extollitur ob La-
tini sermonis elegantiam.

PROœmiator Venetus in ſua Præfatione hanc
reddit ſuæ præelectionis cauſam. *Versio*, in-
quit, *Luxenburgensis* (ſeu *Genevenſis*) re-
cuden-

audenda seligitur , eo quod sit operis gallici genuinum Ectypon eleganti latinitate expressum.

Ut hujus elegantiae prædilectæ sumerem experimentum , considerabam attentius unum alterumque , qui fortuito incurrerat in manus, Titulum. En Latias ex Versione Genevensi gemmulas!

Titulo Opinio.

Textus Gallicus
edit. 3.

Textus latinus.

CEs maximes sont celles de l'Assemblée générale du Clergé de France, tenue en 1700. lesquelles sont contenues dans les Censures, que firent les Prelats, qui la composoient, de dix propositions, que les fauteurs de la Morale relachée avoient avancées.

Istæ Sententiæ sunt effata Cœtus generalis Cleri Gallici anno 1700. in Castello S. Germani in Laya congregati. Clarè dignoscuntur ex nuncupationibus Censuræ , cui Præsules , qui Cœtum componebant, subjecerunt undecim propositiones perniciosas, quas Ethicæ remissionis fautores in multis è suis operibus protulerant.

Cas premiere.

Sylvain aiant lû plusieurs auteurs sur la matiere de la probabilité morale, qui soutiennent, 1. qu'on peut sans aucun peché suivre toujours une opinion probable, quoiqu'elle ne soit peut-estre pas sûre. 2. qu'on la peut suivre en conscience, même en concurrence d'une autre plus probable. 3. qu'entre deux opinions également probables on peut choisir & suivre celle qu'on veut; Demande, si leur doctrine sur ce point est tellement saine, qu'on s'y puisse conformer dans la pratique sans aucun danger de peché?

Casus 1.

Sylvanus cum multos authores circa materiam probabilitatis moralis legisset, qui affirmant primò. Quod absque ullo peccato semper sequi possumus opinionem probabilem, licet forsitan certa non sit. 2. Quod eam opinionem etiam alia probabiliore posthabita tuta conscientia sequi possumus. 3. quod inter duas opiniones æqualiter probabiles eam eligere ac sequi possumus, que nobis placuerit. Quærit, num eorum doctrina circa hoc punctum ita sana ac integra sit, ut in praxi absque ullo peccati periculo illi nos accommodare possimus?

Re-

Reponse.

A Ristote dit, que c'est celle, que tous les sages, ou plusieurs, ou au moins quelques-uns d'entre eux, conus pour tels aprouvent. S. Thomas adopte cete definition -

Les Theologiens donent une definition plus precise de l'opinion probable, prise dans le sens, que nous l'entendons ici; c'est ici; c'est-à-dire, en matiere de morale, c'est, disent ils, un, jugement, qu'on porte de la bonté ou de la malice d'une action, lequel est à verité fondé sur les raisons qui paroissent solides & propres à determiner des personnes pieuses & prudentes à y doner leur consentement; mais qui neanmoins n'exclud pas la crainte de se tromper.

Responsio.

A Ristoteles dicit, opinionem probabilem eam esse, quam omnes aut plures sapientes, vel saltem quidam ex illis, pro talibus agnitis approbant. S. Thomas hanc definitionem adoptat -

Theologi accuratiorum afferunt definitionem opinionis probabilis; sensu, quo eam hinc intelligimus, id est, sensu morali sumptæ. *Opinio probabilis inquit, est judicium, quod de bonitate vel malitia actionis fertur, quod quidem nititur rationibus, quæ firmæ videntur, ac idoneæ ad determinandas personas pias ac prudentes, ut illis assensum suum præbeant: verumtamen quod sese hallucinandi metum non excludit.*

Titulo sequente.

Oppositio ad Ma-
trimonium.

Cas premier.

Casus 1°

INnocent, Curé de S. Lubin, alant à l' Eg-
lise pour celebrer un
mariage le jour di Mar-
di gras, recoit en sor-
tant de sa maison une
opposition de la part d'
un home de neant &c.

INnocentius S. Lu-
bini parochus sa-
cras ædes petens ad ce-
lebrandum matrimo-
nium die hilariorum,
domo sua exeundo re-
cipit oppositionem à
parte hominis nihili.

Hucusque Versio Genevensis; nemo autem non videt, quam eleganti latinitate expressæ sint hæ phrasæ latine v. g. *à parte hominis nihili*, *sese hallucinandi metum*, in multis è suis operibus protulerant *exnuncupationibus censura &c.* Observo insuper, plures collaborasse ad eam versionem Genevensem, nec tamen omnes contulisse æqua-lem peritiam, id quod ex triplici versione ejusdem nominis *de Sainte Beuve* colligitur; unus enim in sua versione retinuit nomen Authoris gallicum *de sainte Beuve*, v. g. Titulo Altare Cas. 3. Canonicus Cas. 5. Casus reservati Casu 19. dispensatio Matrimonii Cas. 33. Alter verò, qui alios Titulos interpretandos susceperat, hoc nomen *de sainte Beuve* sic reddidit: *A sancta Beuve*, v. g. Titulo, Monasterium Cas. 2. Missa Cas. 28. Tertius denique Interpres *Sambovius* v. g. Tit. Larva Cas. 1.

Præscriptio Cas. 9. & 18. Professio Cas. 12. Titulus Clericalis Cas. 4. posuit; Addo, in præfato exemplo Interpretem ne quidem affectum esse Authoris mentem, dum hæc verba *quoiqu' elle ne soit pas sûre*, hoc sensu ridiculo reddidit: *licet certa non sit*. verbum enim gallicum tò *sûre* de se ad utrumque sensum indifferens ex ipsa subjecta materia ad eum sensum contrahitur, ut Author loquatur de opinione probabili *non tuta*, seu pronuntiante contra legem.

Manifestum itaque, dum inter duas versiones Genevensem & Augustanam, de motivis præferibilitatis agitur, non esse in illa extollendam *latinitatis elegantiam*.

OBSERVATIO IV.

Mirum, quod Editores versionis
Genevensis etiam provocati noluerint
edere nomen Interpretum, nec requisie-
rint Approbationem Ordinarii.

Decretum Tridentini, ne edantur libri sine
nomine authoris & approbatione Ordina-
rii in materiis Theologicis, etiam pertinet
ad versiones, ita enim sonat: *Nulli liceat impre-
mere, vel imprimi facere quosvis libros de rebus sa-
cris sine nomine authoris, neque illos in futurum
vendere, aut etiam apud se retinere, nisi primum
examinati, probatique fuerint ab Ordinario, &c.*
Jam verò in versione Genevensi nulla comparet
approbatio, nisi privati Doctoris, & quidem
suppresso nomine Interpretum. Approbatio
hæc est:

Ego infrascriptus Presbyter Jurium Do-
ctor, Archipresbyter & Officialis
Metropolitanus Diœcesis Lugdunensis à parte
Burgundiæ Comitatus, & Rector seu Paro-
chus Septimontanus, fidem facio & testor, me

ea quæ par est diligentia evolvisse *Versionem de Gallico in Latinum idioma, Dictionarii Casuum conscientie à peritissimo Celeberrimoque Domino Pontas, Doctore Sorbonico, editi ac in lucem proditi, dictam versionem ab inclytis & Doctissimis Rectoribus seu Parochis Diœcesis Gebennensis Dominis Dominis N., N., N., elaboratam & elucubratam, eamque in omnibus prototypo reperisse conformem planè ac consonam, proindeque in eadem versione contra orthodoxam, Catholicamque & Apostolicam Fidem contineri, in quorum Fidem indubiùmque testimonium præsentibus subscripsi. Septemnoncellis Kalendis Aprilis anno reparate salutis 1731.*

J. B. Dalloz.

In hac approbatione, in qua, credo per incuriam typographi, ante tò *contineri* omissa est particula negativa *Nihil*, illud mirum, quod *Rectores seu Parochi* Diœcesis Gebennensis petant approbationem ab Officiali Metropolitano Diœcesis Lugdunensis, cum Decretum Tridentini requirat approbationem ab Ordinario, utique proprio aut Typographi, aut Bibliopolæ, aut Authoris seu Interpretis. Ipse etiam stylus approbationis habet aliquid singulare, quod non expectes à Censore Librorum Ordinario. Ut cūque tamen se habeat approbatio ista *Rectoris seu*

seu Parochi pro Rectoribus seu Parochis N. . N. . N.
cur non licuit edere nomen Interpretum tam *elegantia latinitate* insignium? Certè illud premere silentio non decuit post provocationem vicinorum Trevoltiensium in Actis Litterariis publicis; En horum de his Interpretibus judicium! Mense Februario 1730. in Novellis Litterariis sic scribunt: *De Paris.* On publie ici, que l'on y a reçu de Geneve un avis pour les sçavans: Deux versions latines du Dictionnaire des Cas de Conscience par Pontas y sont annoncées, l'une indirectement, qui se fait, dit-on, en Italie, & dans le goût de l'Eglise Romaine, l'autre directement, que l'on manie pour être imprimée à Geneve: on ne fait point connoître les Traducteurs pour Geneve, si ce n'est qu'on declare, que ce sont de ces Messieurs, qui font profession d'une grande humilité, & qu'ils croiroient ôter à l'ouvrage son principal mérite, ou le défigurer, s'ils changeroient quelque chose aux décisions, qui ne sont pas dans le goût de Rome. Id est:

Annuntiantur (Coloniâ Allobrogum) duæ versiones Dictionarii Pontasiani; una, quæ dicitur fieri in Italia ad palatum Romanæ Ecclesiæ; altera quæ paratur pro typo Genevensi. Non produntur Interpretes hujus versionis Genevensis, si non dignoscuntur ex eo, quod dicantur esse ex eorum numero, qui profitentur magnam humilitatem, & quod arbitrentur, se operi detracturos meritum primum, aut illud se deformaturos, si quidpiam in Resolutionibus Casuum non sapientibus palato Romæ immutarent.

OBSERVATIO V.

Proëmiator Venetus confundit
 hæc duo, valde inter se diversa: *Agnosce-*
re alicujus sententiæ probabilitatem; &, Ag-
noscere ejusdem veritatem.

Scripsi, Advocatum posse pergere in advoca-
 tia sui Clientis, etiamsi durante prolecutio-
 ne litis incipiat *agnoscere, Causam adversa-*
rii esse valde probabilem. Proëmiator id impug-
 nat auctoritate D. Thomæ, D. Antonini, Bu-
 senbaumii, & ejus Commentatoris, &c. asse-
 rentium, Advocatum non posse pergere in de-
 fensione causæ, *si hæc appareat esse injusta, si vi-*
deat hanc esse injustam, si videat ejus iniquita-
tem. Respondeo, aliud esse, si Advocatus in-
 cipiat agnoscere *probabilitatem* oppositæ causæ,
 & toto cælo aliud, si agnoscat *veritatem* illius,
 suæ verò causæ *injustitiam.* Proëmiator, agno-
 scet sine dubio multarum sententiarum probabi-
 litatem, quin agnoscat earum veritatem. Sen-
 sus itaque meorum verborum erat. Si Advocatus
 suam causam, quam ab initio credebat indu-
 biam, adhuc quidem perseveret credere proba-
 biliorē, aut concurrente possessione sui Cli-
 entis

entis æquè probabilem, potest pergere in ejus Advocatia, etiamsi incipiat simul agnoscere causæ oppositæ valdè magnam probabilitatem; Idem dicendum, si uterque litigantium certat de lucro captando; tunc enim, cum neuter sit in possessione, sicut Judex tenetur æquo jure dividere, si æqua sit amborum probabilitas, ita dubium non est, Advocatum posse tueri causam æquè probabilem. Aliud foret, si ageretur de ejiciendo adversario è possessione, & nulla appareat spes causam sui Clientis evehendi ultra æqualem moraliter probabilitatem; tunc enim, sicut Judici non licet in dubio æquali pronuntiare contra bonæ fidei possessorem, ita non liceret Advocato contra illum patrocinari. Auctoritates adductæ sunt pro me, quia D. Thomas, & D. Antoninus tamdiu non obligant ad deferendam causam, quamdiu non *apparet* sua causa injusta, quamdiu non *videt* suam causam esse injustam. Quibus favet & S. Augustinus Epist. 54 ad Macedonium, ubi, ad hoc, ut teneatur restituere Advocatus, supponit, eum scienter propugnâsse causam injustam, subduxisse testes, aut non debito tempore produxisse. *Si justitia sincerius consulatur*, inquit, *justius dicetur Advocato: Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisti, judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti; redde, quod accepisti, quando jubente judice cuicunque causæ necessarium hominem tenuisti, ne resisteret vinxisti, ne fugeret inclusisti, postremò aut permanente lite exhibuisti, aut finita dimisisti.* En!

scientia injustitiæ propriæ Advocatum condemn-
nat, non sententiæ oppositiæ probabilitas. Ve-
rùm in re liquida non opus majori lumine. Sen-
sus verborum meorum, quibus explicui Ponta-
sii mentem, sanus erat, & ipse verborum pro-
prietate cuivis obviis. Quod si & fuisset inspe-
cto tenore verborum ambiguus, Proëmiato-
rem, in *Hermenevtica Critica* non peregrinum,
decurrit respicere ad intentionem loquentis aliunde
notam in re liquida, aut certè ad subjectam ma-
teriam per se loquentem omnibus.

Proëmiatoris ultima Monita expensa.

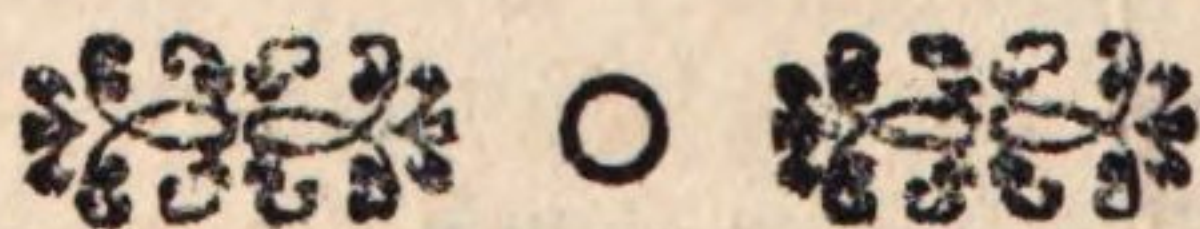
Monet. i. Me vacillanti calamo Pontasio a-
spargere Janfenismum. Errat; si autho-
rem habuiffem suspectum, non id ipsi tri-
buissem honoris & temporis, ut donassem La-
tio & Germaniæ pauculas propositiones, redo-
lentes Quesnellianum halitum; dicebam incau-
to excidisse, non animò infectò profluxisse. Id
præsertim occasione materiæ *de Amore DEI* an-
notaveram; ubi Pontasius omnibus actibus spe-
ciem amoris boni aut mali ex motivo liberè elici-
to tribuit. Id sanè ad errorem retuli; fietque
dilucidius in Opusculo de Amore DEI, sub Ti-
tulo: *Idea divini amoris* cum his ipsis vindiciis à
me Augustæ edito.

Monet. 2. Ut in ferendis censuris parcus sim. Parebo in hoc puncto Proëmiatoris, ejusque amicorum, quia & meorum, monito. Repeto tamen, me adversus genuinos Thomistas, quales sunt Salmanticenses, & omnes Gonnetti aſſeclæ, qui admittunt mutuam prioritatem inter actionem Dei tribuentis *esse*, & inter *formalem* determinationem creaturæ, nec verbulum unquam nec litterulâ excidiſſe. Ipſus eandem in utraque hypotheſi *diſtinctionis* aut Identitatis inter exiſtentiam & eſſentiam entium, adeoque & actuum mentis, amplector ſententiam.

Monet. 3. Errare eos, qui Janſeniſmum venditant ſententiæ probabilioris matrem, Non repugno.

Monet. 4. cohortaturque, ut diſciplinam morum ea, quam probat, methodo ad traditionis vigorem reducere allaborem. Hic gradu ſuſpenſo incedam præ reverentia divûm. Ne tamen exiſtimet me ſurdis auribus præterire monita, dabo initium, Caſum, quos ſubnectit, auctario, & illuſtratione argumenti. Quamvis enim hoſ duos Caſus majori jure in ipſius Proëmiatoris caput, ut ex hucusque dictis liquet, redire cenſeam, utpote infelicis in referendis authoribus, placuit tamen, quod Summiſtis non inanem moverit ſcrupulum. Ad dam proin in confirmationem argumenti tria pro diſcuſſione uberiori eruditionis monumenta. Primum et Epistoſa quorundam Gallorum ad

A. R. P. Bernardum Pezium de peccato ignorantia. Secundum est breve aliquod Opusculum A. R. P. Danielis, celebris Scriptoris è Societate JEsu, Authoris Dialogorum inter *Cleandrum & Eudoxum* adversus *Provinciales Epistolas*, qui & ipse de peccato ignorantia non solidum minus, quam elegans systema reperit. Tertiò accedent Observationes circa eam, quam Proëmiator impugnatur, Casuistarum methodum; dum videlicet præstabilito in aditu Theologiæ Probabilismo in decursu materiarum recensendo in utramque authores probabiles summa doctrinæ moralis capita relinquunt tandem Probabilistarum arbitrio. In his recensendis nil facio meum; spectator sum, modestus infirmitatis, libens tamen veritatis. Id unum, etiam Proëmiatoris gratiâ, addam pro coronide, non eum tantum vapulaturum, qui declinans in mollia verbo Dei detraxerit, sed & qui zelo non regulato scientia ac prudentia vel apicem addiderit : *Si quis*, inquit Theologorum Aquila. *Apoc. 21. diminuerit de verbis prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ; & si quis apposuerit ad hæc, apponet DEUS super illum plagas scriptas in libro isto.*

EXCERPTA PATRUM

De Usura, cum differen-
tia inter usuram veterem, &
Censum personalem Germa-
nicum.

Num. I.

Differentiæ inter usuram vete-
rem, & censum personalem mo-
dernum.

ANtequam adducam Invectivas & fragmen-
ta Patrum in Usurarios, necessum duxi,
annotare differentias inter usuram veterem
illam & modernum censum personalem, ne
quis existimet, Patres idem habuisse pro obje-
cto, ac censum Germanicum. Quod si verò
appareat, tantam intercedere differentiam inter
usuram veterem & modernum censum, ut in æ-
stimatione morali sint diversissima, ex iis, quæ
à Patribus dicuntur contra usuram veterem, non
potest

potest concludi, idem dicendum contra centesum Germanicum. Itaque

1. Antiqua usura consistebat in centesima menstrua, quæ exigebatur singulis Kalendis mensium; adeoque illa usura per annum pro 100. reddebat 12. dum econtra nunc tantum reddunt 5. Ita testatur S. Ambrosius l. de Tobia c. 7. 9. 12. & Chrysologus ad finem Sæculi quinti Serm. 25. *de cura temporalium despicienda.*

2. In usura veteri, quando debitor non erat solvendo, non solum sub hasta vendebantur ejus bona, sed ipse debitor, si nulla habuit bona, conjiciebatur in vincula; & si nec tunc pro illo quis compareret, qui solveret, redigebatur in servitutem, aut vendebantur ejus liberi, aut relegabatur. Hæc servitus nunc locum non habet: S. Ambrosius l. cc. c. 5. dicit: *Distrabuntur paulatim deauratæ ac sericæ vestes, & vaniunt dimidio minoris; ponit cum lacrimis ornamenta conjux jam tristior, emptæ carius, vendenda vilius. In auctione pueri constituuntur mensæ ministri, & male assueti emptorem avertunt. Offertur pecunia creditori, vix, inquit, hæc solvit usuram; caput debes: Reddit exhausto patrimonio capitis (summæ capitalis) reus, & immينو fœnore accipit inducias, tristiores bellicis. In bello enim incerta victoria; hic certa inopia. Illic se clypeo tegit; hic totus nudus occurrit; Illic lorica pectus includit, hic totus carcere includitur. Illic manus telis onerat; hic ære vacuas offert vinculis alligandas. Ducitur plerumque uterque captivus. Et c. 8. Vidi ego miserabile*

rabile spectaculum, liberos pro paterno debito in auctionem deduci, & teneri calamitatis hæredes; & hoc tam immane flagitium non erubescere creditorem. Instat, urget, addicit. Mea, inquit, nutriti pecunia pro alimonia servitutem recognoscant; pro sumptu licitationem subeant; agitetur hasta de pretiis singulorum. Vendit plerumque, & pater liberos auctoritate generationis, sed non voce pietatis; ad auctionem pudibundo vultu miseros trahit, dicens: Solvite filii gulæ meæ sumptum - hoc meliores, quod vestro pretio redimitis patrem.

3. In usura veteri singulis mensibus census non solutus scribebatur ad capitale, ut proin post annum alterum pro centum debuerint pendi tredecim. S. Ambrosius l. cc. c. 8. Venditur qui obligatus fuerit fœneratori, non uno pretio sed quotidiano; nova usurarum auctio per menses singulos, nova sub quotidiana licitatione venditio. Et c. 7. Itaque nihil putat de vestibis suis aut possessionibus vendendum, ad hæc facienda poscit dilationem. Usuræ applicantur ad sortem, accumulatur centesima. - Ubi tempus impleveris, sicut iupus nocte (fœnerator) irruit, dormire non sinit, ex lecto ad publicum trahit, aut tabulis venditionis cogit subscribere; ut fugias pudoris dispendium, subscribis illico, venditurus avitum sepulchrum. Paternæ sane - ut parcatur aliquid verecundiæ, emitur jejunium solum; jactatur quod infœcunda vendiderit, dispendiis oneraverit emptorem, & superioris temporis dispendiis adscribuntur damna præsentis. Et c. 12. Veniunt Kalendæ, parit sors centesimam; veniunt
men-

mensēs singuli , generantur usura , crevit centesima , petitur nec solvitur , applicatur ad sortem.

4. In antiqua usura ipsum etiam cadaver defuncti debitoris obligabatur & tradebatur creditori. S. Ambrosius l. cc. c. 10. *Quoties vidi à fœneratoribus teneri defunctos pro pignore & negari tumultum , dum fœnus exposcitur ! quibus ego acquiescebam libenter , ut suum constringerent debitorem , ut eo electo fidejussor evaderet. Hæ sunt fœneratoris leges. Dixi itaque ; tenete reum vestrum , & ne vobis possit elabi , domum ducite , claudite in cubiculo vestro , carnificibus duriores ; quoniam quem vos tenetis , carcer non suscipit , exactor absolvit. - jussi igitur levare corpus , & ad fœneratoris domum exequiarum ordinem duci - victus religionis consuetudine fœnerator (nam alibi suscipi pignora etiam ista dicuntur) rogat ut ad tumuli locum etiam reliquæ deferantur. Tunc tantum vidi humanos fœneratores.*

5. In antiqua usura etiam fidejussores conjiciebantur in vincula. Idem l. cc. c. 22. *Quid fœneratores faciunt ? obligant fidejussores ; currendum est igitur , ut fidejussorem requiras. Ecce paratur alter inimicus , nam cum non habueris unde solvas , ille pro te nudabitur , ille pro te in vincula ducetur.*

6. Antiqui fœneratores fraudulenter inducebant juvenes , & lutores ad sumendum mutuum. S. Ambrosius l. cc. c. 6. *Fœneratores aucupantur hæredes novos , adolescentulos divites , ex-*
ploz

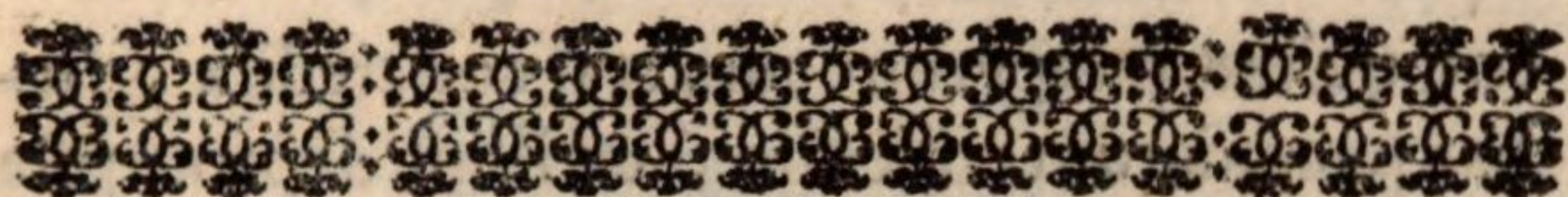
plorant per suos, adjungunt se, simulantes paternam & avitam amicitiam, volunt domesticas eorum cognoscere necessitates. Si quam causam invenerint, accusant verecundiam, quod non antè de se speratum atque præsumptum. Sin verò nullos laqueos alicujus necessitudinis offenderint, ajunt nobile prædium esse venale, &c. Et c. 11. Observant aleatorum conventicula, & perdentis ærumnam commoditatem suam judicant; spondent pro singulis: varios sors ludit eventus, omnes vincuntur & vincunt; fœnerator solus acquirit. Volvitur census in tabula—sed & hos creditor ut tyrannus damnat, agit at hastas, feralem instituit de singulorum exuviis auctiōnem; alios proscriptioni addicit, alios servituti.

7. Antiqui fœneratores erant frequenter perjuri. Idem l. cc. c. 15. Fœneratorium sacramentum dicitur, ubi paratur Perjurium. perjurastis frequenter, cum reddita fuerit pecunia, quod syngrapha non appareat. pejeratis postea, quod non receperitis pecuniam.

8. In antiqua usura creditores constituebant terminum eumque brevem pro solutione ipsius capitalis. Idem l. cc. c. 5. Fœnerator pulsat januas, queritur dies solutioni transisse præscriptos—offertur pecunia creditori; vix, inquit, hæc solvit usuram, caput debes. Et c. 6. Petunt sibi obligari paternum prætorium; præstituitur dies solutioni—repente ingruunt & instant vehementius, dicentes: Saltem renovetur chirographum.

Ex his omnibus liquet , S. Ambrosium loqui de foeneratoribus publicis , qui ex industria hoc genus negotiationis exercebant ; & verosimile est , de iisdem loqui Basilium & Nyssenum , maximè , cum ea , quæ S. Ambrosius c. 5. 6. 7. 8. habet , pateat desumpta esse & applicata ex Basilio. Si itaque Patres invehuntur in ejusmodi usuras ut involutas iis circumstantiis specificantibus , non sequitur , eorum indignationem etiam ferri ad censum abstractum ab iis circumstantiis , contractum verò ad alias circumstantias , trahentes in longe aliam moraliter speciem. Apparet etiam , quod illa antiqua usura substat attentioni & indignationi Patrum quatenus opponitur charitati ; itaque cessante lege charitatis ad mutuandum gratis non est iniqua consuetudo hominum in aliqua provincia ad censum conventialem moderatum se obligantium. Videri potest de hac re Author Philosophiæ Burgundicæ , Joannes B. du - Hamel , in *Theologia Dogmatica*. Tract. de Jure & Justitia , cujus tamen modum loquendi & sententiam non facio meum ; aliud enim est *usura* , aliud *census*.

Num. II.

Divi Basilii in Psalmum XIV.
Contra Usurarios.

Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Ad communionem & mutuam charitatem, & quod naturæ est consentaneum ac familiare, sententia hæc nos exhortatur & invitat. Homo enim animal politicum est & sociale; in communi verò convictu, & mutua conversatione, ad sublevandam alienam inopiam opus sit in alios liberali rerum Largitione. Petenti namque te, da. Vult te omnino erga petentes ob fraternam charitatem esse facilem in simplicitate, ad rationis tamen libellam, ut petentis te appendas necessitatem. Idque quo pacto scitè ac prudenter ab istis perfici debeat, qui sibi explendum pietatis scopum proposuerunt, didicimus ex Apostolicorum actuum Lectione: quotquot enim, ait, possessores agrorum & domorum erant, vendentes ea, ponebant pretia eorum, quæ vendiderant, ad pedes Apostolorum; distribuebatur autem unicuique, prout opus erat. Jam quando plerique horum usum necessariorum prætergredientes rem emendicando partam vertebant in occasionem mercimonii ac negotiationis, materiamve fruendi obscænis & impuris deliciis, apud

eos, quibus pauperum cura erat concredita, fiebat pecuniarum collectio, ut illinc depromptæ in communes usus pro cuiusque necessitate prudenter ac scitè dispensarentur. Quemadmodum enim in morbo aliquo constitutis plerumque est necessarius vini usus, nec tamen est cuiusvis discernere posse & internoſſe exhibendi vini tempus, mensuram, qualitatemve, ad eam enim rem opus sit medici consilio: sic & circa necessariorum curam dispensatio non ab omnibus utiliter tractari poterit. Multi enim miserabilia membra sibi sponte componunt ad muliercularum deceptionem: unde & mutilata corporis membra ac ulcera ad mercaturæ cuiusdam materiam, & occasionem obſtentant, quibus ista liberalitas inutilis est prorsus; nam illis ea in occasionem malitiæ vertitur & quæstum. Quam ob rem horum latratum repellere oportet, paucaque his dare. His verò, qui misericordiam & fraternam charitatem erga illos maximè ostendunt, qui patienter tribulationem ferre didicerunt, sanè illa à Domino verba ad postremum dicentur: Esurivi, & dedistis mihi manducare, & reliqua, quæ sequuntur. Et qui vult abs te mutuum accipere, ne averſeris: quod præceptum pendet ex prius dictis. Nam & pauper, qui hic te petit, utique mutuum ex te petit, illum tibi ostendens divitem, qui in cœlis est, qui & tibi pro eo exſolvat debitum. Qui enim pauperis miseretur, Deo fænerat, fænoris verò certa, fideque digna sponſio regnum est cœlorum.

Con-

Continuatio.

Hesternæ die super psalmo decimoquarto sermonem apud vos habuimus, quem sub horæ spatio permiffi non sumus absolvere: nunc autem, ut certi debitores reliqua, quæ restabant, libenter exsoluturi venimus. Est enim reliquum breve quidem auditu, sic ut videri possit, & fortè multos vestrum latuit, adeò, ut putarint, nihil de eo psalmo esse relictum. Scientes itaque vim magnam ad vitæ negotia, breve hoc, quod restat, habere: utilitatem illius, quam adferet, si excutiat, non esse prætereundam putavimus. Propheta enim perfectum planè hominem, eum, qui ad vitam illam ascensurus sit, nulla unquam exagitantem intemperie describens, inter ejus præclare ac fortiter facta illud quoque annumeravit, ut argentum sine fœnore daret. Quod utique vitium in plurimis scripturæ locis vituperari videtur. Nam Ezechiel in maximis ponit malis fœnus, & plus quàm sortem accipere: & lex illud luculenter prohibet dicens: Non fœnerabis fratri tuo & proximo tuo. Et rursus ait: Fœnus super fœnus, & dolus super dolum, & de civitate in multitudine malorum deprehensa quid ait psalmus? Et non defecit de plateis ejus usura & dolus. Idem quoque nunc tanquam characterem ac certam notam hominis perfecti Propheta noster usurpavit, dicens: qui argentum suum non dedit ad usuram. Enimvero inhumanitas est maxima, si is, qui egestate premitur, mutuum ad vitæ subsi-

dium quærat, dans verò minimè sorte contentus, ex miseri calamitate proventus & opes sibi exco- gitet. Dominus enim palam nobis præcipit: Ne vultum avertas ab eo, qui abs te mutuum pe- tit. Avarus autem videns inopem necessitate co- actum ad genua sua supplicem procumbentem, ecquid non facientem quod abjectum sit ac vile? quid non loquentem? non miseretur illius utut præter decorem se supplicem exhibeat, comūnem non cogitat naturam, humilibus supplicationi- bus nihil cedit: sed flecti nescius perstat & im- placabilis, & nec precibus vincitur, nec lachrymis mollitur, sed negando perseverat. Jurat insuper at- que protestatur, se se omnino carere pecunia, & quærere, si quem ipse fœneratorem inveniat, ac mendacio fidem per juramentum faciens, iniquæ & inhumanæ mercaturæ impudens perjurium ad- dit. Postquam verò conspicit miserum illum meminisse fœnoris, usuramque sortis ultro offe- rentem, supercilium remitteer, ac subridere inci- pit: tunc demum amicitia parternæ memoriam illi refricat, & familiarem & amicum appellat. Videamus, inquit sicubi relictum est non nihil depositi argenti; est enim amici hominis depo- situm quoddam apud nos, unde quæstum ille facit, gravèque fœnus nobis imposuit & præscri- psit; nos verò ex hoc detrahemus, longèque mi- nore tibi dabimus. Hac itaque commentitia si- mulatione ac blandis demulcendo verbis ubi in- escavit miserum, ubi etiam sibi eum obstrinxit litteris super eo fœnore confectis, ad cumulum urgentis inopiæ addit. Quid? detracta viro li-
ber-

bertate illinc se proripit. Ille demum simul atque sese obnoxium reddidit fœnori, cui solvendo minimè sit idoneus, voluntariam servitutem per omne vitæ tempus suscepit. Pecunias, dic mihi, & quæstum quæris ex inope? & si ille ditiores te reddere potuisset, quid apud tuas januas quæsisset? ad auxilium cùm advenerit, reperit hostem, auxiliare antidotum cùm quæsierit diligenter, in exitiale venenum incidit. Officium tuum fuerat hominis depressi egestatem consolari, ac leniorem reddere; tu contra potiùs ad auges, fructum ex homine destituto quærens: veluti si quis medicus ad ægrotantes introgressus loco reddendæ sanitatis, id quod eis virium restabat, auferret. Et tu inopum calamitates materiam tibi constituis augendi proventus? utque coloni ad factorum incrementum imbres exoptant: sic tu inopiam & publicam egestatem hominum, ut pecunia tibi succrescat, & fiat lucrosior, exquiris? An ignoras, quòd major tibi peccatorum exurgat acervus, quàm sit accessus opum, quem ex usuris venaris? nam qui mutuum quærit gravatus rerum angustia, quando respicit ad paupertatem, desperat de solutione; quando verò præsentem considerat egestatem, usuræ se committit. Deinde hic quidem victus est, ut qui necessitati succubuit: usurarius verò illinc abiit libellis ac vadibus communitus. Qui pecunias quidem excepit, primum splendidus & totus prægestiens conspicitur ac solito illustrior, idque commoditate interim suffultus æris alieni, ac immutationem vitæ declarans. Mensa indulgentior,

vestis pretiosior, famuli illustriore habitu immutati, adulescentes, convivæ veluti vespæ ac fuci ædium innumeri concurrunt Quando autem pecunia quidem decrescit, tempus verò progrediens secum adducit auctam pecuniam fœneratitiam, nec jam illi affert noctes quietas, nec dies serenos, non solem jucundum, sed execratur vitam: odit lucem, quæ ad tempus constitutum tendunt, expavescit menses, tanquam usurarum parentes, & si dormit, per insomnium fœneratorem videt malum capiti intentantem, & si vigilat, de fœnore continuo cogitat, creditore simul & debitore inter se congregientibus: utrumque considerat Dominus. Ille quidem ut canis prædæ inhians incursiones facit: hic contra velut præda hianti exposita, illius exhorret occursum: nam huic adimit paupertas loquendi fiduciam. Utrique in digitis summæ debitæ calculus est, hujus in fœnoris fœtura gaudentis, alterius æris alieni continuo augescentis calamitatem suspirantis. Bibe igitur miser ex tuis vasis aquam, ut ait Salomon, hoc est, proprias considera facultates ac subsidia vitæ: non ad alienos fontes propera, sed ex proprii fontis scaturigine tibi vitæ solatia collige. Habes vasa ærea, vestes, jumenta, diversi generis supellectilem, hæc vende: omnia denique perdere ac projicere præstat, quàm libertatem. Sed me pudet, inquit, hæc publicare. Quid ergo, ut paulopost abs te eadem in medium efferat, tuorumque bonorum auctio-nem faciat præconis voce publica, & in oculis tuis vili pretio vendat? Ne ad alienas fores accedas;

cedas; revera enim puteus alienus angustus. Melius est longè paulatim studio & exercitatione egestatem consolari, quàm uno simul tempore gestientem atque elatum alienis facultatibus paulopost omnibus simul apud te existentibus privari. Si habes unde reddas, cur præsentem necessitatem eorum, quæ habes, subsidiis non relevas? si verò cunctaris exsolvere & hæres dubius, malum malo curas. Ne recipias evertentem te foeneratorem, ne te veluti prædam quandam exquiri ac vestigari patiare: sumere mutuò initium mendacii, ingratitude occasio, perfidiæ & perjurii. Alia verba sunt, quando sumis, & alia, quando ut reddas exigeris. Utinam, inquis hic primum te non accessissem: alioqui enim reperissem, quibus subsidiis necessitati meæ consulissem. An non pecuniam ne volenti quidem mihi mutuò in ipsas manus obtrusisti? aurum erat subæratum, & numisma adulterinum. Sive igitur amicus est, à quo vis mutuum accipere, cave, ne amicitiam lædas: sive inimicus, ne fias adversario & malevolo subditus. Brevi admodum tempore ex alienis honestatus & gaudens paulo post patrimonio everteris. Pauper es nunc, sed liber: si acceperis ad usuram mutuum, primum quidem per hoc neque ditesces, sed & amittes libertatem. Autoratus enim foeneratori & quodammodo stipendiarius servus eris, inevitabile ferens servitium. Canes accipientes mansuescunt: Foenerator verò accipiens irritatur; non enim conquiescit allatrans, sed plura expetit. Si juraveris, non credit: quæ in ædibus habes, dili-

gentius perscrutatur, tua commercia negotiaque curiosius vestigat. Si quopiam è domuncula progrediere, ad se te trahet, denique & evertet. Quodsi introcluseris te: en domni insistet tuæ, fores pulsitans: quin vel uxore præsentē pudore te asperget, afficiet contumeliis, vel coram amicis: in ipso foro gulam obtorto collo præfocabit. In festo istius occurfus inauspicatus est, & malus; adornat enim tibi vitam, ne vita quidem ipsa vivibilem. Dixeris tu mihi, urget nec mediocris necessitas, spe interim nulla aliunde affulgente proventus pecuniarum! Quæ quæso utilitas ex hodierna dilatione? Rursus ad te paupertas ut velox cursor recurret, & ipsa necessitas cum auctatio aderit; Fænus enim non omnimodam liberationem, sed parvam difficultati moram præbet. Hodie patiamur ex egestate dura, & ne cunctemur in crastinum: nam si nunc minimè acceperis, simili modo fueris hodie, & reliquo deinceps tempore pauper; si autem acceperis, longè plus affligeris fænore paupertatem augente. Et nunc quidem nullus tibi probro dat paupertatem, cum malum sit minimè voluntarium: si autem fænorī fueris obnoxius, nemo erit, qui te non stoliditatis condemnet. Non itaque malis nostris minimè voluntariis, ultroneum malum nobis accersamus ex nostra stultitia: stultæ namque mentis est sese ex rebus præsentibus nolle cohibere, sed incertæ spei se committendo, ea quæ sunt manifestum incommodum & inevitabile præbitura, tentare. Jam consilio inito cogita, unde exsolves iis, à quibus sumis mutuò:

tuò : an res usui & exsolutioni sufficiat , & si usuras reputaveris , unde ad tantam summam pecunia multiplex colligetur , ut partim curare necessitatem , partim explere sortem , præter hæc fœnori suppeditare valeat. Sed non ex his, quæ accipis, totum reddes mutuum, reddes autem aliunde ? Illas igitur expectemus spes, ne uti pisces ad escam properantes, qui cum cibo hamum vorant, sic & nos, cum pecunia undique transfigamur ex fœnore Nullam paupertas conciliat homini turpitudinem aut dedecus. Quid ergo nobis ipsis ex ære alieno opprobria comparamus ? Nemo vulnere vulnus curat. Nemo malo malis medetur, nec paupertas fœnore corrigitur. Dives es ? noli mutuò sumere. Pauper es ? noli item sumere. Nam si nullius rei es indigus, quid tibi cum fœnore ? si verò nihil habes non jam mutuum rependes. Noli tuam ipsius vitam seræ poenitentiae tradere, ne quando beatos existimes dies, qui fœnus præcesserunt. Hoc enim uno pauperes à divitibus differimus, quod securi sumus, atque eos vigilantes continuò nos dormientes ridemus: præterea in magna quiete agentes eos in magna rerum perturbatione constitutos ipsi aspicimus. Qui autem debet, & pauper est, & curis anxius, ne noctu quidem indulget somno, interdiu quoque insomnis secum omni tempore cogitat, quonam modo sese his liberet curis : nunc quidem sua quanti sunt, æstimando, nunc verò sumptuosas domos, agròsve divitum, seu vestes splendidas eorum quibus occurrit, vasa quoque discumbentium pretiosa, secum admurmurat : hæc

si mea essent, divenderem tanti & tanti, meque à fœnoris iugo, quo obstringor, extricarem. Hæc ipsius cordi noctu insident, & interdiu illius mentem nihil dissimilia occupant. Si quis januam pulsaverit, statim debitor sub lectica latitat. Si velociter aliquis ad eum accurrit, hujus cor perculit; canis latrat? hic sudore perfluit, & anxietate corripitur, conspicitque, quo fugiat. Ubi verò tempus exsolutioni præscriptum instat, secum reputat, quo illud eludat mendacio, quo conficto prætextu depellat à se & ableget creditorem. Non solum autem te accipere cogita, sed & brevi quod acceperis exigendum. Quid te isti tam fœcundæ bestię adiungis? Lepores aiunt ejus esse naturæ, ut simul & pariant, & nutrant, & superfoetent: sic & fœneratoribus pecuniæ simul tempore & dantur ad usuram, & gignunt, & superfoetant. Nondum enim in manus accepisti, & præsentis mensis lucrum quæstumque expostularis. Hæc rursus pecunia data fœnori alterum malum eduxit, illud rursus aliud: denique malum hoc in infinitum serpit. Quamobrem genus hoc avaritiæ hac appellatione τόκος, id est partus (ut existimo) ob multiplex mali germen, sive fœcunditatem nominatur: unde enim aliunde? aut fortè ob parturiginem ac mæiores anxios, qui in eorum mentibus gignuntur, qui gravati sunt fœnore? Sicut enim dolores parienti, sic tempus statutum debitori existit fœnus supra fœnus, maiorum parentum mala soboles. Hi sanè fœtus usurarum rectè genimina viperarum dicantur. Viperas enim dicunt ventrem matris perrodendo nasci.

nasce, sic item fœnora debitorum domos absumendo nascuntur. Animalia quoque tempore præstito suos edunt fœtus; fœnus verò hodie nascitur? hodie parere incipit. Animalia item, quæ cito pariunt, cito etiam à partu desistunt: pecuniæ verò quæ cum ab aviditate plus æquo habendi volucem trahant originem, infinitam accessionem tantò progredientem ulterius recipiunt. Unumquodque crescentium ubi ad justæ sibi que convenientis staturæ magnitudinem pervenit, desinit augeri: argentum verò avari omni tempore augefcit. Animalia ubi suæ soboli cefferunt pariendi vices, non jam imprægnantur: fœnori tradentium pecuniæ adventitias undecunque alias pariunt, & succedaneas veteresque novant. Ne tu mihi velis experiri, quid isthæc virium habeat prodigiosa bestia. Liber vides solem? quid miser tibi vitæ libertatem invides? nullus pugil sic adversarii plagas sup̄terfugit, ut debitor creditoris occursum, ad columnas & parietes caput occultando. Quomodo, inquis, nutriar? habes manus, habes artem, fac aliquid, unde mercedem capias: ministerium unicuique exhibeto, stipis emendæ gratia. Multæ sunt excogitatæ parando victui exercitationes, occasiones multæ. Atqui vires non suppetunt ferendo labori idoneæ? Ne corrogare ac petere pigeat te ab opulentis possessoribus. Verùm turpe, inquis, rogare? turpius verò accepto fœnore omnibus spoliari. Non omnino dando leges hoc ego dico, sed ostendens, omnia tibi tolerabiliora esse, quàm fœnore involvi. Formica potest neque rogans, neque

mutuò accipiens nutrirī, & apes proprii nutrimenti reliquias regibus gratuitò condonant, quibus nec manus, nec artes natura dedit: tu autem industrium animal, homo, unam tantum ad vitæ usum viam reperire nescis? Quamquam videmus sæpe homines ad fœnus & mutuum confugientes, non gratia usus necessarii, cum pauperes minimè fidem inveniant, sed ut se elocent ac tradant totos laxioribus impensis & profusioni opum prorsus infructuosæ, ut serviliter se addicant muliebrum voluptatum illecebris. Et hæc quidem dixerit: Mihi opus est veste sumptuosa & aurata, filiis parvis ornatu decenti, servis item floridis & variegatis vestibus, mensæ denique lautitia splendidiorē. Qui talia uxori administrat, ad trapezitam venit: & hos, quos accipit nummos priusquam utatur, alii reddit creditori, aliū ex alio assumens dominum, & semper continuatione se se jugiter obligando probrum paupertatis fugit. Et quemadmodum hydropici suspecti habentur de carnulenta obesitate, ita & iste divitem se imaginatur, semper accipiens, ac semper reddens, & ex posterioribus priora solvens. Denique fidem sibi ex continua versura conservans, & quemadmodum qui utroque excernunt ventre, id semper quod prius infederat ejicientes, si nondum perfecta purgatione cibum sumperint alterum, rursus hunc vomere coguntur cum dolore & intestinorum lancinatione. Sic hi fœnus ex fœnore sumentes priusquam priora purgentur, secundum addentes, ubi aliquantum temporis fue-

fuerint in alienis delitiati, ad extremum rem domesticam amissam lugent.

O quantos aliena bona perdiderunt ! quanti veluti in somno ditati in ærumnas pænasque maximas se se conjecerunt ! Sed multi ex sumpto fænore , inquis , divites sunt facti. Plures ob hoc magis , puto , se laqueis implicuerunt. Tu divites factos respicis ; eos verò qui sibi præfocarunt gulam, non numeras : qui mendicitatis probrum dedecusque non ferentes, prius mortem adire implicito sibi laqueo præelegerunt, quam probrosè vivere. Vidi ego miserabile spectaculum, pueros ingenuos ob debita Patris in forum pertrahi vænui exponendos. Non habes pecuniam, quam relinquas filiis, ne saltem eis generositatem auferas : unam hanc ipsis conserva libertatis possessionem, veluti depositum, quod ipse à parentibus accepisti. Nemini aliquando paterna egestas probrosa fuit, paternum verò debitum in carcerem ducit. Ne relinquas debitorum tabulas, ut execrationem paternam in filios & nepotes descendentem. Audite divites, qualia pauperibus ob vestram inhumanitatem consulamus : videlicet, ut malint constanter gravissima quæque ferre, quàm calamitates, quæ ex fænore proveniunt, subire. Quod si Domino fide cohæreretis, quid his esset verbis opus ? Quod autem Domini consilium est ? mutuò date iis à quibus accipere minimè speratis. Et quale, inquis hoc mutuum, cui non reddendi spes conjuncta est ? Intellige dicti efficacem vim, & legislatoris humanitatem admiraberis.

Quan-

Quando pauperi daturus es in Domini gratiam; idem ipsum & donum, & fœnus est. Donum quidem, quod à paupere non speres, te recepturum: mutuum verò, sive fœnus ob Domini munificam liberalitatem pro illo reddentis, qui parva quidem per pauperem cùm acceperit, maxima pro ipsis retribuet; qui enim pauperis miseretur, Deo fœnerat. Non vis univerforum Dominum tibi ad exsolutionem autoratum habere? Si quis in civitate dives tibi pro aliis spondeat, fidejussionem illius accipis: Deum verò non admittis tanto se plura persoluturum pauperum causa pollicentem? Da argentum domi nullo tuo usu conditum, nulla ipsum gravando accessione, cujus unius gratia utrique bene consultum fuerit: tibi in primis securitas aderit custodiæ, accipienti verò ex usu lucrum. Si autem & accessorium quæris, iis quæ à Domino tibi tradentur, contentus esto: ipse enim pro pauperibus fœnoris abs te commodati auctarium reddet: ab eo, qui verè in nos benignus est, benignitatem expecta. Quod enim accipis ex paupere, omne superat odii in homines exemplum. Ex calamitatibus pauperum quæstum facis, ex lachrymis argentum tibi corradis, nudum strangulas, famelicum cædis, misericordia nulla, nulla subit mentem cogitatio cognationis, quæ tibi intercedit cum eo, qui miserè effligitur, & quæ hinc accrescunt lucra benignitatem vocas? Væ! dicentibus amarum dulce, & inhumanitatem humanitatem appellantibus. Ne Samsonis quidem ænigmata talia erant, quæ convivis proposuit. A comedente exiit cibus, & à forti egressa est dulcedo,

& ab inhumano exiit benignitas. Non colligunt è spinis uvas, nec à tribulis ficus, neque item à fœnore benignitatem. Omnis enim arbor marcida malos facit fructus. Parumper considera. Hæc & Astrologi & decatelogi, nomina, vel ipso auditu incutientia horrorem, menstrui repetitores, veluti dæmones, qui epilepticos faciunt, ac pauperes circa lunæ periodos invadunt, iniqua prorsus mutui datio utrique danti pariter & accipienti: huic quidem in pecunias, illi verò in ipsam animam damnum pœnamque afferens. Agricola enim accepta spica semen rursus sub radice non scrutatur: tu verò fructus habes, nec desinis ipsam reddituum sortem requirere. Sine terra plantas, sine satione metis, cum incertum sit, cui congreges. Palamis scitur, qui ob usuras extortas, se rigat lachrymis: at incertus qui ex earum opulentia fructum sit decerpiturus. Incertum enim aliisne sis relicturus istiusmodi opes, qui eis perfruantur, malo interim, quod tibi ipsi ex iniquitate collegisti, penes te vice thesauri deposito. Igitur à volente accipere mutuò ne vultum avertas, nec pecuniam tuam dederis ad usuram, ut tam ex veteri, quàm nova lege, quæ conducibilia sunt edoctus, bona cum spe ad Dominum hinc emigres bonorum factorum usuras recepturus, in Christo Jesu Domino, cui gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Num. 3.

Divi Joannis Chrysostomi in
Cap. 17. Matth. Homilia. 57.

P*Auperestecto carentes in domum tuam inducas :
Si videris nudum , operi eum, & proprios se-
minis tui non despicias.* Et quoniam pri-
dem hac de re disputantes , quàm magna præ-
mia , quàm inæstimabiles divitiæ justis reser-
ventur, monstrabamus: Videamus nunc si quid
horum mandatorum difficile sit , & naturam
humanam transgrediens. Nihil igitur tale pro-
fectò , sed econtrà incredibilem in his facilita-
tem , in omni autem vitio maximum laborem
& sudorem non parvum inveniemus. Quid
enim difficilius , quàm fœnerari , & pro usuris
vel hujuscemodi commutationibus vehementer
solicitem vades quærere , & modò de pignori-
bus , modò de sorte , nunc de tabulis , nunc
de usuris , nunc de vadibus ipsis formidare ?
In his enim sæcularibus etiam subtilis fidejussio-
num securitas suscepta , fragilis est : Ex miseri-
cordia verò de tuis offerre tam facile , quam ab
omni cura liberum est. Non utamur ergo illa
mercatura , quæ calamitatem aliis infert : nec
quæ liberaliter offerenda sunt , ceu caupones
fœne-

foeneremur. Non sum autem nescius, molesta hæc verba multis videri; verum quoniam nullum emolumentum silentii est, aperte mihi dicenda esse omnia video: quippe si tacuero, nec verbis os exagitavero, non potero per taciturnitatem à supplicio vos liberare: immò verò econtrà non solum vestræ afflictiones futuræ augentur, verum etiam meæ crescunt. Quid igitur valet blanda verborum palpatio, quæ non modo non juvat ad opus, verum etiam vehementer nocet? Quid lucrabor si lætitiā vobis afferam verbo, & reipsa mœrorem præparabo? Si delicatissimum aurium sensum demulceam, & animam in pœnas detrudam? Quare necesse est mœrorem hinc inferre, ne ibi atrociter puniamur. Gravis, dilectissimi, morbus, & magno studio indigens in Ecclesiam incidit. Nam cum neque à justis quidem laboribus recondere pecuniam jubeamur, sed apertas pauperibus domos tenere, ex aliorum inopia opes nobis colligimus, excusabile avaritiæ & rapinæ genus invenisse putantes. Nec de illis mihi quicquam dicas, quæ exterioris sunt legis. Nam & publicanus exteriorem servat legem, tamen punitur: quod sanè nos quoque patiemur, nisi desinamus pauperes conterere, atque egestate necessariòque alimento & penuria in cauponationem impudentem abuti: ea enim de causa pecuniis abundas, ut paupertate homines liberes, non ut in paupertatem cauponando intrudas: tu verò simulatione solaminis majores facis ærumnas, & liberalitatem vendis fœnore.

Vendas licet, si vendis regno cœlorum, nec centesimam partem, abjectum certe & minimum liberalitatis pretium, sed vitam rapis immortalē. Quid ita pauper & egenus es, ita pusillanimus, ut parvo magna & caducis pecuniis liberalitatem vendas, cum possis æterno regno vendere? Cur omisso Deo humano lucro sollicitaris? Cur divitem transcurristi, & pauperi adhæres? Reliquisti eum qui reddere potest, & ingrato ac inopi loqueris? Ille restituere desiderat, hic non reddet nisi coactus: hic vix centesimam partem reddit, ille centuplum & vitam æternam: hic convitio & contumeliis, ille singulari ac præcipua laude: hic invidiam multorum in te suscitatur, ille immarcescibiles tibi coronas connectit: hic denique vix in hac vita, ille tam in hac, quam in futura. Putasne igitur extremæ non esse amentię nescire lucrari? Nescis quot homines sortem amiserunt fœnoris expectatione, quot in pericula deciderunt, quoniam ampla desiderarunt fœnora, quot tam seipsos, quam alios in ultimam devolverunt paupertatem propter nimiam avaritiam? Noli enim mihi dicere, quæso, quia gaudet & gratiam habet, quod sibi fœnore pecuniam collocet: id enim crudelitate tua coactus fecit. Nam & Abraham, cum uxorem barbaris traderet, ipse modum invenit, quo facilius uxor susciperetur. Non libenter autem sed timore Pharaonis impulsus: sic & pauper postquam ea re tu dignum non putas, cogitur crudelitati gratias agere. Tu autem mihi videris

ris si à periculis hominem vindicares, mercedem ab eo flagitare, quoniam liberaisti. Minimè, inquires. Quid dicis? Si à majoribus liberaisti, pecuniam non exiges, qui pro multo minore tantam inhumanitatem ostendis, nec vides, quòd intentantur poenæ? Non audis, quia in veteri etiam testamento prohibetur? Sed quænam est multorum excusatio? Fœneratus sum, ajunt, sed pauperi obtuli. Bona verba, quæso, talia Deus sacrificia non accipit. Noli cavillari legem. Multò melius est non dare pauperi, quàm hoc modo dare. Quod enim justis laboribus collectum argentum est, propter hos iniquos fœtus plerumque contaminas, quasi quis fœcundum cogat uterum scorpiones parere. Cur autem dixi legem Dei cavillari? An non & vos usuras sordes appellatis? Quòd si qui lucrum percipiunt, ita censent: cogita jam qualis Dei de hac sententia sit. Quòd si exteriores legum conditores interrogare volueris, disces ab illis, quia extremæ impudentiæ signum fœnus semper judicatum est: quare nec amplissimos homines, quos senatores appellant, hujusmodi emolumentis deturpari sinunt, sed lege prohibent, ne qui rempublicam gerunt, tali lucro maculentur. Quomodo igitur horrescere non oportet, si tantum regno cœlorum honorem non tribuis, quantum legislatores senatui? Sed minus tibi cœlum videtur, quàm terra: nec te pudet talem in hac re excusationem excogitare. Quid enim irrationabilius inveniri potest, quàm ut sine agro & pluvia & aratro seminare contendas?

tendas ? Has ob res omnes qui hanc pestiferam agriculturam adinvenerunt , Zizania metunt , quæ igni æterno tradentur. An forsan vivendi justè modi non inveniuntur ? Non sunt agrorum cultus , gregis pabula , armentorum custodia , manuum operatio , solers rerum tuarum cura ? Quid insanis , quid cespitas , agricultura spinarum occupatus ? Sed adversantur , inquires , frugibus terræ multa , grando , rubigo , imbres copiosi. Sit sanè , non tamen tot tantaque illis contraria sunt , quot fœnori. Quicquid enim accidit , fructui solummodo nocet : fors autem , id est ager semper inviolabilis remanet. In hac verò tua mercatura multi sortis etiam naufragium pertulerunt , & antequam detrimentum patiantur , continuis curis vexantur. Nunquam enim rebus suis jucundè utitur fœnerator , nec lætatur quoniam habet , sed quando sibi fœnus allatum est , non tantùm gaudet , quòd additio facta sit , quàm mœret , quòd nondum usuræ sortem adæquarit ; ac ideò antequam perniciosus iste fœtus perfectior edatur , cogitur alium fœtum producere : ita fœnora in sortem redire compelluntur , & immaturum , & abortivum partum parere viperarum. Tales certè isti fœtus pecuniarum sunt , ut magis miserorum animas corrodat , quàm illæ feræ alvos parentum soleant lacerare. Hæc injustitiæ vincula sunt , hic fasciculus violentarum commutationum. Do enim , concedoque , inquit , non ut habeas , sed ut majora restituas : & cùm Deus nolit quod dederis , accipere : *Date namque*

que illis , inquit , à quibus accipere non speratis.
Tu etiam plus quàm dederis , flagitas , & quod
nunquam dedisti , illud quasi debitum exigis :
& putas majorem hinc tibi atque affatim bono-
rum copiam præparari , unde inextinguibilem
ardorem ignis tibi accendis : quod ne fiat , hu-
jusmodi pecuniarum partum excidamus , re-
cludamus hos iniquos parturiendi dolores , ex-
siccemus hunc pestiferum uterum , & sequamur
illa , quæ sola , & magna lucra sunt. Quæ au-
tem ista sint , à Paulo audi , quoniam *magnus*
quæstus est pietas cum sufficientia. His igitur di-
temur divitiis , ut & hic jucundè vivamus , &
futuris bonis fruamur , gratia & misericordia
Domini nostri Jesu Christi , cui cum Patre ,
& Spiritu sancto , sit Gloria , potestas ,
& imperium , in sæcula sæculorum
Amen.

Num. IV.

D. Gregorij Nysseni Oratio
contra usurarios,

Frontone Duceo interprete.

HOminum virtutis studiosorum, & qui mores ex rationis præscripto formant, vita continetur bonis legibus, & præceptis, in quibus videre est legislatorem duo generatim spectare: Alterum, ut mala vetet, alterum, ut ad honestas actiones singulos excitet. Non enim fieri potest, ut quis in societate civili vitam ad recti & temperantiæ normam componat, nisi totis viribus improbitatem fugiat, virtutemque maximo studio persequatur. Coacti igitur hodie quoque in unum, audivimus, quomodo Propheta pestifera fœnoris germina, usuras inquam, succidat, & ex hominum consortio funditus evellat pecuniæ ad usuram elocationem. Nostrorum partium erit, morem gerere Prophetæ monitis, ne efficiamur illa petra, super quam cum semen cecidisset, exaruit, nullumque fructum protulit, ne forte audiamus, quod olim ad præfractos & intracta-

tractabiles Israëlitas dictum est: Auditum audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, nec tamen videbitis. Rogo autem omnes quicumque audituri sunt, ut me audaciæ & insipientiæ non condemnent, quod cum vir disertus, & in rebus ad divinam philosophiam spectantibus, magni nominis, & in omni dicendi genere admodum exercitatus, & in hac ipsa materia præclare versatus orationem contra fœneratores instruendæ vitæ reliquerit, ego in eandem aream descenderim junctis boum aut asinorum paribus, quibus contendam cum equis victoriæ corona redimitis, semper enim cum grandioribus visuntur nonnulla humiliora. Nam onerariam navem, quæ millenis mercibus referta à ventis hinc inde impellitur, sequitur exigua quædam Cymbula, idem secans æquor, virisque athletico & ictu depugnantibus, eadem lege digladiantur & pueri.

2. Hæc igitur nostra sit petitio. Tu verò, quem alloquor, quisquis es, odio habeto mores Cauponum, cum homo sis, ama homines non pecuniam, absiste tantisper peccato, insona aliquando gravissimis tibi usuris vocem illam Joannis Baptistæ: Genimina Viperarum abite à me pernicies estis, iis qui vos retinent & accipiunt. Paululum oblectationis adfertis, sed temporis progressionem virus à vobis sparsum fit animæ acerbum oblectamentum. Regni cælestis fores clauditis; modicum quidem oculos, tintuque vestro aures recreatis, interim æterni

doloris causa & origo estis. Hæc ubi dicta, valedic superflue rerum copiae & usuris, pauperumque amorem in te excita; & illum qui mutuum petit, ne averseris, ob inopiam tibi sit supplex, foribusque tuis affidet; cum egens sit, confugit ad tuas copias, ut ab eo egestatem depellas. At tu contrarium facis, Opitulatur vertitur in hostem, non enim opem fers, ut ex illa, qua premitur inopia, evadat; sed feris afflicto mala, nudum exuens, vulneratumque denuo vulnerans, curas curis accumulans, dolores doloribus addens. Nam qui pecuniam cum fœnore reddendam accipit, pignus & arrham paupertatis accipit: Specie beneficii exitium domum reportans; quemadmodum enim is, qui precibus victus febricitanti, & quem vehementissimus calor, sitisque nimia exagitat, poculum porrigit, exhilarat quidem ægrum per brevi tempore, dum poculum exhaurit; non longè vero post acerbissimam & decuplo graviores febrem misero parit, sic & qui egeno pecuniam sub fœnore comodat, necessitatem illis non sublevat, sed calamitatem potius auget. Ne vixeris igitur specie humanitatis vitam inhumanam, & effratam; neque esto medicus, qui perimat, nomen quidem & formam præseferens quasi serves, sicut & ille propter artem; voluntate autem tua & animo ad alterius qui se tibi committit, perniciem abutens.

3. Segnis & insatiabilis est vita usurarii. Nescit laborem agrorum colendorum, mercaturam

ram non exercet ; sed uno in loco confidens immanes domi suæ feras nutrit. Vult omnia sibi sine saturo , & inarata progigni , cui quidem aratrum est calamus : ager , charta : semen , atramentum : pluvia , tempus , quod illi pecuniæ fructus occultis incrementis adauget , & educat. Falx illi est repetitio : area , domus , in qua miserorum fortunas ventilat. Cùm videt omnia esse alicujus propria , imprecatur hominibus calamitates , ut coacti ad ipsum confugiant , odit , qui rebus suis contenti vivunt , & quos sibi conspiciatur non esse obæratos , in hostium numero habet , affidet curiæ & foro , ut inveniat , quem fors adversa affligit. Exactores & procuratores suos semper sequitur , ut vultures castra & acies. Circumfert autem loculos , ut miseris escam ostendat : ut ei ob necessitatem inhiantes , devorent simul usuræ hamum , quotidie numerat lucrum , suamque cupiditatem minimè explet , dolet ob argentum domi repositum , quod otiosum est & infructuosum. Imitatur colonos , qui ex acervo frumenti semper semen petunt , non relinquit miserandum aurum intactum , sed ex manu in manum transfert. Aspicias igitur opibus divitiisque abundantem sæpe domi suæ ne unum quidem nummum habere , sed omnes spes ejus in chartis sitas , omnesque fortunas in pactis & conventis , qui nihil habet , & omnia possidet : contrario modo Apostolicis monitis vitam instituens , qui omnia largitur petentibus , non humanitatis , sed cupiditatis gratia. Eligit enim

pauperiem ad nonnullum tempus , ut pecunia instar laboriosi servi operans , cum mercede ad ipsum revertatur. Vides ut spes futuri lucri exinaniat domum , efficiatque , ut inops sit , cui alioquin multum auri suppetit. Hujus verò quænam causa ? Scriptura in papyro consignata & pactio seu promissio afflicti. Reddam cum fœnore. Restituam cum lucro sortem. Deinde insto , & admoneo , ut ne fidem fallat , & debitor quidem licet inops fidet, facit ad syngrapham. Deus autem , qui dives est , licet multa polliceatur clara & sonora voce , non tamen auditur : Da & ego reddam , clamat in Evangeliiis , in publico totique terrarum orbi noto chirographo , quod quatuor , locò , & vice unius scripserunt , cujus testes omnes Christiani à temporibus partæ salutis exstiterunt. Habes paradisum pignus , pignus utique dignum , quo fidenter nitaris. Quodsi & hic aliquid quæris , totus mundus probi debitoris possessio est. Curiosè circumspice copiam , qua abundat is , qui beneficium abs te petit , & invenies ipsius divitias , nam omnes auri argentique fodinæ debitoris possessio sunt. Omne metallum argenti & æris , & id genus aliorum dominio & imperio ipsius subjicitur. Respice in totum cœlum , qua patet. Mente concipe maris infinitatem. Cogita terræ latitudinem ; numera , quas nutrit feras. Omnia subiecta sunt illius potentiæ , ejus tu paupertatem contemnīs. Moderatus & æquus esto. Ne injuria affeceris Deum , neque æstimes eum inferiore & in-

& inhonoratiore loco esse quàm trapezitas ; quibus si spondeas , absque dubio credis. Da sponsoni immortalis : crede Chirographo inspectabili quidem , sed ejusmodi tamen , quod perdi nequeat. Ne exigas lucrum , sed impende beneficium sine spe quæstus , videbisque Deum non sine additamento rependere gratiam. Quodsi hæc oratio peregrina , & præter opinionem accidit , in promptu habeo testimonium , quo perspicuum fit , Deum pie sumptus & impensas facientibus multis variisque modis reponere vicem.

4. Petro enim interrogante & dicente : Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te , quid ergo erit nobis ? Amen dico vobis , inquit , omnis qui reliquerit domos , aut fratres , aut sorores , aut patrem , aut matrem , aut uxorem , aut filios , aut agros , centuplum accipiet , & vitam æternam possidebit. Vides liberalitatem ? Vides bonitatem ? Et valdè quidem impudens fœnerator laborat , ut sortem duplicet : at DEUS spontè sua , ei qui fratrem suum non opprimit , centuplum reddit. Obtempera igitur Deo consulenti , usurasque peccato non obnoxias referes. Cur te haud sine scelere curis conficis , dies numerans , menses computans , sortem animo revolvens , incrementum somnians , metuensque diem præstitutam , ne infructuosa veniat instar illius æstatis , qua grando fruges contudit. Curiose & anxie inquit fœnerator in omnes debitoris actiones , in peregrinationes ,
in

in egressum, progressum, mercaturam, & si fama oriatur infaustior, quod scilicet quidam in latrones inciderit, vel eventu aliquo inops ex opulento evaserit, sedet junctis manibus, assidue gemit, sæpius plorat: volvit chirographum, lamentatur in literis illis aurum, effereus contractus tabulas non secus atque vestem filij mortui, acerbiolemque adhuc illarum aspectu exsuscitat dolorem: si autem mutuum fuerit nauticum, litoribus assidet, deflet ventorum procellas & tempestates, perpetuo examinat euntes & redeuntes, num quid alicubi de naufragio sit auditum, num qui alicubi periculum audierint, constringit & angit quotidiana sollicitudine animum.

5. Huic igitur dicendum est: Desiste, O homo, à periculosa cura, abjice spem excruciantem, ne fœnus quærens amittas & sortem. A paupere exigis redditus & augmenta tuarum divitiarum; similiter facis ac si quis ex agro calore ingenti exsiccato vellet frumenti acervum, aut uvarum multitudinem ex vinea post immissam grandinem, vel liberorum proventum ab infœcundo ventre, vel lactis nutrimentum à fœminis, quæ non pepererunt. Nullus conetur ea quæ sunt præter naturam, & impossibilia, nam præterquam, quod nihil efficeret, aliis etiam risui, & ludibrio esset. Solus Deus adeo est omnipotens, ut ex rebus desperatis & depositis elicere possit non parum emolumenti, quippe qui faciat ea, quæ præter omnium spem
& ex-

& exspectationem esse solent : modò quidem imperans , ut ex nubibus aqua profluat , rursus ex cœlo , quasi pluviam , demittens panem insolitum & novum , iterùmque dulcem efficiens amaram illam myrrham contactu ligni , præterea Elisabethæ infœcundum uterum fœcundans , Annæque Samuelem , & Mariæ Virgini Primogenitum donans. Hæc solius Omnipotentis dexteræ sunt opera. Tu verò æris & auri rerum parere non solitarum , ne quære fœtum , neque coge paupertatem ea , quæ divitum sunt præstare , neque usuras pendere illum , qui sortem petit , aut nescias quàm mutui exposcendi necessitas digna sit misericordia. Quapropter divina quoque Scriptura , quæ nos ad omnem pietatem informat , ubique usuras prohibet : Si fratri tuo mutuum dederis pecuniam , non urgebis illum. Accedit quod ipsa gratia , quæ omnis omnino bonitatis abundantissimus fons est , remissionem debitorum lege sancit , quàm liberalissimè his verbis : Non dabitis mutuum his , á quibus speratis recipere vicem ; & alibi sub specie parabolæ , durum & immitem servum punit , quòd conservi procidentis non fuerit misertus , neque remiserit centum denarios , exiguum videlicet debitum , qui decies millè talentorum condonationē fuerat consecutus ; Salvator porro noster , omnisq; honestatis Magister , cum discipulis suis modū orandi nihil supervacaneum continentem præscriberet , hunc etiam adjecit precandi formæ articulum , quasi qui valeat ad exorandum Deum : Et dimitte nobis debita nostra , sicut

cut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hæc quomodo à Deo postulabis O fænerator? Quæ conscientia voti tui à Deo particeps fieri cupis, qui omnia accipis, & nihil dare nosti? An nescis preces tuas nihil esse aliud, quàm inhumanitatis tuæ repetitionem? Quid remisisti, quòd remissionem petis? Cujus misertus es, quòd misericordiam imploras. Et si des eleemosynam, inhumanitatis tuæ exactiones, an non plena est alienarum calamitatum, lachrymarum, & gemituum? Quòd si inops sciret, undenam largiaris eleemosynam, utique non acceptaret, refugiens videlicet gustare fraternas carnes, & sanguinem suorum familiarium, teque sermone moderata quadam libertate pleno cohortaretur: Ne me, mi homo, alas fraternis lachrymis; ne dederis panem pauperi confectum ex gemitu egenorum meorum solatium. Redde fratri tuo, à quo injustè surripuisti, & grates agam. Quid utilitatis affers dum multos efficis inopes, & unum consolaris? Si non esset tanta multitudo usurariorum, non esset tanta copia pauperum. Dissolve tribum & solatium tuum, omnibusque suppetent res necessariæ. Omnes accusant fæneratores, nec malo huic mederi queunt; Lex, Prophetæ, Evangelistæ. Qualia divinus Amos intonat? Audite qui conteritis mane pauperem, & opprimitis egenos terræ dicentes, quando transibit mensis, & vendabimus merces? Neque enim Patres tantopere lætantur generatione filiorum, quantum fæneratores sine mensium, quin & scelus suum

pul-

pulchris obvelant nominibus ; humanum censum seu quæstum appellitantes Ethnicorum instar , qui Deas quasdam odio in cunctos inflammatas , hominûmque interfectrices nominant Eumenides. Itane verò humanus census ? An non exactio usuræ est , quæ domos evertit , divitias dissipat , efficitque , ut qui honesto & nobili loco nati sunt , deteriorem vitam vivant , quàm servi , quæ quidem initio nonnihil delectat , posteriores vero vitæ partes acerbo dolore complet. Quemadmodum enim aves , quibus aucupes insidias tendunt , delectantur principio quidem sparsâ illis escâ , illaque loca frequentant , in quibus uberem & copiosum cibum reperiunt ; paulo post autem retibus captæ intereunt : sic & qui fœnebrem pecuniam accipiunt , per brevi temporis spatio abundant , postea verò paternis sedibus excidunt. Cœterum omnis misericordia exulat ab usurariorum perditis & sceleratis animis , cùmque ipsam debitoris domum venalem prostare aspiciunt , non moventur ulla commiseratione ; quin potius venditionem adhuc importunius urgent , ut citius argento accepto alium quemdam miserum fœnoris nexibus adstringant , more indefessorum & insatiabilium piscatorum , qui uno gurgite retibus circumdato , omnibus qui in eo latent , piscibus captis , ad vicinos gurgites nassas transferunt , & ab hoc ad alium , & ita deinceps , quoad omnia loca piscatione sua peragrârint. Qualibus ergo oculis tu qui talis es , in cœlum respicis ? quomodo petis remissionem peccatorum ?

Num

Num fortè ob stuporem illum quoque oras ; quod nos Salvator docuit ? Et dimitte nobis debita nostra , sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quàm multi ob usuras laqueo sese interemerunt , vel præcipites in fluvios dejecerunt , tolerabiliorem rati mortem , quàm fœneratorem , relictis filiis orphanis , quibus paupertas noverca haud benigna , & facilis esse coepit.

6. At verò præclari scilicet isti usurarii ne orbæ quidem domus miserentur, sed trahunt rapiuntq; hæredes, quibus fortè præter laqueum hæreditatis nihil obtigit , aurumque poscunt , qui victum sibi ex aliorum liberalitate comparant. Cùm autem debitoris mors illis , ut par est , exprobratur, cumque nonnulli, ut erubescant, laquei mentionem faciant , nullo penitus pudore ob hoc facinus afficiuntur, neque animo expavescunt , sed potius ex pectore exulcerato verba fundunt plena imprudentiæ ; & num moribus nostris, ajunt, adscriberetur, si miser ille & impositus mentis , infelici lydere natus , necessitate fati compulsus , violentas manus sibi intulerit. Philosophantur enim usurarii quoque & Mathematicorum Ægyptiorum discipuli fiunt , cùm opus est, apologiam instituant pro piaculis & execrandis facinoribus & homicidijs suis. Talis igitur hoc sermone compellendus est. Tu ille infaustus ortus es , & illa infelix siderum necessitas , si enim curam levasses , & partem quidem partis dimisisses , partemque accepisses cum remissione , non utique odisset lucem tanquam odiosam

diosam, neque sui ipsius carnifex extitisset. Et quibusnam oculis tempore Resurrectionis intueberis interfectum; venietis enim ambo ad Christi tribunal, ubi non usuræ computabuntur, sed vitæ ratio exacta judicabitur. Ecquid respondebis accusatus incorrupto Judici, quando tibi dixerit: Habuisti Legem, Prophetas, Evangelicas præceptiones; omnes audivisti simul ingeminando una voce charitatem & humanitatem, his quidem monentibus: Fratri tuo non fœneraberis; aliis verò: Pecuniam suam non dedit ad usuram; aliis: Si mutuum dederis fratri tuo, non urgebis illum. Et Matthæus in parabolis clamans, Dominique mandatum annuntians ait: Serve nequam, omne debitum tibi remisi, quia rogasti me: nonne oportebat & te misereri conservi tui, ut & ego tui misertus sum: & iratus Dominus tradidit illum tortoribus, quousque persolverit omne debitum. Tunc serâ & infructuosa poenitentia ducêris, luctûsque gravissimus te incesset, & poena inevitabili punieris. Nec tibi adjumento erit aurum, nec opem feret argentum. Amarior felle erit fœnoris acceptio. Hæc non sunt nuda verborum terriculamenta; sed ipsa rei veritas, quæ judicium futurum prius testatur, quàm cognoscatur experientia, quod proinde vir prudens, & cui cura futuri, cavere studebit. Ut verò utilitatis aliquid audientibus afferam narrando quiddam, quod in ædibus cujusdam fœneratoris ante illud Dei judicium contigit, attendite, etsi fortassis multi vestrum id, quod commemoraturus sum, exploratum jam

habent. Erat vir quidam in hac ipsa civitate (nomen reticebo, ne videar mortuum nominatim traducere velle) huic fœnerari lucrîque aliquid ex detestandis usuris capere, unica ars erat. Corruptus autem hoc avaritiæ morbo, tenax & sordidus in se ipsum & suos evasit, ut solent avari, quippe qui in mensa nec satis cibi apponeret, neque vestes unquam nisi summa necessitate coactus mutaret, neque liberis suis necessaria ad vitum suppeditaret; nec balneis uteretur metu mercedis triobolaris, perpetuò in id unum intentus, quomodo semper magis atque magis pecuniæ numerum augeret. Neque quemquam satis fidum crumenæ suæ custodem arbitrabatur, non filium, non servum, non trapezitam, non clavem, non sigillum, in parietum angulis, & recessibus, luto superillinito, invisas divitias & ignotum asservabat thesaurum, deque loco ad locum, & de pariete ad parietem sine intermissione transferebat, ut hac ratione omnes lateret. Porro derepente ex vita decedens familiarium nemini indicavit, ubinam aurum defossum esset: defossus igitur est & ipse, hoc unum scilicet lucratus, ut & ipse defossus occultaretur. At liberi ipsius cum sperarent, se omnium civium fore ditissimos, omnia perscrutabantur, ex aliis sciscitabantur, famulos examinabant, pavimenta ædium fodiendo aperiebant, parietes evacuabant, vicinorum & familiarium domos frequentes obibant, omnemque lapidem, ut dicitur, movebant; neque tamen ad obulum inveniebant; vivunt autem in præsentī vitam ex-

tor-

torrem, domusque & foci expertem, quotidie patris stultitiam detestantes.

7. Tales igitur Usurarii vester amicus, & socius fuit, qui digno moribus suis fine vitam conclusit, fœnerator ventosus, & levis, qui cum innumeris molestiis, ipsaque fame conflictatus sibi quidem æternas pœnas, quasi hæreditario jure comparavit; liberis autem suis inopiam reliquit. Nescitis miseri, cui opes corrodati & congregatis. Eventus rerum varii sunt, impostores infiniti, insidiatores & prædones terram turbant & mare, videte, ne amisso auro potissimum vestrum lucrum sit peccatum. Sed oratio hæc, ajunt, nobis odiosa est & gravis: novi ego vestrum murmur, dentiûmque fremitum, & si vos ex hoc loco superiore sæpius injectâ sententiâ firmare coner, invidet, inquier, iis qui beneficiis afficiuntur, & egentibus: ergò à mutuo dando supersedebimus, & quam vitam agent inopes & afflicti. Digna profectò moribus istorum oratio, conveniensque objectio iis, qui divitiarum tenebris obnubilati sunt. Neque enim mentis judicium satis firmatum habent, ut, quæ dicuntur, intelligere possint: hinc monita rectè suadentium in contrariam partem accipiunt. Ut enim me perorante minantur se pauperibus non daturos mutuum, sic non sine murmure minantur, egenis sese venientibus occlusuros januam. Ego quidem primò dandum & donandum esse prædico, & annuntio, deinde ad mutuum quoque exhortor. Altera enim donatio-

nis species est mutuum, sed addo hoc dandum esse sine fœnore, & exactione usuraria, eoque modo, quo id divina oracula præcipiunt. Æque enim obnoxius est pœnæ, qui non dat mutuum, & qui dat sub conditione usuræ; illius namque inhumanitas, hujus vero cauponarius quæstus meritò condemnatus est. Ast illi ultro ad alterum extremum se conferunt, omnique modo à dando abstinere volunt, quod sanè imprudens est propositum, & contra jus, fāsque furiosa contentio, lisque & bellum contra Deum. Vel enim non dabo, inquit, vel mutuum dantis contractum faciam fœneratitium.

8. Contra usurarios igitur satis hætenus dictum esto, & accusationis capita perspicuè tanquam in foro & coram judice demonstrata sunt. Deus largiatur eis pœnitentiam malefactorum. Ad illos autem, qui promptè dant mutuum, usurarumque hamis sese affixerunt, nullum verbum faciam, sufficere ratus consilium, quod divus dedit Basilus in propria de hac materia concione, pluribus cum illis agens, qui consultè dant mutuum, quàm, qui avaritiæ id faciunt.

EPISTOLA

Quorundam Doctorum Parisi-
ensium ad A. R. P. Bernardum Pez,

De Peccato Ignorantia.

FACTI SPECIES.

ADm. R. P. Bernardus Pez, Bibliothecarius
Mellicensis in Epistola ad D. Franciscum le
Texier, è Congregatione S. Mauri Benedicti-
num, & olim SS. Theologiæ Professore, op-
pugnat brevissimè Articulum XI. Doctrinæ Sor-
bonicæ, ubi dicitur *error detestandus* illa sen-
tentia, quæ asserit, peccatum formale sine præ-
via advertentia ad malitiam nullum esse. Inde
accipit Responsum quod sequitur.

A. R. DD. Patri Bernardo Pez,
Mellicensis Bibliothecæ Præfecto.

QUantum cœpi voluptatis ex laudibus, quibus
liberaliter cumulas *Anecdotorum* (P. Mar-
tenne) *Thesaurum*, & Editorem Usuardi; tan-
tum fecit doloris tua de laudato à te Doctrinæ
Sorbonicæ Articulo sententia; qui articulus ita

tibi videtur à veritate vacuatus esse, ut Doctores aliud, quàm verba præferunt, spectasse suspiceris. Quibus tandem argumentis? Quia peccatum Authore Augustino adeo voluntarium est, ut nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium; voluntarium autem nihil est, nisi præcognitum sit; quod Augustini dictum junctum cum scrupulorum metu tibi satis est argumenti, Sorbonicum Articulum esse reprobandum, si obvio sensu intelligatur. Et hæc est, DEUM immortalem! Moralis Germanica! hæc Germanicarum Scholarum communis doctrina est! Usquequo, mi Bernarde, Germani acri iudicio, magnaque sagacitate viri falli se patientur à falsis Doctoribus? Usquequò ab illis quasi (à Spiritu sancto) dictata credentur, quæ oscitantes halucinati sunt laxiores Casistæ? Augustinum appellas? Rectè. Sed si Magistrorum scriptis diffidens fontem ipsum adiisses, doctus esses ab ipsomet Augustino, quænam sit verborum, quæ adduxisti, vera sententia. Lege, obsecro te, lege cap. 13. l. 1. Retract. & recognosce qua fide tui Magistri abusi fuerint tanti Doctoris autoritate. Illic videbis, de quo peccato effatum Augustini accipiendum sit; postea consule, sed animo præjudicatis opinionibus vacuo, & veritatis amante, consule, inquam, ejusdem lib. cap. 15. hinc disces, commissum ignorantiae peccatum sine voluntate esse non posse, sed *voluntate facti*, non *voluntate peccati*: hoc tamen factum peccatum esse, quia factum est, quod fieri non debuit. Unde tibi conjice-

re licet, quantum horruisset S. Augustinus, si te audiisset dicentem: *Ego certè in nulla actione me peccasse, aut pœnam commeritum fuisse credo, ac firmissimè teneo, in qua nihil priùs malitiæ adverti, etsi reapse forte actio contra legem fuerit.* Et sane hæc conscientia, hæc morum regula est; lex à Deo menti imposita; nihil eorum, quæ ab illa discedunt, excusari potest, sive malitiam advertas, sive non; modo lex illa aut actu innotescat, aut actu innotescere potuerit. *Qui facit contra legem Dei* (inquit S. Thomas, Quodl. 9. art. 15. *non excusatur à peccato, quamvis non faciat contra conscientiam.*

Dein, si sine peccato lex ignotâ peccati malitiâ violari potest, nulla igitur peccata sunt ignorantia, nec illius quidem, quæ ex negligentia oritur; nam qui ex ignorantia peccat, nullam in actione sua suspicatur inesse malitiam; tamen & Scripturæ Sacræ, & SS. Patres reum peccati esse declarant, qui Dei legem ignorantia violat, Scripturarum testimonia legesis in Epistola S. Bernardi ad Hugonem de S. Victore cap. 4. Ad SS. Patres, quod attinet, supervacaneum est, illorum testimonia congerere. Illorum scripta ne primoribus quidem labris attigit, qui nescit eos à Deo postulasse, & postulandum docuisse, ut nos ab occultis emundaret, & ignorantias nostras ne recordaretur. - Sine, te interrogem, quid malitiæ apprehendebant Gentiles, dum thus Jovi, Cereri, Veneri &c. adolebant? Quid Judæi, dum Christum & Apostolos perse-

quebantur? Quid Romani Imperatores, dum Christianos omni suppliciorum genere vexabant? Quid hæretici, qui in hæretica secta natum lacte errorem fuxerunt? Quid indurati illi peccatores, qui se suis cupiditatibus dedunt? Quid illi, qui ad quædam illicita consuetudinis torrente rapiuntur? Quid illi simplices ac rudiores, qui ab improbis aut imperitis animarum rectoribus decepti summa conscientia tranquillitate immanissima flagitia perpetrant? Denique illi, qui malè quidquam agendo putant se DEO obsequium præstare? Si omnes illi homines extra culpam sunt, verè nos omnium sumus infelicissimi, qui diu noctuque divina scripturarum, sanctæque Ecclesiæ Doctorum volumina versamus, ut ne quid nos fugiat eorum, quæ vitanda nobis aut facienda sunt: Multo propius absunt à regno Dei, qui ne primis quidem Religionis elementis imbuuntur; nec video, qua ratione Propheta beatum pronuntiare potuerit, qui in lege Domini meditabitur die ac nocte. Atque etiam portentosa hæc doctrina tam nova est, ut ante sextumdecimum Ecclesiæ sæculum neminem viderim, in cuius mentem venerit. Visne ortum ejus tibi & progressus indicem? - (hic pauculis de origine peccati philosophici enarratis subjungit) - Hoc igitur est peccatum philosophicum, quod Sorbonicus Articulus errorem detestandum vocat. - Nos Galli S. Scripturarum & SS. Patrum autoritate freti credimus, ac firmissimè tenemus, peccatum grave esse posse, quod sit offensa Dei, & peccatum mortale æternâ

nâ pœnâ dignum, licet is, qui illud admittit, vel DEUM ignoret, vel ad malitiam peccati non advertat. Nec idcirco scrupulorum tormentis cruciamur, sed cum timore & tremore, ut jubet Apostolus, salutem nostram operamur; à lata via discedimus, quàm longè possumus, quia ducit ad perditionem, & arctam quæ ducit ad vitam, & invenire & constanter sequi conamur. Væ dicimus cum Ezechiele Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, qui dicunt: *Pax & non est pax, qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas.* - Cæterum paucioribus contraxi, quæ justum volumen implere possent - sed si quid tibi scrupuli superest, quo te levare velles, fac nos certiores &c. Parisiis 7. Kalend. Maji anno 1719.

Hucusque Epistola Texerii, in qua omit-tenda duxi, quæ aut non erant plana, aut personas magis respiciebant, quàm dogmata. Sequuntur nunc aliorum Doctorum Parisiensium subscriptiones.

1. Subscriptiones Benedictinorum ad S. Dionysium.

AD vestram de plena ad offensam DEI advertentia ad peccatum requisita obstupuimus vehementissimè, Pater plurimum nobis venerande. Et quis non obstupesceret, videns Ger-

manicam nationem tanta sapientia, tantaque doctrina ac pietate percelebrem peccati philosophici monstrum adoptare, horrendum illud ab erebo ortum, quod vix in lumen eductum perpetuis tenebris additum est, & Ecclesiastico fulmine protritum. - Verbo divinæ Scripturæ & SS. Patrum, eorum præcipue qui contra Pelagianos eorumque Reliquias stilum acuerunt, doctrinæ repugnat. Horrendis patet conspectariis. Hinc enim sequitur, nulla esse peccata ignorantia; qui enim ex ignorantia peccat, de Dei offensa ne quidem cogitat. Sequitur omnes ferè, qui hæresin profitentur, infantes esse, & tuta conscientia vivere. Quot enim sunt, è vulgò præcipue, qui vel dubium aliquod de suis opinamentis patiantur? Sequitur denique peccatores, qui sunt in criminibus implicationes & obstinationes, nunquam peccare, utpote qui ne de DEI offensa cogitant, utpote quem vel non existere affirmant, aut saltem de ejus existentia dubitant. Sana ergo, & Catholica, & necessaria est Articuli Sorbonici, qui vobis displicet doctrina; impia, erronea, & dicere audemus hæretica, quam impugnat. Id toto animo profiteamur, vestri obsequentissimi, & addictissimi

Servi & Socii

Joannes Thiriaux,
 Antiquus Theologiæ Professor,
 Asceta Regalis Abbatia
 S. Dionysii in Francia.

Dio-

Dionysius Mostre,

Antiquus Theologiæ Profes-
sor & Major Prior Regalis
Abbatia S. Dionysii, nec
non Vicarius Generalis
Eminentissimi Card. de
Noailles.

Fr. Petrus Ducroy de Biville,

Asceta San- Dionysianus, Theolo-
logiæ Professor.

Fr. Edmundus Joa. B. Durez,

Asceta Dionysianus, & Antiquus
S. Theologiæ in eodem San- Dio-
nyfiano & in San- Germanensi Pa-
risiorum Monasteriis Professor.

**2. Subscriptio Prioris ad
S. Germanum.**

EGo quoque non sine stupore vehementi & in-
timo cordis mœrore te monstroso peccati
philosophici commento implicatum deprehendo
Doctissime & Ornatissime Pater. Quomodo
tam spissum errorem cum ingenti ingenii tui acu-
mine & tam iniquam sententiam cum animi tui æ-
quitate conciliare potuisti? Si ignorantia vinci-
bilis

bilis secundum omnes Theologos à peccato non excusat, quantò minùs inadvertentia ad peccatum cognitum ut tale, quando volumus factum. Certè si non peccatur, quando non advertitur ad malitiam peccati, melior est conditio pravorum hominum, qui bibunt quasi aquam iniquitatem, quàm eorum, qui timent DEUM: illi enim ut plurimùm peccant quasi ex nativo impetu; peccant voluptate penitus occupati, nullatenus attendentes ad offensam DEI; isti autem mobilitate animi magis, quàm pravitate vel fortitentione victi transgrediuntur legem Dei non sine certamine conscientiae reluctantis. Plures SS. Patrum authoritates & rationes congerere possem, sed hæc intelligenti & intelligere volenti pauca sufficiant. Vale amantissime Pater, & ora pro obsequentissimo servo tuo, qui enixè precibus tuis se commendat.

N. Carolus Pisard,
Prior in San- Germa-
ni, & Vicarius Gene-
ralis Eminentissimi
Card. de Noailles,
Archiep. Parisiensis.

3. Subscriptiones aliorum.

N Os infra scripti Theologi Parisienses testamur
in Instrumentis superius allatis & à nobis ac-
cep-

ceptis , lectisque nihil deprehensum esse , quod non concordet optimè cum doctrina sacræ Facultatis , quodque non repræsentet ad amussim placita SS. Patrum , quos Magistros ac Duces sequi religioni ducimus , vixque à nobis obtinere possumus , quin miremur , qua ratione factitatum sit , ut cum ex familia S. Benedicti tot prodierint , prodeantque etiam nunc viri & eruditione & pietate conspicui , qui aliis & scientia & moribus prælucentes docent , quid tenendum , quidve agendum , nonnulli tamen videantur patrocinari pestifero peccati philosophici errori , quo posito evanescat illico necesse est , quidquid est in Religione certum magis atque sanctum. Datum Parisiis die 6. Maji anno 1719.

Decanus ,

Vigiar Presbyter Oratorii ,
Theologiæ in Seminario
S. Maglorii Profef-
sor.

Claudiovio ,

S. Facultatis Theologiæ Pa-
risiensis Syndicus Ecclesiæ
SS. Innocentium Rector.

Quinot ,

S. Facultatis Ex- Syndicus ,
Idem.

4. Subj

4. **Subscriptio duorum Canonico-
rum S. Sepulchri, &c.**

EX his omnibus, quæ contra Propositionem
P. Benedictini Germanici, doctrinæ pec-
cati Philosophici omninò consonam diserte ex-
ponuntur, planè consentio & subscribo.

Ludovicus Miller,
SS. Theol. Doctor Historiarum
Professor.

Lepaigerl,
S. Facultatis Doctor, Ecclesiæ
S. Sepulchri Canonicus.

Tanquet,
S. Script. Doctor, ejusdem
Ecclesiæ Canonicus.

5. **Subscriptiones Doctorum ex
Ordine Prædicatorum.**

NOs infra scripti, S. Facultatis Parisiensis Do-
ctores Theologi Ordinis Prædicatorum,
Litteris R. P. le Texier ad R. P. D. Bernardum
Pez!attentè perlectis fidem facimus, & testa-
mur, doctrinam, quam R. P. le Texier in præ-
dictis

dictis Litteris repræsentat, veram esse, & Germanam JESU Christi & SS. Patrum, inprimis SS. Augustini & Thomæ doctrinam; eam verò, quam imprudens sequitur R. P. Pez, scelestam & flagitiorum monstrum, quod toties fulminante manu Ecclesia repulit, quoties è tenebris horrendum caput efferre tentavit. Datum Parisiis in Majori Conventu & Collegio S. Jacobi, die 7. Maji 1719.

F. Joannes Andreas *Gaudior*,
S. Facult. Paris, Doctor & Professor.

F. Josephus *Maynum*,
S. Facult. Paris, Doctor,
& ejusdem Collegii Regens.

F. Renatus *Droicin*,
S. Facult. Paris, Doctor,
& Theol. Professor.

F. *Gatiret* Deslandos,
Doctor Parisiens, Theol.
Professor, & Conventus
& Collegii Prior.

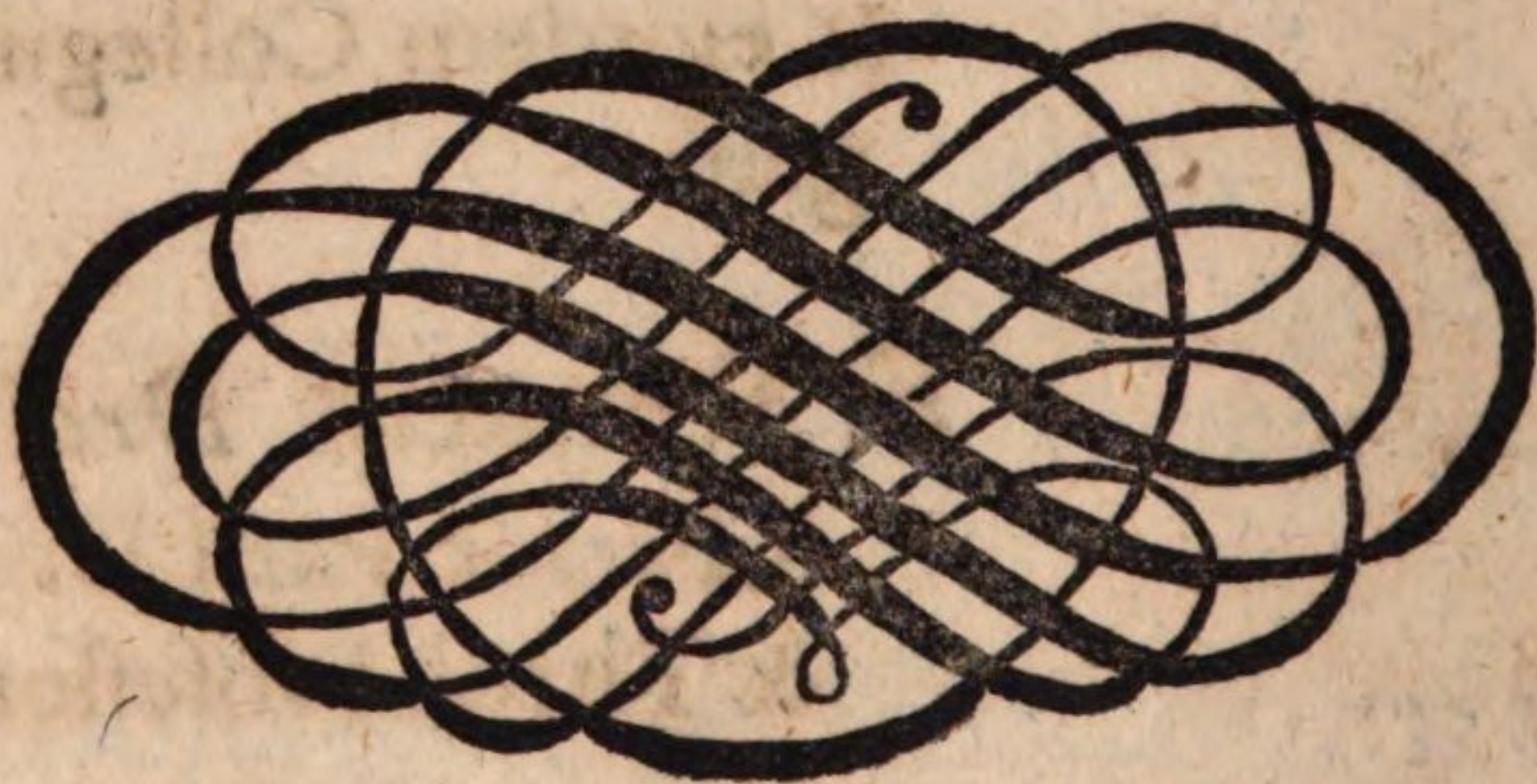
F. Ant.

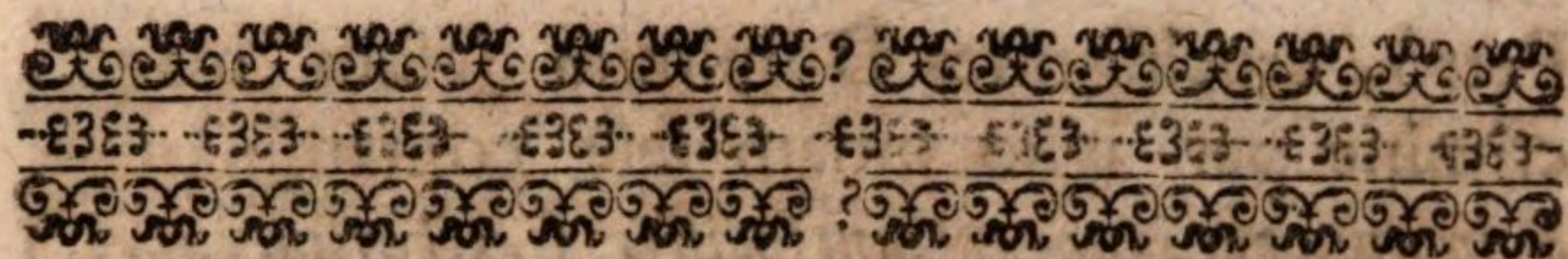
F. Ant. Sag,
Doctor Paris. & Theologiæ
Professor.

F. L. D. Alissam,
Doctor Parisiensis.

F. D. Raurieu,
S. Facultat. Doctor.

F. N. Alexander,
S. Facult. Paris. Doctor, &
Professor.

TRACTATUS THEOLOGICUS

De

Peccatis Ignorantiæ,

Authore R. P. Daniel S. J. Theologo.

Nunc primùm latinitate donatus ab A. R.
P. Herculano Vogl, Canonico Regulari &
Philosophiæ Professore Pollingæ.

§. I.

Exponitur status quæstionis.

DArī peccata ignorantiae, nemo profectò in
dubium vocare potest, cū id in sacris
Paginīs sit decantatissimum. Deus in le-
ge veteri repetitis locis ac vicibus instituisse legi-
tur sacrificia quædam in expiationem peccato-
rum ignorantiae. David supplex à Deo petit ve-
niam omnium peccatorum ignorantiae ac juven-
tutis suæ. *Delicta juventutis meæ & ignorantias
meas ne memineris Domine.* Judæi, attestante S.

R. D. Eusebii Amort.

H h

Pe-

Petrô, crucifigentes Dominum Jesum magno crimine per ignorantiam sese contaminârunt. *Scio, quia per ignorantiam fecistis : (Actorum cap. 3.)* Et tandem ipse Dominus è cruce pendens, à Deo Patre suô gratiam pro suis crucifixoribus efflagitans, ignorantiam eorum allegat ceu motivum veniam largiendi. *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt. (Luc. 23.)*

Hæc veritas generalis sic præstabilita anſam dedit maximis in Theologia difficultatibus, præsertim in ordine ad doctrinam Moralem. Omnes autem hæ difficultates tunc occurrunt, dum indagare incipimus, an nulla prorsus ignorantia excuset à peccato, an verò aliqua saltem ignorantia species detur, quæ peccato legitimæ excusationis locò servire possit. Et hæc est illa quæstio, quam in præsentiarum mihi examinandam proposui.

Ut autem majori exactitudine id exequi liceat, initium oportet sumere (prout in omnibus id generis quæstionibus fieri necesse est) ab accuratâ terminorum definitione. *Ignorantia* itaque non est præcisè defectus qualiscunque cognitionis, nec quilibet, qui multa nescit, statim *ignorantis* nomine meretur appellari. Idea, quam usus huic nomini alligavit, includit quandam relationem seu respectum ad conditionem ac statum personæ, quæ illô nomine notatur. Artifex dicitur ignorans, si careat notitiâ requisitâ ad benè exequendum ea, quæ artis suæ sunt. Ast
verò

verò Architectus (ut ad exemplum particulare descendam) reputabitur ceu homo peritus , dummodo perfectè calleat opificium suum ; nec quisquam eum tanquam ignorantem diffamare audebit, etsi in linguâ Hebraicâ , græca & Arabicâ peregrinum agat.

Quare (si exactè loqui velimus) concludere oportet , ignorantiam præcisè consistere in defectu cognitionis illarum rerum , quarum notitiam comparare sibi aliquis obligabatur habitâ ratione conditionis ac statûs sui. Verùm, cùm ego hîc & nunc sermonem hac super re instituere non prætendam, nisi quantum ad mores attinet ; ideò hanc meam definitionem adhuc magis restringere cogor. Voco igitur ignorantiam (prout ea in sensu quæstionis propositæ accipitur) defectum cognitionis illarum nostrarum obligationum, quas tum quâ homines, tum quâ Christiani præstare ac exequi tenemur.

Obligationes illæ, quas duo isti Tituli *Hominum* nimirum ac *Christianorum* nobis imponunt, generalis regulæ locò habent rectam rationem. Hæc enim præscribit ac revelat homini , quid debeat Deo tanquam Auctori totiûs esse sui ; quid debeat suis æqualibus , tanquam membris ejusdem societatis ac corporis , cujus ipse quoque partem constituit ; & tandem quid debeat sibi metipsi, tanquam creaturæ, quæ de propriæ vitæ suæ tenore exactam olim reddere rationem compelletur Creatori suo, à quô esse suum unâ

cum libero arbitriô alium in finem accipere non potuit, nisi ut capax constitueretur promerendi beatitudinem. Atque in hisce modò enumeratis comprehenduntur omnes obligationes illæ, quæ Jus, quod *Naturale* vocamus, constituunt.

Jus istud reducitur ad certa principia, & axiomata, quæ mens nostra naturaliter approbat; quorum veritatem ratio humana se solâ nobis manifestat; de quibus omnes omnino homines conveniunt, dum ea à passionum motu liberi considerant; quæ certis in occasionibus non intermittunt sese menti nostræ repræsentare; quæ in praxin deducimus cum quadam interiori satietate ac voluptate; & contra quæ tandem nunquam agimus sine sensu cujusdam perturbationis ac inquietudinis, saltem si consuetudo inveterata, aut violenta passio hunc effectum non sufflaminet. Tales sunt exempli causâ, sequentes veritates:

Nos omnes homines debemus honorem, reverentiam, obedientiam, & amorem illi, qui nobis largitus est esse nostrum, & omne id, quod possidemus in hoc mundo. Nemo hominum faciat proximo suo, quod ab altero sibi fieri non optaret. Omnes nos tenemur, insuper habitô quocunque aliô seu incommodô seu emolumentô, vitare omne id, quod in jacturam summi nostri, unici, veri, & æterni Boni præcipitare nos posset.

Atque hæc sunt principia illa generalia, ex quibûs per modum necessariæ cujusdam consecutionis lex à naturâ nobis indita, lumine aliô gratiæ nimirum ac fidei adjuta deducit, nobisque manifestat obligationem illam indispensabilem, quâ teneamur nomen dare Christianitati, vitamque nostram ad normam Maximarum Religionis Jesu Christi instituere; idque ex eo usque tempore, ex quo clarè cognoscere cœpimus, hanc unicam esse viam, quâ Supremus Dominator noster sibi complacuit, ad finem nostrum nos deducere, Verbo: omnes obligationes particulares, quas in quolibet statu, conditione, munere, ac generatim in quibusvis vitæ nostræ circumstantiis ratio nostra nobis proponit, aliud non sunt, quàm conclusiones quædam ex generalibûs istis axiomatibûs deductæ, quarum præcipuas, ac maximè essentielles penetrare discimus, quàm primùm ita rationis compotes fimus, ut eam consulere, atque in intimis conscientiæ nostræ penetralibûs loquentem exaudire valeamus.

Verùm præter istas ordinationes, quas tanquam à Deo stabilitas ratio nobis proponit, ac vel sola statûs nostri idea tanquam certas persuadet, dantur adhuc aliæ ab eodem Deo nobis constitutæ, quæ circa vitæ nostræ directionem ad magis particularia descendunt, atque ad certas circumstantias, & ad certos modos obligationes illas determinant, quas ratio non nisi modò generali nobis præscribit tam erga Deum

quàm erga proximum, & nosmet ipsos: atque hoc est *Jus* illud, quod *Positivum* appellamus.

Nomen istud, quod à vocabulo latinò *ponere* originem trahit, assumitur ac usurpatur ad probè discernendam hanc Juris speciem à Jure naturali; nam jus illud (quod *positivum* paulò antè vocavimus) nec est natum nobiscum, prout *Jus Naturale*, nec insculptum mentibus ac cordibus nostris, sed est lex lata, nobis imposita, ac superaddita legi naturali: *Non nata, sed posita lex*. Tales leges positivæ erant, exempli gratiâ, respectu Judæorum, Præcepta, uti vocantur, *ceremonialia*, quæ præscribebant modos illos ac ritus particulares, quibus àb hoc populò coli volebat Deus. Talia sunt respectu Christianorum Præcepta Ecclesiæ & Superiorum Ecclesiasticorum: Tales sunt constitutiones & regulæ Communitatum religiosarum: Tales sunt respectu Inferiorum, ac cujuscunque Societatis membrorum ordinationes omnes à legitimâ Potestate sancitæ sive ad bonam gubernationem totius corporis, sive ad emolumentum membrorum particularium. Atque hinc oriunda est divisio in Scholis usitata, quæ discriminat Jus Naturale à Jure Positivo, & Legem Naturalem à lege Positiva.

Verùm, quamvis Jus istud Positivum diversum sit à Jure Naturali, interim tamen ex solò Jure Naturali, atque ex ipsa ratione obedientiæ, quam Deo debemus, promanat obligatio acceptandi

ptandi Jus istud positivum tanquam morum nostrorum regulam ; nam subordinatio Inferiorum erga Superiores , prout testatur Apostolus, originem suam accepit à Deo , Supremò Nostrò Domino , qui eandem instituit , communicandò partem aliquam potestatis & authoritatis suæ certis quibusdam hominibus ad benè gubernandos homines alios. *Omnis potestas à Deo est ; qui vos audit , me audit ; & qui vos spernit , me spernit.*

Tandem , ut duæ istæ regulæ nos in vitæ nostræ cursu dirigere valeant , necesse prius est , ut eæ à nobis cognoscantur. Verum quidem est , dari certa Juris Naturæ puncta , quæ ab homine quoquam , si is vel minimò rationis usu præditus sit , ignorari est impossibile ; ast longè aliter res se habet circa Jus Positivum , imò & circa aliquos articulos Juris Naturalis , qui quidem reverà sunt consecutiones legitimæ ex primis illis Notionibus profluentes , ita tamen , ut cum articuli isti non nisi per longiores ambages ex suis principiis sint deducti , connexionem adeo visibilem cum iisdem non habeant. Illustremus rem exemplis.

Quivis hominum recogitans secum , se à Deo creatum , atque ab eodem ex abyssò sui nihili fuisse extractum , cognoscit simul eodem tempore , se gravissimâ obligatione obstrictum , ad eundem Deum suum pro viribus honorandum : Ast verò ratio sola eum neutiquam docet , velle Deum , ut assistendò huic sacrificio , & hoc heb-

domadis die honor ac cultus debitus sibi defertur; nam obligatio ista præcisè ex Jure Positivò provenit, nec nisi mediante hoc Jure homini innotescit.

Similiter in materia Juris Naturalis quilibet homo rationis compos facile judicandò concludit, non debere se proximo suo facere id, quod ab eodem fieri sibi nollet. Imo poterit, si ita velis, inde concludere, se non debere ab eodem homine duplicem petere solutionem pecuniarum, quas ei in necessitate constituto mutuas olim subministraverat. Verùm poterit etiam simul ratiociniò fat bonò discurrere, nil tamen positivè decidendò, justum ac licitum esse contractum constitutionis censùs, usuram verò in nullis prorsus circumstantiis esse permissam. Ex quo concludes, possibilem esse ignorantiam non solum Juris Positivi, sed etiam Juris Naturalis. Atque hæc profectò una est ex illis divisionibus, quas circa ignorantiam, prout hæc ad mores refertur, tam Philosophi Morales quàm Theologi nobis reliquerunt.

Addi solet plerumque his omnibus tertia ignorantiae species, quam pro meliori quæstionis propositæ intelligentia hîc explicare non abs re videbitur: hæc autem ignorantia est & vocatur *ignorantia facti*, quæ dari potest stante perfectâ Juris Naturalis ac Positivi cognitione, ac communiter sequenti exemplò declaratur: Homo venationi intentus, videt inter dumenta ali-

quid

quid se movens : credit id esse feram quam persequi proposuit : exonerat sclopetum : factâ tandem globi explosione cognoscit, proprium suum esse filium, quem sclopeto exonerato occidit. Homo iste probè novit, legibus naturali, divinâ & humanâ prohiberi patrem, ne suum occidat filium ; ast ignoravit, hunc suum esse filium, in quem sclopeti ictum direxerat. Hæc ignorantia à Philosophis æquè ac Theologis vocatur *ignorantia facti* : Et hic quidem loquendi modus à ipso usu auctoritatem jam accepit, ut benè sciamus distinguere ignorantiam hanc *facti* à ignorantia *Juris* seu Naturalis, seu Positivi.

Ignorantia tam Juris, quàm facti originem suam habere potest vel ex nostrâ negligentia, vel ex impotentia, in qua sumus, & hætenus fuimus, discendi eâ, quæ ignoramus. Si talis ignorantia fit effectus negligentiae nostræ, ac penes nos solos steterit eam vincere vel non vincere (ut terminis in Scholâ receptis loquar) tunc ea vocatur ignorantia *vincibilis* : Ast verò si nostrarum non fuit virium ex eadem nos extricare, procurando nobis illam notitiam, quâ modò caremus, tunc dicitur ignorantia *invincibilis*. En igitur aliam ignorantiae divisionem, nimirum in ignorantiam *vincibilem*, & ignorantiam *invincibilem*. Jam verò præcipua, seu potius unica considerata digna difficultas, quæ circa peccata ignorantiae occurrit, hanc respicit divisionem ; id quod ipse intelliges, si statum quæstionis desuper institui solitæ perceperis ; hunc itaque audi :

Quæritur, an ignorantia invincibilis excuset à peccato: an id, quod ab homine per talem ignorantiam contra legem Dei committitur, dignum sit æternò gehennæ puniri supplicio: an Justitia Divina id nobis imputet, & an non quandoque hominem ad infernum condemnet præcise ob talem actionem, quam is legi divinæ contrariam esse, impossibilitate absolutâ rescire nequit. Communis omnium apud Catholicos scholarum opinio viget, ignorantiam invincibilem excusare à peccatò, quamdiu hæc supponitur esse invincibilis, unde unde demùm id proveniat. Et hoc quidem dogma ardore sat vehementi propugnatum olim fuit contra Lutherum, Calvinum, & eorum Sectatores.

Ast verò 50. aut 60. abhinc annis ausi sunt quidam Theologi, qui cæteroquin nec Luthero nec Calvino adhærent, mutare ideas hac super re hætenus in Scholis formari solitas; condemnarunt nimirum reatu peccati omnem ignorantiam, utut invincibilem in materia *Juris naturalis*, ita tamen, ut nihilominus admitterent, ignorantiam facti, & ignorantiam *Juris positivi*, si hæ sint invincibiles, à peccati reatu immunes manere. Itaque tota quæstio in Theologia eò reducta fuit, ut indagetur ac rescatur, an ignorantia invincibilis *circa jus naturale* excuset à peccato illum, qui per hujusmodi ignorantiam ponit actionem Juri huic contrariam.

Ad hanc quæstionem discutiendam varia adhiberi solent argumentorum genera, nimirum rationes Theologicæ, auctoritas Scripturarum, effata Patrum ac Conciliorum, quæ tamen à me non nisi per transennam, & quantum necessitas exigere videbitur, attingentur. Verùm antequam id præstem, adhuc paulo amplius declarari meretur status propositæ quæstionis.

Quamvis propositio hæc generalis *qualibet ignorantia invincibilis excusat à peccato* includat illam alteram minus generalem *ignorantia invincibilis Juris Naturalis excusat à peccato*, nihilominus tamen *Prima* quodammodo minorem fert adversariorum contradictionem, quàm *Secunda*; id tamen non ita est intelligendum, ac si illi, qui primæ adstipulantur, negent ignorantiam Juris naturalis excusare à peccato, posito, quòd hæc sit invincibilis; sed tantum negant aliqui eorum, vel certè negare videntur, dari ullam ignorantiam Juris naturalis, quæ revera & effectivè sit invincibilis. Ad stabiliendam propositionem *Primam* confido me allaturum traditionem nunquam interruptam, ascendendo à Schola nostrorum temporum usque ad initia Theologiæ Scholasticæ: & insuper monstrabo, doctrinam Scholæ veteris æque ac modernæ circa hoc controversiæ punctum evidenter fundari ac inniti suprà doctrinam à S. Augustino traditam. Ast verò quod attinet Propositionem *secundam*, non ausim ego idem promittere: imò ipsemet probabo, eam in sensu, quem paulo antè notavi, à qui-

à quibusdam antiquioris Scholæ Doctōribus fuisse impugnatam : verum simul monstrabo , plures saltem (si non omnes) veterum Doctōrum reipsa cum moderna convenire Schola , nec nisi apparenter eidem esse oppositos : ostendam insuper , oppositionem istam non nisi in diverso explicandi modò consistere , uti & in diversis ideis , quas illi verbis alligaverant : tandem patefaciam , antiquiores illos Scholasticos , qui à modernis hoc in puncto discordant , ad stabiliendam sententiam suam alia longè assumpsisse principia , ac ii adducere solent , qui nunc temporis eorum auctoritatem sibi vindicare conantur.

Hæc omnia postquam in plena luce collocavero , spero fore , ut veritatem hujus propositionis *ignorantia invincibilis Juris naturalis excusat à peccato* , evidenter inde concludere ac statuere valeam in eo sensu , quem Schola hodierna eidem tribuit ; ac consequenter in propatulo erit , eos , qui propositionem hanc defendunt , non solum secutos esse doctrinam hodiernam in scholis receptam , sed omni tempore jam ibidem propugnata.

Dico itaque statim ab initio , propositionem istam *ignorantia invincibilis excusat à peccato* esse doctrinam in Scholis posteriorum sæculorum *constanter* traditam. Veritatis hujus Testem habeo , cujus fides hoc in puncto suspecta esse non potest , tum quia in lustrandis ac cognoscen-

scendis Scholarum opinionibus est versatissimus, tum quia ipsemet, utpotè sententiæ contrariæ addictus, è re sua fore judicasset, si vel unicum Doctorem reperire licuisset, cujus autoritate doctrinam suam fulcire potuisset.

Testis iste est Jansenius Yprensis, qui lib. 2. *de statu naturæ corruptæ* cap. 2. ubi de ignorantia invincibili agit, conceptis verbis fatetur, opinionem hoc in puncto suæ contrariam, esse propriam Theologorum Scholasticorum, eosque circa id propositionem quandam universalem sine restrictione, seu axioma statuuisse: *Generale videtur Scholasticorum pronuntiatum esse, quidquid ex ignorantia invincibili fit, hoc ipso culpa vacat.*

Unicum hoc Testimonium de quæstione facti aliàs constantis ac indubii sublevat meum calamum ab onere faciendi inductionem Doctorum, qui posterioribus hīs temporibus diversas Scholas exornarunt. Progredior itaque ad probandam alteram in hac materia facti quæstionem, id est, Sententiam Scholæ antiquæ hac super re prorsus conformem esse doctrinæ Scholæ hodiernæ.

Ne autem Lectori fastidium creem adducendo nimis magnam textuum copiam, contentus ero enarrare ea, quæ circa hanc controversiam senserunt illustrissimi ac fundatissimi quatuor Scholæ antiquioris Doctores, quorum
Nomi-

Nomina omnem in Theologia venerationem & merentur , & actu adhuc hodie recipiunt. Sunt autem hi quatuor : Gerson Parisiensis Cancellarius , S. Bonaventura , S. Thomas , & Petrus Lombardus , usitatô nomine Magister Sententiarum dictus. Incipio à Gerson , qui trecentis abhinc annis floruit.

§. II.

Opinio Gersonis circa ignorantiam invincibilem.

NOta est auctoritas & existimatio , quam Magnus hic Theologus omni tempore inter Doctos sibi conciliavit ; ab his enim semper numeratus fuit inter excellentissimos Viros , qui suo tempore tum in Ecclesia , tum in Universitate Parisina comparuerunt. Verùm inter elogia , quibus ejus memoria fuit consecrata , duo præcipuè habentur , quæ speciale pondus eidem addere , ac singularem in decisione quæstionis propositæ auctoritatem conciliare debeant.

Primum reperitur in quadam epistola, quam Germanus illius frater , ejusdem cum ipso nominis , Cælestinorum Ordini adscriptus , ad alium suorum fratrum exaravit , ubi de Doctore isto fratre utriusque communi paulo antè defuncto loquens , encomio speciali extollit venera-

nerationem illam , qua doctrinas SS. Patrum , præsertim SS. Augustini & Bernardi est profecutus.

Alterum elogium est illud , quo eum auctor Præfationis Operibus ejus præfixæ honorat , ita quidem , ut nemo unquam de hac laude ei litem movere ausus sit ; nimirum testatur auctor iste , quod in omnibus materiis doctrinæ moralis , in resolutionibus casuum conscientiæ , & in statuendis regulis circa Pœnitentiæ Sacramentum , semper Gersonem nostrum animus suus rectus , atque ab omni obstinatione remotus viam mediam , & hoc ipso tutissimam inire docuerit inter severitatem illam invisam , quæ totum mundum condemnat , & inter laxitatem , quæ præsumptionem Peccatorum nutrit. *Neque enim* , ait laudatus Præfationis author , *claudit hominibus facile cælos , neque cæcam nutrit præsumptionem , sed media via , quæ tutior est , incedit.* Videamus itaque , quid Gersonius noster hac mentis suæ dispositione , atque ad doctrinam SS. Patrum adhæsione præditus , circa ignorantiam invincibilem pronuntiaverit.

En ! quid doceat in libro , cui titulus : *Vita spiritualis animæ* , quem dedicavit Nominatissimo Petro de Alljaco tunc Cameraci Archi - Episcopo , ac postea Cardinali , suo olim in collegio Navarrensi Theologiæ Professori , ac immediato in Cancellariatûs Universitatis Parisinæ dignitate Antecessori. In hoc libro lect.
2. col.

2. col. 176. editionis Parisinæ de anno 1606. definit ante omnia, quid sit *lex Divina*, quæ includitur in eo, quod nos vocamus mandata Dei, & dicit, quod „ *Lex ista sit quædam revelatio, ac*
„ *proprie dicta declaratio creaturæ rationali facta,*
„ *per quam illa cognoscit, quid Deus de certis*
„ *rebus judicet, ad quas vel præstandas, vel o-*
„ *mittendas ipse creaturam obligare vult, ut ea*
„ *digna reddatur ad possidendam vitam æternam,*
„ *& evadendam damnationem.* Postea hanc definitionem explicans, pergit dicere: Necessesse est, dari manifestationem ordinationis ac voluntatis Dei; nam per solam suam ordinationem aut per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolutè creaturæ imponere obligationem: sed ad hoc opus est, ut ei communicet notitiam unius æquè, ac alterius. Si res aliter se haberet, oporteret admittere aliquid, quod nullus unquam hominum admisit, nimirum etiam fatuos, imò ipsa bruta obligari ad observantiam legis, posseque mereri vel pænas vel præmia præparata iis, qui legem vel violant, vel observant. Ex quo liquet immediatè deducibilis conclusio, creaturam rationalem non posse esse indignam amicitia Dei, nec propriè peccato obnoxiam, nisi dum sciens, volens, ac libera ponit actionem sibi prohibitam, aut omittit rem præceptam.

„ Oppo-

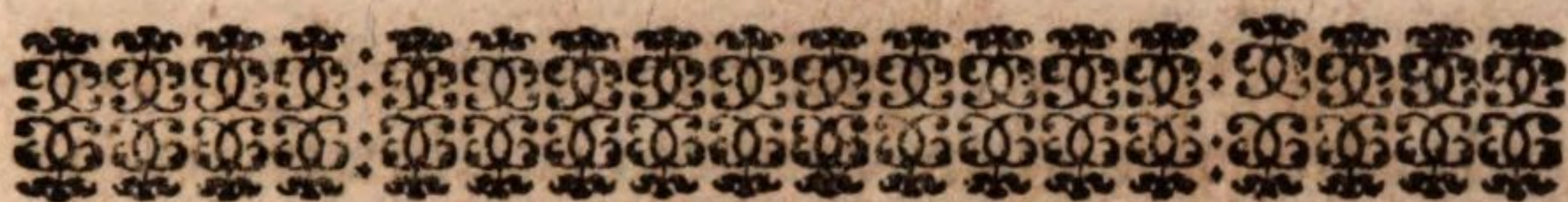
„ Opponi fortè posset , pergit Gersonius ,
 „ Politia humana , quæ modum agendi Divi-
 „ num sibi imitandum proponit : Atqui Po-
 „ litia hæc non recognoscit ignorantiam in re-
 „ bus Juris sufficientem esse ad deobligandos
 „ illos , qui eâ laborant. Verùm ad hoc re-
 „ spondeo , quòd nullus , qui sufficienter pro-
 „ bare potest , se habuisse ignorantiam invin-
 „ cibilem legis , haberi possit pro prævarica-
 „ tore ac violatore legis , nec coram Deo , nec
 „ coram hominibus. Interim tamen coram
 „ Tribunali humano plerumque præsumitur ,
 „ legem fuisse cognitam , eo quòd accusatus
 „ nequeat juridicè per testes probare justam
 „ ignorantia suæ causam , quam in sui defen-
 „ sionem allegavit ; unde fit , ut sæpè ab ho-
 „ minibus tanquam reus condemnatur , qui co-
 „ ram oculis divinis omnino est innocens.
 „ *Ex quibus consequitur , eum , qui facit , quod*
 „ *est in se , vel non habere ignorantiam invincibi-*
 „ *lem nec Juris nec facti circa legem Divinam ,*
 „ *vel si agat per talem revera ignorantiam , eum*
 „ *non peccare.*

Decisio hæc est clara , quam Gerson ul-
 teriùs declarat exemplo ignorantia circa legem
Divinam Decalogo comprehensam , id est ,
 circa legem *Naturalem* , quæ hîc vocatur *Di-*
vina ob specialem revelationem , qua Deus il-
 lam aliàs populo Israëlítico intimavit.

Itaque (juxta Gersonis effatum) necesse est prius cognoscere legem, ut ea nos obligare, ac reos constituere possit, dum eam violamus. Habentes ignorantiam invincibilem hujus legis, ac perpetrantes aliquid eidem contrarium, perseveramus adhuc esse innocentes coram Deo, etiamsi censeamur criminosi coram hominibus, qui justè nos condemnare non possent, si, sicut Deus, in intimas conscientiae nostrae latebras valerent penetrare.

Possẽm allegare plures textus ex libris hujus Doctoris depromendos, ubi semper ex iisdem principiis ratiocinatur; ast velim, ut saltem inspiciatur exiguus ejusdem Tractatus, idiomate Gallicò conscriptus *de differentia peccatorum Mortalium*, ac postea in Latinum traductus, prout nunc exhibetur in Tomo Secundo omnium ejus operum: dein *Compendium Theologiae* quoad illa loca, in quibus agitur *de Natura conscientiae*, ac tandem Tractatus *de regulis Moralibus*.

Et en ! hæc sunt quæ circa quæstionem propositam sensit gravissimus iste Theologus, qui fuit oraculum sui temporis, & æstimatissimus inter omnes Doctores Ecclesiæ Gallicanæ, cui etiam Concilium Constantiense præ reliquis primas detulit, prout nemo est, qui id ignoret. Videamus modò, an etiam S. Bonaventura, duobus fermè sæculis Gersone antiquior, ejusdem cum ipso fuerit opinionis.

§. III.

Opinio S. Bonaventuræ circa
ignorantiam invincibilem.

Sanctitas viri non semper est character auctoritatis in materiis Theologicis ; nam , cum sanctitas essentialiter consistat in charitate , ea sæpe datur sine comite scientia ; ast verò si ambæ in eodem subjecto conveniant , tunc invicem sibi , una alteri , honorem conciliabunt , scientia quidem sanctitati auctoritatem procurando , sanctitas verò scientiam ab omni suspicione vanitatis ac tumoris , qui mentem non rarò in errorem derivare solet , liberando. Atque hoc est fundamentum venerationis illius , qua erga sententias sanctorum Doctorum in materia religionis ferimur : hoc est ponderis momentum , quo ad omnem iisdem existimationem deferendam inclinamur : hoc tandem est discerniculum , quo Doctorem istum , cujus verba relatum eo , jubeor distinguere à reliqua turba Theologorum , quos inter capacitas sua primum ei locum adjudicavit. Vide itaque doctrinam hujus sancti æque ac eruditi Doctoris in secundum Sent. distinct. 22. art. 2. quæst. 2.

„ Ignorantia , quæ est privatio cognitio-
 „ nis ad obtinendam virtutem & salutem nobis
 „ necessariæ , ac facile à nobis procurandæ , est
 „ peccatum , eò quòd hæc ignorantia nobis
 „ omnino sit voluntaria ; & hæc ignorantia
 „ triplex est : Prima , vocatur ignorantia *erro-*
 „ *ris* : Secunda dicitur *affectata* : & Tertia tan-
 „ dem *crassa & supina*. Ast si ignorantia præ-
 „ cisè dicat privationem cognitionis circa res ,
 „ quæ scitu non sunt necessariæ , aut , si etiam
 „ sint necessariæ , nobis saltem scitu impossi-
 „ biles , tunc talis ignorantia non erit pecca-
 „ tum.

„ Quæst. 3. dicit idem S. Doctor , quòd
 „ omnis ignorantia excuset peccatum vel ex
 „ toto , vel ex parte ; nam *si nullo modo sit*
 „ *voluntaria , nec ullum includat contemptum ,*
 „ *excusat à toto.* Et paulo inferius : *Si igno-*
 „ *rantia sit talis naturæ , ut nec voluntarietatem ,*
 „ *nec contemptum involvat , excusat totaliter à*
 „ *peccato.*

„ Tandem in libro , cui titulus : *Speculum*
 „ *Animæ* , cap. 3. sic habet : *Nulla ignorantia*
 „ *potest habere rationem peccati , nisi ex negligen-*
 „ *tia oriatur , unde Augustinus de natura & gra-*
 „ *tia : Non deputatur tibi ad culpam , quod invi-*
 „ *tus ignoras ; sed quòd negligis quærere , quod*
 „ *ignoras.* Unde , qui de salute sua diligens est ,
 „ per ignorantiam damnari non potest : quia si in
 „ eo ignorantia esset , invincibilis esset , quæ excusat

„ omnino. Ignorantia igitur , quæ est peccatum ,
 „ ex negligentia oritur. Num S. Bonaventura
 majori claritate , energia fortiori , & universa-
 litate ampliori mentem suam hac super re ex-
 plicare potuisset , planè non video. Venia-
 mus ad S. Thomam.

§ IV.

Opinio S. Thomæ circa Igno- rantiam invincibilem.

S. Thomas erat Magnus Theologus , & si-
 mul Magnus Sanctus : insuper autem pro-
 meruit honorari glorioso Titulo *Angeli*
Scholarum , & *Magistri Theologorum*. Tantus
 communiter in Theologia eidem honor deferri
 consuevit , ut ejus opinio , si evidenter hæc
 perspecta sit , eadem reverentia suspiciatur , qua
 opinio unius ex Ecclesiæ Patribus suspici con-
 suevit. S. iste Doctor æque clarè , ac Gerson
 & S. Bonaventura , mentem suam circa hanc
 materiam explicat , nimirum 1^mâ 2^{dæ} quæst.
 76. ubi hanc controversiam Theologicam om-
 ni exactitudine possibili examinandam suscepit.

Quærit mox in primo art. *An ignorantia*
possit esse causa peccati , & respondet affirmativè ,
 ita tamen , ut hoc non de omni specie igno-
 rantiae verum esse intelligendum sit , id quod
 pluribus exemplis declarat.

In secundo art. quærit, *an ignorantia sit peccatum*, quam quæstionem ita decidit: *Ignorantia, quæ dicitur invincibilis, eò quòd ponatur superari non posse, non est peccatum; sed sola ignorantia vincibilis est peccatum, si sit eorum, quæ aliquis scire tenetur.*

„ Pergit subin fusius explicare mentem suam his verbis: *Manifestum est, quòd quicumque negligit habere vel facere id, quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omissionis. Unde propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum; non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, quæ scire non potest. Unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia studiò superari non potest: & propter hoc talis ignorantia, cum non sit voluntaria, eò quòd non est in potestate nostra eam repellere, non est peccatum. Ex quo patet, quòd nulla ignorantia invincibilis est peccatum.*

„ Art. 3. hanc adhuc proponit quæstionem; *an ignorantia totaliter excuset à peccato?* Ad quam respondet: *ignorantia consequens & concomitans non excusat à peccato: sed ignorantia, quæ est causa peccati (id est, quæ est causa actûs secundum se peccaminosi) excusat à peccato, non tamen totaliter, nisi ignorantia sit invincibilis. Paulò inferiùs hæc addit: Ignorantia, quæ est causa actûs secundum se peccaminosi, reddens eum involuntari-*

„ tarium , excusat per seipsam à peccato , eò
 „ quòd sit de essentia peccati esse voluntarium.
 „ . . . In tantum ignorantia excusat à peccato ,
 „ in quantum ignoratur aliquid esse peccatum.
 „ Et siquidem hæc ignorantia sit involuntaria
 „ & invincibilis , excusat totaliter à peccato.

„ Tandem art. 4. *Manifestum est* , inquit ,
 „ *quòd ignorantia , quæ totaliter à peccato excusat ,*
 „ *quia totaliter voluntarium tollit , peccatum non*
 „ *minuit , sed omnino aufert.*

Locus iste, ubi sanctus Thomas quæstionem hanc discussione sua penitus exhaurit , adeò clarus est , omniâque ibidem ita sunt exenterata , ut non nisi lectione opus sit ad ea intelligenda , & ad intimè penetrandam S. hujus Doct̃oris opinionem. Tota doctrina in illo discursu contenta , reducitur ad hanc Argumentationem : *Omnis actio , ut sit peccatum , debet esse voluntaria : atqui omnis actio , quæ fit per ignorantiam invincibilem non est voluntaria : ergo actio quæ fit per ignorantiam invincibilem , non est peccatum.* Vicissim (juxta eundem S. Doct̃orem) ignorantia *vincibilis* nunquã excusat totaliter à peccato ; quia hoc ipso, quòd sit vincibilis , semper involvit aliquam negligentiam : id quod sufficit ad hoc , ut actio mereatur dici *voluntaria* , & consequenter *peccaminosa*.

Hæc sunt duo illa Principia Moralia , quæ S. Thomas in hac parte Summæ suæ posuit , in qua , uti & in subsequenti Parte , non solum

ingentem casuum conscientiae multitudinem resolvit, sed & totam ferme Doctrinam Moralem Christianam complectitur: ideo claritate sane prodigiosa ibidem detegit Theologica hæc maximi momenti axiomata, quæ tanquam generales morum nostrorum regulas habet, & haberi cupit: atque ob hoc ipsum exactam adeo eorundem textit Analysin, omnem circa ea æquivocationem tollit, ad limites sat amplos ea extendit, simul autem ita restringit, quantum rei exigentia aut patiebatur, aut postulabat.

Cæterum coronidis locò notandum venit, Locum istum è S. Thoma citatum esse talem, ut de ejus expositione non solum illi omnes, qui sibi honori ducunt speciales esse ejus discipulos, ac vi Professionis suæ nomine Thomistarum gloriantur, conveniant, sed nullus etiam cujuscunque alterius Societatis verè Catholicus, quantum scio, circa hoc litem aut scrupulum movere tentaverit; adeo nimirum clare mentem suam ibidem expressit S. iste Doctor. Hoc prænotato, non est, cur quis multum perturbari se sinat subtilitatibus ac tortis explicationibus, quas nonnulli affingunt tam hisce S. Thomæ ratiociniis, quàm aliis textibus ambiguis, quos ex aliis ejus operibus citant, longè aliter S. Thomam interpretantes, ac eum intellexerint Theologi præstantissimi tum antiqui tum moderni. Sed quid agendum? nunquid, dum quis semel certæ cuidam opinioni manum dedit, conabitur quocunque modo ac medio eam tueri? Imò
S. Tho-

S. Thomas , ac SS. Patres , velint nolint , trahuntur in partes alienas. Traditionem circa Dogma controversum hucusque probari cæptam ultimò tandem confirmabo testimonio Magistri Sententiarum.

§. V.

Opinio Magistri Sententiarum circa Ignorantiam invincibilem.

S. Thomas est quidem Rex , ut ita dicam , Theologiæ Scholasticæ , non tamen ejus Fundator ; nam Titulus iste honorificus debetur Petro Lombardo , qui S. Thomam dimidio circiter sæculo anteivit. Dicitur usitato nomine *Magister Sententiarum* , eò quòd ipsius Liber aliud non sit , nisi compilatio textuum , seu Sententiarum SS. Patrum , ac præcipuè S. Augustini , quibus ille omnia Dogmata Theologica , quorum tractationem suscepit , fundat ac corroborat.

Suspicitur itaque communiter iste Doctor tanquam primus Theologorum Scholasticorum , & tanquam auctor Theologiæ Methodicæ. Hic sanè est titulus , qui in corde eorum , quibus id genus Theologiæ contemptui esse solet , ne-
tiquam debeat diminuere auctoritatem hujus Doctoris , quam & antiquitas & doctrina sua eidem appropriavit ; nam utut is Primus sit om-

nium Scholasticorum , prout mox dicebam ,
 hausit nihilominus immediate doctrinam suam
 ex scriptis SS. Patrum , purissimis illis Religio-
 nis nostræ fontibus , iisque tanquam fundamen-
 to solidissimo suam superstruit Theologiam ,
 in qua nil decidit , nec quicquam exprimit nisi
 ipsissimis verbis horum SS. Doctorum. Videamus igitur ,
 quid ex commercio , quod cum iis
 jugiter habuit , didicerit circa materiam nobis
 in quæstione propositam.

„ Lib. 2. Sententiarum , Dist. 22. cap. 4.
 „ hanc ponit Rubricā: *Quod ignorantia alia excu-*
 „ *sat, alia non. Est enim* (dicit ipse, explicans hunc
 „ Titulum) *ignorantia , quæ excusat peccantem ,*
 „ *& est ignorantia talis , quæ non excusat. Est*
 „ *autem & ignorantia vincibilis , & ignorantia in-*
 „ *vincibilis. Porro* (addit mox præcedentibus)
 „ *triplex datur ignorantia : Prima est eorum , qui*
 „ *scire nolunt , cum possint ; & hæc ignorantia*
 „ *non excusat , quia & ipsa peccatum est. Secun-*
 „ *da ignorantia est eorum , qui volunt , & non*
 „ *possunt : hæc ignorantia excusat ; est enim pæna*
 „ *tantum peccati , non peccatum. Tertia igno-*
 „ *rantia est eorum , qui quasi simpliciter nesciunt ,*
 „ *nec renuentes , nec proponentes scire : & hæc*
 „ *ignorantia neminem plenè excusat , sed solum sic*
 „ *fortassè , ut minùs puniatur. Id , quod Theo-*
 „ *logus iste postea auctoritate S. Augustini con-*
 „ *firmit,*

Ita loquebatur Magister Sententiarum ; seu potius ita loquebantur SS. Patres per os hujus primi Magistri nostrorum Doctorum ; saltem Magister hic persuasus erat , se ejusdem cum Patribus esse sententiæ , quos tanquam unicam doctrinæ suæ regulam sequendos sibi proposuerat. Ita postmodum locuti sunt , atque ita senserunt S. Thomas , S. Bonaventura , ac Gersonius , magna illa Theologiæ Catholicæ Lumina. Ita tandem locuti sunt & senserunt , qui his dein successerunt. Porro ascendendo per istos usque ad sæculum duodecimum , attingimus ipsa tempora SS. Patrum ; nam Magister Sententiarum S. Bernardo non est multo posterior. Cùm itaque Doctores Scholastici temporibus SS. Patrum adeò fuerint propinqui , utique verosimilimum est , eos potuisse & intelligere , & loqui idioma SS. Patrum , æquè ac nos modo possumus : jam verò idioma horum Doctorum unum est cum idiomate Theologorum modernorum : ex quo manifestè fuit vehementissima præsumptio , omnes hos Theologos idioma hoc didicisse ex S. Augustino , & aliis Patribus.

En ! traditionem dogmatis , de quo agere proposuimus , solidè stabilitam serie nunquam interruptâ ad usque SS Patrum tempora. En ! dogma constanter perseverans non solum in Schola moderna , sed etiam in Antiqua , quæ Theologiam suam immediate ex scriptis SS. Patrum hausit , nimirum *Ignorantiam ; posito quòd hac sit invincibilis , excusare à peccato.*

Si

Si doctrinam hanc usque à temporibus Apostolorum vellem repetere, sat longa certe adhuc restaret mihi conficienda via. Ast utut longa hæc foret, spero nihilominus, me eam sine difficultate emensurum, dumodo eam inire vellem; verum necdum huic oneri me mea alligavit principalis propositio: Probabo tamen interim adhuc solidius traditionem primorum Ecclesiæ sæculorum ipsomet S. Augustino in testimonium adducto, simulque monstrabo, Theologos Scholasticos orthodoxos in hoc puncto S. istum Doctorem tanquam Magistrum suum secutos esse.

§. VI.

Opinio S. Augustini circa Ignorantiam invincibilem.

DE prompsi hanc S. Augustini de ignorantia invincibili opinionem ex libro, ubi fusius ac intimius hanc materiam de peccatis ignorantiae tractandam suscepit, occasione accepta ex querelis illis, quæ ex ore nonnullorum Christianorum fuerant elapsæ, incusantium miseras nostras, in quas peccatum originale nos præcipitavit. En! quomodo discurrat hac super re lib. 3. de libero arbitrio cap. 19.

„ Hic occurrit illa quæstio, quam inter se
 „ murmurantes homines rodere consueverunt,
 „ qui quodlibet aliud in peccando, quàm se
 „ accu-

„ accusare parati sunt. Dicunt enim, si Adam
„ & Eva peccaverunt, quid nos miseri fecimus,
„ ut cum ignorantia cœcitate, & difficultatis
„ cruciatibus nasceremur, & primo erraremus,
„ nescientes, quid nobis esset faciendum: de-
„ inde ubi nobis inciperent aperiri præcepta ju-
„ stitiæ, vellemus ea facere, & renitente carna-
„ lis concupiscentiæ, nescio qua necessitate,
„ non valeremus? Quibus breviter responde-
„ tur, ut quiescant, & adversus Deum mur-
„ murare desinant. Rectè enim fortassè que-
„ rerentur, si erroris & libidinis nullus homi-
„ num victor existeret: cùm verò ubique sit
„ præsens, qui multis modis per creaturam sibi
„ Domino se. ientem, aversum vocet, do-
„ ceat credentem, consoletur sperantem, di-
„ ligentem exhortetur, conantem adjuvet,
„ exaudiat deprecantem: *O homo, non tibi de-*
„ *putatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed*
„ *quod negligis quærere, quod ignoras*: neque
„ illud, quod vulnerata membra non colligis,
„ sed quod volentem sanare contemnis. Ista tua
„ propria peccata sunt; nulli enim homini ab-
„ latum est scire utiliter quærere, quod inuti-
„ liter ignorat, & humiliter confitendam esse
„ imbecillitatem, ut quærenti & confitenti ille
„ subveniat, qui nec errat, dum subvenit, nec
„ laborat.

Quæso te! potuiffetne S. Augustinus loqui
clariùs, aut nos docere manifestiùs, quid de ig-
norantiâ invincibili sentire debeamus? *Non tibi*
depu-

deputatur ad culpam, inquit, *quod invitus ignoras*: En! ignorantiam invincibilem, quæ excusat à peccato. *Sed deputatur tibi ad culpam, quia negligis quærere, quod ignoras.* En! ignorantiam vincibilem, quæ condemnatur tanquam culpabilis ac peccaminosa. Nunquid hæc ipsissima est doctrina Scholæ Catholicæ? Planè Decisio adeò clara ac præcisa, qualis ista S. Augustini est, non patitur vel minimam oggannientium contradictionem. Frustrà obijciuntur alii textus ejusdem S. Doctoris; nam verba mox allegata adeò clara sunt, ut si quis dicere audeat, S. Augustinum alibi aliter sensisse, eo ipso hunc S. Doctorem manifestæ contradictionis inculcare velle videatur.

Verùm dicetur mihi, textum hunc esse desumptum ex libro jam ante Disputationes hujus S. Doctoris contra Pelagianos habitas conscripto, cum tamen in folis contra hos Hæreticos exaratis operibus genuina ejus mens de peccatis ignorantiae sit inquirenda. Hic planè est miserabilis prætextus, qui sæpiùs quidem aliàs opponi solet, nunquam tamen fortè minori proventu, quàm in præsentī casu. Primò quidem, quia mutatio sententiæ circa materiam magni adeò momenti necessariò debuisset nobis intimari in ejus retractationibus, ubi tamen certò non reperitur. Secundò quia aliunde positiva habentur argumenta de S. Augustini in hac suâ opinione constantia, id quod in primis manifestè patet ex Libro *de Natura & Gratia* contra Pelagium scripto,

ptô , ubi S. Doctor partem textûs ex librô tertio *de libero arbitrio* à me citati repetit , transcribendô specialiter verba illa , quæ differentiam essentialem ignorantiae vincibilis ab invincibili quoad imputationem peccati , continent : *Non tibi deputatur ad culpam , quod invitus ignoras ; sed quod negligis quærere , quod ignoras.*

Hæc S. Augustini in semel conceptâ sententiâ immutabilitas adhuc clariùs elucescit ex libro sexto c. 1. *contra Julianum* inscriptô , ubi contra eundem Hæreticum disputans hisce verbis formilibûs loquitur : *Ecce meritò reprehendisti eos , qui supersederunt scienda cognoscere , & non formidant ignorata culpæ.* In primâ parte hujus textûs inculcat ac condemnat S. Augustinus unâ cum Juliano ignorantiam vincibilem tanquam peccaminosam : *Qui supersederunt scienda cognoscere.* In secundâ verò parte excusat à peccato ignorantiam ignorantiae vincibili oppositam , id est , ignorantiam invincibilem : *& non formidant ignorata culpæ.* Et hoc quidem ponitur universaliter , & sine ullâ restrictione , & (quod præcipuâ attentione dignum) in postremo opusculo , quod contra Pelagianos concinnavit.

Itaque falsum est , S. Augustinum in hac materiâ suam mutasse sententiam : ego autem cum veritate dicere possum , me attulisse probationes evidentes primæ meæ propositionis ; eò quod ascendendô gradatim à scholâ modernâ usque ad antiquam , & hinc usque ad S. Augustinum in-

clu-

clusivè monstraverim, axioma istud Theologicum *ignorantia invincibilis excusat à peccato* semper stetisse inconcussum.

Progredior jam ad discutiendam propositionem secundam, quæ in particulari attingit *ignorantiam invincibilem Juris Naturalis*; Inquiram, an traditio circa hanc Propositionem Particularem *invincibilis ignorantia Juris Naturalis excusat à peccato*, æquè sit evidens, ac est circa Propositionem Generalem, quæ affirmat, *ignorantiam invincibilem excusare à peccato*.

§. VII.

Examen Propositionis secundæ.

Videtur, prout jam in §. primò annotavi, propositio hæc restrictior *ignorantia invincibilis Juris Naturalis excusat à peccato*, esse necessariò consecutanea ex illâ altera Propositione Generali *ignorantia invincibilis excusat à peccato*. Nam argumentatio hæc videtur esse demonstrativa: *Ignorantia invincibilis excusat à peccato: ergò ignorantia invincibilis Juris Naturalis excusat à peccato*. Hæc conclusio, spectatis suis terminis, ducta est à genere ad speciem, à generali ad particulare. Porro propositio Particularis continetur utique in Propositione universalis: insuper Propositio universalis vera esse non potest, quin simul etiam vera sit Propositio Par-

Particularis. Profectò hæc est argumentatio, & sententia communis Scholæ modernæ, volo dicere, à duobûs usque sæculis. Ast fateri nihilominus oportet, eam fuisse negatam à nonnullis Theologis Scholæ antiquæ, & negari adhuc hodiedum à quibusdam.

Verùm, ut nihil confundamus in materia, quam omni possibili claritate explanare proposui, necesse est exactè distinguere non solum diversas Theologorum sententias, sed etiam diversa principia eorum, quorum conclusiones idem sonare videntur.

Quidam ex Theologis antiquis tuentur, ignorantiam Juris Naturalis non excusare à peccato: Jansenius & ejus Discipuli eandem quoque tenent sententiam. Ast (quod probè hîc notari meretur) Assertio hæc communis à Jansenio statuta fuit ex principio multùm diversò ab illo, cui Theologi illi antiqui eandem superstruxerunt.

Jansenius lib. 2. *de statu naturæ lapsæ* cap. 2. 3. 4. 5. & 6. præ tendit, *ignorantiam Juris naturalis non excusare à peccato*. Sed cur? Ideò, respondet, quia hæc ignorantia, utut respectu nostri sit invincibilis ac involuntaria, est nihilominus pœna peccati originalis.

Econtra omnes antiqui Theologi recognoscunt, omnem ignorantiam invincibilem, hoc ipsò quòd sit invincibilis & involuntaria respe-

Et tu agentis contra legem, excusare eundem à peccato, & nihil eorum, quæ ex ignorantia contra legem agimus, nobis à DEO imputari ad culpam, saltem si voluntas nostra per peccatum quoddam actuale & personale, aut per quandam in usu gratiarum fœcordiam non fuerit causa, vel saltem occasio hujus ignorantiae, in qua sumus constituti; ita nimirum, ut hæc propositio *ignorantia invincibilis Juris Naturalis excusat à peccato* non inveniatur vel unum ex illis antiquis Theologis contradicentem, suppositò, quòd hæc ignorantia sit perfectè invincibilis. Ast omnes illi, qui eidem contradicunt, id aliam ob causam non faciunt, nisi quia supponunt, ignorantiam hanc nunquam esse perfectè invincibilem, sed semper aliququaliter ex nostra voluntate dependere.

En! quomodo aliqui eorum hac super re ratiocinentur. Ponunt principii locò axioma istud Theologicum: *Faciendi, quod est in se, DEUS non denegat gratiam.* Itaque, dicunt illi, si tu ignoras obligationem tuam in hac vel illa occasione, id inde provenit, quia DEUS tibi non largitus est lumen necessarium ad illam cognoscendam; DEUS autem hoc lumen tibi denegavit in pœnam cujusdam fœcordiae voluntariae, quam contra eum commisisti in aliâ quadam occasione. Igitur ex tua negligentia dependet, quòd in ignorantia verferis, & ob id ipsum justè tibi ad culpam imputantur, quæ per hanc ignorantiam perpetrasti.

Guilielmus Parisiensis in suo tractatu de Legibus transfert hoc principium non solum ad ignorantiam legis naturalis, sed & ad ignorantiam legis positivæ, imò etiam ad ignorantiam facti. Explicat hic auctor mentem suam in casu simillimo illi, cujus mentio fit in sacris paginis cap. 29. Gen. ubi narratur, quòd Laban Jacobi socerus filiam suam natu majorem Liam nomine substituerit in locum Rachelis natu minoris, quin Jacob id animadverterit. Atque in hoc casu præ tendit Guilielmus, hominem in tali occasione reverà non committere tam grande peccatum, ac fieret, si perfectam rei notitiam haberet; interim tamen eum offensæ contra DEUM commissæ reum esse, & Jacobum reverà in hoc casu peccasse.

Gerson in suo libro, quem inscripsit *de vita Spirituali animæ*, col. 176. refert hoc systema antiquorum illorum Theologorum: „ Ex his
 „ sequitur, inquit, quòd apud facientem illud,
 „ quod est in se, nulla est ignorantia invincibilis ne-
 „ que Juris, neque facti in lege Divina, vel agens
 „ ex tali ignorantia nunquam peccat. Primam
 „ partem tenuerunt Doctores excellentes, ut Gui-
 „ lielmus Parisiensis. Contra quos tamen sunt vali-
 „ dæ rationes, præsertim de ignorantia facti; nam
 „ in talibus Ecclesia etiam & fallere potest, & falli
 „ absque peccato, ut concubitus Jacob cum Lya non
 „ inculpatur, & ita de similibus. Pro parte alte-
 „ ra sunt alii, ut Guilielmus Antisiodorensis, qui
 „ talem ignorantiam præsertim facti aut Juris hu-

„ *mani dicunt posse contingere , & eam insuper ca-*
 „ *rere peccato.*

Vides itaque differentiam Systematis Janse-
 niani à systemate antiquorum illorum Theologo-
 rum. Juxta Janfenium ignorantia Juris natura-
 lis quoad certa puncta respectu nostri est invinci-
 bilis ; ast , quia hæc ignorantia est sequela pec-
 cati Adamitici , ideò ea nos à peccato non excu-
 sat. E contrario , juxta antiquos illos Theolo-
 gos , ignorantia hæc , suppositò quòd respectu
 nostri foret invincibilis , excusaret nos à peccato,
 non obstante , quòd sit consecutanea ex peccato
 originali ; ast , dicunt hi , eam respectu nostri
 non esse invincibilem : Cur ? Ideò , quia ea est
 effectus peccati cujusdam actualis , & posita per
 nostram propriam voluntatem. Per se patet ,
 quanti momenti hæc annotatio futura esset , si
 contra Janfenium disputandi onus mihi incumbe-
 ret : Verùm in præsentiarum ex hoc antiquorum
 Doctorum systemate solùm mihi concludere in-
 cumbit veritatem illius propositionis , quam se-
 cundò locò attuli , nimirum : quamvis con-
 stans habeatur traditio , quæ probet *ignorantiam*
invincibilem excusare à peccato , talis tamen tradi-
 tio afferri non potest circa propositionem illam
 alteram , quæ prætendit *ignorantiam invincibilem*
Juris naturalis excusare à peccato ; eò quòd , se-
 cundùm hos Theologos , ignorantia ista respec-
 tu nostri nunquam sit invincibilis , utpotè ,
 juxta eosdem , semper oriunda ex aliquo defectu
 nostro personali.

Invenio adhuc alios Theologos antiquos, qui in sensu prorsus alio, quàm Guilielmus Parisiensis & Jansenius, absolute dicunt, ignorantiam Juris naturalis neminem excusare à peccato; *circa Ignorantiam Juris naturalis nota, quòd nullus excusatur*, dicit S. Bonaventura in Speculo Animæ cap. 3. In alio loco. nim. centiloquii parte I. idem S. Doctor ait: *Ignorantia Juris naturalis non excusat.* Totum id meretur accuratius examinari; incipiam autem ab his posterioribus, & dico statim ab initio, S. Bonaventuram, & plures alios illorum antiquorum, qui cum ipso loquuntur, esse nihilominus ejusdem hoc in puncto cum Schola Moderna opinionis, non obstante verborum expressione, quæ à modo loquendi Theologorum posteriorum videtur esse remotissima. Ut autem melius intelligar, opus est, ut rem longius à suo fonte repetam, & tres præcipuas de super instituam observationes.

§. VIII.

Tres observationes circa propositam materiam.

OBSERVATIO PRIMA. Postquam Decretum Gratiani sub Eugenio III. Summo Pontifice in lucem prodierat, ac subin collectio Decretalium à S. Raymundo Pennafortio concinnata sub Gregorio IX. qui eam magnis encomiis in litteris ad duas Universitates Parisien-

fem & Bonnoniensem datis extollit, fuerat publicata, tunc duabus istis compilationibus tantus à Theologis Scholasticis honor deferri cœpit, ut easdem tanquam tutissimas in disciplina morali sentiendi regulas suspicerent, atque ab iisdem vel in minimo deflectere illicitum sibi esse existimarent; ita quidem, ut duo isti libri, præcipue verò prior, unà cum Libris Magistri Sententiarum, auctoritate quasi irrefragabili in Scholis tunc gauderent.

OBSERVATIO SECUNDA. Decretum Gratiani (uti & aliæ compilationes subsequentes, quæ Jus Canonicum constituunt) exaratum fuit juxta normam ac methodum Juris Civilis; sicut autem istud non nisi ex constitutionibus diversorum Imperatorum, & ex responsis Juris-Consultorum est consarcinatum, ita etiam illud non est nisi farrago Decretorum Papalium, Canonum, Conciliorum, & textuum SS. Patrum. Verùm magna & notatu dignissima inter ambas has compilationes intercedit differentia, nimirum hæc: Jus Civile, utpotè ad solùm rationis lumen, atque ad regulas æquitatis naturalis exactum, nec pro suo scopo principali aliud habens quàm felicitatem temporalem statuum, subordinationem ac unionem membrorum illos constituentium, ac pacem & quietem cujusvis in particulari, Jus, inquam, istud civile sese solùm extendit ad justitiam exteriorem, non verò usque ad interiora conscientiae adyta penetrat, nec unquam decidit, an quidquam coram Tribunali

bunali Divino sit aut non sit peccatum. Econ-
trà Jus Canonicum eò usque extenditur, vult-
que gubernationem Christianorum exteriorem
ut plurimum dependere à conscientia, atque ab
illa sollicitudine, quam quisque habere debet
pro salute sua æterna consequenda.

Nihilominus tamen, cum recta ratio sit e-
tiam regula aliqua conscientiæ, ideò accidit, ut
plura axiomata à Jure Civili recepta, ac rectæ
rationi valde conformia translata fuerint ad Jus
Canonicum, ex quorum numero sunt duo hæc
sequentia; Primum: *Ignorantia Juris neminem
excusat.* Secundum: *Ignorantia facti sæpè excu-
sat.*

Motivum Jurisconsultorum ita sentiendi est,
quia existimant, ex sola cujusvis hominis volun-
tate pendere, ut notitiam Juris sibi procuret; vi-
cissim verò ea, quæ sunt facti, posse effugere,
imò actu sæpissimè effugere notitiam hominum.

Itaque eorum in hoc puncto regula, quam
in absolvendo vel condemnandò reò respici vo-
lunt, non est alia, quàm negligentia præsump-
ta, in addiscendis iis, quæ scire potuisset & de-
buisse, admissa, vel certè impossibilitas ea re-
sciendi; unde profluit, ut, etiamsi generaliter
pronuntient, quòd ignorantia Juris non excu-
set, nihilominus tamen ab hac universalitate
certos casus exceperint, inter quos unus est de
homine militari, qui, quia in armis fuit enutri-
tus, censetur in quadam impossibilitate addi-

scendi Jus ac consuetudines patrias fuisse constitutus; hinc eidem conceditur pro sui defensione hanc ignorantiam allegare.

Jam verò occasione hujus axiomatis Juris-Consultorum præcipuè circa Jus scriptum & positivum stabiliti, Gratianus in suo Decreto aliud posuit circa Jus naturale, nimirum hoc: *Ignorantia Juris naturalis non excusat à peccato.* Atque hoc est illud axioma, quod antiquos olim Theologos secutos esse, ac docuisse dicebam; id quod primâ fronte videbatur omninò favere his, qui in hoc puncto à schola moderna discordant. Ast reverà argumentum istud, prout mox apparebit, ad aliud non servit, quàm ad decipiendos illos, quibus rem à sua usque origine repetere volupe non est.

OBSERVATIO TERTIA, & quidem præcipua de significatione, quæ tunc temporis huic vocabulo *Jus naturale* tribuebatur.

Jus Canonicum, S. Bonaventura, Gerson, & plures alii docent, ignorantiam Juris Naturalis non excusare à peccato; ast in quo sensu, & ex quibus principiis? Apparebit ex responsione, quas duabus his quæstionibus subjungam, an Theologi isti antiqui propiùs accedant ad Scholasticos modernos, an verò ad horum adversarios.

Resolutio itaque hujus difficultatis potissimum dependet ex accurata intelligentia notionum,

num, quas Gratianus, S. Bonaventura, Gerson, & alii Juri Naturali indiderunt, & quibus illi decisionem suam superstruxerunt docentes, ignorantiam Juris naturalis non excusare à peccato.

Juxta has notiones Jus naturale præcisè complectebatur prima hujus Juris principia seipsis nota, ac insuper conclusiones eorundem proximas, quales sunt majori ex parte illæ, quæ in Decalogo continentur; nam juxta usum Theologiæ illorum temporum, uti & SS. Patrum, ac specialiter S. Augustini erat hæc ordinaria, & fermè unica hujus vocabuli significatio.

Si ex Gratiano quæres, quid sit Jus naturale, respondebit distinct. 1. his formalibûs: „ Jus „ naturale est, quod in Lege & Evangelio continetur, quo quisque jubetur alii facere, quod „ sibi vult fieri & prohibetur alii inferre, quod „ sibi nolit fieri. Unde Christus in Evangelio: „ *Omnia quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.*

Gerson in lib. de pot. Eccles. ait: „ Veritates si cognoscantur per evidentiam naturalem, accipitur Jus propriè naturale.

S. Bonaventura in *Speculo Animæ* sic discurret: „ Circa ignorantiam Juris naturalis nota, „ quòd nullus excusetur, quin peccet faciendò „ contra legem naturalem. Hoc autem Jus naturale, seu lex naturalis appellatur illud, ad

„cujus cognitionem potest homo per naturalia
„attingere ; constat enim , quòd qui tale
„quid ignorat , hoc ei ex negligentia contin-
„gat.

Idem S. Doctor in centiloq. parte 1. ait: „Igno-
„rantia Juris naturalis non excusat , cùm sit scri-
„ptum in corde hominis.

Tandem S. Augustinus S. Paulum secutus , in
tract. 49. in Joan. sic loquitur: „Legem natura-
„lem homines habent in corde defixam. Quod
„tibi non vis fieri , alteri ne feceris. Ecce lex
„in corde tuo est : Quod non vis pati , facere
„noli.

Jam verò utique manifestum est , quòd , si
juxta has notiones Jus naturale ad sola lumina illa
naturalia , quæ ratio humana sponte suâ progig-
nit , restringatur , tunc ignorantia Juris naturalis
non excuset à peccato quicquam ei contrarium
perpetrantes. Cur ? Ideò , quia spectando
principia horum Doctorum verissima , hæc ig-
norantia non est invincibilis , & quia , si quis
hæc lumina vel per passionem suas extinxit , vel
ob negligentiam suam in corde suo permisit ex-
tingui , hoc ipsum ei ad culpam est deputan-
dum. Verum itaque est , quòd ignorantia Ju-
ris naturalis in hoc sensu sumpta non excuset à
peccato : Simul tamen non minùs verum est ,
juxta eosdem Doctores , quòd omnis ignoran-
tia invincibilis , dummodò reverà sit invincibilis
etiam Juris naturalis in sensu alio , quem mox
explicabo , accepti , excuset à peccato , confor-
miter

miter omnibus eorum principiis suprà à me relat-
tis, ubi de ignorantia invincibili in genere sermo
erat. Ex quo facile colligitur, quomodo pro-
positio universalis, omnem ignorantiam invin-
cibilem à peccato excusare affirmans, cujus tra-
ditionem continuam monstravi, perfectè con-
cordet cum illa altera, quæ vult ignorantiam Ju-
ris naturalis non excusare à peccato. Insuper
colligi etiam poterit, suppositò, quòd detur
ignorantia Juris naturalis in alio sensu sumpti, ta-
lem ignorantiam juxta eosdem Doctores à pecca-
to excusaturam, idque consecutione demon-
strativâ manare ex propositione generali, quam
iidem semper propugnârunt de ignorantia invin-
cibili genericè acceptâ. Verùm consulamus ce-
leberrimos istorum Theologorum; & videbi-
mus, eos reverà expressis terminis regulæ huic
ignorantia Juris naturalis non excusat à peccato cer-
tas exceptiones statuissè, quæ in hoc fundatæ
sunt, quòd juxta eosdem Theologos in certis
casibus hæc ipsa ignorantia sit reverà invincibilis.

Vide, quomodo super hoc puncto mentem
suam explicet Albertus Magnus S. Thomæ Ma-
gister in 2. dist. 22. Art. 10. sic habet: Si igno-
rantia est vincibilis, dividitur ulterius penes ma-
teriam in ignorantiam juris & facti, & hoc est
idem, quod Theologi vocant universalem &
particularem; quia jus hic vocatur Regulæ uni-
versales & regentes vitam vel officium. Factum
autem hoc particulare contingit etiam sapientem
ignorare, sicut Jacob ignoravit sibi suppositam
Lyam

Lyam pro Rachele, & ideò in toto excusatur. Juris autem est duplex, quia quoddam est jus universale, quod omnibus imponitur ad sciendum, & quoddam est particulare, quod non scitur nisi per studium; & puto quod prima est crassa & supina non excusans; secunda autem excusat vel à tanto vel à toto, si est casus multum difficilis. Jam verò tales casus valde difficiles dantur fermè infiniti, quales sunt omnes illi, circa quos etiam peritissimi Theologi in suis judiciis discordant. Eodem prorsus sensu loquitur Alexander de Ales, Magister S. Bonaventuræ, pag. 2. q. 113. memb. 7. *Datur ignorantia invincibilis per accidens, in qua quis versatur non per suam culpam, sed per imbecillitatem suæ mentis, & hac ignorantia excusat à peccato.*

Similiter Gerson (Tract. de diff. peccati mort. & venial. confid. 28.) docet: „ Si homo „ fecit juxta vires suas, & juxta instinctum „ mentis suæ, quem ad addiscenda ea, quæ ratio- „ ne statûs sui scire tenetur, sentiebat, tunc e- „ tiam si aliqua ad statum suum pertinentia igno- „ ret, talis ignorantia eum totaliter excusat à „ peccato, non secùs ac ignorantia facti.

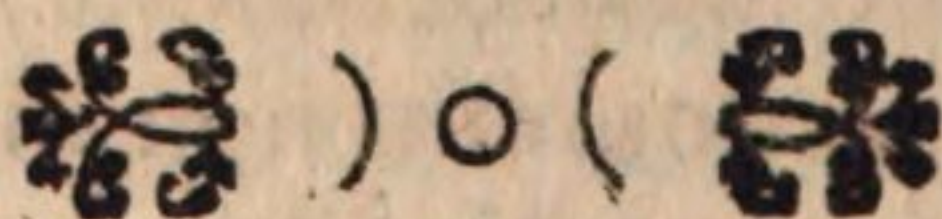
Idem à S. Thoma annotatum reperitur in locis quasi innumeris, sed præsertim 1. 2. q. 100. art. 11. in C. ubi agit de præceptis moralibus, quæ ratio humana se solâ præscribit: „ *Horum „ præceptorum moralium, ait, triplex est gradus; „ nam quedam sunt communissima, & adeò ma-*

„ *nifesta, quòd editione non indigent, sicut man-*
 „ *data de dilectione DEI & proximi, & alia hu-*
 „ *jusmodi, quæ sunt quasi fines præceptorum: un-*
 „ *de in eis nullus potest errare secundum judicium*
 „ *rationis. Quædam verò sunt magis determinata,*
 „ *quorum rationem statim quilibet etiam popularis*
 „ *potest de facili videre: & tamen quia in pauciori-*
 „ *bus circa hujusmodi contingit judicium humanum*
 „ *perversi, hujusmodi editione indigent; & hæc*
 „ *sunt præcepta Decalogi. Quædam verò sunt,*
 „ *quorum ratio non est adeò cuilibet manifesta, sed*
 „ *solùm sapientibus: & ista sunt præcepta moralia*
 „ *superaddita Decalogo, tradita à Deo populo per*
 „ *Moysen & Aaron.*

Igitur, cùm juxta S. Thomam soli *Sapientes* per studia sua ac per reflexiones suas possint pervenire ad certam notitiam Veritatis harum conclusionum remotiorum (prout quotidiana monstrat experientia) ideò manifestum est, respectu aliorum hominum minùs illuminatorum dari ignorantiam invincibilem hujusmodi conclusionum; nam ignorantiam respectu horum esse invincibilem, & notitiam harum veritatum non posse obtineri nisi per studia, quorum illi homines sunt incapaces, prorsùs sunt synonyma. Atqui juxta S. Thomam, omnis ignorantia invincibilis, hoc ipso quòd sit invincibilis, excusat à peccato: ergo in tali occasione ignorantia Juris naturalis, cujus cognitio non nisi per studia acquiri potest, excusabit illos, qui horum studiorum sunt incapaces, uti & illos, qui etiam
 adhi-

adhibitis hîsce studiis veritatem penetrare non possunt. Ex quibus omnibus sequitur, antiquos illos Theologos, si benè intelligantur, perfectè consentire cum Theologis Scholæ Modernæ. Atque hoc ipsum est, quod secundæ meæ propositioni addideram, nimirum non obstante expressionum (uti apparebat) oppositione, plures antiquorum Theologorum reipsâ cum Scholis nostrorum temporum convenire.

Rebûs ita in claro positis, simulque una Theologorum Veterum parte cum Modernis conciliatâ, profectò ipse rei ordo exigeret, ut ad examen revocaremus ambo illa systemata, quæ negant ignorantiam Juris naturalis excusare à peccato, puta, tam systema Jansenii, quàm systema illorum aliorum Theologorum, de quibus statim ab initio locutus sum. Verum, cùm unicus meus scopus in præsentiarum sit, vindicare doctrinam Theologorum Modernorum, relictò Janseniò, contentus ero demonstrare falsitatem Systematis antiquorum illorum Theologorum, qui in hac materia aliter senserunt, quàm S. Thomas, S. Bonaventura, Gerson, & alii; Ex quo ipso patebit, quàm sapienter egerint Moderni amplectendò horum potiùs quàm illorum sententiam.

§. IX.

Examen Systematis quorundam
inter Theologos antiquos, negan-
tium ullam dari ignorantiam invinci-
bilem Juris naturalis.

PRincipium eorum, prout jam annotavi, est istud: *Faciendi, quod est in se, DEUS non denegat gratiam*; Ex quo per argumentum, quod in Scholis à posteriori vocatur, ita concludunt: quia DEUS in hac vel illa occasione hominem istum, qui ex ignorantia contra legem agit, non illustravit, sequitur, eum per peccatum aliquod prævium lumine isto meruisse à Deo privari, ac consequenter eum à peccato non excusari; eò quòd ob voluntatem suam propriam in hac ignorantia sit constitutus.

Circa hoc dico primò: Systema istud potest defendi sine errore in fide. Dico secundò: Systema istud non nititur fundamentò solidò. Dico tertio: Ob sequelas inde deducendas systema hoc debet haberi pro falso.

Quod attinet *primum*, dico: Systema hoc defendi potest sine errore in fide, tum quia nulla datur fidei regula, cui id contrarium esse monstrari possit; tum, quia à Doctoribus Catholicissimis propugnatum, nullâ verò unquam auctoritate altiori fuit reprobatum. Fusiori stylò *primum*

mum hoc punctum dilatare planè foret inutile : operæ verò pretium erit, posteriora duo pluribus demonstrare.

§. X.

Systema istud non nititur fundamento solido.

Fundamentum hujus systematis est axioma illud Theologicum, quòd Deus facienti, quod est in se, non deneget gratiam. Ego quidem neutiquam præsumo impugnare veritatem hujus principii adeò constanter recepti in Theologia veteri æquè ac moderna, atque à pluribus antiquis Ecclesiæ Patribus usitati; dicere tamen audeo, principium hoc diversos posse recipere sensus. Nam potest intelligi in sensu hæretico, quem ei affinxerunt semi-pelagiani, prætendentes, hominem facientem, quantum ex viribus suis naturalibus poterat mereri, ut Deus ei largiretur gratiam vocationis ad fidem. Dein verò potest intelligi in diversis aliis sensibus Catholicis, prout communiter illud intelligunt Theologi; verùm hi ipsi inter se non conveniunt, quisnam illorum sensuum cæteris sit præferendus.

Applicatio hujus axiomatis ad peccatum ignorantiae à Theologis illis, de quibus mihi sermo, fieri solita, videtur mihi purè arbitraria, & sine fundamento, præcipuè quoad extensio-
nem

nem aut restrictionem, quam huic Principio in ista materia assignant.

Guilielmus Parisiensis extendit illud etiam ad ignorantiam Juris positivi, imò etiam ad ignorantiam facti, prætenditque vi hujus principii, etiam id genus ignorantias nunquam excusare à peccato.

Hæc extensio manifestè contraria est S. Augustino, qui agnoscit, prout inter omnes convenit, ignorantiam Juris positivi, aut facti (qualis erat illa Jacobi, nescientis in locum Rachelis substitutam fuisse Liam) excusare à peccato, si illa non oriatur ex aliqua negligentia, quæ per seipsam sit causa, aut saltem occasio hujus ignorantiae. Atque ob id ipsum hæc hujus Theologi sententia postmodum universaliter fuit rejecta, & quidem etiam ab ipso Janzenio.

Interim Guilielmus Parisiensis videtur meliori coherensione circa hanc materiam ratiocinari, quàm illi alii Theologi, qui principium suum non nisi ad Jus Naturale extendunt; nam supposita veritate hujus principii, quo prætenditur, actionem ex ignorantia contra legem positam nobis imputari, vel quia pro obtinendo lumine Deum non oravimus, vel quia aliam commisimus in Divinis socordiam, ob quam lumine isto privari merebamur; cur dicatur, hanc poenam potius nobis obvenire, dum per ignorantiam contra Jus naturale agimus, quàm dum contra Jus positi-

vum delinquimus? Nunquid Jus posterius æquè est regula nostrorum morum, ac Jus illud Prius? Nunquid Deus præcipit sub severissima intentata pœna observationem unius æquè Juris, ac alterius? Quibus innixus fundamentis audebit quis tueri, agentem in certis occasionibus contra *jus positivum* ex defectu luminis, excusari à peccato, hancque luminis denegationem non esse pœnam sordidiæ in rebus Divinis antea commissæ? prout tamen, si his Theologis credamus, accidit agenti per ignorantiam contra Jus naturale. Adeoque quia principium falsum est, dum agitur de ignorantia Juris positivi, falsum etiam erit, dum agitur de ignorantia Juris naturalis.

Ex quibus omnibus concludo, fundamentum systematis horum Theologorum nullo modo esse solidum: ac insuper spero, omnes facile mecum consensuros, si à præjudiciis remoti seriâ attentione huic argumentationi, quam mox proposui, sese impenderint.

§. XI.

Systema istud ob sequelas inde deducendas habendum est pro falso.

UNa ex præcipuis sequelis, quæ plures alias subin complectitur, hæc est, quòd inter duos Doctores sententias oppositas circa
idem

idem Juris naturalis punctum foventes v. g. circa qualitatem contractûs, unus necessariò peccet; nam unus eorum tuetur partem veritati contrariam, cum tamen ratione statûs sui essentialiter obligetur præsertim in materia disciplinæ moralis non nisi veritatem discere ac docere: Et hanc quidem partem tuetur præcise ex defectu luminum, quæ Deus, juxta systema propositum, ei non denegat, nisi ob socordiam, quam in exequendis aliis suis obligationibus olim commiserit.

Quod si respondeas, hunc Doctorem ratione status sui aliam non habere obligationem, quàm præcise sequendi id, quod ipsi de naturalis contractûs verius videtur, tunc eodem modo dicam & ego, illum, qui agit, non obligari in praxi aliud lequi, quàm id, quod de naturâ ejusdem contractus ipsi verius videtur: ac consequenter, si agens peccati condemnatur ob non accepta lumina, quibus aliter agere fuisset edoctus, oportet, ut etiam Doctor ille peccati reus pronuntietur ob non procurata lumina, quibus aliter docere fuisset edoctus.

Planè eadem prorsus ratio, & eadem obligatio unum æquè ac alterum perstringit: imò hæc obligatio major est respectu hujusmodi Doctoris; nam autoritate suâ cogit discipulos suos, ac omnes illos, à quibus consulitur, plura committere peccata, quorum omnium ipse causa existit.

Absurditas hujus sequelæ adhuc vivaciùs repræsentabitur, si aliam adhuc reflexionem facere voluerimus, nimirum, quòd ipsi SS. Patres, & inter hos S. Hieronymus & S. Augustinus interdum quoad aliqua Juris naturalis puncta ab invicem discordârint, id quod adhuc certius est de S. Bonaventura, & S. Thoma, qui sententias oppositas foverunt circa materiam Juris Naturalis, & quidem circa puncta momenti gravissimi. Jam verò potestne dici, Sanctos istos cum Deo adeo unitos, eidem placendi studio adeo deditos, ac de eo in dubiis suis invocando adeo sollicitos, punitos fuisse hisce luminum subtractionibus admodum poenalibus, relictos in propriis suis tenebris, & sic licet invitos in peccatum præcipitados, ac tandem, quod necessariò consequitur, eos fuisse causas innumerabilium fermè peccatorum alienorum, quæ committuntur ab iis, qui horum SS. Doctorum authoritati & doctrinæ sese concrediderunt?

Verùm quotus quisque pius ac virtuosus Doctor foret reperiendus, qui muneri docendi vel scribendi se vellet applicare, si tot ac tantis peccatorum periculis sese simul exponere cogeretur? nam quanta, quæso in rebus moralibus incertitudo, quanta in decidendis conscientia casibus difficultas quotidie se non offert, circa quos etiam pertissimi Theologi in diversas sententias abeunt, nec partem alterutram licet amplecti, quin manifesto peccandi periculo se exponat.

Neque dicas, ad evitandum istud inconve-
niens, oportere semper amplecti partem magis
tutam, nec nisi in favorem legis esse deciden-
dum; non dicas, inquam, istud; nam Imò.
sententia tutior non semper eò ipso apparet veri-
or; Doctoris autem munus exigit, ut concludat
potius pro veritate, quam pro securitate. 2dò
Dum SS. hi Patres ac Doctores ab invicem dis-
sentiebant, unus certè eorum partem magis tu-
tam non est amplexus; sequeretur igitur, eum
tunc peccasse. 3tiò Quia SS. hi Doctores partem
magis tutam tunc non sunt secuti, planè erant
persuasi, non dari obligationem semper sequendi
tutorem, dum contraria apparet verior. Itaque
quidquid dicatur, sequendo hoc Systema, sem-
per occurrent inconvenientiæ inevitabiles.

Quod dixi de SS. Patribus & Doctoribus,
cum proportionè applicandum est Advocatis
quoad consultationes, & iudicibus quoad sen-
tentias, quas pro tribunali ferunt, ubi semper
ratione muneris sui obligantur assumere partem
justitiæ magis conformem. In systemate, de
quo loquor, opus foret, ut Deus fermè semper
modò speciali eos illuminaret, ad scitè detegen-
das litigantium technas, utpotè qui nunquam
obliviscuntur iudicibus fucum facere: & siqui-
dem non fuerint luminibus hisce extraordinariis
illustrati, erunt in absoluta contra justitiam pec-
candi necessitate constituti.

Juxta idem Systema, quid quæso! sentiendum est de infinita quasi multitudine hominum illitteratorum, aut ad discutiendas controversias inhabilium, volo dicere, de plurima parte hominum hujus universi, qui Theologos, confessarios, aut Pastores suos consulere coguntur circa casus quotidianos commercium suum, processum, aut litigium concernentes? Omnes itaque isti homines, quantumcunque bonam habuerint intentionem, peccabunt, si Deus speciali providentia eos non deduxerit ad tales consiliarios, qui actuali inspiratione Divina ad eos benè instruendos idonei sunt constituti. Quanti scrupuli, quantæ perplexitates, quantæ inquietudines prominentibus timoratis, quarum nulla sanè reperietur, quæ seipsam non possit redarguere de quibusdam erga Deum infidelitatibus seu negligentis, ob quas mereri potuerint à Deo derelinqui, ac tradi spiritui cæcitatibus? Jubebis fortè ut orent, & à Patre luminum illuminari petant: benè est; ast, putasne, hoc remedio mentes illas timoratas à sua inquietudine liberatum iri? Quomodo scire possunt, utrum preces suæ modò Divinis oculis acceptabili factæ sint, & an socordia suæ olim commissæ modò non obsistant, ne à Deo exaudiantur?

Adde reflexionem illam, quam mox ab initio feci; nimirum, principium illud, cui Systema hoc inititur, æquali efficacia procedere contra ignorantiam Juris positivi, & contra ignorantiam facti; quo supposito, quantum quæso!

accre-

accrescet perturbatio hominum, ac numerus peccatorum in hoc mundo ?

Non igitur mirum videri debet, quod Systema istud universaliter in Scholis fuerit rejectum, præcipuè ex tempore illo, quo errores Calvinii ac Lutheri circa hanc materiam Theologos sæculi proximè elapsi adstrinxerunt ad fundamentalius, quàm antehac unquam factum fuerat, hanc quæstionem examinandam. Tunc meliùs quàm unquam aliàs, sentiebatur vis illorum argumentorum, de quibus Gerson loquitur, generaliter affirmans, validas contra hoc systema dari rationes: *Contra quos sunt validæ rationes.*

Verùm oportet in hac, sicut in quavis alia controversia vitare ambo extrema, & assumere ideam, quam circa hoc punctum nobis reliquit sanior pars illorum antiquorum Theologorum. Hinc cape sequentia :

Juxta ea, quæ paulò superiùs (puta §. 8.) retuli, datur jus aliquod naturale, quod *invincibiliter* ignorari non potest, nimirum illud, de quo loquuntur Gratianus, Gersonius, S. Bonaventura, S. Thomas, Albertus M. & S. Augustinus in diversis suis libris ibidem allegatis. Juxta S. Augustinum, jus istud est sculptum in cordibus nostris: *Ecce lex in corde tuo*, Juxta S. Bonaventuram, jus istud cognoscere possumus lumine rationis nostræ humanæ: *lex naturalis appellatur illud, ad cujus cognitionem potest homo*

per naturalia attingere. Addit S. Bonaventura ;
 jus istud invincibiliter non posse ignorari ; quia
 scriptum est in conscientiis nostris : *constat enim,*
quod qui tale quid ignorat, hoc ei ex negligentia
contingat. Gersonius autem ait : *Veritates si co-*
gnoscuntur per evidentiam naturalem, accipiuntur
proprie jus naturale. En ! genuinum eorum prin-
 cipium, quod sic sonare potest : Non datur
 ignorantia invincibilis juris hujus Naturalis : Cur ?
 ideò, quia est insculptum cordibus nostris ; ideò
 quia ratio humana se sola illud nobis manifestat ;
 ideò, quia conscientia nostra illius memoriam
 nobis refricat in omni occasione ; nam ex omni-
 bus istis manifestè sequitur, ignorantiam hujus
 juris non esse invincibilem.

Juri huic cordibus nostris insculpto oportet
 addere illud, quod in Decalogo continetur ;
 nam quantumcunque exiguo rationis lumine
 præditus, ac reflexionis faciendæ capax fueris,
 facillimum prorsus tibi erit, principia illa gene-
 ralia seipsis cognita applicare ad materiam juris
 in Decalogo comprehensi, saltem nisi circum-
 stantia aliqua dubium creet, aut oppositionem
 quandam apparentem inter ipsa Dei mandata re-
 præsentet e. g. inter præceptum, quo prohibemur
 mentiri, & inter præceptum, quo jubemur ama-
 re & honorare parentes ; nam filius, qui præcepto
 4tò credit se obligatum ad salvandam vitam Pa-
 tris, id tamen exequi non valens nisi proferendo
 mendacium officiosum, quo nulli alteri injuriam
 aut detrimentum infert, facile per errorem in-

vincibilem credere potest, sibi in hac occasione à sua conscientia præcipi mendacium. Atque iste unus est ex illis casibus difficillimis, de quibus Albertus M. loquitur (vide supra §. 8.) qui quamvis in genere dicat, ignorantiam juris neminem excusare, fatetur tamen nihilominus, eam in tali casu excusare; eò quòd sit invincibilis.

Jam verò ex specialibus horum Theologorum reflexionibus evidenter deduci possunt ac debent sequentia. 1. Necesse esse, ut in hac materia propositiones eorum generales restringantur, quæ præcise innituntur notioni illi, quam juri naturali affinxerunt, ubi nil nisi principia prima juris hujus, ac conclusiones immediatas, non veò remotiores voluerunt comprehendere. 2. Ex casibus particularibus eluxisse, ac ipsis antiquis illis Theologis innotuisse difficultatem tuendi has propositiones sine ulla limitatione acceptas. 3. Oportere in his occasionibus admittere ignorantiam invincibilem, prout eam actu illi Theologi admiserunt. 4. Talem ignorantiam excusare à peccato, eò quod sit invincibilis. 5. Tandem, si Theologi illi voluissent descendere ad plures alios casus particulares (quorum numerus est quasi infinitus) ubi eadem, quæ in casu prius allato, occurrunt circumstantiæ, tunc utique præsumendum foret, eos omnes fuisse consensuros decidendo, ignorantiam in omnibus istis casibus à peccato excusandi vi pollere, eò quòd æquè hîc ac ibi sit invincibilis; idque conformiter proprio eorum principio, quo statuunt

omnem ignorantiam excusare à peccato, si hæc ponatur esse invincibilis. Atque in hoc præcisè sensu damnavit Alexander VIII. hanc propositionem: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturalis: hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.*

Verum itaque est, doctrinam hanc, quæ docet omnem ignorantiam etiam circa Jus Naturale, si ea sit invincibilis, excusare à peccato, esse revera doctrinam in Scholis stabilitam, & quidem solide stabilitam. Progredior modò ad discutiendam quæstionem aliquam, quæ in præsentī materia non debet reputari tanquam omnino indifferens; hæc autem quæstio ita sonat: An dogma in Scholis Catholicis circa peccata ignorantiae invincibilis propugnari solitum, connexionem quandam habeat cum errore peccati Philosophici. Ratio, qua ad proponendam hanc quæstionem inducor, non est alia, quàm quia singulis fermè diebus certi quidam comparent Theologi, qui dogma illud tanquam erroris hujus fontem, præsertim contra Theologos Jesuitas, accusant, illudque in numero Principiorum Disciplinæ Moralis relaxatæ haberi debere prætendunt.

§. XII.

Doctrina Scholarum Catholico-
rum circa ignorantiam invincibilem, nul-
lam habet connexionem cum errore pecca-
ti Philosophici.

REm hanc totam expediam afferendo unicam
argumentationem, postea verò addendo
quandam reflexionem. Ut autem argumen-
tatio proponenda melius intelligatur, oportet in
memoriam revocare punctum illud, in quo error
propositionis circa peccatum philosophicum
damnatae consistit.

En ! ipsos formales terminos propositionis,
quam Alexander VIII. ceu scandalosam, teme-
rariam, erroneam &c. confixit : *Peccatum phi-
losophicum seu morale est actus humanus disconve-
niens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologi-
cum verò & mortale est transgressio libera Divinae
legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo
qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat,
est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque
peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque
æterna pœna dignum.*

Propositio hæc iustissime fuit condemnata:
Cur? Ideo, quia si secundum universalitatem su-
am, qua concepta est, sumatur, comprehen-
dit etiam eos, qui in ignorantia vincibili, & in obli-

oblivione Dei voluntaria contra legem agunt; nam ex hac solùm universalitate profluunt perniciosæ illæ consecutiones, puta, quòd libertini, indurati, Atheistæ, ac Barbari agentes contra legem Naturalem, quæ teste S. Paulo cordibus nostris inscripta est, non offenderent Deum committendo adulteria, homicidia, & alias actiones turpissimas, eò quòd isti tunc non cogitent nec de existentia Dei, nec de præceptis, quibus talia Deus committi prohibuit.

Jam verò dogma ignorantiae invincibilis, de quo hic agitur, nullam prorsus habet connexionem cum hoc errore. En! generalem assertionis hujus probationem: Scholæ Catholicæ docentes omni tempore, ignorantiam legis invincibilem excusare à peccato, non tantùm non propugnarunt errorem hunc, de quo agitur, ac sequelas horrendas cum eodem connexas; sed è contrario jugiter simul docuerunt, ignorantiam seu oblivionem voluntariam Dei aut legis non excusare à peccato: ergo Scholæ Catholicæ nunquam crediderunt, dogma ignorantiae invincibilis esse connexum cum errore peccati philosophici. Atqui si omnes hæ Scholæ, in quibus rerum examen omni exactitudine Theologica semper institui consuevit, nullam unquam crediderunt inter hæc duo dogmata intervenire connexionem, utique pro certo affirmari potest, nullam revera ibidem dari. Id quod probandum mihi proposui.

Subiungam modò reflexionem aliquam, quæ ad oculum demonstrabit, quantam duo hæc dogmata ab invicem habeant independentiam, quantumve inter se sint disparata, idest (ut lingua Scholastica loquar) monstrabo, quòd duo hæc dogmata nullam inter se habeant relationem. Hinc etiam clarè apparebit illum, qui in casu ignorantie invincibilis legis est constitutus, neutiquam in casu peccati Philosophici esse constituendum; nam peccatum Philosophicum qua *Philosophicum*, & quatenus distinguitur à peccato Theologico, est illud, quod cognoscitur esse contra rectam rationem (prout definit S. Thomas) quamvis non cognoscatur, aut saltem non apprehendatur esse contra Deum. Itaque peccatum Philosophicum involvit cognitionem legis naturalis; nam recta ratio, & lex naturalis hic unum ac idem sunt. Ast verò vicissim actio per ignorantiam invincibilem posita nullo modo involvit cognitionem legis, quamvis sæpe conjunctam habeat cognitionem existentie Dei; & siquidem involveret cognitionem legis, eò ipso tunc amplius non daretur ignorantia, multò minùs ignorantia invincibilis. Adeoque doctrina ignorantie invincibilis nimium quantum differt à doctrina peccati Philosophici condemnata.

Tandem ut de hac differentia penitus convincamur, alio opus non est, quàm ut pensemus, quòd idem Alexander VIII. qui errorem peccati Philosophici mense Augusto 1690. damnavit, tribus aut quatuor mensibus postea, nimirum 7. Decembris damnarit doctrinam dog-

mati nostro de ignorantia invincibili oppositam, configendo hanc propositionem ordine secundam : *Tametsi detur ignorantia invincibilis Juris naturalis : hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.*

Hæc circumstantia temporis, quo ambæ hæc condemnationes fuerunt latæ, est notatu dignissima ; nam si verum sit dicere, errorem peccati philosophici includi in hac propositione : *ignorantia invincibilis Juris naturalis excusat à peccato, supposito quod hæc sit revera invincibilis*, seu errorem peccati philosophici ex hac propositione consequi, oportebit profecto admittere, eundem Summum Pontificem intra quatuor mensium spatium tulisse duas censuras sibi invicem contradictorias. Ac tandem oportebit dicere, Gersonem, S. Bonaventuram, S. Thomam, Magistrum Sententiarum, & S. Augustinum, qui docuerunt omnem ignorantiam, posito quod hæc sit invincibilis, excusare à peccato, una cum tota Schola Theologica eosdem SS. Doctores secuta obnoxios esse errori peccati philosophici.

Sanè pruritus, seu (ut melius loquar) furor calumniandi non nisi summa violentia pollere debuit, ut in tantam cæcitatem coniicere potuerit eos, qui hoc calumniandi furore sunt correpti : insuper necesse est, ut iidem nimium quantum præsumpserint, de credulitate vulgi, dum adeo perfricta fronte eidem imponere non reformidarunt.

Verum

Verum difficile non est divinari, qualemnam scopum in his omnibus sibi proposuerint. Nimirum omni illo strepitu, quem tunc excitaverant, non solum intenderunt magis magisque diffamare doctrinam Societatis, errori peccati philosophici prorsus oppositam (prout Jesuitæ evidentia summa tunc demonstrarunt) sed insuper etiam moliebantur hac occasione penitus destruere dogma Catholicum de ignorantia invincibili; quo semel destructo quid non sequitur?

Sequitur 1^{mò} ad offendendum Deum, & ad demerendum in statu naturæ lapsæ, amplius non requiri libertatem necessitati peccandi actuali oppositam; nam exempli gratia, ponatur homo aliquis invincibiliter ignorare, mendacium officiosum Jure naturali prohiberi, prout nonnulli etiam inter sanctos ac doctos viros id ignorarunt in primis Ecclesiæ sæculis: dein posita hac ignorantia supponamus eum versari in tali circumstantia, in qua alius hujus legis articulus eum obligat ad salvandam vitam Patris sui, quod tamen tunc aliter præstare non possit nisi proferendo tale mendacium: jam ponamus, quòd actu id faciat, quid sequitur? id faciendo peccat: & peccat sine cognitione, ac consequenter sine volitione libera peccati: offendit Deum, & demeretur: atque in hoc tali casu datur respectu ipsius necessitas ad demerendum.

Sequitur 2^{dò}. Præcepta Dei nonnunquam etiam justis esse impossibilia, nam posito, quod
talis

talís homo tunc sit in gratia Dei constitutus, eídem in hoc discrimine planè erit impossibile non violare præceptum, quo mendacium prohibetur, eò quòd ex una parte hoc præceptum ignoret, ex altera verò parte credat, se maximo sceleri fore obnoxium, si Patrem suam occidi sinat.

Abunde constat, quantum è re sua fore crediderit denuntiator novæ circa peccatum philosophicum hæreseos, si stabilire potuisset has, & plures alias, quas omitto, connexas sequelas; has tamen Theologi Catholici nunquam cessabunt impugnare, ac debellare, nulla habita ratione cavillationum, quibus inimici Ecclesiæ eos identidem proscindunt, imputantes eisdem, quòd solùm Doctrinæ suæ morali relaxatæ auctoritatem conciliare nitantur.

Magnum sine dubio gaudendi incentivum haurire possunt Theologi isti ex eo, quòd se tanquam metam hujusmodi criminationibus ob talem causam expositos esse videant. Verùm ecce ali-um articulum, ex quo Jesuitis difficilíus accidit sese extricare; ajunt adversarii nimirum, quòd sequelas illas erroneas Jesuitæ adeo directè ex ipsorum sententia deducere non possint: juvat eos tamen, quod saltem generale illis adhuc suppetat sese defendendi medium, puta, quia illorum modus loquendi, opinio, ac methodus, qua mentem suam hac super re exprimere solent, inter Doctores Scholasticos communissima est; fundatur

datur enim in distinctione peccatorum, quorum alia sunt peccata in seipsis, alia verò in sua causa.

Theologi Societatis communiter docuerunt, actiones, contra legem positas, per ignorantiam etiam vincibilem, aut per inadvertentiam voluntariam, aut per quamcunque impotentiam eas vitandi, & generaliter omnes illas, quæ non nisi in suis causis liberæ sunt, etiam non esse peccata formalia nisi in sua causa, non verò in seipsis.

Comparuerunt in diversis occasionibus homines sat multi, qui idiomati scholastico minùs assueti, contra hanc doctrinam utut communem reclamarunt, eamque insuper tanquam principium pessimum diffamare voluerunt, ex quo, si ipsis credatur, error peccati philosophici consequeretur.

Quantò plus subtilitatis Theologicæ hæc materia involvit, tantò magis apta est ad suppetandam occasionem, unde hisce Theologis molestia creari possit. Facta novæ circa peccatum philosophicum hæreseos denuntiatione, vix illis amplius erat licitum Thesis suis inferere notiones peccati communiter receptas. Dicere cum S. Augustino, S. Thoma, S. Bonaventura, S. Antonino, Gersone, ac cum tota Schola Theologica, dicere, inquam, cum his omnibus, quòd peccatum actuale ex essentia sua sit voluntarium ac liberum; dicere, quòd libertas ista supponat cognitionem oppositionis, quam pecca-

tum cum lege habet, aut saltem dubietatem, an talis actio non habeat hanc oppositionem, quæ aliàs omni tempore habebantur tanquam veritates irrefragabiles: hæc omnia, inquam, erant in ore Jesuitarum, prout eorum accusatores prætendebant, totidem principia periculosa, quæ ad errorem peccati philosophici deducerent. Adeoque amplius non dantur, dicebant isti, peccata inadvertentiæ, ignorantia, ac consuetudinis. Libertini, qui omnes has reflexiones etiam in turpissimis suis flagitiis non faciunt, immunes sunt ab omni peccato: ac tandem adeo effrontes erant, ut non erubescerent Jesuitis, ad eos penitus convincendos, objicere ac exprobrare scripta censuris Sanctæ Sedis notata, ac interdictis consilii Regii proscripta.

Jesuitæ toti mundo plenè tunc hac super re satisfecerunt, demonstrando opiniones suas in his materiis communes semper fuisse inter Theologos Catholicos, perniciosas verò consecutiones illas, quas aliqui inde deducerent, neutiquam cum iis esse connexas. Videri potest de hac re liber, cui titulus: *Sentimens des Jesuites sur le pechè Philosophique*, id est, *Mens Jesuitarum circa peccatum Philosophicum*; Typis editus est liber iste apud Ballardum anno 1694. Atque hic ipse liber me retrahit, ne circa hanc materiam eo me extendam, quo me extendere possem. In præsentiarum aliud non faciam nisi simplicem expositionem hujus doctrinæ, quam alii veneno inficere voluerunt: Et hæc simplex expositio suffi.

sufficiet, prout spero, ad de novo confunden-
dos iniquos illos, ac pervicaces calumniato-
res.

§. XIII.

**Expositio opinionum Theolo-
gicarum circa naturam & imputationem
peccatorum, quæ non sunt libera, nisi
in sua causa.**

Libertas adeo peccato actuali est essentialis, ut nihil sit peccatum, si non supponat usum libertatis: *quis enim peccat in eo* (dicit ac quærit S. Augustinus lib. 3. de lib. arbit. c. 18.) *quod nullo modo caveri potest?* Axioma istud omni tempore stetit inconcussum in Theologia Catholica, & recenter etiam nostris temporibus confirmatum fuit per condemnationem propositionis tertiæ inter quinque Jansenianas, his conceptæ verbis: *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.*

Verùm dantur certa quædam peccata, ad quæ libertas immediatè non concurrit, quamvis ascendendo ad eorum principium ea reperiat in voluntate libera committentis illa peccata. Exempli gratia, Sacerdos conscensa navi, iter trium mensium per mare factururus, projicit sta-

tim primo die Breviarium suum in aquas, sicque ejus recitatio imposterum ipsi fit impossibilis. Itaque omissio, in quam singulis diebus contra obligationem quotidie recitandi officium suum ab Ecclesia sibi impositam prolabitur, non est ipsi amplius libera *in seipsa*; nam pro nunc aliter agere non potest: ast omissio hæc ipsi fuit libera *in sua* causa; eò quòd libertate perfecta ac integra Breviarium suum projecit in mare.

In exemplo isto habes peccatum, quod etsi non sit liberum *in seipso*, est tamen liberum *in sua causa*; verum dantur plurimæ diversæ talium peccatorum species, tot nempe, quot dantur causæ, quæ similes effectus possint producere. Causas istas omnes separatim examinare aggredior, sperans, me hoc examine ostensurum, primo, certas quæstiones in hac materia, quas aliqui prætendunt esse maximi momenti in ordine ad Doctrinam & Praxin moralem, neutiquam esse tales, sed esse quæstiones puræ speculationis, modosque diversos, quibus juxta diversas Theologorum opiniones hæ quæstiones resolvuntur, nullam profus importare malam consecutionem respectu Doctrinæ aut Praxeos moralis.

Secundò ostendam, quòd si doctrina communis Theologorum Scholasticorum de cognitione actuali ad committendum peccatum mortale requisita probè, prout debet, juxta usum Scho-

Scholarum intelligatur , ostendam , inquam , tum huic doctrinæ non posse contradici, fierique injuriam ac violentiam , si quis hanc eorundem doctrinam vellet proclamare tanquam de errore suspectam , & quidem præcipue de errore peccati philosophici.

Præcipua hujus operis utilitas in hoc consistet , ut hæc materia plenè illustretur , ac plurimi homines suis liberentur perplexitatibus , qui dum idiomati Scholastico minùs erant assueti, nonnunquam scandalizati sunt ex certis quibusdam opinionibus , eò quòd in malo sensu eas exponi audierint ; vel , si etiam in bono sensu eas exponi audierunt , senserunt tamen sibi suboriri scrupulum sat bene fundatum , nimirum, quomodo possibile sit , quòd Theologi omnium Scholarum celeberrimi, qui ad nostra usque tempora pro orthodoxis ac viris peritis fuerunt habiti , communi quasi impetu prolabi potuerint in errores adeò crassos , quales sunt isti , quibus eos non pauci nunc vellent onerare. Planè in hujusmodi circumstantiis dilucidatio id generis quæstionum non debet esse indifferens ; nam quamprimum hujusmodi quæstiones è Scholarum limine egrediuntur , strepitumque in mundo excitant , mox quilibet sententiam de iis pronuntiare præsumit ; & milleni , qui certò judices competentes non sunt , eas decidunt, prout eas concipiunt ; si tamen de iis ideas haberent magis justas ac proprias , sæpissimè profecto prorsus aliter judicarent : nam vulgus

utut præceps in suis judiciis ferendis , reverti denuò solet ad tuendas partes veritatis , dum ab alio de rebus intimiùs edoctum , certis luminibus illustratur , quæ à solo bono sensu naturali nunquam eidem fuere suppeditata. Accingo me itaque ad dilucidandam hanc materiam , quam tractandam suscepi , omni claritate possibili , speroque , me id ita præstiturum , ut etiam , qui vel parum in materiis Theologicis sunt versati , reddantur idonei ad sanum desuper ferendum judicium.

§. XIV.

De fontibus peccatorum , quæ non sunt libera in seipsis , sed solùm in sua causa.

PEccata , de quibus loquor , originem suam trahunt , vel ex malitia determinata voluntatis , studio se conjicientis in impotentiam observandi mandata Dei , ac de industria à se removens media id faciendi ; vel ex negligentia voluntatis , non quidem adeo directè volentis malum , sed tamen negligentis arripere , vel sibi procurare media ad malum evitandum.

En ! hi sunt duo fontes generales actionum lege prohibitarum , quæ dum non sunt liberæ in seipsis , sunt tamen liberæ in sua causa , hoc est , in illa *malitia* , vel in illa *negligentia* , in quam voluntas liberè se conjecit.

Duo

Duo isti fontes generales peccatorum, de quibus hîc agitur, quandoque sunt *immediati*, aliàs verò solum *mediati* ac *remoti*. Explico rem nonnullis exemplis. Malitia Sacerdotis (de quo §. præcedenti sermo erat) projicientis Breviarium suum in mare eo momento, quo vela facit ad iter trium mensium instituendum, est causa immediata omissionum peccaminosarum, quas spatio trium horum mensium committit, omittendo functionem hanc status sui gravissimam. Is immediate ac determinate voluit omnes has omissiones in momento illo, quo Breviarium suum projecit in mare.

Verùm supponamus, Sacerdotem istum habuisse voluntatem ac seriam mentis dispositionem ad exequendum hoc munus suum, ponamusque casum alio modo contigisse.

Navi adhuc in portu constituta, recordatur Sacerdos, se nondum secum attulisse Breviarium suum; ex hoc inquietatur in animo suo: vellet illud libenter habere: suppeteret etiam ipsi tempus, illud afferendi: ast videt se occupatum lusu quodam, quem cupit cum aliis absolvere: sperat adhuc finito lusu superfore tempus, videt tamen nihilominus, quòd se exponat periculo perdendi tempus, & proficiscendi sine Breviario. Interim expanduntur vela, solvitur à littore, & nullum amplius superest remedium revertendi ad terram. In hoc casu Sacerdos non voluit immediate peccata omissionis,

nis , quæ ex ejus negligentia , & nimia ad lusum adhæsiōne sequi debent ; sed liberè abripi se permisit ab hac negligentia , nec restitit inordinato affectui , quo erga lusum ferebatur , ex quo peccata hæc omissionis erunt secutura. Hæc ejus negligentia , & hæc ad lusum adhæsiō sunt propriè objectum suæ voluntatis , ac causa immediata illorum peccatorum.

Hæc omnia intellectu sunt facilia. Unicus casus conscientiæ , quem desuper proponendum habemus , consistit in hoc , an Sacerdos iste , qui Breviarium suum projecit in mare , aut ex negligentia reliquit in terra , committat tot nova peccata , quot dies super mari transigit absque recitatione Breviarij : cum omnes istæ omissiones ipsi sint liberæ in sua causa (prout jam explicavi) non tamen in se-ipsis ; nam eas evitare ipsi imposterum est impossibile. Respondebo ad hanc quæstionem extricando ab omni confusione materiam istam , quæ probe discuti meretur , & examinando etiam alias species peccatorum , quæ etsi sint libera in suis causis , non tamen sunt libera in se-ipsis.

Credo ea posse reduci ad tres species , id est , ad peccata *ignorantiæ* vincibilis , ad peccata *inadvertentiæ* voluntariæ , & ad peccata *consuetudinis* , quæ ita appellantur , eo quòd originem trahant immediate ex ignorantia , inad-
ver-

vertentia , aut consuetudine ; nam fons omnium primus est negligentia , sine qua nec daretur ignorantia vincibilis , nec inadvertentia voluntaria , nec consuetudo peccaminosa.

§. XV.

De peccatis , quæ ex ignorantia vincibili originem trahunt.

Ignorantia vincibilis , de qua hîc agitur , est defectus certarum cognitionum utilium , ac necessariarum ad vitam nostram legi divinæ conformandam , quas acquirere nostræ erat potestatis : nam si non potui mihi procurare hæc cognitiones , talis ignorantia non est amplius ignorantia vincibilis , qua me liberare possim ; sed est ignorantia invincibilis & involuntaria.

Sicut negligentia addiscendi ea , quæ quis scire tenetur , potest esse major vel minor , ita ignorantia vincibilis in diversos gradus seu species distinguui solet. Est nimirum ignorantia vincibilis alia *affectedata* , alia *non affectedata* : Et hæc est prima divisio ignorantia apud Theologos recepta.

Ignorantia dicitur *affectedata* , quando quis expresse , & ex proposito deliberato affectat non admittere sui instructionem , timens , ne forte agnoscat veritatem aut legem talem , quæ ipsi

foret molesta, quæ ipsum turbaret, quæ causeret remorsum conscientiae; vel quando quis de obligatione addiscendi ea, quæ status sui sunt, clarissime convictus, eam tamen nihili facit, non ex voluntate peccandi liberiùs & tranquilliùs, sed ex mera acedia, ac molli incuria, ut se subducat cuidam difficultati ac torturæ, quam instructioni sibi necessariae annexam videt, retinens in hoc statu reflexionem sat expressam de sua ignorantia. Hi sunt illi peccatores, quibus in Scriptura dicitur: *Scientiam repulisti, repellam te.*

Ignorantia vincibilis *non affectata* est illa, quæ causatur ex quadam negligentia discendi ea, quæ quis scire tenetur; sed ex negligentia tali, quam sufficienti attentione considerare impeditur ob certam dissipationem spiritus aliis negotiis abstracti, vel etiam ob passionem, aut cujuscunque lucri cupiditatem; & talis ignorantia apud sat multos homines mundanos reperitur, qui se totos negotiis temporalibus dantes, ex desiderio in fortunis suis crescendi, ferè nunquam in mentem suam admittunt obligationes illas, quas status suus, aut titulus, quem gerunt, Christiani, Judicis, Prælati, aut Patrisfamilias eis imponit. Verbo: ignorantia *affectata* est effectus voluntatis directæ, & omnino expressæ; ignorantia verò *non affectata* est effectus voluntatis parùm sese applicantis, ac mentis distractæ: & in hac posteriori specie dantur adhuc

adhuc diversi gradus , prout non applicatio est major vel minor.

Est doctrina constans , ac communis inter omnes Theologos , quòd nulla ignorantia vincibilis , seu affectata seu non affectata excuset à peccato , ita ut circa hoc punctum in Theologia in duas sententias non abeatur. Thomistæ, Scotistæ, Sorbonistæ, Jesuitæ, omnes conveniunt de magno principio Disciplinæ moralis.

Ratio evidens hujus dogmatis est , quòd actio per talem ignorantiam posita duas habeat qualitates : 1^{mò} est contra legem Dei , prout supponitur. 2^{dò} est voluntaria , non quidem revera in seipsa , bene verò in sua causa , id est, in ignorantia , quæ actionem illam produxit. Hæc ignorantia mearum obligationum mihi fuit voluntaria , & ideò reus sum omnium exinde secutorum.

S. Augustinus in libro *de duabus animabus* cap. 10. optimè explicat naturam hujus peccati , quod quidem non est voluntarium in seipso , est tamen voluntarium in sua causa , simul nos docens , quid censere debeamus de actione , quæ neutro ex his duobus modis est voluntaria. En ! exemplum , quo utitur ad explicandam mentem suam.

„ *Velim experiri , quid mihi responderent ro-*
„ *ganti , utrùm is peccasse videretur , de cujus dor-*
„ *mien-*

„ mientis manu scripsisset alius aliquid flagitiosum?
 „ Omnes quis dubitet ita fuisse negaturos illud esse
 „ peccatum , ita reclamatueros , ut etiam succense-
 „ rent fortasse , quòd tali eos rogatione dignos pu-
 „ tare ? Tunc quærerem , si non dormi-
 „ entis , sed scientis manu , qui membris tamen
 „ cæteris vinctus atque constrictus esset , quisquam
 „ valentior aliquid similiter fecisset mali , utrùm
 „ quia id nosset , quamvis id omnino noluisset ,
 „ ullo peccati nomine teneretur ? Et hîc mihi om-
 „ nes mirantes , quòd talia sciscitarer , sine cun-
 „ ctatione responderent , nihil etiam istum omnino
 „ peccasse. Quid ita ? quia , de quo nesciente ,
 „ vel resistere non valente quisquam quidpiam malè
 „ fecerit : juste damnari nullo modo potest.

„ Post pauca sic pergit S. Augustinus : Quid
 „ si autem dormiens ille jam sciret , quid alius de
 „ manu ejus factururus esset , & de industria se , plus
 „ potius etiam , ne expergisceretur , somno dederet ,
 „ ut aliquem jurando falleret , num ei quicquam
 „ somnus ad innocentiam suffragaretur ? Quid a-
 „ liud illi quàm nocentem hominem pronuntiarent ?
 „ Quòd si & ille volens vinctus est , ut ali-
 „ quem similiter prætentâ defensione deciperet , quid
 „ ei tandem , ut peccato careat , illa vincula pro-
 „ fuerunt ? Quanquam his obstrictus , revera re-
 „ sistere non valeret , sicut ille dormiens , quid
 „ tunc fieret , omnino nesciret. Nunquidnam i-
 „ gitur dubitandum est , quin peccasse ambo judi-
 „ carentur ?

En ! ex his omnibus concludit S. Augustinus , nullum dari peccatum , quod non sit voluntarium , simulque nos docet , quòd ignorantia & necessitas invincibilis excusent à peccato ; ast , quamprimùm actio nobis est voluntaria sive in se , sive in sua causa , tunc ea nos reos constituat , si sit contra legem Dei.

Omnes itaque Theologi in hoc puncto conveniunt : ast aliam insuper instituunt questionem , circa quam in diversa abeunt ; nimirum quærunt , an illa actio , quæ non est voluntaria in seipsa , sed tantum in sua causa , hoc non obstante sit tale peccatum , cujus malitia sit diversa à malitia suæ causæ ; an verò illa actio sit tantum peccatum per relationem , quam habet ad suam causam , quæ est peccatum , quæque , ut ita dicam , malitiam suam diffundit super actionem illam tanquam super suum effectum , quem produxit , & producendo infecit.

Hæc quæstio mihi videtur esse una ex numero illarum , quæ *pure speculative* nominantur ; ea tamen nihilominus hodie ardentissimis studiis agitur , atque à pluribus venditur tanquam quæstio summi in morali disciplina momenti ; insuper ejus decisio trahi solet in consequentiam pro inferendo errore peccati Philosophici : adeo nempe pertinaciter eidem inhæretur. Hinc opus est , ut omni exactitudine possibili eandem examinemus. Incipiamus à positione casûs in aliquo exemplo,

Judex aliquis causam ad Tribunal suum delatam dijudicandam habet : est is homo sponte sua nullam volens comittere injustitiam , sed in hac , uti in quavis alia simili occasione promptus ac resolutus ad ferendam sententiam in favorem illius , pro quo jus potius steterit. Ast judex iste est homo commoditatibus suis deditus , ac genii parum ad sua sese applicantis : raptim non nihil , ac perfunctorie causam , de qua agitur , discutit : circumstantia aliqua decisiva eum fugit , & quia debitam ad id attentionem figere omittit , pronuntiat causa cecidisse eum , qui victor evadere debuisset.

Duo defectus in hoc judice reperibiles sub considerationem venire merentur. 1mus est negligentia exacte sese informandi de statu causæ , quam debet dirimere. 2dus defectus est sententia injusta , quam consequenter ad illam negligentiam pronuntiat. Defectus 1mus est causa defectus 2di. Hæc negligentia produxit ignorantiam de bono jure illius , qui causam lucrari debuisset : hæc ignorantia est vincibilis , eò quòd sit effectus negligentiae judicis : eadem ignorantia est causa injustitiæ , quam in ferenda sententia judex commisit : est itaque hæc sententia peccatum ignorantiae vincibilis.

Quæritur jam , an peccatum istud sit imputabile per seipsum , an verò solum per relationem , quam habet ad negligentiam , cujus est effectus ac sequela ; item an habeat malitiam propriam & intrinsecam (prout in Scholis loquendi

quendi mos est) anverò solùm habeat malitiam negligentiae, cujus peccatum illud est effectus: nam opiniones Scholarum ad duas istas reduci possunt; quamvis non omnes Theologi eodem profus modo loquantur. Aliqui dicunt, peccatum istud non solùm esse peccatum per relationem, quam habet ad suam causam, sed habere malitiam propriam ac intrinsecam: alii verò dicunt, peccatum istud non esse peccatum formale, nec imputabile nisi per relationem, quam habet ad suam causam, nec habere aliam malitiam nisi malitiam suæ causæ.

Videamus, quomodo hæ duæ opiniones à suis patronis propugnentur. Initium facio ab opinione illorum, qui docent, peccatum ignorantiae vincibilis non esse peccatum, nisi per relationem, quam habet ad suam causam.

§. XVI.

Auctores docentes , peccatum ignorantiae vincibilis non esse peccatum , nisi per relationem , quam habet ad suam causam.

Item.

Rationes & auctoritates , quibus hi Auctores suam opinionem fulciunt.

Opinio hæc non est tantum unius Theologi privati , aut Scholæ unius particularis ; sed est res facti notissimi in Theologia , à longo jam tempore in Scholis vigere sententiam communissimam , quæ docet , quòd actio , quæ non est voluntaria in seipsa , non habeat qualitatem peccati , nisi per relationem , quam habet ad suam causam , quæ erat peccatum liberè commissum.

Certi quidam libri , qui ultimis his temporibus videbantur hanc rem facti negare , aut ejus contrarium supponere , sunt partus hominum vel parum eruditorum , vel parum syncerorum. Plusquàm centum ab hinc annis famo-
sus

Ius quidam Theologus (nimirum Zumelius in
 I. 2. quæst. 71. art. 5. disp. 6. pag. 90.) dice-
 bat opinionem hanc esse veriore, modum-
 que loquendi magis verisimilem, insuper asser-
 tionem istam esse omnium fere Theologorum
 sui temporis : „ *Verior tamen & probabilior mo-*
 „ *odus dicendi videtur oppositus, nempe quod omis-*
 „ *sio vel commissio inevitabiliter secuta ex culpa-*
 „ *bili causa, non est formaliter mala per deno-*
 „ *minationem intrinsecam malitiæ, sed per extrin-*
 „ *secam à malitia causâ. Hanc assertionem tenent*
 „ *omnes fere Theologi recentiores hujus ætatis.*

Autoritas tot hominum idoneorum ex
 omnibus Scholis, & ex omnibus ferme regio-
 nibus, conspirantium circa hujusmodi punctum,
 videtur jam esse valida probare veritatem opi-
 nionis Theologicæ, verum ecce etiam rationes,
 quibus illi innituntur, qui hanc opinionem
 tuentur.

Supponunt inprimis, esse de essentia pec-
 cati actualis & personalis, ut sit voluntarium:
 & revera hæc conditio necessariò ingreditur no-
 tionem hujusmodi peccati; id quod universa-
 liter docent omnes Theologi post D. Thomam,
 & S. Augustinum, imo docent tanquam unum
 ex fidei articulis.

Secundò qualitas ista est ita inseparabilis à
 peccato, ut consideretur tanquam mensura gra-
 vitatis peccati in quacunque peccati specie; ita

nimirum , ut inter duo peccata ejusdem speciei , exempli gratia , inter duo homicidia , illud censetur magis grave , quod est magis voluntarium ; vicissim verò illud pro minus gravi reputetur , quod est minus voluntarium. Id quod expresse docet S. Thomas , & quidem specialiter circa peccata ignorantiae. *Sicut* (ait is quæst. 3. de malo art. 8.) *de essentia peccati est esse voluntarium , ita ignorantia excusat à peccato , vel totaliter , vel partialiter , prout nempè ignorantia hæc peccatum reddit vel magis vel minus voluntarium.* Item 1. 2. quæst. 77. art. 6. in Corp. ita loquitur D. Thomas : *Passio diminuit peccatum , inquantum minuit voluntarium.* Atque iisdem insistendo principiis , generaliter asserit S. Augustinus lib. 4. de Bapt. cap. 5. *Longe gravius est peccatum ejus , qui sciens , quàm ejus , qui nesciens peccaverit.*

Non solùm autem gravitas peccati crescit aut decrescit juxta incrementum aut decrementum voluntarij ; sed actio omnino non est peccatum , nisi sit voluntaria ; & siquidem in tali actione reperiaturs circumstantia , quæ ex natura sua foret peccatum , ea cessaret esse peccatum , si simul foret involuntaria. Hæc rursum est expressa doctrina S. Thomæ , quam declarabo exemplo , quo ipsemet utitur 1. 2. quæst. 76. art. 3.

Occidit unus alterum ; offendit Deum , & committit peccatum homicidij ; videt postea
hunc

hunc hominem à se occisum esse patrem suum , quod tamen priùs nescivit : hæc ignorantia facit , ut non sit reus parricidij , eò quòd ignorantia hujus circumstantiæ parricidium illi reddiderit involuntarium.

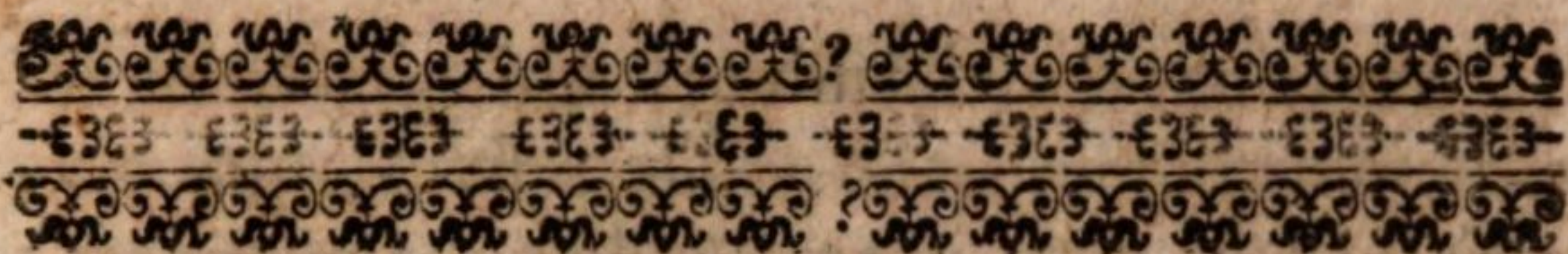
Ex hac doctrina , circa quam tota Theologia Catholica convenit , Patroni opinionis , de qua hîc agitur , hanc ducunt consequentiam. Actio non est peccaminosa , nisi in quantum est voluntaria ; sine hac conditione actio omnino non est peccatum : ea est majus vel minus peccatum intra suam speciem , quò magis vel minus est voluntaria. Itaque si actio non est voluntaria nisi in sua causa , ea etiam non est peccatum nisi in sua causa : & hæc præcise est opinio , quam ipsi tuentur.

Ratiocinium hoc Theologicum , quod per se videtur sat stringens ac solidum consideratis principiis , super quibus stabilitum est ; ratiocinium hoc , inquam , potissimum fulcitur auctoritate S. Augustini , qui lib. 22. *adversus Faustum Manichæum* , de incestu à Loth inebriato cum duabus suis filiabus commissio loquens , dicit , regulam in hac occasione metiendi culpabilitatem Lothi non esse incestum , sed intemperantiam , quæ hujus causa fuit. *Culpandus est quidem , non quantum incestus ille , sed quantum ebrietas illa meretur.* Et hæc decisio S. Augustini postmodum inserta fuit Juri Canonico , tanquam regula moralitatis justissima , ad bene

judicandum de qualitate peccati : jam verò modus iste , quo mentem suam exprimit S. Augustinus , omnino conformis est ideæ illorum auctorum , quorum opinionem hîc expono. Judex ille , dicunt hi , qui committit injustitiam ex ignorantia vincibili , non est reus hujus injustitiæ , nisi in quantum est reus negligentia , quam admisit perfunctorie tantum discutiendo causam , quam male dijudicavit. Hæc negligentia fuit causa ejus injustitiæ , sicut intemperantia Loth fuit causa incestus ab eo commissi. Tam in uno , quàm in altero casu malitia causæ se communicat effectui : item tam in uno , quàm in altero casu ipse effectus est peccatum ; sed non nisi ob solam dependentiam , quam habet à sua causa.

Prætereo alias probationes magis subtiles , à Theologis , de quibus mihi sermo , ad confirmandam opinionem suam adhuc afferri solitas ; nam si modò à me allatæ non sint solidæ , aliæ certe parum impressionis essent facturæ. Oportet nunc videre rationes eorum , qui tenent sententiam oppositam , & credunt , peccatum ex ignorantia vincibili commissum habere malitiam propriam , & intrinsecam , ac totaliter distinctam à malitia suæ causæ.

§. XVII.

Rationes pro sententia opposita,
id est, illorum Authorum, qui tuentur,
peccatum ex ignorantia vincibili commissum
habere malitiam propriam, & intrinse-
cam, ac totaliter distinctam à mali-
tia suæ causæ.

Theologi Catholici, qui sententiæ oppo-
sitæ adstipulantur, conveniunt in hoc,
quòd non foret repudiandum peccatum in
actione, quæ est effectus ignorantie vincibilis,
nisi jam antea fuisset datum peccatum in causa;
ast nolunt nomen peccati tribui huic actioni ob
solam hanc dependentiam; nam illi circa hoc
neutiquam dicerent, quod dicunt alij. Imò in-
super prætendunt, quòd in tali actione detur
malitia eidem propria, distincta à malitia suæ
causæ, & ab illa dependentia, quamvis hæc
essentialiter præsupponatur.

Inter rationes, quas ad probandam suam
opinionem afferunt, dantur plures facile sol-
vendæ per solam explicationem terminorum:
En ! exhibeo tibi, quæ mihi videntur præ cæ-
teris aptiores ad sententiam eorum sustentandam.

Ponamus duos homines, qui admiserint æqualem negligentiam in addiscendis iis, quæ muneris sui sunt circa unam eandemque materiam: exempli causâ, duo Mercatores, qui debitâ exactitudine non examinârint naturam contractuum in suo commercio usitatorum: ponamus etiam, ob hanc negligentiam accidisse, ut quosdam contractus usurarios inierint, ita ut unus horum Mercatorum per hanc ignorantiam vincibilem ab illa negligentia damnabili causatam inierit contractus tales duos, alter verò senos. His positâs (dicunt hi auctores) sequeretur ex opinione *s. præcedente* allatâ, quod posterior horum duorum Mercatorum non magis offenderit DEUM, nec plus sit culpandus, nec tandem maiorem promeritus sit poenam, quam primus: id quod videtur sustineri non posse. Hæc consequentia, uti apparet, est evidens; nam sicut actiones istæ non habent malitiam aliam, nisi malitiam suæ causæ, ita fiunt quidem reverà novæ actiones adversus legem, aut non producitur nova malitia, si his terminis loqui fas est. Et hinc, cum supponatur peccatum negligentiae, quæ est fons ignorantiae vincibilis, & causa tum duorum, tum sex aliorum contractuum usurariorum, esse in ambobus mercatoribus æquale, sequitur, Mercatorem secundum, qui sex tales contractus pepigit, non esse magis culpabilem, nec majori poenâ dignum, quam sit primus, qui duos ejusmodi contractus celebravit.

Secun-

Secundò (pergunt auctores hujus sententiæ , de qua hîc agimus) oportet eodem prorsus modò ratiocinari de omnibus peccatis , quæ non sunt libera in seipsis , sed solùm in sua causa , prout in particulari ratiocinari solemus circa peccata ignorantix vincibilis. Sic autem peccata ex consuetudine , uti & ex ardore vehementis cujusdam passionis commissa , non erunt peccata nova distincta ab illis , per quæ consuetudo formata fuit , aut ab illo , per quod primitus à sua passione abripi se siverit. Sic etiam blasphemator consuetudinarius , exempli gratiâ , non erit magis reus , nec majori suppliciò dignus , ob 50. blasphemias in 7. aut 8. diversis occasionibus suæ effervescentiæ prolatas , quàm si tantùm effutiisset duodecim , ob defectum occasionis frequentioris proferendi plures. Hæc omnia videntur esse valdè dura , & sapere disciplinam moralem parùm tolerandam.

Tandem hinc sequitur , prout apparet , quòd propriè loquendò nulla dentur peccata ignorantix ; eò quòd in hoc systemate propriè tantùm causa horum peccatorum sit peccatum formaliter tale , atqui hæc consequentia est propositio neutiquam catholica. En ! hæ sunt rationes , quæ mihi præ cæteris videntur validiores ac aptiores ad probandam secundam opinionem. Faciamus modò desuper nostras reflexiones.

§. XVIII.

Reflexio prima.

Prima mea reflexio est, in ordine ad Disciplinam moralem, & ad praxin rem esse prorsus indifferentem, quocunque modo ex duobus allatis resolvatur quaestio, de qua agitur; nam in proposito exemplo Judicis, qui ob negligentiam suam in discussione causæ ad se delatæ commissam versatur in ignorantia vincibili de meliori jure illius, quem injustè jacturâ causæ damnavit, Judex iste, juxta utramque opinionem est æqualiter reus coram DEO, & æquali poenâ dignus. Juxta primam opinionem, ejus negligentia in statu causæ exactè indagandò commissa includit gravitatem injustitiæ, quam causat; & siue sententia injustè lata, de qua agimus, dicatur esse peccatum, habens malitiam distinctam à malitia suæ causæ (prout defendunt uni) siue dicatur esse peccatum solùm per relationem ad suam causam, habens totam malitiam in sua causa (prout docent alii) convenitur tamen utrinque in hoc, quòd sit puniendus ob injustitiam commissam ferendò sententiam justitiæ contrariam.

Et quod plus est, dicunt primi authores, negligentiam hanc Judicis non solùm esse peccatum pigritiæ, sed etiam peccatum injustitiæ; ita ut jam nihil supersit quàm sola quaestio purè speculativa.

culativa, an scilicet malitia peccati sit divisa inter negligentiam, & judicium injustum, an verò statim ab initio tota detur in negligentia; verum quid refert? cum juxta utrumque Systema Judex iste sit æqualiter reus, & æqualiter puniendus.

Quinimò addere ausim, opinionem primam, si propiùs inspiciatur, esse aliquatenus magis severam, quàm alteram, etsi ab initio appareat contrarium. Nam si in causam solam rejiciatur tota malitia actionum aut omissionum inde secuturarum, uti & totum meritum supplicii his actionibus, aut omissionibus debiti, clarum est, quòd reus ejusmodi negligentiae, quæ subin ignorantiam producit, non solum reus sit actionum, quas consequenter actu contra legem committit; sed etiam reus fiat illarum actionum, quas committere potuisset, etsi eas actu non committat, eò quòd hujusmodi actiones aut omissiones, spectatâ statûs sui conditione, debent aut possunt, moraliter loquendò, sequi ex tali negligentia. Sic Mercator ille, qui ob negligentiam in indagandò pepigit solum duos contractus usurarios, se statim ab initio fecit reum non solum horum duorum contractuum, sed etiam omnium eorum, quos postmodum in suo commercio potuisset inire, etsi actu eos non inierit. Jam verò mala est loquendi formula, si dicatur, sequi ex primâ hac opinione, quòd consentiens in sex contractus usurarios non sit magis culpandus, quàm ille, qui in duos tantum consensit; mala, inquam, est hæc loquen-

di formula, sed potius (si exactè velimus loqui) oportet dicere, illum, qui non nisi duabûs vicibûs modò usurariò contraxit, æquè esse culpandum, ac illum, qui sexies ita contraxit; nam per hanc æqualitatem opinio prima non diminuit peccatum sexies ita contrahentis, sed auget peccatum bis tantum contrahentis, æquiparandò peccatum hujus peccato alterius sexies aut adhuc sæpius in contractum usurarium consentientis. Item quò peccatum negligentiae (quæ fons est omnium harum actionum aut omissionum legi adversantium) quò, inquam, peccatum hoc negligentiae est magis aptum natum huiusmodi post se trahere sequelas, eò magis enorme ac grave esse est censendum. Sic itaque, si rem moraliter consideremus, verum est, quòd prima opinio sit magis severa, quàm secunda, contra persuasionem ac ideam, quàm ab initio de illà opinione nonnulli formare solent.

Quod attinet ad praxin, hæc in ambabus opinionibus eadem est. Nam primò utrique auctores obligant e. g. Mercatorem illum ad restituendum lucrum contractibûs suis usurariis injustè comparatum. Obligant Judicem ad resarciendum damnum quod parti litiganti attulit proferendò sententiam à sua ignorantia vincibili dictatam. Homo, qui ex ignorantia vincibili alium occidit, fit irregularis, æquè ac si habuisset positivam intentionem eum occidendi: tenetur etiam reparare damnum cognatis occisi illatum: tandem debet ipsi injungi pœnitentia huic peccato

to proportionata , quod tamen interim adhuc longè enormius foret , si habuisset voluntatem directam illud committendi.

Sed neque dici potest , peccatores hac doctrinâ abuti posse , ad impunè multiplicanda peccata sua ; nam agitur hîc de peccatis ignorantiaë , quæ committuntur absque ulla reflexione actuali ad malum , & ad legem DEI , quæ violatur. Dein , si homo hac doctrinâ abuti vellet , adhibens eam tanquam motivum offendendi Deum , oporteret , ut ita secum ratiocinaretur : Cùm ego per negligentiam meam in ignorantia legis sim constitutus , & jam promeruerim hac meâ negligentia omnes pœnas peccatis illis debitas , quorum ea moraliter potest esse causa , nil mihi aliud restat , quàm ut audacter peccem. Ego (deberet secum dicere Mercator ille) ego , qui ignoro leges contractuum legitimorum , possum sine metu pangere contractus usurarios , quotquot voluero , eò quòd propterea , non gravius sim puniendus. Jam verò homo talis , qui ita secum discurreret , non committeret peccatum *ignorantiaë* , sed novum peccatum *malitiaë* , prout in scholis nominatur : committeret is peccatum , quod non solum in sua causa , sed formaliter in seipso foret peccatum. Res est evidens. Sic itaque , quamcunque partem in hac materia sequi lubeat , peccator nec magis nec minus ad laxitatem invitatur.

Ex his omnibus tandem concludo, quòd, si rem moraliter, & in ordine ad praxin velimus considerare, resolutio hujus quæstionis prorsus sit indifferens, ac sine ulla mala consequentia.

§. XIX.

Reflexio secunda.

AMbæ opiniones supponunt pro se principium fidei diversum: neutrum autem ex his principiis applicatur methodo certâ ac evidenti. Principium fidei, cui prima opinio innititur, est hoc: *Omne peccatum actuale est voluntarium personæ id perpetranti*; Ex quo concludunt: ergò omnis actio, cujus malitia non est voluntaria in seipsa, sed tantum in sua causa, etiam non est peccatum, nisi in sua causa: si hæc causa est voluntaria, actio inde secuta non habet malitiam propriam & intrinsecam.

Quantumcunque rationabilis videatur hæc consequentia, negatur tamen à patronis secundæ opinionis, qui ad hoc respondentes dicunt, hancipsam dependentiam, quam actio contra legem posita habet à sua causa, sufficere adtribuendam actioni malitiam propriam & intrinsecam, & quantumcunque malitia sit involuntaria in seipsâ, actionem tamen non minus fore peccatum, suppositâ hac dependentiâ, quam talis actio habet à sua causa.

Principium fidei , cui opinio altera superstruitur , est hoc , quòd dentur peccata ignorantiae , quæ DEUS hominibus imputat , ac castigat.

Ad hoc respondent authores primæ opinionis , agnoscere se ac fateri , dari peccata ignorantiae , quæ talia sunt , ac ideò hoc nomen obtinent , quia reverà sunt effectus ignorantiae : item fateri se , quòd DEUS talia peccata nobis imputet , ac etiam poenâ ulciscatur ; ast dicunt , non ideò id fieri , ac si peccata ista haberent malitiam propriam , intrinsecam , & distinctam à malitia suæ causæ ; sed ideò , quia sunt effectus alicujus causæ , quæ erat & voluntaria & libera : hinc peccata ista dicunt esse supplicio digna sub eadem omninò ratione , id est , per relationem ad suam causam.

§. XX.

Reflexio tertia.

UT sine præjudicio ac pertinaciâ judicare possimus , quanti momenti aut quantæ utilitatis hæc quæstio sit in ordine ad Disciplinam Moralem , consideremus eam non tanquam casum conscientiae ; sed tanquam defectum politicum ; id est , proponamus hanc quæstionem in aliquo exemplo , in quo attentionem nostram præcisè referimus ad ideam illam , quæ
de

de hujusmodi lapsu in societate civili formari consuevit.

Ponamus Gubernatorem Urbis tempore belli, qui quia nullos in campis constituit speculatores, nec emissarios præmisit, credit hostilem exercitum adhuc longè abesse. In hac persuasione totum fermè Præsidium è fortalitia exire jubet, ad occupandum aliud munimentum duobus leucis abhinc distitum. Vix urbs illa præsidio suo est denudata, cùm ecce! mox ab hoste invaditur, & Præsidium, intercluso aditu regredi prohibetur. Gubernator omni fermè se se defendendi subsidio destitutus, quantumcunque cupiat ac conetur urbem tueri, tenetur intra duos dies eam tradere, sicque viam ad totum regnum hostibus aperire.

Patet in hoc exemplo, Gubernatorem ignorasse, quid hostis intenderet, aut quo loco esset constitutus: hæc ignorantia est vincibilis; quia & potuit & debuit sibi comparare notitiam eorum, quæ ignoravit. Causa hujus ignorantiae est sua propria negligentia, quæ eum necessitat, ut in manus hostiles consignare debeat urbem, totius regni clavem.

Jam verò quomodo judicare, aut loqui solent homines de lapsu hujus Gubernatoris? Nunquid dicunt, eum esse enormis noxæ reum; obligari eum Regi ac Senatui reddere rationem de jactura fortalitii; pœna eum dignum esse ob ja-
ctu

Eturam hanc factam; ex ejus præcisè negligentia accidisse malum istud; Urbis expugnationem ab hoste factam soli Gubernatori esse imputandam, etsi omnem molitus sit resistantiam in infaustis illis angustiis, quibus post discessum copiarum suarum se circumventum vidit. En! quid de hoc dicatur aut cogitetur: totus mundus conclamat, Gubernatorem hunc esse culpæ obnoxium, enormis noxæ reum, magnâ poenâ dignum; & si urbis expugnatio alias secum trahat malas sequelas, hæ omnes in ipsum rejiciuntur.

Quod si nunc, processu judiciali contra eum instituto Referendarius se detenire vellet examinando, an urbis deditio sit criminalis in seipsa, an verò solùm in sua causa, quæ erat negligentia indagandi, ubinam locorum hostes morarentur; item an hæc traditio gubernatori sit imputabilis ratione sui, an verò solùm ratione hujus negligentiae; profectò Referendarius iste mereretur, ut ei silentium imponatur. Certè diceretur ipsi, has quæstiones esse inutiles, esse moraliter omninò perinde, sive hoc sive alio modo res decidatur: Gubernatorem exinde nec plus nec minùs esse criminolum, nec minùs obligatum Reipublicæ, cui tantum periculum conscivit, nec etiam minori poenâ dignum; ac tandem independentè à tali vitilitigatione Gubernator iste tanquam enormis in Rempublicam patrati criminis reus condemnaretur.

Applicatio hujus exempli ad materiam, quam tractandam suscepi, est facillima, mihi que servit ad evidenter concludendum omnia ea, quæ mox ab initio proposui, nimirum 1. Nihil prorsus referre in ordine ad Doctrinam Moralem, aut praxin, sive hoc sive alio modo resolvatur quæstio proposita. 2. In utroque systemate casum Judicis ex ignorantia vincibili ferentis sententiam injustam, uti & casum Mercatoris ex simili ignorantia contractus usurarios ineuntis, æqualiter utrobique decidi consuevisse. 3. Tam injustitiam sententiæ à Judice latæ, quam injustitiam contractus usurarii à Mercatore initi semper eisdem imputari. 4. Eos coram DEO nec magis nec minus injustitiæ esse reos, nec minori poenâ castigandos, quibuscunque principiis voluerimus insistere. Quid igitur post hæc omnia interest in ordine ad praxin, utrum Theologus Scholasticus dicat, sententiam injustam hujus Judicis habere malitiam formalem, intrinsecam, ac distinctam à malitia suæ causæ; an verò dicat, omnem malitiam contineri in ejus causa. Quæstio est purè speculativa: utraque opinio habet pro se suas rationes & auctoritates: opus est, ut circa hoc scholis relinquatur libertas suam exercendi subtilitatem. Et quid tandem hæc omnia conferunt ad peccatum philosophicum?

Quòd si quis ex me quæreret, quænam mea propria circa hanc quæstionem sit sententia, huic ego responderem, me nondum esse perfectè determinatum, cuinam parti inhærere possim aut
 de

debeam; eò quòd nondum habeamus talia principia, ex quibus methodo quadam penitus convincenti quæstionem hanc resolvere possemus. En! quomodo mentem meam circa hoc explicarem.

Quæstio hæc, si benè penetretur, reduci potest, meo iudicio, ad hoc: Utrùm DEUS illo momento, quo Mercator præfatus per suam negligentiam se in statum huiusmodi ignorantia conjicit, ut subin contractus usurarios sine scrupulo inire audeat, utrùm, inquam, DEUS illo statim momento hunc Mercatorem ad tantas pœnas in inferno subeundas destinet, quantas meretur quilibet illorum contractuum usurariorum, quos moraliter loquendo, in reliqua sua negotiatione vi primæ negligentia debet aut potest celebrare? Utrùm verò DEUS, statuta huic primo peccato negligentia certa quantitate pœnarum infernalium, speciei ac malitia huius peccati mortalis, quod tot aliorum debet esse origo, proportionatarum, sibi reservet multiplicationem harum pœnarum, juxta mensuram peccatorum aliorum à Mercatore illo dependenter à prima negligentia committendorum?

Si DEUS primo modo utatur, verum erit dicere, quòd peccata ignorantia vincibilis (v.g. contractus usurarii à Mercatore postmodum ex

R. D. Eusebii Amort.

O O

, igno-

ignorantia tali celebrandi) non sint punienda, nec imputanda nisi per relationem ad suam causam; & consequenter ea non erunt peccata, nisi in sua causa. Atque hoc videtur esse evidens.

Quòd si verò DEUS secundum modum eligat, similiter videtur esse evidens, quòd hujusmodi peccata sint punibilia ac imputabilia in se-ipsis; eò quòd reverà non puniantur, nec imputentur, nisi quia actualiter sunt commissa, supponendo tamen semper, prout inter omnes convenit, ea esse voluntaria in sua causa.

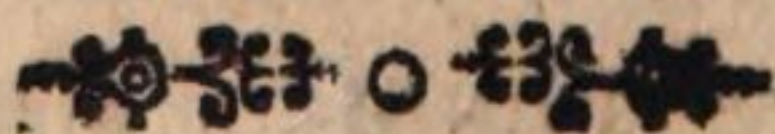
Jam verò, cùm ego non possim pro certo scire, qualènam modum decernendi in hoc casu elegerit DEUS, ideò etiam non possum plena certitudine resolvere quæstionem hìc controversam.

Rebus ita constitutis, ac aliunde probato, quòd solutio hujus quæstionis nihil prorsus ad praxin conferat, planè mihi videntur, neutiquam benè cogitare, ac sine cognitione requisita de statu controversiæ habita loqui authores illi, qui quæstionem numerant inter gravissimas, ac in ordine ad moralem disciplinam maximi momenti esse, & haberi volunt, prætendentes, ex ea dependere directionem aut corruptionem morum nostrorum. Atque hæc est evidentissima conclusio neutiquam inutilis, quæ ex explicatio-

catione hujus quæstionis purè speculativæ hauriri potest.

Addo nihilominus, quòd in systemate primo (juxta quod peccata ignorantia vincibilis non sunt peccata nisi in sua causa) aliqui Theologi nonnunquam utantur expressionibus, quæ difficultatem creare possunt illis, qui idioma Theologicum non benè intelligunt. Exempli causa, aliqui eorum vocant hæc peccata *materialia*, seu *peccata materialiter*. Jam verò modus hic loquendi non videtur mihi undequaque exactus; nam in idiomate antiquorum Theologorum *peccatum materiale*, seu *peccatum materialiter* significat actionem, quæ quidem est contra præceptum DEI, ac secundum se materia peccati, ex defectu tamen libertatis non est peccatum formale. Sic motus primus indeliberatus impatientiaë causatus à quodam gravi dolore est peccatum *materiale*, id est, est actio secundum se Legi Divinæ contraria; ast ob defectum libertatis non est peccatum formale, seu non est peccatum verum. Jam autem peccata ignorantia vincibilis non sunt purè peccata materialia; nam etsi non sint libera in seipsis, supponunt tamen usum libertatis in suo fonte, ex quo scaturiunt; & hæc relatio, quam habent ad illam libertatem, non finit ea manere in classe peccatorum purè materialium. Hæc relatio, quam hujusmodi peccata habent ad libertatem (ut sty-

lo in Metaphysica recepto loquar) est forma inhærens ipsis peccatis , eodem prorsus modo , quo similitudo est forma inhærens subiecto, quod simile dicitur ; nam licet similitudo dependeat à termino , cui subiectum similitudinis simile dicitur , hæc similitudo tamen nihilominus inhæret ipsi subiecto. Atque ob hanc relationem ; quam hæc peccata habent ad libertatem suæ causæ , videntur ea aliquo modo esse peccata formalia, nec nisi improprie posse vocari peccata *materialia*. Verum Theologi probe mutuò se se intelligunt , expressiones autem hujusmodi trahi non possunt in malam consequentiam. Quod me attinet , vellem libentiùs ob hanc ipsam rationem dicere , (abstrahendo ab usu loquendi) hæc peccata esse peccata in seipsis , quàm modo loquendi contrario uti ; nam relatio hæc , quæ in hisce peccatis datur ad libertatem , quæque sufficit ad ipsis tribuendum nomen peccatorum , inhæret ipsis his peccatis. Verbo : non sunt quidem libera in seipsis ; ex hoc autem non sequitur , ea non esse peccata in seipsis ; nam sunt legi contraria , simulque habent hanc relationem ad libertatem tanquam ad suam causam. Verum adhuc semel repeto : hæc omnes sunt merè quæstiones de nomine , atque in ordine ad Disciplinam Moralem parùm importantes.

§. XXI.

Reflexio quarta.

UT adhuc clariùs pateat, quantum hæc quæstio sit indifferens, recogitare oportet, quòd in utroque systemate eadem prorsus regulæ sint assumendæ, juxta quas de gravitate peccati ignorantia vincibilis possit ac debeat judicari. Jam dixi suprâ in casu Judicis, qui per ignorantiam vincibilem tulit sententiam contra illum, pro quo Jus fortius pugnabat, ejus negligentiam in discussione causæ admissam, ex consensu Doctorum utriusque partis esse peccatum injustitiæ poenâ dignum, & coram tribunali divino imputandum tanquam injustitiam, quæ reum obligat ad damnum parti læsæ resarciendum. His autem addo ego, quòd in utroque systemate habeantur vel eadem prorsus regulæ, vel saltem tales, quæ in idem recidunt, ad determinandam gravitatem hujus injustitiæ.

Inter utriusque partis Patronos convenit, peccatum injustitiæ hujus Judicis adeò negligentis esse minus, quàm foret alterius Judicis, qui

de industria, ac pecuniis corruptus perpetraret injustitiam cognitam ut talem; nam inter peccata mortalia datur majus & minus, suntque alia aliis graviora: & quando duo peccata versantur in eadem specie, circa idem objectum, & in eadem materia, causantque æquale damnum, tunc unum altero erit tantò gravius, quantò magis voluntarium. Jam autem certum est, quod peccatum per ignorantiam etiam vincibilem commissum, siue consideretur in sua causa, siue in seipso, minus sit voluntarium, quàm aliud cum distincta mali cognitione perpetratum. Nam ille, qui per ignorantiam peccat, foret, ut ego quidem suppono, ita dispositus, ut peccatum illud nollet admittere, si agnosceret injustitiam, quam negligentia sua modo agnoscere prohibet. Itaque manifestum est, peccatum hujus minus esse voluntarium, quàm alterius, qui suam injustitiam, ferendo sententiam contra jus partis à se damnatæ cognitum, distinctè agnoscit. Atque in hoc fundatur axioma illud Theologiæ veteris, quòd *ignorantia vincibilis excuset à tanto, sed non à toto*: hoc est, quòd ignorantia vincibilis, si non sit affectata, non quidem excuset à peccato, diminuat tamen ejus gravitatem. Dico: *Si non sit affectata*; nam negligentia aut ignorantia affectata non est minus peccaminosa, quàm pura malitia, prout docent Theologi.

Hæc

Hæc decisio est communis utrique systemati, de quo agimus, id est, tam illorum, qui tuentur, peccatum ignorantiae vincibilis habere malitiam propriam & intrinsecam, quàm illorum, qui defendunt, id non esse peccatum nisi in sua causa. Hæc decisio, inquam, ipsis est communis; eò quòd unam communem habeant regulam circa gravitatem peccati determinandam, nimirum hanc: quòd peccatum magis est voluntarium, eò cæteris paribus est gravius.

Ast clarè tandem, stante veritate principalis meæ conclusionis, apparet, quòd doctrina Theologorum docentium, peccata ignorantiae vincibilis & voluntariæ non esse peccata in seipsis, sed solum in sua causa, non introducat nec corruptionem morum, nec laxitatem Disciplinæ Moralis: insuper patet, absurdum ac ridiculum esse, velle doctrinam hanc accusare tanquam fontem peccati philosophici, vel saltem trahere in consequentiam pro statuendo errore peccati philosophici.

Postquam ita dilucidavimus ea, quæ pertinent ad peccata ignorantiae vincibilis; conabor modò idem exequi circa peccata inadvertentiæ voluntariæ; quæ constituit quæstionem alteram æquè suis difficultatibus obnoxiam, ast, me iudice, exiisdem fermè principiis resolvendam.

§ XXII.

De Peccatis inadvertentiæ.

Magna datur differentia inter ignorantiam & inadvertentiam, inter peccata ignorantiae, & inter peccata inadvertentiæ. Ignorantia opponitur scientiæ, inadvertentia autem soli reflexioni. Scio, e. g. jentaculum in die jejunii esse prohibitum: scio, hodie esse diem jejunii: de hoc cogitabam, dum è lecto surgerem: adeoque id non ignoro. Ast tempore adhuc matutino negotium quoddam magni momenti mentem meam vehementer occupat, eamque ita distrahit, ut omnem ferme ad alia attentionem ei surripiat; hoc ipso momentô, in manus meas frustum panis occurrit; ego orexin sentiens, ex eo manduco: reprehendor in hoc casu à quodam dicente: tu frangis jejunium; an non scis, hodiè esse diem jejunii? Benè habes, respondeo ego quantocyùs; reverà hodie est dies jejunii: ipsemet hoc probè jam sciveram, ast nullam amplius ad id attentionem faciebam.

Peccare itaque ex ignorantia est aliquid aliud, quàm peccare ex inadvertentia. Pecca-
re

re ex ignorantia, est violare legem ignoratam, five hæc ignoretur absolute, five ignoretur obligatio, quam lex nobis imponit in ordine ad certas actiones, & certas circumstantias. Peccare per inadvertentiam, est violare legem, non ignorando legem, aut obligationem, quam lex nobis imponit in circumstantiis, in quibus versamur; sed est eam violare ex defectu actualis ad eam attentionis, aut ex defectu reflexionis ad circumstantias, in quibus sumus constituti. Exemplum jejunii violati, paulò antè à me allegatum, distinctè hanc differentiam repræsentat, facileque nobis comprehendendam proponit.

Verùm sicut datur ignorantia culpabilis, & alia non culpabilis; item sicut dantur peccata ignorantie, quæ justè nobis imputantur, & alia, quæ Deus nobis non imputat; ita dantur inadvertentie culpabiles, & alie non culpabiles; item dantur peccata inadvertentie, quæ justè nobis imputantur, & alia, quæ Deus nobis non imputat; eò quod hæc revera non sint peccata.

Ad distinguendas has duas species inadvertentie, quarum una est peccatum, altera verò non est peccatum, assumitur eadem regula, qua nos usi fuimus, ad distinguendam ignorantiam, quæ peccati nos reos constituit, ab illa altera ignorantia, quæ à peccato nos excusat.

Ignorantia à peccato nos excusans est illa, quæ nobis est involuntaria, & in qua versamur sine nostra culpa. Ignorantia autem à peccato nos non excusans est illa, quæ nobis est voluntaria, & in qua versamur ex culpa nostra. Idem debet dici de inadvertentia. Omne id, quod contra legem facimus per inadvertentiam nec in se, nec in sua causa nobis voluntariam, non est peccatum. Econtra verò quidquid contra legem facimus per inadvertentiam voluntariam, peccatum est.

Doctrina hæc fundatur in illo principio certo ac indubitato, quod omne peccatum actuale sit opus voluntatis ac libertatis illius personæ, cui Deus id imputat. Ut autem hæc materia magis dilucidetur, examinare oportet, quales in nobis possint esse causæ harum inadvertentiarum seu voluntariarum, seu involuntariarum.

Causæ istæ reducuntur vel ad imaginationis nostræ volubilitatem & inconstantiam, vel ad passionem, vel ad consuetudinem pravam; nam stantibus etiam his defectibus possumus simul habere notitiam nostrarum obligationum, & sic non versamur in ignorantia: at causæ illæ sæpe nos impediunt, ne ad obligationes nostras reflexionem faciamus, & hic defectus reflexionis constituit inadvertentiam.

Si

Si inadvertentia unice causatur ab illis primis motibus passionis cujusdam nos subito abripien-
tis, qui vocantur motus primi, seu motus in-
deliberati, aut à subito impetu imaginationis,
vivacioris, quæ ad primam præsentiam cujusvis
objecti mox excitatur, tunc inadvertentia nullo
modo est effectus nostræ libertatis, ac consequen-
ter nec peccatum erit; *Nemo enim peccat in eo, quod caveri non potest*; prout dicit S. Augustinus
lib. 3. de libero arbitrio.

Quod si impetus passionis, aut imaginatio-
nis nostræ diutius duret ob quandam negligen-
tiam voluntatis nostræ illum impetum reprimere
negligentis, ita ut per hoc mens de novo impe-
diatur reflexionem circa malum facere, tunc in-
advertentia evadit voluntaria, non quidem in se,
sed in sua causa, quæ est ille ipse impetus passio-
nis aut imaginationis, quem voluntas statim ac
animadvertit, reprimere negligit; peccatum au-
tem erit magis aut minus grave, quanto materia
majoris vel minoris erit momenti, aut negligen-
tia major vel minor intercesserit.

Quod si quis deliberate ac studio in tali occa-
sione mentem suam à lege Dei avertat, ut eam
occupet e. g. cogitatione de objecto peccamino-
so, & ne turbetur in idea grata de voluptate illicita,
tunc inadvertentia ista tali modo procurata e-
vadet quasi infinite peccaminosa. Deordinatio ac
ad-

adhæſio mentis erga objectum prohibitum, ad illam inadvertentiam consequentes, juſte impuntur, æque ac ipſa inadvertentia. In caſu iſto voluntas cauſans inadvertentiam, aut impediens reflexionem ſupra legem Dei, inadvertentia ipſa & ad inadvertentiam hanc conſequens perversa voluntatis erga objectum vetitum adhæſio ſunt totidem peccata, ſeu potius, ob unionem, qua omnes hi actus interiores ad invicem connectuntur, & ob dependentiam, qua unus ab altero dependet, moraliter non niſi unum ſolum peccatum ſunt, includens in ſe malitiam plurium actuum, quorum ſinguli ordinationi ac legi Divinæ contrariantur.

Quando inadvertentia eſt voluntaria eo, quo primum dixi, modo, tunc facile erit eam diſtinguere ab inadvertentia alia, quæ ita voluntaria non eſt; & quantò plus libertatis eidem ineſt, tantò plus ei obnoxius ſibi metipſi reddit teſtimonium de peccato ſuo, ita ſaltem, ut in numero illorum induratorum, qui *iniquitatem bibunt ſicut aquam*, ſe collocandum eſſe judicare debeat. Verùm perplexitates ac incertitudines, in quibus nonnunquam piæ animæ quoad hoc punctum verſantur, abunde monſtrant, nos in nobis ipſis non habere certam veritatis regulam, quæ ad omnes noſtros motus internos ita ſe extendat, ut eorum libertatem aut neceſſitatem exacte diſcernere valeamus; ſicut etiam non habemus cer-
tam

tam regulam ad distinguendos diversos gradus libertatis, secundum quorum proportionem gravitas peccati in hujusmodi casibus vel crescit vel diminuitur. Cæterum peccata in advertentiæ semi-deliberatæ, seu ex libertate non nisi dimidia oriundæ, ac in materiis levioribus, sunt peccata ordinaria hominum etiam cæteroquin probitatis studiosorum. Occasione oblata libenter quis sibi metipso abscondit malitiam levis obrectationis v. g. aut verbi vanitatem olentis, idque ob motivum quoddam speciosum, cui mens illo momento affigitur, seque ipsam libenter seduci finit; neque ejus illusionem prius agnoscit, quàm dum in secreto oratorii sui coram Deo sese applicat ad disquirendas technas ac artificia amoris sui proprii.

Verbo, in hujusmodi peccatis hominum piorum ac etiam Sanctorum, datur semper saltem aliqua levis ac confusa idea malitiæ, & hæc idea præcessit ipsum actum, quo voluntas peccatum commisit. Hæc idea, si ita velis, fuit ferme, non tamen omnino ac penitus imperceptibilis. Inter hæc peccata dantur aliqua, quorum non reminiscimur, & alia, quorum reminiscimur, ita tamen, ut non amplius recordemur, nos in illo objecto malitiam quandam apprehendisse. Haud equidem verum est, nos nullam ibi apprehendisse malitiam, sed perceptio hæc adeo fuit levis, ut nullum de ea vestigium in cerebro reman-

sit,

rit, quo ea in memoria nostra denuo excitari posset, prout nobis contingit quoad innumeras ferme alias cogitationes, quarum ob eandem causam nullo prorsus modo amplius recordari solemus. Atque ob hoc ipsum tot peccata levia nostram fugiunt notitiam, quorum proin veniam, hortantibus post S. scripturam Sanctis Doctoribus, à Deo efflagitare debeamus: *ab occultis meis munda me.*

Ex omnibus his, quæ modo dixi, resultat, quòd peccata inadvertentiæ non excludant absolute omnem omnino reflexionem supra malitiam objecti, quod voluntas amplectitur; nam nullum datur peccatum sine libertate, & nulla datur libertas sine cognitione; sed peccata hæc vocantur *peccata inadvertentiæ* ob duas rationes. Primò ut hæc peccata opponantur illis, quæ committuntur cum advertentia seu reflexione plena ac integra, nam comparando illa cum istis, possumus dicere, ea à nobis commissa esse, quin de iis cogitemus. Secundò quia in instanti, quo ea committimus, non habemus actualem cognitionem malitiæ; sed jam habuimus eam uno momento antea, quæ tamen dissipata est ob motivum quoddam speciosum, cui amor noster proprius continuo mentem nostram applicuit, sicque nos ipsos seduxit.

Difficultas in comprehendenda, & discriminanda dependentia, quam hi actus voluntatis habent ab actibus nostri intellectus, clare monstrat, quòd exacta intelligentia quorundam punctorum moralitatis Christianæ essentialium præsupponat nonnunquam discussionem subtilissimæ Philosophiæ, sine qua de iis nec habentur, nec dari possunt ideæ, nisi valde adhuc confusæ.

Quivis Catholicus ponit principii loco, nulum dari peccatum actuale, quod non sit effectus vel mediatuſ vel immediatuſ nostræ libertatis; simul autem supponit aliam veritatem tanquam certam & irrefragabilem, nimirum dari peccata inadvertentiæ, ac subitæ præoccupationis, seu talia, quæ committimus, quin ea cognoscamus dum committimus. Unum æque ac alterum principium est verum, & inconcussuſ, quamvis nihil videatur magis opposituſ libertati, quàm hæc præoccupatio, hæc inadvertentia, hæc actualis ignorantia malitiæ, quam perpetramus.

Difficultas, quæ in his omnibus benè discernendis reperitur, frequenter nos impellit ad perniciosissimas sequelas inde deducendas. Nam ex secundo principio, id est ex eo, quòd dentur peccata subitæ præoccupationis & inadvertentiæ, nonnulli concludenduſ esse prætenderent, dari peccata actualia, à Deo nobis imputanda, ac punienda, quæ tamen nobis nullo modo sunt libera. Hoc autem dicere, idem est

ac

ac tueri, in statu naturæ lapsæ ad merendum vel demerendum sufficere libertatem coactioni oppositam, non autem requiri libertatem necessitati contrariam Id quod formalem includit hæresin.

Inde autem accedunt ad impugnandum & evertendum principium alterum, quo omne peccatum actuale ponitur esse effectus nostræ libertatis, principium, quod expresse traditur ac tenetur à S. Augustino, S. Thoma, & à tota Theologia Catholica.

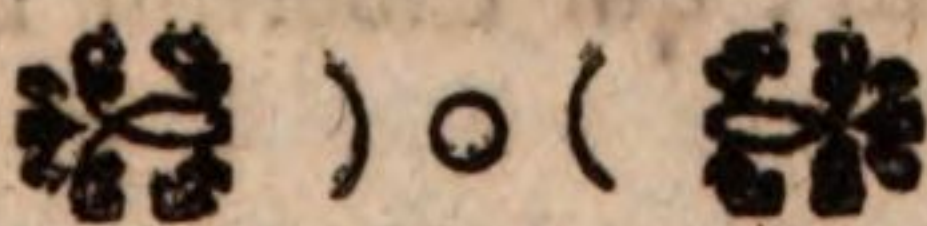
Ducunt insuper ex hoc principio, utut certo, ac in fide fundato, ducunt, inquam, consequentias invidiosas, quas attribuunt patronis hujus principii, inde concludentes, Theologos istos tollere omnia peccata subitæ præoccupationis, inadvertentiæ, ac ignorantiae: quod licet falsissimum sit, plausibile tamen ac tanquam verum depingitur illis, qui quia sufficienter se non reflectunt supra ea, quæ in se ipsis aguntur, nec satis penetrant œconomiam motuum cordis ac mentis suæ, facile persuaderi se sinunt, quòd omnis præoccupatio, omnis inadvertentia & omnis ignorantia excludat totaliter omnem usum libertatis.

Verum quidem est, quòd nobis nonnunquam difficile accidat, prout jam prius dixi, accuratè discernere, an præoccupatio & inadvert-

ver-

vertentia sint effectus nostræ negligentia, an
verò solius imbecillitatis mentis nostræ, ac mo-
tus purè involuntarius cordis nostri. Id autem
solum probat, quòd non semper possimus nos
ipso affecurare, num revera peccaverimus, an
non; ast nullo modo probat, nos revera non
peccasse: & tunc oportet adhibere regulas ad
dijudicanda peccata dubia aliàs præscribi solitas,
eaque tanquam talia in confessionalis exponere,
si quidem fuerint in materia gravi, seu majoris
momenti, dubiumque appareat bene funda-
tum.

Atque hæc sunt, quæ necessariò detegen-
da mihi videbantur circa peccata inadvertentiæ,
quæ originem trahunt vel ex levitate imagina-
tionis, vel ex motu subito passionis transeun-
tis: ast dantur adhuc alia peccata inadvertentiæ,
quorum causa est quædam vitiosa consuetudo,
seu passio in corde jam radicata, cui quis jam
longo tempore fuit obnoxius. Circa hanc
speciem peccatorum inadvertentiæ pos-
sunt adhuc quædam particulares fieri
reflexiones. Hinc sit

§. XXIII.

Reflexiones circa peccata
Consuetudinis.

PLurima dantur peccata consuetudinis, in quæ Christianos cæteroquin etiam pessimos, ac libertati deditissimos per advertentiam probabi est impossibile: sed necesse est, ut saltem habeant ideam confusam de offensa DEI tunc committenda. Talia potissimum sunt peccata illa, quæ hujusmodi hominibus conciliarunt nomen Libertinorum, e. g. dissolutiones in materia luxuriæ & ebrietatis, impietates, contemptus, & omissiones functionum piarum inter Christianos usitatarum e. g. audiendi Missam in diebus Dominicis, confitendi in Paschate, jejunandi in quadragesima, abstinendi ab elu carnis in diebus veneris ac sabbathi, & aliæ id genus omissiones, quarum cumulus format ideam talium hominum, qui Libertini in hoc mundo vocari solent.

Ridiculum planè foret, si quis vel solum imaginari sibi vellet, talem hominem commit-
tere

tere v. g. adulterium per inadvertentiam, quantumcunque etiam vehemens ac roborata in ipso fuerit consuetudo impuritatis; vel eum violare jejunium quadragesimale manducando singulis diebus carnes, quin cogitet aut apprehendat, quòd taliter agendo offendat Deum. Solum exemplum ac praxis reliquorum Christianorum, ac præterea mille alia objecta, quæ continuò ante oculos Libertinorum versantur, jugiter suscitant in eorum mentibus ideam de offendendo Deo. Verum quidem est, quòd non nisi confusam de hoc habeant ideam, habent tamen eam semper in iis occasionibus, de quibus loquor: nimius sane iis defertur honor, si adeo facile eorum verbis fides adstruatur, dum affirmant se nunquam de Deo cogitare. Atque ex his solis patet, quàm Chymericum & ineptum sit, ex certissimis Theologiæ principiis, de quibus hîc agitur, circa ignorantiam & inadvertentiam malas prætendere deduci posse consequentias in favorem Libertinorum,

Idem sentiendum est de pluribus aliis peccatis consuetudinis, qualia sunt furari, occidere, calumniari, aut graviter obtrectari; quantumcunque enim consuetudinem talia committendi quis contraxerit, erit tamen impossibile in ea prolabi sine ulla reflexione desuper facienda; ita quidem, ut rem propius examinando, non facile sit reperire peccata consideratu digna,

quæ ob consuetudinem perpetrentur sine ulla attentione ad oppositionem, quam, cum lege Dei habent, exceptis peccatis ore committi solitis, quæ consuetudinariis facilius elabuntur, e. g. certæ pejerationes, imprecationes, assumptiones nominis Dei in vanum in quocunque casu, ad confirmanda quævis levia aut omnino falsa. Idem potest adhuc contingere quoad *aliqua* peccata interna cogitationum aut desideriorum; nam adhuc semel repeto: quoad *plurima* peccata ad extra prodeuntia, est fermè impossibile, ut ea committantur sine ulla reflexione.

Vides itaque mox primo intuitu maximam peccatorum partem, qualia sunt adulteria, fornicationes, aliæ impuritates, latrocinia, homicidia, imposturæ, proditiones, impietates, contemptus rerum sanctarum, & verbô, omnia illa, quæ characterem Libertinorum constituunt, vides, inquam, hæc peccata omnia neutiquam posse excusari ob inadvertentiam à consuetudine causatam. Neque alio amplius opus est, quàm simplici hac expositione, ad remonstrandum, quantum falsitatis contineant omnes illæ terrificæ invektivæ, ac enumerationes atrocium criminum, quibus nonnulli aures populi obtundere, ac horrorem augere conantur adversus horridas illas effigies seu ideas, sub quibus Doctrinam moralem Societatis depingere

gere solent , ac si in ea continerentur talia principia , quæ eò usque progredierentur , ut stabilire velint impunitatem Libertinorum etiam in summis eorum excessibus.

Restant igitur examinanda certa peccata cogitationum , uti & verborum , in quibus ob vim consuetudinis credo inadvertentiam posse habere locum. Et primò quidem videtur mihi , nondum dari adeò magnum numerum hujusmodi peccatorum cum inadvertentia committi solitorum , quantum fortè quis sibi imaginabitur ; nam reverà sat multo opus est tempore , donec ad talem perveniatur consuetudinem , quæ id genus peccata sine ulla reflexione committi faciat.

Consuetudo hæc non formatur nisi per innumeros fermè actus plenè in seipsis voluntarios , qui ab initio magnorum fuerunt causa remorsuum ; sæpè multorum annorum intercapidine opus est , donec conscientia quasi cicur reddatur adversus illa monstra , quæ primis vicibus , quoties sese eidem præsentarunt , horrore magno eam perculserunt. Horror iste non dissipatur totaliter nec post primum , nec post secundum , nec post centesimum , imò fortè nequidem post millesimum peccatum : præcipuè si educatio Christiana in animam certa pietatis semina sparsit , quæ penitùs suffocare planè est

difficile. Ex quo sequitur, adhuc dari pauciora, quàm fortè creditur, hujusmodi peccata, quæ sine omni advertentia committi solent. Verùm quidquid tandem de hoc sit, quæres tamen fortè ex me: quid ergo sentiendum est de illis peccatis consuetudinis, quæ reverà committuntur sine ulla advertentia? Sùntne hæc peccata vera, & cùm sint commissa sine ulla attentione, sùntne nobis imputabilia, ac poenà digna?

Ad hanc quæstionem respondeo, oportere pro ejus decisione eandem fermè assumi regulam, qua usi fuimus ad judicandum de peccatis ignorantia vincibilis; item dicendum esse, hæc esse peccata imputabilia saltem in sua causa, prout inter omnes Theologos convenit; quærere autem, an ea sint peccata in seipsis, aut an sint imputabilia in seipsis, esse quæstionem nullius momenti in ordine ad mores, & ad praxin.

Quòd ea sint peccata & imputabilia in sua causa, res est per se evidens. Ratio hujus prima est, quia fuerunt prorsus libera in sua causa, & quia sunt sequelæ ac effectus peccatorum omninò voluntariorum, & liberrimè reiteratorum. Ratio secunda est, quia peccator non potuit non animadvertere, formari hoc modo in se consuetudinem, ac consequenter potuit & debuit præ-

prævidere hanc necessitatem peccandi , quam hujusmodi consuetudine contraheret.

Itaque ex eo tempore , quo consuetudo talis fuit , ut huic peccatori posset esse causa committendi peccata sine ulla reflexione , ex eo , inquam , tempore peccata moraliter ob vim consuetudinis hoc modo committenda , ipsi peccatori evaserunt imputabilia saltem in sua causa , prout suprà dixi de peccatis ignorantix vincibilis.

Disputent Theologi Scholastici , quantum voluerint , defendant alii , peccata sine reflexione ex vehementia consuetudinis commissa , habere malitiam intrinsecam distinctam à malitia suæ causæ , vel tueantur alii , peccata hæc habere præcisè malitiam cum sua causa communem , peccatores tamen ex eo , quòd Theologi sic disputent , nec erunt peiores , nec meliores ; nec ex eo peccata hæc magis , nec minus ipsis imputabuntur ; nec ex eo plus aut minus hi peccatores in inferno punientur.

Posset adhuc alia institui quæstio , cujus decisio non foret facilior , ac erat prioris ; nimirum hæc : ad qualem usque gradum consuetudo pervenisse debeat , ut peccata non amplius dici possint libera in seipsis , sed solum in sua causa ? Soli peccatores consuetudinarij per

reflexiones suas supra vitam anteaſtam inſtituendas poſſent ſibimetipſis de hoc teſtimonium perhibere ; res enim iſtæ ſunt ita comparatæ , ut iis ſola conſcientia poſſit reſpondere , & edocere illum , à quo in conſilium vocatur. Aſt revertamur ad punctum præcipuum , & ad propoſitionem principalem , quam paulò antè allegavi , ita ſonantem : quocunque modo ſentiat de huius generis peccatis , ſive dicatur , ea eſſe peccata in ſeipſis , ſive defendatur , ea eſſe ſolùm peccata in ſua cauſa , ſive teneatur , ea habere malitiam intrinſecam diſtinctam à malitia ſuæ cauſæ , ſive tandem affirmetur , ea non habere aliam , quàm malitiam ſuæ cauſæ , erit ſemper perinde ac res prorsùs indifferens in ordine ad mores , & ad praxin.

Eſt , inquam , res prorsùs indifferens in ordine ad mores : nam ſi peccator conſuetudinarius diceret e. g. contraxi habitum ac conſuetudinem huius peccati , quæ cauſa mihi eſt , ut committam infinita ferme talia peccata , quin de iis ullam faciam reflexionem : non ampliùs opus eſt , ut ego ſim ſolicitus de adhibendo remedio contra hanc conſuetudinem , eò quòd hæc peccata mihi non ſint imputanda. Si ita , inquam , loqueretur conſuetudinarius , tunc duo eidem reſpondendo inſinuarentur. Primò diceretur ei : falleris mi bone ! peccata hæc tibi imputantur : tu propter hæc ipſa punieris , ſive
Deus

Deus prævidens peccata ex tua consuetudine sine reflexione committenda, destinârit primis peccatis plenè voluntariis pœnas proportionatas tam his, quàm etiam illis aliis peccatis involuntariis, quæ à prioribus causari debebant, prout sentiunt Theologi docentes, peccata posteriora solùm esse peccata in sua causa, & etiam imputabilia tantùm in sua causa; sive juxta mensuram horum posteriorum peccatorum committendorum, cuilibet determinata pœna assignetur, prout volunt Theologi illi, qui tuentur, ea esse peccata in seipsis, & non tantùm in sua causa.

Secundò responderetur huic peccatori, perverſam illam voluntatem, qua nullum ampliùs contra vitiosam consuetudinem remedium applicare statuit, esse novum peccatum omninò voluntarium, quod in se includit gravitatem omnium peccatorum exinde secuturorum, mereturque pœnas omnium illorum peccatorum, quorum hæc voluntas nova causa existit, & de quibus oportet ratiocinari eodem proportionaliter modo, quo de ipsa consuetudine factum est.

Ex quo evidenter constat, peccatorem hunc non invenire favorem majorem in uno quàm in altero systemate. Atque ex hoc ipso sequitur propositio priùs allata, qua affirma-

bam , in ordine ad mores esse prorsus rem indifferentem , ad quodcunque ex duobus systematis sese determinant Theologi.

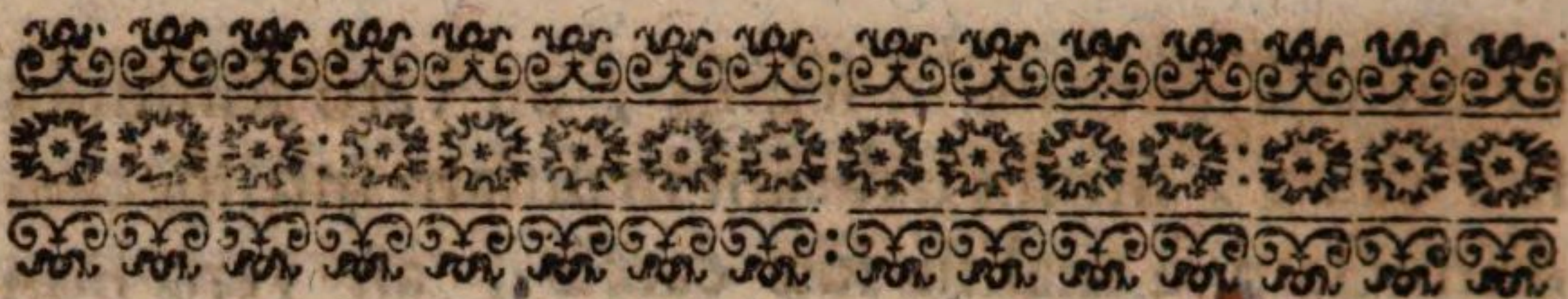
Dico secundo , etiam in ordine ad praxin idem prorsus esse juxta utrumque systema. Loquor de praxi , quam sectantur Theologi in Sacramento poenitentiae erga hujusmodi peccatores ad confessionale venientes. Nam quodcunque systema amplectantur Theologi in hac quaestione Theologica , obligant hosce peccatores ad enarrandum , quantum moraliter possibile fuerit , numerum peccatorum vi consuetudinis commissorum , exigendo ab iis , ut saltem explicent , quoties circiter credant se talia peccata commisisse per diem , per septimanam , per mensem , ut tali modo aquiratur notitia , quantum potest , exactissima de statu eorum conscientiae. Dein imponunt iis poenitentias numero peccatorum proportionatas , nec largiuntur absolutionem , nisi postquam eos viderint dispositos ad detestandam suam perversam consuetudinem , sed etiam ad adhibenda media eidem extirpandae apta ac efficacia. Atque haec omnia serviunt ad confirmandum id , quod supra proposui , nihil magis à mala consequentia remotum esse , quam sectari hanc potius partem , quam alteram in Schola usitatam circa hanc quaestionem Theologicam : an peccata ex consuetudine sine reflexione commissa dici debeant

beant esse peccata in seipsis , an verò solùm in sua causa ; utrum habeant malitiam intrinsecam distinctam à malitia suæ causæ , an verò non sint peccata nisi per relationem ad suam causam ?

Tandem ex omnibus modò allatis evidens est , certos quosdam Theologos (qui ut magis invisi reddantur , expressè ab aliorum numero segregantur) in hac sicut in quavis alia materia non esse secutos , nisi doctrinam in Scholis Catholicis receptam. Dein constat , opiniones has circa distinctionem peccatorum , quorum alia sunt peccata in seipsis , alia verò solùm in suis causis , non habere ullam connexionem cum peccato philosophico.

Denique patet , in particulari peccata Libertinorum , quæ si ita loqui licet , eos in statu Libertinorum collocant , nullo modo hanc ingredi quæstionem ; eò quòd moraliter sit impossibile , ut ea committantur sine ulla reflexione : si verò contrarium æquè verum esset , ac modò falsum est , tunc similiter patet , haud dari pro iis multò majorem impunitatem in hoc , quàm altero systemate. Credo hanc materiam de peccatis ignorantiae sufficienter tandem esse exenteratam , ita ut simplex hæc expositio homines vel minimum in Theologia versatos sit redditura idoneos ad sanum de hac re ferendum judicium.

OB:

OBSERVATIONES

Circa Epistolam Parisiensem,
& circa Tractatum P. Danielis, de
peccatis ignorantiae.

I.

Parisienses rectè ostendunt, dari peccata, puta ignorantiae, inadvertentiae, & consuetudinis, in quibus tamen nec intercedit actualis libertas, nec actualis cognitio de malitia actus. Clariùs tamen rem explicat P. Daniel §. 20. ad finem, ubi observat, ejusmodi actus constituere aliquod totum morale, in quo actus habet se per modum materiae; libertas autem præcedens per modum formæ denominantis. Verissimum enim est, quòd tales actus simpliciter sint liberi, & quòd tam in Scriptura, quàm in Patribus quoad omnes proprietates considerentur instar aliorum peccatorum. Si Parisienses adoptassent hunc modum explicandi scholasticum, non tam facile quidam scandalizarentur in eorum nonnullis expressionibus, dum sine condimento explicationis asserunt, ad peccatum

tum non requiri libertatem; neque ad stabilien-
dum hoc dogma recurrerent ad ea peccata, quæ
consequuntur ex ignorantia hominibus per pec-
catum originale congenita, adeoque ne quidem
libera in sui causa, prout tamen faciunt in præ-
fata Epistola, studio propterea à me circumcisa.
Posito enim, quòd peccatum originale non ho-
minem solùm, sed ipsos etiam actus ex originali
concupiscentia aut ignorantia provenientes in
nondum renatis suo quoddam malignitatis genere
inficiat, quod ipsum non examino, hîc tamen
est tantùm quæstio de peccato actuali, non ori-
ginali.

2. P. Daniel §. 6. asserit, S. Augustinum ea,
quæ l. 3. de Libero Arbitrio c. 19. scripserat, in
Lbris Retract. non retractasse. Errat in hoc,
nam, ut bene Parisienses in Epist. observant,
eadem l. 1. c. 13. & 14. explicat, dum in non-
nullis peccatis, v.g. ignorantia vincibilis, suf-
ficere statuit *voluntatem facti*, nec requiri *volun-
tatem peccati*.

3. Idem l. cc. ex S. Augustino l. 6. contra
Julianum c. 1. pro se adducit textum, qui non
stringit; dum enim S. Augustinus dicit: *Me-
ritò reprehendisti eos, qui non formidant igno-
rata culpæ*, nil cogit, hunc textum ex-
plicare de ignorantia invincibili; sensus enim es-
se potest; meritò reprehendisti eos, qui non
for-

formidant culpae sententias, quas non intelligunt, juxta illud: *Quæcunque ignorant, blasphemant.* Epist. Judæ.

4. Dum P. Daniel §. 12. Propositionem de Peccato Philosophico sic explicat, ut ille dicatur peccati philosophici reus, qui DEUM *vincibiliter* ignorat, nullum Theologorum ostendit, qui hoc docuerit. Num ergo Pontifex pugnat in aërem? Verius longè est, Pontificem damnasse possibilitatem peccati philosophici; hinc & in Academia alla Sapienza Romæ non permittitur Academicis defendere possibilitatem peccati philosophici, quamvis in aliis articulis non definitis ferè universim habeant libertatem disputandi in utramque partem.

5. Dum P. Daniel §. 7. negat, ignorantiam juris naturalis aut divini etiam ex eo capite fieri vincibilem, dum homo suis peccatis mereatur privationem luminis, videtur non meminisse illius celebris textûs, quo S. Augustinus Deum alloquens ait: *Lege infatigabili spargis pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.* Quòd si ea cæcitas est in pœnam, eo ipso cum suis effectibus est libera in sui causa, adeoque vincibilis. Videtur insuper esse communis sensus, quòd hæretici & Gentiles propterea sint culpabiles in eorum cæcitate, quia plerique eorum vitiis suis eam excæcationem promeruerunt.

6. *Quam-*

6. Quamvis P. Daniel §. 20. in fine optime resolvat dubium de peccatis ignorantiae, dicatque ea esse *peccata formalia*; quia videlicet, licet non detur nova forma denominans, seu libertas, datur tamen nova materia unita moraliter priori formae, adeoque datur novum concretum, quod numero multiplicat peccatum & malitiam in esse morali, mirum tamen videri poterit, cur sententiam oppositam adeo leniter tractet, eamque oculo tam indifferenti transire patiatur. Si enim nomen peccati & attentio fidelium solum trahitur ad actus immediate in se ipsis liberos, confunditur lingua Scripturae & Patrum, destruitur metus constanter à Patribus atque Ascetis iis incussus, qui accedunt ad sublimiora officia, in quibus est peccatorum periculum; & salubris fidelium horror, dum ex ignorantia & inadvertentia peccant, foret frustraneus. Est sane aliquid in praxi non parvi momenti, si Fideles, Superiores, Magistratus, Judices, Officiales, Parochi, Confessarii, &c. credunt, toties sibi de novo adaugeri poenas, & effectus divinae irae, quoties de novo peccant per ignorantiam in causa antecedente liberam; hic sane metus retrahit humiles ab ambitione, & acuit universim socordium industriam.

SYSTEMA

De peccatis ignorantiae & inadvertentiae juxta veriora Authorum principia.

I.

Peccatum formale est concretum ex actu tanquam materiali, & ex malitia voluntatis tanquam formali. P. Daniel. §. 20. ad fin, P. Mezger in Theol. de peccatis.

2. Etiam actus externus ut constituens unum totum morale cum actu interno, à quo imperatur & denominatur, est peccatum formale. Sic homicidium pro materiali dicit actum externum, pro formali ipsam malitiam voluntatis imperantis. Idem l. c.

3. Etiam effectus mediatu ex actu libero secutus in præfato sensu est peccatum formale. Sic homicidium in ebrietate commissum, quo casu potuit & debuit prævideri, est peccatum formale, quia denominatur in tali casu *liberum*; adeoque

que libertas mediata, hunc actum denominans simpliciter liberum, est forma denominans; & consequenter eo ipso cum illo constituit hoc totum morale, quod est peccatum formale. *Iidem l. cc.*

4. Itaque etiam effectus secuti ex ignorantia aut inadvertentia graviter culpabili sunt peccata formalia, si per se sunt nati apti ex illa facile consequi, adeoque potuerunt, & debuerunt praevideri ut consecuturi. *Iidem l. cc.*

5. Quia concreta multiplicantur juxta multiplicationem materiae, etiamsi sit una forma, v.g. si una albedo dealbaret supernaturaliter duos muros, aut dum una anima informat plura membra, verum est, dari duo alba, plura ventia, ita etiam multiplicantur peccata juxta multiplicationem actuum, qui denominantur, & quasi moraliter informantur ab una quadam malitia actus interni. Sic si quis ponit ebrietatem, ex qua praevidet secuturam blasphemiam, adulterium, homicidium, & ex homicidio depauperationem familiae, tot committuntur peccata formalia, quot consequuntur actus; quia omnes hi actus denominantur liberi ex actu libertatis antecedente, cum quo constituunt unum totum morale.

6. Hæc multiplicia peccata non dicuntur tunc committi, quando ponitur causa, seu actus imperans, quia tunc nondum datur totum concretum v.g. homicidii, blasphemiae, utpote deficiente eo, quod in hoc concreto est materiale; sed ea ponuntur & committuntur tunc primum, quando ponitur actus externus dependens à præcedente actu interno, à quo denominatur liber. Sic, ut D. Thomas observat, omissio Breviarii, & peccatum omissionis hujus non dicitur tunc fieri, cum quis inebriatione se reddit impotentem ad recitandum Breviarium; sed dicitur tunc primum fieri, quando urget obligatio recitandi.

7. Itaque omnes effectus contrariantes legi, per se ac necessario consequentes ex ignorantia graviter culpabili, nondum retractata sunt peccata formalia, quæ tunc dicuntur committi, quando ponitur actus, etiamsi non ponatur nova libertas.

8. Sicut ergo concretum simpliciter est novum, etiamsi non sit nova forma, v. g. si albedo, quæ erat in pane ante Consecrationem, post corruptionem hostiæ inciperet informare novam materiam, esset novum album; ita etiam, quot sunt effectus talis culpabilis ignorantiae, tot sunt nova peccata formalia, adeoque

que etiam tot novi reatus poenæ & culpæ. Itaque etiam sequitur, quod juxta numerum talium effectuum, eo ipso quod sint nova peccata, augeatur poena; quia, ut P. Daniel observat, homo ponendo causam tacite se obligavit sub conditione ad poenas effectibus congruas, si hi sequantur.

9. Ad hoc, ut ignorantia aut inadvertentia ab initio sit culpabilis graviter, non requiritur cognitio reflexa de malitia actionis propriæ, sed sufficit cognitio directa de malitia objecti. Cognitionem reflexam voco, qua non tendo solum ad actionem vel objectum ut repugnantia legi, sed qua tendo in ipsam cognitionem hujus oppositionis ad legem, ita ut sciam me male agere, id est, ut sciam me agere cum advertentia & cognitione malitiæ. Exemplum hujus cognitionis directæ & reflexæ habetur in spectatione Comædiæ, in qua habentur variæ cognitiones & affectiones in animo, v.g. commiserationis, gaudii, horroris, approbationis &c. etiamsi homo se non reflectat supra se, nec advertat reflexè, se illas habere. Sic ergo etiam oppositio ad legem directe cognosci potest, etsi hæc cognitio directa non cognoscatur per aliam cognitionem reflexam, nec homo reflexè advertat se habere eam cognitionem, seu scientiam peccati.

10. Nullum datur peccatum sine concomitante, vel antecedente cognitione directa de malitia objecti. Quia omne peccatum debet esse liberum aut in se aut in sua causa; libertas autem non datur sine cognitione saltem directa malitiæ. Ergo aut tunc debet dari hæc cognitio peccati, quando ponitur actus peccaminosus, aut quando fuit posita hujus actûs causa, v. g. ebrietas, ignorantia, inadvertentia.

11. Peccant ergo graviter, qui sequuntur sententias erroneas contra leges naturales, divinas, aut humanas, si eorum ignorantia fundatur in neglectu debitæ inquisitionis.

12. Debita autem inquisitio non datur, 1. Si gravitas materiæ exigit maturam deliberationem, & circumstantiarum considerationem; & ea deliberatione neglecta statim ad primam apprehensionem motivorum præcipitante impulsu passionum judicium ponitur conclusio. Talis præcipitancia judicii graviter culpabilis potest dari, ubi agitur de vita aut gravi præjudicio alterius; v. g. dum Principes, Judices, Superiores, Consiliarii, Advocati, Medici, Confessarii, præsertim indocti, omnia etiam gravissima in contenti, è stapete ut dicitur, resolvunt inconsulto Deo, libro, homine. 2. Si qui semetipsos constituunt in Morali Doctrina Magistros publicos, ne quidem adhibendo conatum, ut sibi
com-

comparent sufficientem eruditionem diligenti studio Scripturæ, Conciliorum, Patrum, Historiæ ac eruditionis Ecclesiasticæ; sine quibus impossibile est, in materiis hoc tempore inter Moralistas tam controversis ferre solidum judicium. 3. Si Parochi, Confessarii, aliique sibi eligunt eos authores, qui favent, etiamsi videant, aut dictante lumine naturali faciendum esse selectum doctiorum & veriorum videre facile possint, alios authores monstrare eminenter majorem peritiam in monumentis Ecclesiasticis, majorem amorem virtutis, majorem zelum pro decore Ecclesiæ, & majorem moderationem judicii in æstimatione principiorum universalium, & circumstantiarum particularium.

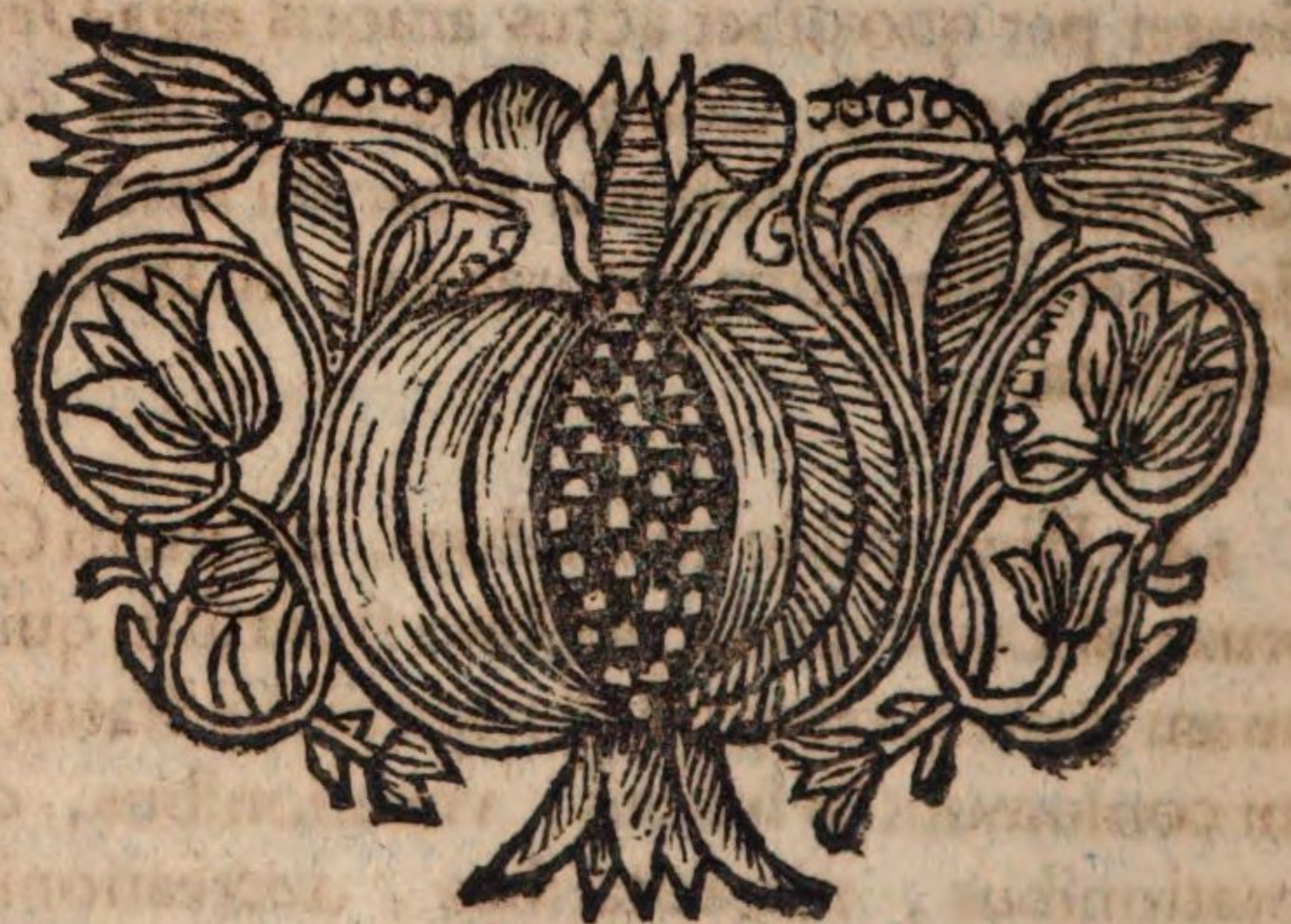
13. Ignorantia vincibilis non retractatur sufficienter per quoslibet actus amoris erga Deum, Confessiones, S. Communiones, nisi contineant firmum propositum sequendi media de se efficaciter destructiva ignorantiae, ac statui proportionata.

14. Hinc valde timendum, ne multi Clericorum & Laicorum in pessimo statu sint, qui maximam partem temporis à negotiis sui statûs liberam conlumunt in lusibus, venationibus, comotationibus, nugacitatibus, recreationibus, aut negotiis impertinentibus ac statui superfluis, interea non adeundo conciones, non conqui-
rendo

rendo per devotiones & Sacramentorum usum & vitam fervidam divina lumina, non recurrendo ad libros pios & colloquia sacra, non impendendo sufficiens tempus studio aut rememorationi obligationum sui statûs, non consulendo, non monitionibus peritiorum attendendo, &c. His enim eæ, quas habent ignorantia, fiunt eo ipso culpabiles, nec retractantur, nisi mutatione vitæ incuria in vitam de sui statûs obligationibus serio industriam ac piè.

sedulam,

**Omnia ad majorem DEI
Gloriam.**

Errata.

Fol.	Lin.		Corrige
298.	9.	communis,	communius.
308.	1.	curnitatis,	curvitatís.
310.	1.	decursum,	<i>adde</i> , unius.
316.	21.	sacrificando,	scarificando.
322.	6.	ex,	eo.
380.	20.	consultam,	consuetam.
394.	15.	distriictione,	distinctione.

Index

Page	Index	Page	Index
101	Index	101	Index
102	Index	102	Index
103	Index	103	Index
104	Index	104	Index
105	Index	105	Index
106	Index	106	Index
107	Index	107	Index
108	Index	108	Index
109	Index	109	Index
110	Index	110	Index

Amort, Eusebius,

Controversiae novae morales recenter motae in nova Editione Pontasii
Veneta

Augusta Vindelicorum 1739

Polem. 59

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10771977-0

VD18 14379392-001